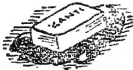

BATHING HABITS OF INDIA-1

SHIKAI in South India

వికాల భరతఖండములోని వివిధరాష్ట్రములు వారి వారి స్నాన
ములకు అనేకవ్యతల నవలంబించుచున్నారు. తమిళనాడు
వారు (దక్షిణభారతము) శికాయపొడి వాడుదురు, ఈ అల
వాలు క్రమముగా తగ్గుచున్నది. వేలకొలది గృహములలో
'శికాయపొడి' మున్నగువానికి బదులుగా, స్వస్తిక్
'కాంఠి' పోపు నేరు వాడబడుచున్నది.

స్వస్తిక్ వారి యితరవస్తువులలో, సువాసన అముదిము. స్వస్తిక్
షేవింగ్ స్టిక్, బట్టలసబ్బులు, గోవాలిన్ డ్రాండ్ వనస్పర్
మున్నగునవి చేయున్నది.

SWASTIK KANTI SOAP

UNMATCHED FOR QUALITY

SWASTIK OIL MILLS LIMITED BOMBAY.

SOM 4 SHILPI
BE INDIAN - BUY INDIAN

సేల్సు డిపో, మద్రాసు నెం. 14, జి. ప్రింగ్ రోడ్, లోక్ సేక్వోర్, మద్రాసు.
సేల్సు డిపో, బెంగళూరు ఆర్కాట్ శ్రీనివాసాచారి షేర్, బెంగళూరు సిటీ.

హామీసీవా

యోగి

వేమన

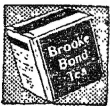
నాగయ్య, లింగమూర్తి, రామిరెడ్డి,
రాజమ్మ, వార్ధతీబాయి, కాంచామణి
దైరెక్కరు - కె.వి.రెడ్డి, సింగ (Hons)

STUDIO-NEWTONE

BHARATI—7TH, APRIL, 1947.

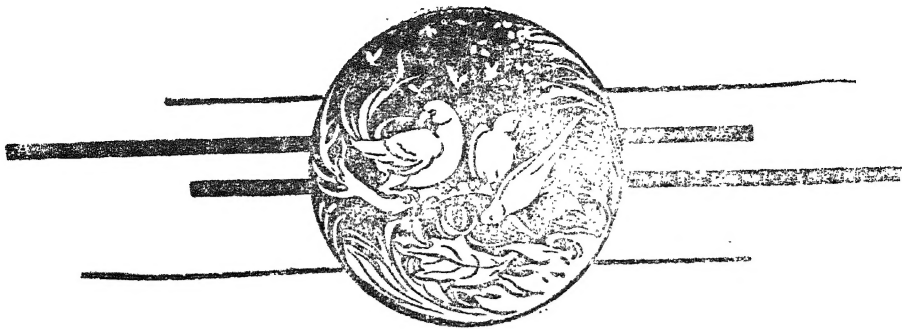

మేలైన జీవితమును గడుపుటలో సహజగ్రహణక క్రి
గల పాఠశీకులు నిత్యజీవితములో టీ అత్యావశ్యకమైన
పానీయ మని చాలకాలమునుండి అవలంబించుచున్నారు.
బ్రూక్ బాండ్ టీ తాజాగా నుండబట్టి ప్రతియొక
పాఠశీక గృహములోను గౌరవస్థానమును వహించి
యున్నది. ఈ గొప్ప ఉపబంధమందలి అన్ని
ప్రదేశములయందువలె ఇచట కూడా కానవచ్చును.

బ్రూక్ బాండ్

రెండాకులు ఒకమొగ.

ఏప్రిల్, 1947

ఉగాదితలపాఠము—బులుసు వెంకటేశ్వర్లుగారు	305
‘స్వాగతము’—పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు	306
శిష్టపయోగము—గరికిపాటి కృష్ణమూర్తిగారు	307
స్మృతిపాఠి—భట్టిప్రోలు కృష్ణమూర్తిగారు	312
కళాపూర్ణోదయము—దానిమూలములు—మల్లంపల్లి వీరేశ్వరశర్మగారు	313
తిక్కన కావ్యనిర్మాణవైభవము—గడియారము వెంటకేశవశాస్త్రిగారు	319
కీ. శే. శ్రీ కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుపంతులుగారు—మల్లంపల్లి	
పోమశేఖరశర్మగారు	329
ఉత్తరగోగ్రహము—సీతలరాజు సుబ్రహ్మణ్యశర్మగారు	341
భావలహరి—ఇంద్రగంటి వాసుమచ్ఛాస్త్రిగారు	340
ఆంధ్రకథానక కావ్యములు : భోజన జీయము—బులుసు	
వెంకటేశ్వర్లుగారు	341
గులాబితోట - కదికోకిల దువ్వూరి రామచెడ్డిగారు	345
పద్యానికి రాగం నిండు తెస్తుందా?—శ్రీపాద	
గోపాలకృష్ణమూర్తిగారు	350
తిరస్కృతి—పిలికెట్టి శ్రీరామమూర్తిగారు	355
మానవుడు—పంతుల శ్రీరామశాస్త్రిగారు	361
విజ్ఞానవిశేషాలు : నా భూలోకయాత్ర	377
పంచాయితీలు—గ్రామపరిపాలన—అజ్ఞానపు వెంకటరమణరావుగారు	381
భూ ప్రదక్షిణము—మామిడిపూడి వెంకటరంగయ్యగారు	385
విశ్వప్రపంచసాధనకు ఆసియాముందడుగు—అభినవఆసియా	
నిర్మాణాని నైశాగారి నాంది	394
విమర్శనము	400

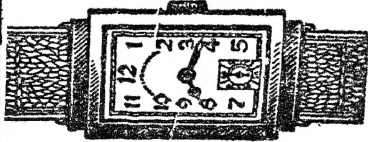
త్రివర్ణచిత్రము : దీర్ఘలోచన—శ్రీ కేలూరి రాధాకృష్ణగారు.
అఖిల ఆసియా మహాసభ—శిల్పీచిత్రకాలలలోని కొన్నిచిత్రాలు

Making West End Watches for You

మీ కోసం
వెస్టు ఎండ్ వాచ్‌లు
తయారు చేయుట

బాలెన్సు వీలు: గడియారమునందలి
వేరువేరుభాగముల మూమెంటుపై సరి
యైన తైలం చూపడం ఆధారపడి వుం
టుంది. అట్టి ముఖ్యభాగములలో బాలెన్సు
వీల్ ముఖ్యమైనది. ఇందులో చూపబడిన
పెద్ద బొమ్మ వంక చూడుడు. దీనిని
తయారుచేయుటకు - బిగించుటకు - సరి
చేయుటకు గొప్ప పనితనము కావలసి
యున్నదని మీకు తెలియగలదు

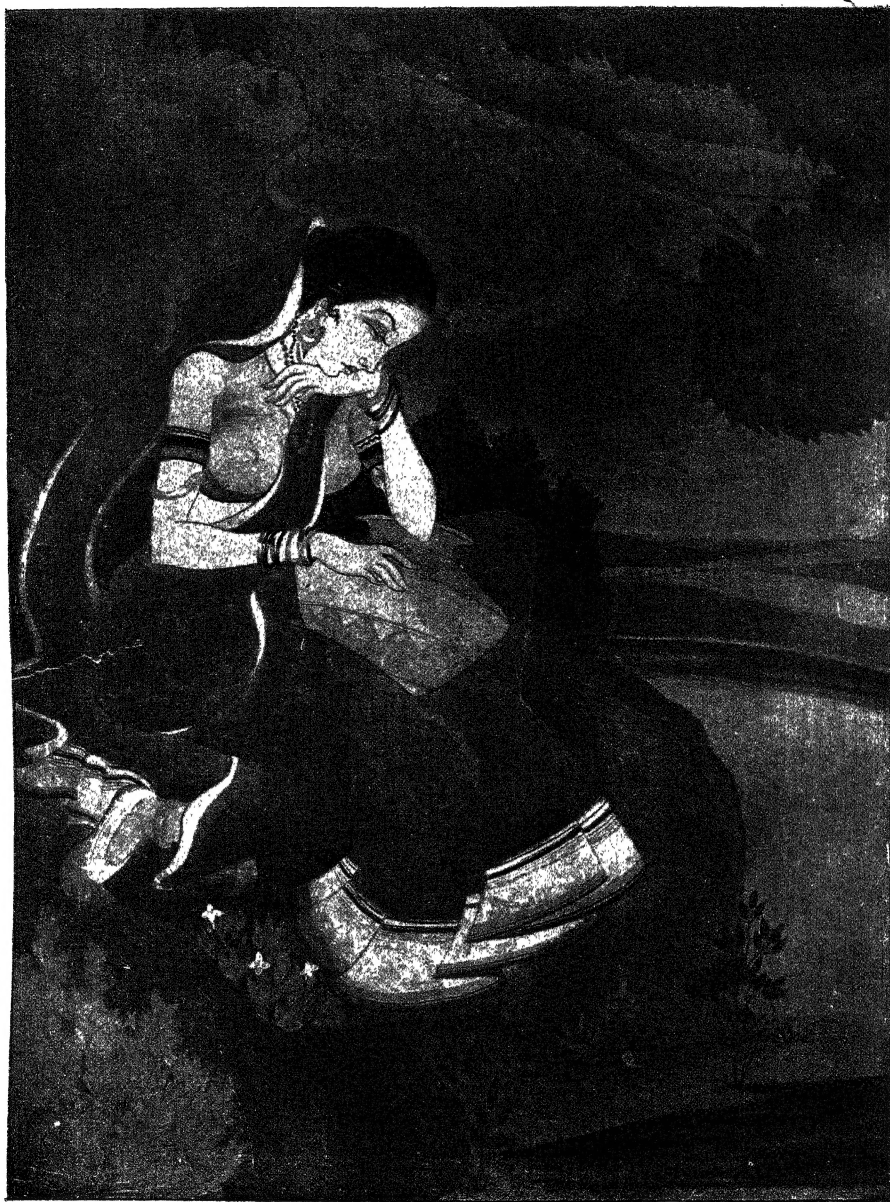
న్యూ కాలిబర్ "ఓ"
నికల్ సిల్వర్, పేటెంట్
ఎవర్ ట్రైబ్ స్ట్రీట్ బ్యాక్ తో
రూ 79/-

వెస్టు ఎండ్ వాచ్ కంపెనీ
బొంబాయి - కలకత్తా.

వెయిన్ స్ప్రింగునుండి వెలువడిన
శక్తిని సంపాదించి బాలెన్సు వీలు
దానిని కాలవరమాణువులుగ మార్చును
తక్కిన యితర భాగములకు వలెనే.
వెస్టు ఎండ్ గడియారములోని బాలెన్సు
వీలు గూడ మిక్కిలి బద్ధితముగా
పనిచేయును. లాభదాయకమగు "వెస్టు
ఎండ్" గడియారమును కొనుడు.
రవాణాకు తక్కువైనందున ప్ర
టింపబడిన కాలన్నియు సరఫరా కావు
కాని యున్నంతవరకు సరఫరా చేయు
టకు శక్తివంతమైనకుండ ప్రతిప్రయ
త్నము చేయబడును.

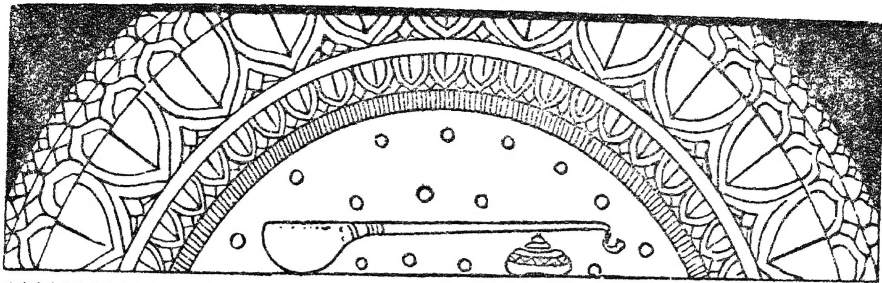

WEST END WATCH CO.
BOMBAY CALCUTTA

కాలతి. ఏప్రిల్ ౧౯౪౭

దీర్ఘ లోచన
చిత్రకావ్యము: శ్రీ నరసింహ రాధాకృష్ణ

 సంపుటము 24
 సంచిక 4

భూ ర త్తి

 ఏప్రిల్ 1947
 ప్రముఖ

ఉ గా ది తల పో త

సిరులున్ సంపదలున్ నమస్తసుఖముల్ సిద్ధింప నాశాస్యముల్.
 పరిపూర్ణాస్థితి నంద శోభనతతుల్ ప్రాప్తింపఁగా నర్వజి .
 ద్వరవర్షంబున దైవసత్కృప ననంతంబైన సంతోషనం
 భరితాత్మస్థితి మీకుఁ గల్గుత మపూర్వం బీయగాదిస్మృతిన్.

* రచయిత : బులుసు వెంకటేశ్వరుగారు.

‘స్వాగతము’

= శ్రీ పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి =

నామనోవేదిపై నాట్యమాడిన దేవి
నవ్యశోభల నెవరు అనుకరించగలేరు !

ఆ మహాదయవేళ నానంద మొలికించ
నింబతరుతల్పమున నే జూడ నాజూడ
ఎగిరి గంతును వైచి ఈక్షించినది నన్ను !

ఆ శిల్పసౌందర్య మవతరించగ నపుడు
నాహృదయలగ్నమై నాటె ప్రేమాంకురము,

ఏభావ ముచిక్కెనో ఎదలోన నాక్షణము ?

ఆ నేత్రకాంతిలో ఆ నీలవేణిలో
జననాంతరాగతము సౌహృదము దాగెనా ?

ఎప్పు డాదర్శనము లేలగలవో నన్ను ?
భావస్థిరము హృదయభాసురం బాయెనా ?

ఏ లోకమార్గాల సీనడించుచు నేడు
భవిలోన జన్మించి పూజాప్రసూనముల
నాదరించగ కలిసినారమొ ప్రేయసీ ?

స్వప్నకన్యకరీతి చరియించినావుగా !
ఆత్మరాగము పరాగాశ్రితము ప్రేయసీ !
అమలరాగహృదయహారతుల నర్పింప
నరుగుదెంచిన దివ్యహాసశ్రీకవదనము
నీపవిత్రప్రేమ నీరీతి చూపగా,

మాధురీలతల నిర్మలసౌఖ్యమే లేని
బ్రతుకులో నేరీతి వర్తింతుమో సఖి !

అర్ధనారీశ్వరుని అనురాగమాలనే
ఆదర్శముగ నెంచి ఆనందనిష్యుండ
నాస్వాదనము నంద నరుగుదె మ్మోసఖి !
అరుగుదెమ్ము !

శిష్టప్రయోగము

= శ్రీ గరికిపాటి కృష్ణమూర్తి =

మన పూర్వులకు అపశబ్దము అంటే మహాభయం. 'మేచ్చోవా ఏమ యదపశబ్దః, మేచ్చా మభూమ ఇత్యర్థేయం వ్యాకరణమ్' అన్నాడు పతంజలి. (మేచ్చు అంటే అపశబ్దమే. మేచ్చులు కాకుండా ఉండేటందుకే వ్యాకరణం చదవాలి.) ఎన్ని కట్టుబాట్లు చేసినా కొన్ని అపశబ్దాలు దొర్లిస్తే పైగా అవి పెద్దవాళ్ళకే వచ్చిస్తే, ఇక తప్పనిసరిగా 'శిష్టప్రయోగం అంగీకర్తవ్యం' అని చెప్పవలసివచ్చింది. 'పృషోదరాదీని యథోపదిష్టమ్' అని నూత్రం వ్రాసుకున్నాడు పాణిని. 'పృషోదరమ్' మొదలైన శబ్దాలు ఎలాగు ఉపదేశింపబడినవో ఆలాగు సాధువులు. ఎవరి చేత ఉపదేశింపబడినవి అంటే 'శిష్టులచేత' అని పతంజలి సమాధానం చెప్పకున్నాడు. ఈ శిష్టులు పలికిన అపశబ్దంవంటిదే ఇంకొకటి నేను పలుకుతాను అని అనటానికి వీలులేదు. ఉపదేశించినది అంటే ప్రత్యక్షంగా పలికినవే. ఆచారంగతి తెలియనివాడికి, ఒక ఆవును చెవిపట్టుకొని లీసకొ వచ్చి 'ఇది ఆవు' అని చెప్పటం ఉపదేశం. ఉద్దేశం వేఱు. గుఱాలు వర్ణించి చెప్పటం ఉద్దేశం. ఇక్కడ ఉండి, ఎక్కడో పాలుతీపుత్రంలో ఉన్న దేవదత్తుడిని ఇంకొకడికి తెలిసేలాగున 'అంగడి, కుండలీ, పూర్వోరస్కః, వృత్తవాహః, లోహితాక్షః, కుంగనాసః, వివిద్రాభాణః' అని వర్ణిస్తే ఈ పగటివేదంవాడిలక్షణాలతో దేవదత్తుడు ఉద్దిష్టతాతాడు. ఇక్కడ మనకు శిష్టులచేత ఉపదిష్టమైనదే, ప్రత్యక్షముగా పలుకబడిందే గ్రాహ్యం.

* దూడేశాడు అని తెలుగులో ఉన్న అశిష్టప్రయోగం 'దూడాశం' అన్న శిష్టప్రయోగానుకరణం కాదుగదా!

ఈ శిష్టులు ఎవరు? వైయాకరణుల? శిష్టులే వైయాకరణులైతే శిష్టప్రయోగమంతా వ్యాకరణవిహితమైనదిగానే ఉండేది. శిష్టప్రయోగం అని వేఱుగా చెప్పవలసిన పని ఉండేదేకాదు. ఈ శిష్టులకు 'వైయాకరణీం' చెయ్యటం చేతగాక వ్యాకరణవిరుద్ధంగా ప్రయోగించారు. వారు శిష్టులు కాబట్టి ఆప్రయోగాన్నే లోకంలో అందరూ శిరసావహించారు.

'గూడాత్మా' అనటానికి 'గూడోత్మా' అన్నాడు ఒక శిష్టుడు. 'పృషదుదర' అనవలసినది 'పృషోదరమ్' (డి)ని ఇంకొకరు. 'వారివాహమ్' అని పూర్తిగా సరిగా ఆనలేక 'వలూహమ్' (మేఘం) అని ఒకరు. దక్షిణతీరమ్, ఉత్తరతీరమ్ అని కొంతమంది శిష్టులు అన్నారు. అది చేతికాక 'దక్షిణతారమ్' 'ఉత్తరతారమ్' అని అన్నవాళ్లు ఉన్నారు. 'దుర్వాశమ్' అనటానికి 'దూడాశమ్' అన్నాడు మఱియొక ఆయన. 'దుఃఖంతో' ఇవ్వబడుతున్నది అన్నప్పుడు 'దుర్దాశమ్' అనవలసినది 'దూడాశమ్' అని ఒక శిష్టుడు దూడవేశాడు!*

ఈ రూపాలు ఏ వ్యాకరణంచేతా సాధువులు కావు. వ్యాకరణం రాకనే ఇలాగు ఈ శిష్టులు అన్నారు. శిష్టుడి మొదటిలక్షణం వ్యాకరణం చదవకపోవడం. అయితే చదువుకొననివాళ్లను అందరినీ శిష్టులనరు, ఇంకా కొన్ని లక్షణాలు ఉన్నాయి. నివాసంచేత, ఆచారంచేతా శిష్టపద స్వయవోగాన్ని కొంతమంది పొందుతారు.

నివాసం ఆర్యావర్తంలో ఉండాలి. ఆర్యావర్తం సరిహద్దులు పతంజలి ఈ విధంగా నిర్ణయించాడు.

చాడు.* హిమవత్సరియాత్రములకు, ఆదర్శకాలక వనములకు మధ్యన ఉన్న దేశం ఆర్యావర్తం అన్నాడు. వశిష్టధర్మసూత్రాలలో కూడా ఇలాగే ఆర్యావర్తం నిర్ణయించారు.† శంఖస్మృతిలో హిమవత్సరియాత్రములకు, సింధు, సావీర, కాంపిల్యములకు మధ్యన ఉన్న దేశం ఆర్యావర్తం అని ఉన్నది. పూర్వపశ్చిమసముద్రములకు, వింధ్యహిమచలములకు మధ్య నున్న దేశం ఆర్యావర్తం అని మునుపు ఇదిగాక వింధ్యహిమచలములకు వివశః‡ పర్యాగములకు మధ్యన ఉన్న దేశము ఒకటి 'మధ్య దేశము' అని గూడా మునుపు నిర్ణయించాడు. పతంజలి చెప్పిన ఆర్యావర్తము, మనవు చెప్పిన మధ్యదేశము ఒకటే అని కొందరు చెప్పారు. భూమికి జఘన స్థానీయమైన దేశము మధ్యదేశము అని వ్యాఖ్యాతలు చెప్పినారు.

ఈ ఆర్యావర్త మనేది నిలకడగా ఒక చోటున ఉన్నట్టు లేదు. నైఋత్యమౌలికతనొంది పాలంకాడి గట్టులు పశ్చిమంలానికి జరుగుతూ వచ్చినట్టు ఆర్యావర్తం సరిహద్దులు జరుగుతూ వచ్చినై. వేదకాలంలో వరుసాంచాలదేశాలు స్వర్ణమే అన్నారు. అవి దాటి తూర్పుదేశానికి పోగూడను అన్నారు. తరువాత ఈ తూర్పుదేశాలు (×ంగాయమునా ఊరాలు) పుణ్యభూములు అయ్యె. ఇవి దాటి సింధు, సావీర, అంగ, వంగ, కలింగ, ఆంధ్రదేశాలు వెళ్ళిపోయి వల్లీ ఉప నయనసంస్కారము చేసుకోవాలి అని దేవల, జాధాయన ధర్మసూత్రాలలో ఉన్నది. కొంతకాలానికి ఇవన్నీ కూడా పుణ్యభూములు అగుటయేగాక, పూర్వము పుణ్యభూములు అనబడేవి కట్టికొనులు అయ్యె.

* పంచానాం సింధుమసానాం
నదీనాం దేవీతర్యాశ్రితాః

* పారియాత్రము = వింధ్య, ఆదర్శము = వరుశ్మత్రంగా ఒకపర్వతం, కాలవనం = ప్రయాగ అని నాగోజీగట్టు.

† Kane's History of Dharmasastra.

‡ ఇది సర్వతీనది నట్టమైనచోటు.

§ మహాభాగవతము. ౧౦వమస్కంధము. ౭ అధ్యాయం.

తాన్ ధర్మబాహ్యో నశుచీన్
బాహీకానపి వర్జయేత్.

పంచనద, సింధు, బాహీకదేశాలు అశుచి అయినవి, ధర్మబాహ్యములు అయిపోగూడదు అని భారతంలో ఉన్నది. చివరకు దేశమంతా పుణ్యభూమి చేశారు. ఎక్కడ ఎక్కడ కృష్ణసారం (నల్లని చారలు ఉన్న లేడి) ఉన్నదో అది అంతా యజ్ఞేయమైన పుణ్యదేశము అని మునుపు చాతుర్వర్ణ్యస్థాపక ఎక్కడ లేదో ఆ దేశం మేన్మదేశమని, ఎక్కడ ఉన్నదో ఆ దేశము అంతా ఆర్యావర్తము అని నిష్ఠాధర్మసూత్రాలలో ఉన్నది. ఈ విధంగా ఆర్యావర్తం పెరిగి పెద్దదై భారతవర్ణమునా అక్రమించుకున్నది. ఈ భారతవర్ణమును పూర్వము అజనాభవర్ణం అనే పేరుతో వర్ణమహిమించేవారు. భరతుడు రాజ్యానికి వచ్చినతరువాత భరతవర్ణం అయినది. ఈ భరతవర్ణము అనేకు హిమచలము పుణ్యభూమి అని మార్కండేయమాయ పురాణాలలో ఉన్నది.

ఇక్కడ మనకు కావలసినది పతంజలిమతము కాబట్టి వింధ్యహిమచలములకు, ఆదర్శకాలకములకు మధ్యన ఉన్న దేశం ఆర్యావర్తం అని చెప్పాలి. 'పుయ్యరదీని యథోపద్రవ్యమే అనే సూత్రంలో ఆర్యావర్తం ఈవిధంగా నిర్ణయించి 'ఏతస్మిన్ ఆర్యావర్తే, ఆర్యనివాసీ'—ఈఆర్యావర్తంలో, ఆర్యనివాసంలో అని ఇంకొకమాట అన్నాడు. ఆర్యనివాస మనేది ఇక్కడ చెప్పలేదుగాని 'హూద్రాణా మనివసితా నామ్' అనే సూత్రంలో చెప్పినాడు. బహిష్కరింపబడని శూద్రసంఘాలకు సమావరద్యం ద్వయసమాసం వస్తుంది అని పాణిని నూర్తించాడు. ఎక్కడనుంచి బహిష్కరింపబడనివాళ్ళు అంటే 'ఆర్యావర్తము నుంచి' అని పతంజలిచెప్పి పైచెప్పిన సరిహద్దులే ఇచ్చాడు. శకయవనం, కిష్కింధగంధివ, శౌర్య (శాంపకం అనే సమాసాలు రావాలి. ఈ శకులు (Scythians), యనలు (Ionians) మొదలైనవారు ఈరీతిగ నుండి లేరు. వీరు శూద్రులలో లేక, వీరు బహిష్కరింపబడలేదు. ఇక్కడ సమాసం ఇష్టం

శిష్ట ప్రయోగము

అని ఆక్షేపం వచ్చింది. అయితే ఆర్యనివాసంనుంచి బహిష్కరింపబడినవాళ్లు అని చెప్తాను అని, ఆర్య నివాసము అంటే ఆర్యులు నివసించే గ్రామము, ఘోషము (గోమహిష్టాదినివాసం), నగరము, సంహామము (నణిచ్చిధానమైన నగరము) అని పతంజలి చెప్పినవిదట ఎక్కడ ఎక్కడ ఆర్యులు ఉన్నారో అది అంతా ఆర్యనివాసము అయి భారతవర్షమంతా ఆర్యనివాసం అయిపోయింది. ఆర్యవర్తానికి, ఆర్య నివాసానికి తేడా పతంజలి చెప్పినందున, ఆర్య వర్తము అంటే ఆర్యులు పుట్టి పెరిగిన చోటు, ఇక్కడికి ఆర్యులు ఏ ఉత్తరద్రువంనుంచో రాలేదు. ఈ ఆర్యవర్తం భూమికి అంతమా మధ్యప్రదేశంకాబట్టి ఇది పుణ్యభూమి అని చెప్పేవారు ఉన్నారు. ఈ ఆర్యవర్తంలో నివాసం శిష్టలక్షణాలలో ఒకటి.

ఇక ఆచారం. “ఏతస్మిన్ ఆర్యవర్తే ఆర్య నివాసే యే బ్రాహ్మణాః కుంభీధాన్యా అలోలుపా ఆగృహ్యమాణాకారణాః కిందిదంతరేణ కస్యాశ్చి దివ్యాయాః పారంగతాః తత్రభవంతః శిష్టాః” అని పతంజలి. ఈ ఆర్యవర్తంలో, ఆర్యనివాసంలో ఉన్న బ్రాహ్మణుడై ఉండాలి. ఈ బ్రాహ్మణుడు నల్లగా ‘మనుషుల రాశి’ వలె ఉంటే పతంజలి ఒప్పుకోడు. ‘సుచిగా, ఆచారవంతుడై, గౌరవర్లంతో, కవలకేశములతో, జననవారవంటి జుట్టు, జొన్నలరాశివలె మనిషి ఉండాలి. కుంభీధాన్యడై ఉండాలి. కుండలో ఆరురోజులకు సరిపడే ధాన్యం ఉన్నవాడు కుంభీధాన్యడు. కుండలో ఆరురోజుల కేవలం, పాతరలో సంవత్సరగ్రాసము కల శ్రోత్రియుడు శిష్టుడు కాదు. ఆరురోజులకు సరిపడే కేవలం ఉన్న బ్రాహ్మణుడు శిష్టుడని ఊరుకుంటే ఇప్పుడు చాలామంది శిష్టులైపోతారు. కాని ఇంకా చాలాఇబ్బంది కలిగించే విశేషణాలు కొన్ని చెప్పినాడు. అలోలుపుడై ఉండాలి. లోభమనేది ఉండగూడదు. ‘ఆగృహ్యమాణాకారణాః’—ఫలమేమీ ఆపే ధీంచక సదాచారం అవలంబించాలి. యజ్ఞయాగాదులు చేసేవాళ్లు కోరికతోనే చేస్తారు. ‘అప్సరా ఏన ముపశేరతే’—అప్సరసలు సెజ్జన జేరుతారు అని ఆశతో చేస్తారు. ఇటువంటి కాంక్షలు లేకుండా సదాచారం

అవలంబించినవాళ్లు శిష్టులు. ‘కిందిదంతరేణ కస్యాశ్చి దివ్యాయాః పారంగతాః’—గురుపదేశము లేకుండా విద్యాపారంగతులైనవాళ్లు శిష్టులు.

బాధాయనాడు శిష్టులను ఇలాగ వర్ణించాడు: “శిష్టాః ఖలు విగతమత్సర్యాః, కుంభీధాన్యాః, అలోలుపాః, దంభదర్పమాహక్రోధ వర్జితాః, ధర్మేభాధిగతో యేషాం వేదః సప్రబృంహణః, శిష్టాస్తవన మానజ్ఞాః శ్రుతిప్రత్యక్ష హేతవః”- విగతమత్సరులై, కుంభీధాన్యలై, అలోలుపులై, దంభదర్పమాహక్రోధ వర్జులై, ధర్మముచేతనే అధిగతమైనవేదము కలవాడై, వేదముచేత అనుమితమైనదానిని తెలుసుకొని శ్రుతి ప్రత్యక్షమునకు కారణభూతములైనవారు శిష్టులు. ఆసస్తంబుకుమాడా ఈ విధంగానే శిష్టస్వరూపాన్ని నిరూపించాడు. సప్తర్షులు, మనవు మొదలైన ధర్మ స్థాపకులు శిష్టులు అని మాతృస్మివాయుపురాణాలలో ఉన్నది.

శిష్టులు చాలా గొప్పవారేకాని శైష్యపాధ్యాయకలంటే ఏమిటో ఎటుకలేదు కాబట్టి తప్పలు వచ్చినై. ఇలాగ శిష్టులు పలికిన తప్పలై ప్రమాణం అయితే వ్యాకరణం ఎందుకు, ‘దగ్ధపవిత్రపాణీయై, ప్రాజుఘ్నుడై, పాణిన్యాచార్యుడు ఎంతో కష్టపడి అష్టాధ్యక్ష వ్రాయడం ఎందుకు అని ఆక్షేపిస్తోవతం జలి ఈ విధంగా సమాధానం చెప్తాడు. శిష్టపరిజ్ఞాన ఫలమే అష్టాధ్యాయి. అష్టాధ్యాయి చదువుకున్నవాడు ఒకడు అది చదవకుండానే సంస్కృతం మాట్లాడే వాడిని ఇంకొకడిని, ముస్తాడు. చదవనివాడు తప్పలు పలుకవలసినది పోయి, అష్టాధ్యాయిచేత సాధ్యమైన శబ్దాలనే ప్రయోగిస్తాడు. అప్పుడు చదువుకున్నవాడు ముక్కువాద వేలువేసుకొని ‘మన మిన్నాళ్లు చదివి గూడా ఇలాగే ఉన్నాము. ఈయన చదవలేదు. అష్టాధ్యాయావిహితమైన రూపాన్నే ప్రయోగిస్తున్నాడు. ఇది దేవానుగ్రహమో స్వభావమో’ అని ఆశ్చర్యపడి, ఆయన అవశేషం పలికినపుడు ‘ఈయనకు మనకు తెలిసిన సంగతులు, ప్రయోగాలే కాక ఇంకా కొన్ని తెలుసును. ఇది తప్ప అనకూడదు. శిరసా వహించవలసినదే’ అని ఆవైయాకరణుడు ఒక నిర్ణ

యానికి వచ్చి, శిష్టప్రయోగానికి ఒక విశిష్టత కలగ జేశాడు.

శిష్టప్రయోగం ఇష్టమైవాళ్లకు ఆశిష్టప్రయోగం అనిష్టంగా ఉంటుందిగాదా ! 'ధూ' వాదయోధాతః' అనే సూత్రంలో 'ధూ' మొదలైనవి ధాతువులు అని పాశాని చెప్పినపుడు * అణవయితి, వంధయితి, వట్టితి అనే రూపాలు ఈ భాషాగణాంగినికి రాకుండా సూత్రం చెప్పాలి అని ఆక్షేపం వచ్చి నప్పుడు 'అక్కడ' జేరు. ఇవి శిష్టప్రయోగంలో లేవు అని పతంజలి ఆక్షేపాన్ని పరిహరించాడు. లోకంలో 'కృష్టి' అర్థంలో 'కృ' అని, 'దృష్టి' అర్థంలో 'దిష్టి' అని వాడుతారు. శిష్టప్రయోగమే ఉపాస్యము కాబట్టి ఇవన్నీ లెక్కలోకి రావు.

మిఠాంపకులుకూడా శిష్టప్రయోగానికి ఎక్కువ గౌరవం ఇస్తారు. 'కాస్త్రీస్థా' అనే మిఠాంపాసూత్రంలో ఎవరు ఈ కాస్త్రీస్థులు అని ప్రశ్న వేసికొని 'వీరు శిష్టులు. వీరికి వేదములు, కాస్త్రీనుండు అవిచ్ఛిన్నమైన స్మృతి ఉన్నది. స్రుతిస్మృత్యుల అర్చవిధ్యయంలో వీరు నిమిత్తం' అని శాఖరభాష్యంలో సమాధానం చెప్పుకున్నారు.

శిష్టప్రయోగమే కాకుండా ఆర్షప్రయోగం కూడా ఒకటి ఒప్పుతూనచ్చురు. రామాయణమహాభారతాదిగ్రంథములలో అపాణిరీయాలు కొన్ని ఉన్నై. కొన్నిచోట్ల ఛందోభంగం ఉంటుంది. ఇవేవీ ఎవరూ నిదగ్ధ. ఆర్షప్రయోగంకాబట్టి వెక్కిరించటానికి వీలు లేదు. ఇక కవులు. వీరు నిరంకుసులు. కాళిదాసు కొన్ని అపాణిరీయమైన శబ్దాలు ప్రయోగించాడు. అది వైయాకరణులు పట్టుకొని చూపించారు. కాని

* ఇది క్రమంగా ఆజ్ఞాపయితి, కర్ధయతే, వర్తతే అనే సంస్కృతరూపాల నంచి వచ్చిన ప్రాకృతరూపాలు అని P. Chakravarthi Linguistic Speculations of the Hindus.

† శబ్దప్రకృతి రచనలో ఇతి సంగ్రహకారోక్తే: అపభ్రంశోనామ నస్యతంత్రః కశ్చన విద్యతే.

అపభ్రంశు అక్కడక్కడ దొర్లి సంతమాత్రాన నిజంగా కలియైనవాడికి ఎప్పుడూ గౌరవం తగ్గోదు.

ఈవిధంగా భాష అపభ్రంశం చెందకుండా ఉండేటందుకు పూర్వము అనేక ప్రయత్నాలు చేశారు. బుద్ధిబలము అందజేసి ఒకేమాదిరిగా ఉండదుకాబట్టి అపభ్రంశం రానే వచ్చింది. అది ఒక భాషగా తయారు అయింది. ఇప్పుడు ప్రచారంలో ఉన్న దేశ భాషలన్నీ అపభ్రంశమునని పుట్టినవే అని న్యాడి చెప్పినందున అపభ్రంశమునే స్వతంత్రమైన భాష వీధి లేదు అని పుణ్యరాజు† అన్నాడు. ఒక్కొక్క శబ్దానికి అనేక అపభ్రంశాలు— గోశబ్దానికి గావీ, గోణీ, గోతా, గోమాతలికా మొదలైనవి ఉన్నై అని పశంజలి. మన పూర్వులందరూ సంస్కృతం ప్రకృతి, తెలుగునైరాధావలు వికృతులు అని ఘోషించి నప్పటికీ తెల్లనారు ఆసంగతి ఒప్పుకోలేదు (ఒక్క గ్రయర్నన గాతప్రు). రాజకీయాలలో వివిధసంఘాలకు భేదదృష్టికి కల్పించి దానికి దోహదం చేశారు. అలాగే తెల్లనారు భాషావైషమ్యం కల్పించి ఉత్తర, దక్షిణాలని వేటుచేశారు.

అక్షరసమాన్వయము సంస్కృతంతో సమానంగాఉన్న భాషలకు అంగభాష్యం కల్పించటం సమంజసంగా కనపించదు. ద్రవిడులు అనేవాడు కృష్ణుడి కొడుకులలో ఒకడు. ఈయన ఆగ్యదో, ద్రావిడదో. సరస్వతీ అనే ఘణ్యనది ఎప్పుడో ఉండేదిట. అది వినశనం అనేచోట వినష్టమై అంతర్యామినిగా భారతక్షర్ణమైవెంచి కిందవాకా ప్రవహిస్తున్నది అని ఒక కథ ఉన్నది. ఆకథ ఏలాగున్నా ఇప్పటికీ సంస్కృతభాషాసరస్వతీనది భాంతిక్షర్ణంలో అంతర్యామినిగా ప్రవహిస్తూ దేశభాషాసరస్సులకు జీవనము కల్పిస్తున్నది.

శిష్టులు పైన వర్ణించినట్లుగా ఎప్పుడైనా ఉన్నారా? వారు నిజంగా చదువుతో ఆక్కులలే కుండానే అధిగతయాధాతస్యులు, విదితేదీతవ్యులు, పరావరజ్ఞులు అయినారా?

“ప్రకాశస్వరూపము గురైటిగి, స్థిరచేతనుగై
ప్రత్యక్షమైన అతీతానాగతజ్ఞానం కలిగి అతీంద్రియము
లను, అనిర్వాచ్యములను ఆశ్రయమైన చక్షుస్సుతో
గ్రహించినవాగు శిష్టులు. వారి వాక్కు అనుమానాది
ప్రమాణంచేత నిర్వాచకం అయిఉంటుంది” అని వాక్య
పదీయకర్త భర్తృహరి నిర్వచించాడు. ఇవన్నీ ఎలాగు
జరుగుతే? ఇవన్నీ మనకు ప్రత్యక్షంలో ఉన్న సంగ
తులు గావు. అనాదిభనమైన ఈ శబ్దతత్వం శిష్టు
లకు సాక్షాత్కారం అయింది అని భావ్యకై యటా
లలో స్పష్టం. శబ్దాత్మకమైన మహాదేవుడు మరణ
ధర్మాణులైన మర్త్యులను ఆవేశించాడు; ఆమహాదేవుని
తో మనకు సామ్యము కలుగుటకు వ్యాకరణం చదవాలి
అని ఋగ్వేదానురోధంగా పతంజలి చెప్పినాడు.
అతలను, కళాలను గురించి చెప్పకూ పతంజలి
అన్నాడు—‘సోఽను మక్షరసమాన్నయో వాక్
సమాన్నయః పుష్పితః ఫలితః చంద్రతారకావత్
ప్రతిమండితో వేదితవ్యో బ్రహ్మరాశిః. అస్య జ్ఞానే
సర్వవేదపుణ్యఫలావాప్తిశ్చ భవతి—పుష్పించి ఫలించి
చంద్రతారకలలై విరాట్లమన్న బ్రహ్మరాశిగా ఈ
అక్షరసమాన్నయమును తెలుసుకోవలెను. అక్షర
సమాన్నయజ్ఞానములో సర్వవేదపుణ్యఫలము ఉన్నది.
చిన్నతనంలో నేర్చుకొని మఱివిపోయిన అతలను
ఇలాగ రోమహర్షణంగా జ్ఞాపకంచేస్తాడు పతంజలి.
అతల బ్రహ్మరాశి అయినట్లయితే, ఈ శిష్టులకు
బ్రహ్మరాశి తెలిసిట్లయితే అక్షరతత్వం వారికి
తెలియకుండా ఎలాగు ఉంటుంది? వారికే తెలు
స్తుంది. మామూలు మనుష్యులు ‘శురీయం నావో

మహుష్యో వదంతి’ నాలుగవ అవస్థలో ఉన్న వైఖరి
వాక్కునే మాట్లాడుతారు. అది ఒకటే వాక్యము
తెలుస్తుంది. ‘గుహా క్రిణి నిహితా సేంగయంతి’.
గుహాశిరుమై లోపల శబ్దం పడుతున్న మాడు అవస్థలు-
పరా, పశ్యంతీ, మధ్యములు అందిఅకూ తెలియవు.
‘తాని విదుర్బ్యాజా యే మనీషిణః’ ఈ శిష్టులకు
ఇవికూడా తెలుసును అని ఋగ్వేదములో ఉన్నది.
కాబట్టి వారు చదవకపోయినా విజ్ఞులై ఉంటారు
అని సమాధానం చెప్పకోవచ్చును.

మంత్రశాస్త్రానికి, వ్యాకరణశాస్త్రానికి చాలా
దగ్గరసంబంధం ఉన్నదని అది తెలిసినవారు అంటారు.
స్వరవ్యంజన అంతర్లక్ష్యమృలకు, సుషుప్తిబ్రాగ్
స్వన్నశురీయావస్థలకు సంబంధం ఉన్న దంటారు.
బిందువునుంచి అహంకారం పుట్టిందని, ఈ అహంకారం
నుంచి సృష్టి యవత్తూ వచ్చినదని పూర్వుల సంప్ర
దాయం ఉన్నది. అక్షరసమాన్నయములో మొదటి
అక్షరము ఆ-మొదలు చివర అక్షరము హ-వరకు
బిందువుతో కలిసి అహంకారమైన దని, ఇది కేవలకా
త్మకమైన దని, సర్వసృష్టికి బీజభూతమని విజ్ఞులు
చెప్తారు. ఇవన్నీ అతాళికమైన విషయాలు. తెలియని
వాళ్లు వ్రాయడం మంచిగాదు కాబట్టి, ఈ అక్షర
సమాన్నయము బ్రహ్మరాశి అని పతంజలి చెప్పిన
మాట శాస్త్రాంతరంలో కూడా ఉన్నది అని చెప్పి
ఉండుకుంటే మంచిది. ఇంతకూ శిష్టులనేవాడు మచ్చుకి
ఒకడైనా కనబడితే అంతా నమ్ముతారు.
వరకూ ఎన్ని చెప్పినా లాభంలేదు.

స్మృతిపాళి

= శ్రీ భట్టిప్రోలు కృష్ణమూర్తి =

స్మృతు లన మార్గశీర్షమున లేతగులాబు లటంచు నెవ్వడో
వెతలే యెటుంగబోవని కవిప్రవరుం డనినాడు—నిక్కవ
మ్ము తదమృతోక్తి, ఒంటిదనపుం బరువెక్కు ఎడందలో సుధా
భృతసుమ సారభాలు గురిపించునెడన్ స్మృతిపాళి తీయగా !

కాని స్మృతుల్ సమస్తమును కా వతిలోక మనోహరమ్ము : చిం
తానికృతంబు కొన్ని, భయదంబగు కొన్ని, మనస్సు నిండుగా
మానని గాయముల్ సలిపి మారణవేదన నింపు కొన్ని, క్రూ
రానలభీకరాచ్చుల హృదంతర మెల్ల రగుల్చు నీస్మృతుల్.

తీయగ న్వషణలోకముగతిం జను కాలము కొంత; దివ్యశో
భాయత పూర్ణచంద్రికల బండిన కాలము కొంత; పూవులన్
సోయగముల్ వెలార్చెడు వినూత్నవసంతపువేళ కొంత; కా
నీ, యివె జీవితాధ్వమున నెల్లపు డట్టుల నిల్చిపోవునా ;

భ్రాజదనంతకాంతిమయ భాస్కరబింబము శ్యామనీరము
గ్రాజవరీతమైనపుడు, కాళతమస్సులు కప్పినప్పడున్,
రోజులు కొన్ని దుఃఖమయలోకములన్ బరువో పదాలతో
బూజులు నిండి జారిపడు పోడిమితో గదలాడు భీదమై !

జీవితమెల్ల శూన్యమయి, శీర్షమహాశల నిండుకొన్నదై
తావులు లేనిదై, హృదయ దారకమై చను ఆ దినాల దుః
ఖావలవకా స్మృతుల్ హృదయమం దెపుడే గదలాడబోవ ? శో
భావృత మార్గశీర్ష కుసుమావళులా అవి, కంటకమ్ములా ?

అది కుశూతమిస్రావేళ యైనగాని- అమృతచాంద్రీ విలసితత్రియామగాని,
మిగులనేబోదు! హృదిని తత్స్మృతియె- మిగులు! నీలినిడలో-పండువెన్నెలల చలువో?
ఇంతకును, వసంతమ్మో, హేమంతమ్మో, శిశి-రమ్మో, శరత్తో, గ్రీష్మమ్మో, వర్షమ్మో, నితాంత
మేదయిన నిల్చునేమి? తత్స్మృతులు మటుకె-హృదయ వీధుల సారెసారెకు కదలును.

కళాపూర్ణోదయము - దాని మూలములు

శ్రీ మల్లంపల్లి వీరేశ్వరశర్మ =

[ప్రచురించినది] ప్రచురించినది ప్రచురించినది ప్రచురించినది ప్రచురించినది

కళాపూర్ణోదయము సూరనయపట్ల కాదని యెవరందురు? అది ముమ్మాటికి సత్యము. బాలవ్యాకరణము సూరియపట్ల కాదా! కాని దానికిఁ జంతామణి వికృతివివేకములు మూలములు కావనవచ్చుగా? అంతమాత్రమున దాని గౌరవము తొలఁగునా! తస్యనా! ప్రభుసమ్మితములగు వేదములలోని గాథలు మిత్రసమ్మితములగు పురాణములనుండి కాంతాసమ్మితములగు కావ్యరూపముల విలసిల్లినవి. ఇందలి కల్పనములు గవి ప్రతిభకుఁ దార్కాణములు. ఆ ప్రతిభామందితముగు కావ్య మాతని యుపజ్ఞయగుట నిర్వివాదము. కాని దానికి మూలమే లేదనట సమంజసము కాకేరదు. భారతీయుల చరిత్రములు వేదములై పురాణములై యితీహాసములై చిరఃకాలం బ్రబంధములైనవి. అభిజ్ఞానము కాళిదాసుని యుపజ్ఞయైనను శాకుంతలము మాత్రము కాదు. ఋష్యేంద్రుని భాగవతభాగవతమార్కం దేయపురాణ శకేదారఖండములందున్న హరిశ్చంద్రకథ తెలుఁగున గౌరన మున్నగువారిచే నెట్లు సమచితకల్పనములతో రసవత్తరముగ వెలసినదో హరిశ్చంద్రనలా పాశ్చాత్యనవీతికఁ జూచినవారి తెలుఁగుదురు.

పురాణకథలను, బ్రబంధములను బరిశీలించి కవులు దమ ప్రతిభావిశేషమున నవ్యకల్పనములతోఁ గావ్యములు నిర్మించిరి. గరుడపురాణమును దెనిఁగించిన

సూరన పురాణవిజ్ఞానమును శంకించుట కాని పని. పెద్దసమయచరిత్ర యొక్కదిది? దానిని, దాని మూలమును లెస్సగాఁ బరిశీలించి సవరించుటయేకాక పెక్కు తావుల పెక్కువిధముల నన్నగాథల నేర్పిపూర్చి వాని కైకవ్యమును సమకూర్చు సూతనమార్గమున వెలువడిన యీ కావ్య మపురవ్యయకాక మఱేమగును? మూలమున్నప్పుడు కథ మంతయు నందుండనక్కఱలేదు. ఒక చిన్న విషయమునే ప్రతిభాశాలి మహాకావ్యముగ నిర్మింపగలడు. తుదకు పాఠకులను దీనికి మూలమే లేదనిపింపఁగలఁడు. మాతృ పరిశీలనమునఁగాని యవి వెలువడవు. అట్లు నిర్మింపఁగలఁగాఁడే మహాకవి. అతనిసృష్టియే యీ కళాపూర్ణోదయము. అట్టియెడల నిందలి నారదగాన విద్యాభ్యాస కళకు లింగపురాణమునఁగల మూలమును బ్రకటించి సూరనకథారహస్యము నొకదానిని మాగురు పురుషోత్తమ డిశంబరభారతిలోఁ బ్రకటించిరి. అది భ్రాంతిమాలకమని శ్రీమల్లాదివారి రసమన్నారు. ఇట్లు నుట సరిగాదని చెప్పటయేగాక యింకను మూలములు గలవని నూదించుటయు నీవ్యాససారాంశము.

ఈ కథ నారదుఁడు నాలుగేళ్ళు శ్రమపడి గానవిద్య నేర్చుకొన్న ట్లతనిని ద్వారకకు చేర్చుటకును, ఆసమయమున కలభాషిణీమణికంఠరులు శ్రీమలేశుండగా సంగీతములో సంతూర్ణజ్ఞున మృదించిరనుటకు నుపయోగపడుచున్నది. ఇందు కలభాషిణీ గానవిద్యా విశారద యను సంశేషము మూలకథతో సంబంధించియు

* దీని ప్రసంగ మందు లేదు.

న్నను (ఆ గానమునకై యీకథ కల్పించనక్కర్లేదు. అది తొలుతనే యావిద్యలో ప్రవీణురాలని యొక్కడ చెప్పినా చెప్పనచ్చును.) ఈ 3౯ పద్యములను పుస్తకములోనుండి తీసివేసి పూర్వోత్తర సందర్భమున కొక్కవాక్యము వ్రాసి విడిచినా కళాపూర్ణోదయ మూలకథకు లేకమైనా లోపమురాదు. వీసమైనా హాని కలుగదు.

ఇది భావప్రకాశకా కర్తవాక్యములు. వీరిల్లు వ్రాయుట వింత యనిపించకపోదు. కాని వారన్నట్లు తమ పరిష్కరణయనమాత్ర మిహుర్ములు చేయకుండుటచే నింతవఱకు సూరసతోపాటు పాతకులును ధన్యులు. ఒకవేళ వారు వ్యాఖ్యానములో శంకించుకొనుటకు ముందేర్చువూరివారి వ్యాసము వెలువడినచో నట్లు చేసి యుండులేమో. కలభాషిణి గానవికారద యని చెప్పటకే యీకథ కల్పింపఁబడె ననుచున్నారు. సరియే. ఈకథ యనగా నేది? సారదకుంబురుల కలహ కథయా? సారదుని గానవిద్యాభ్యాస కథయా! 3౯ పద్యములలో నున్న నేది? కలభాషిణి గానవికారద. వారదుండు నాలుగొండ్లు శ్రమపడెనని తెలుపుటకుఁ బోడ్చుచునేదికి

ఇట్లు సారదుని గానమాత్సర్యవృత్తాంత మెంతయు వైజయగా వెలసి ప్రధానకథకుఁ బ్రధానాంగ మగుట కధారచనయందలి చమత్కృతి విశేషము. శ్రీ విష్ణువు గానలోలుఁడునట తెలిసి పర్వదా యతని పన్ని ధిని బాడుచుండు భాగ్యమును మణికంధరుఁ డపేక్షించుట పూర్వోక్తకథకు ఫలము.....ఇదంతయు భౌషికథాకల్పనకుఁ బరమసాధనము. ఇది కళాపూర్ణోదయము. ౧౦౯, ౧౧౧ పుటలలోని భావప్రకాశకా కర్తవాక్యములు. వీనికి, నేటి వ్యాసమునకుఁ గల విరోధమును జదువరులు గ్రహింతురుగాత

ఈ కలహకథ గాన విద్యకయి వారదుండు నాలుగొండ్లుకాదు, యుగములుకూడ శ్రమపడె ననుటకు మణికంధరునకు నిత్యనిష్ఠుసాన్నిధ్యాభిలాష కలుగుటకు నది కారణముఁ దపముచేయుటకు దాని భంగింప రంభనచ్చుటకు నప్పుడు కలభాషిణి నలుకబరుని జేరుటకును బరంపరగా గారణమగుచున్నది. దీని ప్రధాన

ప్రయోజనమును ౨ ఆ ౧౦౫ వ పద్యములో గవియే నూచించినాఁడు.

కలభాషిణిరంభారూపము ధరించుటకు మాయారూపము వీశినవినవ వారి శ్రేయ సత్యమును నిర్ణయము నకు మూలమగు సారదగాన విద్యాభ్యాసకథ యెట్లు పరిత్యజింపవలెను? ప్రధానకథకుఁ దీతికయై చిలుక తొలిపుట్టువును చెలువునది కలభాషిణి చరిత. దానికి జీవగణ్ఠి యిచ్చి దీనిని దీసివేయుట మూలమును, ఛేదించుట యని తెలియనగును. ఇందలి యేకల్యునముగాని, కథగాని తొలఁగినఁ బ్రధానకథ కుంటునమును. అట్టిపని నెవ్వరు చేయరు.

పయిని జూపిన యుపాఖ్యానభాగమే కలభాషిణి చరితమునకు మూలముగా సంఘటింపుకొనఁబడి నది.....లేనలే దనుకొన్న మూల మించుకేని లభించినపుడు ప్రకటించుట యావశ్యకమని యా శ్రమగము కావించితిని. ఇది కలభాషిణీకర్త వాక్యములు. ఇందు భ్రాంతిని కలిగించున దేమున్నది? ఎవరు భ్రాంతిపడిరి? “కళాపూర్ణోదయము, మూలము లింగపురాణము” నను వారి వ్యాసశిష్యి కయే వీరి యీ వ్యాసమునకు మూల మగుచున్నదా! ఇందుకు “నమక నెపుడో భారతిలో నొక వ్యాసము ప్రకటించియున్నా”రని దీని నిపుడా రంభించితే కాని వ్రాయుటకు మున్నొకసారియైన నా వ్యాసమును గాని, అదకు వారి భావప్రకాశకముగాని ఆహంకము తిలకించినచో నీ వ్యాసము వెలువడి యుండదు.

ఇందలి కథయే లింగపురాణమునఁ జేసినదని వీరి యూహ. వనుచరిత్రము సంస్కృతములోనికి వచ్చుట దానికిఁ బ్రమాణము. రెండును బ్రమాదములే. కళాపూర్ణోదయమును సంస్కృతీకరించువాఁడు శేవలసార దగానవిద్యాభ్యాసకథనే కైకొని ననుటకంటెఁ బరి హాస్యము కలుగదు. బసవపురాణముగాని, వనుచరిత్ర గాని సమగ్రముగా సంస్కృతములోనికి వచ్చినవేగాని యందుండి కొన్ని భాగములుమాత్రమే రాలేదు. పోనీ, మతాభినివేశము గల పండితులు దీనిని బురాణమున కెక్కించి రందనున్న, నీకథలో నట్టి మతపక్షపాత శంక లేకమున లేదు. నిష్పక్షపాతముగా సంస్కృ

తాంధ్రములలోని యీకథలనుజూచువారికిది మూలము, నిది పరిరచనమునని గోచరింపకతప్పదు సూరనకు సహజముగ కథాకథనవై చిలియై విశేషముగను, అది ప్రకటితముగటచే నిట విస్తరింపనక్కరలేదు. శివపురాణము వాయవీయఖండమున నారదకుంబురుకలహాసనగము శివప్రసాదమున గానవిద్యావిశారదుడై నారదుడు కుంబురుని బ్రహ్మసభలో జయించుటయుఁ గలదు. కుంబురుప్రసంగము లేదుగాని శివుడు గానవిద్యతోఁ బాటు నారదునకు వీణకూడ నిచ్చినట్లు కేదారఖండము 22 వ అధ్యాయమునఁ గలదు. ఇవి యన్నియుఁ బ్రక్షిప్తము లనఁగలమా! నారదకుంబురులను, వారి గానమహిమను, స్వర్గను మనకుఁ దెలిపినవి పురాణములే. అట్టియొక నిది ప్రక్షిప్తమునట యుక్తిసహము కాదు. అందలి కథకే సూరన వన్నెనిచ్చెలు దిద్దెననుట సమచితము, సత్యము ననును. ఇంతఁగాకున్నఁ గొంతవఱకై న నిందలి కథలకుఁ, గల్పనములకు మూలము లనఁదగినవానిని సాధ్యముగనంత సంగ్రహముగఁ జూపెదను. విశేషములు వలయువారి నాయాతావులఁ బరిశీలించఁగోరెదను.

౧. శక్తిభద్రకవి రచించిన యాశ్చర్యమాదామణి యందు సీతాపహరణమునకై తూర్పుభాగరావణులు సీతారామరూపముల ధరించి వారిని వంచించిరి. రంభా నలకూబరుల రూపములు ధరించిన కలభాణిమణికంధరులు బరస్పరము వందితులే. కాని యీవంచనము గూడ నానందకరమగుటయేగాక చిరవాంఛితసిద్ధిచాయక మగుట యందు విశేషము. ఇందలి చూడామణియు నంగుళీయకమును మునుదీర్తములై విలక్షణమహిమమును గలిగినవి. పరిశంపఁగా నీమణియే మణిహరములోని మణిని బీజమని తోఁచును. ఇది ధరించి మాయారూపుల సృష్టించిన వారి స్వరూపము వెలువడును. దానిని హృదయమున ధరించి సృష్టించినమాత్రమున సకల విషయములు విదితములగును. కాఁగా సూరనకల్పనము దానిని సవరించుచున్నదనుట విమర్శకులకు విశేషము. ఈతఁడు మలబాధుప్రాంతమువాఁ డనియు, శంకరాచార్యుల శిష్యుఁ డనియుఁ జెప్పుచు నీకృతి పదశతాబ్ది ప్రాచీనమునకుమందే వెలువడెనని శ్రీమద్భక్తసామి శాస్త్రిగారు పీఠికలో నిర్ణయించిరి.

2. సేతుఖండము చక్రతీగమాహాత్మ్యమున నీకథ గలదు. ఉదంతుని శిష్యుఁడు కక్షవంతుఁ డనువాఁడు గురూక్షమంత్రమును జపించుచు మూడేండ్లు నియమవర్తియై యగస్త్యతీర్థమున నుండి తుద కందుండి వెడలిన చతుర్దంతగజము నెక్కి దేశములు చరించి తద్విషయాధిభుండగు స్వనయభూమిశ్వరునిచేఁ బూజితుండై యా రాజాక్షాతుం తెండ్లియూడి చిరకాలము సుఖముగ రాజ్యమేలెను. ఉదంతుఁడు గౌతముని శిష్యుఁడు, అల్లుఁడు. విభ్రుడు, ఇరని చరిత్రను నన్నయ తిక్కన తిరువురును వ్రాసిరి. ఇతని శిష్యుఁడగు కక్షవంతుఁడు రాజయ్యెను. మణిప్రభుఁడు స్వభావుని యల్లుఁడు. శిష్యుఁడు. ఇతనికి రాజును గావలె నను కోరిక పట్టింది. కాని యిది యతనికి సిద్ధింపక యతని కొడుకుగ కళాపూర్వనకు సిద్ధించినది. అతనికి గురుప్రసాదమున సేతుగ వచ్చినది. ఇతనికి సింహము వచ్చినది. స్వభావుఁడు తన గురుని దత్తాత్రేయుని ఖడ్గ మును గఁగా నతఁడు "నీవంత మిఁకఁ గ్రముగా తీత్రవంశ మగు" ననెను. ఇందు తీర్చియుండుగా విభ్రుఁడు మారుటకు హేతువును, గ్రమును గలదు. కక్షవంతుఁడు రాజగుట కిట్టి హేతువు లేదు. మఱియు మణిప్రభుఁడు ప్రాచయనుండి సింహముతోవచ్చునపుడు ౪ ఆ ౧౫౬ ప. "గంభీరప్రాదము న్వడి న్నెవలి యాకాశంబు నన్ బాటు నాకుంభిద్యేషిని మెచ్చి.....నానొప్పు చున్" అని చెప్పిన యిందలి కుంభిద్యేషిపదము అగస్త్య తీర్థమున వెలువడిన కక్షవంతుని చతుర్దంతకుంభిని సృష్టించఁజేయుచున్నది.

3. ప్రసిద్ధుగు నిలమహారాజు చరిత్రనుబిశీలించినవో నిందు మణిప్రభుఁడు వనితయై కొడుకుఁ గనుట వింతగాదు. అతఁడు స్త్రీయై బుధునికలన పురుషవశ్యత వర్తిని గనెను. ఇతఁడు పురుషుఁడైన తన భార్యకలననే కళాపూర్వ చక్రవర్తిని గనెను. పురుషుఁడు స్త్రీయగుటయేగాక స్త్రీకూడ పురుషుఁడగుటయు వారంతకు ముందును దంపతులై యుండుటయు నిందు విశేషము. ఇటుండు వనితయై పుట్టి కొడుకును గన్నపిదవఁ బురుషుఁడైనట్లు గొన్నింటను, పురుషుఁడుగనే జన్మించి పారవ్యతీహమవలన స్త్రీయై కొడుకును గని యగ

విశేషమున మరలఁబురుఁడుఁడైనట్లు గొన్నింటనుగలదు. పురుషులు స్త్రీలై సంతానము గన్న కథలు మన పురాణములఁ జెప్పఁగలవు. విష్ణువు మోహినియవతారమున శివునివలన భ్రాతృనిగనెను. విష్ణుయాయవలన నారదుఁడు వనితయై పుత్రులగాఁచెను. సీమంతిని సోమచారవ్రతో ద్యాపనమున దంపతివేషముల ధరించిన విప్రకుమారులు నిజముగ నట్టివారైరి. ఆనుశాసనక పర్వము ౨వ యాశ్వాసములో ధర్మజుఁడు భీష్ముని సంగమదశయందు స్త్రీపురుషులలో నెవరి కెక్కువ సుఖమని యడుగఁగా నతఁ డాతనికి భంగాస్వనుఁ డను రాజుచరిత్ర చెప్పెను. సారాంశము స్త్రీలకే సుఖ మెక్కువ యని. దానిని బ్రాహ్మర్షియచున్నట్లు కథా. ౫ ఆ ౧౦౬ ప “అది యనుగాక యంగనల కంగజసంగరకేలికావిశేషదశల యందు నెక్కుడట సౌఖ్యగతుల” అను పద్యము కన్పించుచున్నది.

౪. కాశహస్తీ మాహాత్మ్యము ౨ ఆ ౧-౨౨ పద్యములలో వాణీచతుర్ముఖుల కృంగార గాభ కలదు. (౧౩ వ పద్యము) “వాచాగోచర మప్రతర్క్యము విని ద్వంద్వం బసాధారణం, బాచోద్భవం బతిలోక మప్రతిమ పర్యాయంబు వర్ణింపఁగా నీచైల్యం బిది నిక్కమిట్లయినగానీ నాకు నీవంక వాంఛాచాపల్యము తీరనేరదు మనోజ్ఞిడలం గోమతీ” (౧౪ ప) “నాకోరిక లీడేరఁగఁ గైకొనవలె నీవు ప్రమదగౌరవకృత భాషాకృతులు నూటినటువలెఁ గైకొంటివయేని జెప్పఁగలడే మననన్” ఇవి బ్రహ్మవాక్యములు. ఆమె యట్లు నేయుటయు నట్లాడవిన వాణీశత్రుపములవని సౌఖ్యమున నతఁడు కళానందుఁడై, (౧౫ ప) “ఆరాముంబులఁ గేలితైలముల సౌధాగ్రముల్ న్వర్ణదీ, తీశోపాంతని కుంజపుంజములలో దేశంబు కాలంబు నాచారంబు నివ్వరింపఁగా మఱిది హృజ్జాతాంధకారాంధుఁడై నీరేజాసనుఁ డిచ్చనుండె శతవాణీభోగ నిర్మగ్నుతన్” (౧౬ ప) “తరుణీశతకముబింబాధరమాధుర్యంబు లానుతఱిఁ దమలోనన్ బరమేష్టి నాల్గమౌములు వరుసలు చెట్టుకొనుఁజెప్పవశమే కూర్చిన్” “బహువిధధర్మికి లోబడి చొప్పుకొరవప్రవణంబుచేత నెచ్చరిక నొందు.”

౧౩, ౧౪. పద్యములు పరికించినచో నెంత సరసముగ సూరనతన వాణిని మారుయామలులగై నేసెనో తెలియఁగలదు. వాంఛాచాపల్యము తీరనేర దనుదాని నాశ్చర్యచతుష్టయయాగపద్యచుంబనముగఁ జిత్రించుట ఎంత సుమహారముగ, నెంత మనోహరముగ నున్నదో తిలకింపుఁడు. ప్రమద గౌరవ భాషాకృతులు వాణి ధరించె ననుటను చిత్రశ్లేషకథారూపమున దిద్దితీర్చినా యని పించుచున్నది. ౧౪వ పద్యమున వాణీసంభోగమన్నఁడై విధిదేశకాలాచారములు మఱి నని కలఁడు. ఇది యిందలి వాణీచతుర్ముఖుల దివాసంగమ కథనమునకు మూలమని చెప్పక చెప్పఁచున్నది. ౧౪ వ పద్యచందలి పరమేష్టి నాల్గమౌములు వరుసలు చెట్టుకొను ననుదాని నించుక మార్పుతోఁ బ్రణయకలపాచిజము గావించుట యెంత మనోహరము! ౨౦ వ పద్యమునఁ గల గళరవ శ్రవణంబుచేత నెచ్చరిక నొందు ననునది ప్రణయకలపము నెచ్చరించి ప్రధాన కథను చెప్పించినది. ఇందు సూరన బ్రహ్మ సరస్వతిని నాలుగుమౌములతో ముద్దు పెట్టుకొనుటను రెండుమాటులు వర్ణించినాఁడు. మొదటిది ౫-౧౮ పద్యమునఁ గలదు. అది మణితమునకు హేతువైనది. రెండవది (౩౦ ప) “వదనములు నాలుగింటికి వరుసగలియ, మెలపుతో దన కంఠంబు మలచి మలచి, యెప్పఁగె దగ్గరపానమహాత్మ్యవంబు, గళము కాగిలితో న చెట్టుల నిమురుచు.” ఇది యారాజు తల్లి మగడి, తండ్రి యాడువాఁడు నని వాణియొనర్చిన సర్వలీలకు దరువాత ఘటిల్లినది. “నాల్గమౌములు వరుసలు చెట్టుకొను జెప్పవశమే కూర్చిన్” అనుదాని కిది వివరణ మనుట సాహసము కాదు. ధూర్జటిచెప్పిన వాణీచతుర్ముఖ విలాసమును, దీనిని బరికించినచో దాని కిది వివరణమని తోఁపకమానదు. విస్తరభీతిచే విడిచితినిగాన యా ఘట్టమునందుఁ జూడఁగోరెదను. ౧౫ వ పద్యమునందు “సూర్యవరబొంది సుధాధరగ్రహణభూరిసుఖంబుల నొందుచున్ శతానందుఁడ” న బరగునానినందు. (౫ఆ ౨౯ ప) “ఆనర్వలీలచేత కళానందుం డడికసంభృతానందుఁడై” అని చెప్పట సుష్టముగా దాని బ్రాహ్మర్షియనుటను దెలుపుచున్నది. కాంచీ మాహాత్మ్యము ౧౮-౨౨ అధ్యాయములలో సరస్వతీ బ్రహ్మ సహదము కలఁదగాని యది యిట్టిది గాదు.

౫. మార్గంజేయపురాణము ౨-౩ ఆశ్వాసములలో మదాలసచరిత్ర గలదు. ఇది ప్రసిద్ధము. దీనిని సవరము నారాయణ ప్రబంధమొనర్చెను. మదాలస పోలిక లభినవ కామదీకలభాషిణి మధురలాలసలయందు గలవు. ఈమె విశ్వాసము వను గంధర్వరాజుకాదుతురు. పాతాళ కేతువను రాక్షసుఁ డీమెం గామించి యెత్తుకొనిపోయి వివాహకాలము నిర్ణయమునేసి పాతాళమున దాచెను. ఆమె వాని నొల్లక మరణించ నుద్దేశింపచుటయు సురభి "యారక్కనుడు ధూలోకమున కేగినవాఁడు పిని నేసినవాఁడు నీకుఁ బలియగు"నని చెప్పి యామె నాప్రయత్నమునండి మరలెచ్చెను. ఆశ్రమరక్షణనియు వ్రుండగు కువలయాశుండు సూకరరూపమున నటకు వచ్చిన యారక్కను నేసి వాఁడు పరుగిడఁగా వెంటడి పాతాళముం జేరి వానిం గానక చివఱకు మదాలసం జూచెను. ఆతఁ డామెను జేరుటకు నిమిత్తమగు కుండల యను మదాలసచెలికత్తెవలన వారు పరస్పరవృత్తముల నెఱిగికొనిరి. అంత మదాలస కులగురువగు తుంటురుఁ డటకు వచ్చి వారికిం బెండ్లి నేసెను. ఆరా జామెం దీసికొనిపోవుచు నడ్డపడు రక్కసుల పాతాళకేతు సహితముగ వధించి సుఖముగా నిలుసేరెను. అభినవ కామది దివ్యవనిత. తుంటురుశిష్యురాలు. ఆమెను కలలాసురుఁడు కామించి పెన్నుటెను. ఆమె "నీన్న జంపినవానిగాని వరింప"నని శపథముచేసి చివఱకు మృగేంద్రవాహనయువదేశమున మణికంధరుఁ డను గంధర్వసందనునిచే వానిం జంపించి యనంతరజన్మమునఁ గళాపూర్ణమహారాజైన యతని వరించెను. తుంటురు శిష్యురాలైనదివ్యవనితలు ద్రమ్ముఁ గామించి బలా త్కరింపఁచు రక్కసులఁ జంపిన తామహురుల వరించుట రెంటును సమానము. ఇది మదాలస పూర్వకథా భాగవనవచ్చును. ఇంతవఱకే యభినవకామదికి సామ్యము గలదు.

పిదప నారక్కనుని తమ్ముఁడు తాళకేతువు పగదీర్చికొన వేచియుండి కువలయాశ్వము నెక్కిరచ్చిన యారాజును మునివేషమున నధించి వాని కంతహారమును గొని యతనిఁ దన యాశ్రమరక్షణమున నిలిపి యతఁడు మరణించెనని మదాలస కా హారము నిచ్చి

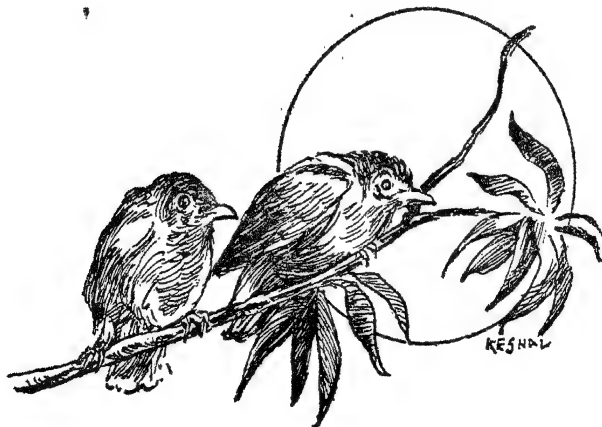
వచ్చెను. ఆమాట వినఁగనే యామహాపతివ్రతమరణించెను. కువలయాశ్వఁ డిలుకేరి జరిగిన వృత్తము నెఱిగి మదాలసయందలి ప్రేమమున దిరిగి పెండ్లిచేసికొనలేదు. ఆపు తాతనికే గొందఱు నాగకుమారులు మిక్తులైరి. నాగరాజున నశ్వేతరుడు తన శుతులవలన నారాజుకథ విని గానమున శివుని మెప్పించి యతని వరమున జాతి స్మర పరమయోగిని యయి పూర్వవయోరూపకాంతి విలసనములతో మదాలసం బుత్రికగాఁ గాంచి కువల యాశ్వ రప్పించి యతని కర్పించెను. పిదప నామె తన పుత్రుల క్లుప్తబాలతోఁ దత్త్వము నుపదేశించి పతి నిరోధమునఁ జరివఁడను నలర్చునకు దైత్రధర్మము నుపదేశించి చివఱకు వాఁడును దత్తాత్రేయుశిష్యుఁడగు నట్లు సంఘటించి పతితో నరణ్యముల కేగి పరమపద మందె. ఇది యుత్తరకథాభాగము. పతికంతమణిహారమును జూపి యతని మరణము బెంపఁగనే మరణించిన మహాపతివ్రత మదాలస. ప్రియుని యాసన్నమరణము నెఱిగి తాన ముందుగ శక్తికి బలియైనది కలభాషిణి. రెండవ జన్మమున జాతిస్మరపరమయోగిని యైనది మదాలస. మణిహారవిశేషమున జాతిస్మరయై యద్భుత కథలను వివరించి మహాయోగములను, ప్రబ్లి రెండునెలలైన కాకముందే, యువస్యసింపినది కలభాషిణి. రెండు కథలను దత్తాత్రేయప్రసంగము, మణిహారసంబంధము కలదు. ఈ పోలికలను, విశేషములను సమృద్ధయులు పరిశీలించుదుగాక.

౬. వరూధిని దేవలోకభోగిని. మానవుని ప్రేమించినది. తాను ప్రేమించినవానిని గలియలేదు. కాని వాఁడు తన్నుఁ గామించినవాఁడు. కన్నులు కప్పి కొరక నెఱిగి వేర్చికొన్నాడు. కలభాషిణి ధూలోకవేళకే. దివ్య పురుషుని ప్రేమించినది. తాను గలిసిన దప్పడు దాఁప్రేమించినవాడు గాకున్నను దుర్లభుఁడనుకొన్నవాఁడును బూర్వము దాను గాధముగాఁ ప్రేమించిన వాఁడును దన్ను నటుల ప్రేమించినవాఁడు నగుట విశేషము. కన్నులు తెఱచికొన్నను గలభాషిణి యప్పుడు తెలిసికొనలేదు. వాని నిజస్వరూపము తెలియట మిక్కిలి యానందదాయకమగుట యింకొక విశేషము. ఇట్లు వరూధిని యెఱింగినఁ జచ్చు

టక్తన పీలులేదతి యింకొకసారి విచారించుటకన్న మార్గము లేదు. రసభాస మక్కడవలె నిక్కడ నున్న దన్నను ఇందు శీలభేదము లేదు. ఆ కొలది పారపాటును సరస్వతీకాపహేతుకము. అందు నాయక యొక్కతెడే మోసపోయినది. ఇందిరు పురుసు మోసగింపఁదలంచి మోసపోయిరి. ఈ సంఘటనము నిజముగా నూరన పెద్దన మనుమరాలి పెనిమిటియే యనిపించుచున్నది. మాయాప్రవరుఁడు తన రూపము బయటపడుననియే కదా యామెను దేశాచారమని కన్నులు మూసికొమ్మనెను. కలభాషిణీమణికంధరులు కన్నులు తెఱచుకొనియే యున్నను, వారి మాయా రూపము లేల బయలుపడలేదో. ఇరువురు కామరూపులయిన బయల్పడ నననము కలుగదా. నూరనకే ధర్మము తెలియదా? అమంగళము కాంతించుఁగాక. అక్కడ బహుపురాణమర్మరుఁడు. కొందఱు దీనికిఁ దపమును, నారదుని వరమును గారణము లందురు. కాని వేటొకటియు కలదు. భారతమునఁ బాండురాజు వధించిన మృగములు మునిదంపతుకే కదా. వారి మృగ రూపములు బయల్పడకుండుట చేత నేగదా యాతఁడు భ్రాంతిచే వాని నేసినది.

ఇట్లు బహుపురాణకావ్యసముద్రముల మథించి నుణదోమము లేర్పరించి తా నీప్రబంధరత్నమును వెలయించెనో యన నూరన దీనికిఁ గళాపూర్ణోదయ మను పేరు గల్గించినాఁడు. కృష్ణుఁడు రుక్మిణికిఁ బారిజాత వసుమము నిచ్చినందులకు గోపించిన సత్యకుఁ బారిజాతమునే తెచ్చి సమర్పించినాఁడు. వాని శిష్యుఁడు కళాపూర్ణుఁడు. మధురలాలస కిచ్చెదనన్న వీణ సభినవ కాముదికి వాగ్దానముచేసి యది తెలిసి కోపగించిన మధురలాలసకు నృపాలశిరోరత్నముల నందియుఁగాఁ గూర్చెను.

ఈ కథాకల్పనముల సామ్యములు నూరనబహుపురాణకావ్యపరిశీలనావిశేషము, సత్యదుష్టత సంఘటనము, నమేయవిజ్ఞానమును జాటునేకాని యాతని ప్రతిభకు లోటు రానీయవు. ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్న మునఁగూడ నితఁ డీమార్గము ననుసరించెను. కాని యంతగా లేదు. అందుఁ బ్రధానముగా శ్రీనాథుని సంబంధము గాన్పించును. ఇట్టి యపూర్వవదంతిని వెలసిన కావ్య విదితక్క యింకొకటి వెలవడలేదనుట నిర్వివాదము.

**అలా చిట్టోసు
లక్సు టాయిలెట్ సబ్బుతో**
ప్రతిదినము తాను చేయుచున్న
సాందర్య క్రమమును
యీగు చూపుచున్నది

లక్సు టాయిలెట్ సబ్బు
యొక్క సురుగు బాగాలెప్పటి
నాచర్యములాగికి వెయ్యదిగా
అడుముకొనెదను...

పిమ్మట మరుగంతయు
స్వచ్ఛమైన చక్కళ్లతో
కడుగుకొనెదను...

అమరున మృదులైన
తల్వలుతో తడివాపునట్లు నెమ్మదిగా
ముఖమును ఒత్తుకొనెదను

సినమా పాఠలకు
సాందర్య ముగివు సబ్బు

పివిమతారకు సుందరమైన చర్మము అవశ్యకము. మీ మనోహరత్వమునకు మీరు ప్రాముఖ్యత నిచ్చినచో, మీ కుకూడ అదిమఖ్యాతి. తారతదేశపు సుప్రసిద్ధ సినిమా తారల అమూల్యమైన ముఖవర్ణములను కాపాడు మృదులైన పంరక్షణను మీచర్మమునకు యే నివ్వకూడదు; సులభమైన ఈ సాందర్య సాధనను మీరే ముప్పది దినములు పరీక్షించండి — లక్సు టాయిలెట్ సబ్బుయొక్క మీగడవంటియు, పరిమళముతో కూడుకొన్నటువంటియునైన సురుగువ్రకు మీరు యిష్టపడెదరు. అది చర్మమును, సవినముగను, మృదువుగాను, పరిశుద్ధముగాను చేయును.

డోంగ్రేగారి

బాలామృతము

బలహీనమైన బిడ్డలకు
పుష్టియున్ను, బలమున్ను
ఆరోగ్యము నిచ్చును

కాఫీర్

అన్నివిధములగు దగ్గులు, ఉబ్బసము, ఆయాసము
మొదలగు క్లేష్మవ్యాధులకు ఆమోఘమైనది. సీసా
రు.1-12-0. అన్ని మందుల షాపులలో అమ్మబడును.

గిరిజా అండ్ కో,

దానవాయిపేట, రాజమండ్రి.

మద్రాసుస్టోపులు: జె. బాలాభాయి & కో,
చెనాబజార్ రోడ్.

లోధ్ ★★

గర్భశయరోగనివారిణి

ప్రతి వనితకు, గర్భకోశ సంబంధ
మైన వ్యాధులనుండి విముక్తి నొసగి
ఆనందం చేకూర్చుతుంది.

కేసరికుటీరం లిమిటెడ్ రాయపేట,
మద్రాస్.

నైజామ్ రాష్ట్రానికి, ఆంధ్రజిల్లాలకు,
తమిళనాడుకు ఏజెంట్లు :

సీతారామ జనరల్ స్టోర్స్,
సికందరాబాదు-బెజవాడ - మధుర.

తిక్కనకావ్య నిర్మాణ విభవము

= శ్రీ గడియారము వెంకటేశ్వస్వామి =

తిక్కన కావ్యనిర్మాణ విభవ మనఁగా నది యొక అఖండశబ్దప్రపంచస్వప్న - ఊహా తీత భావ నా ప్రపంచ చైతన్యము - హృదయోన్నిద్రకళానుసూతి పర మార్థము. కొందఱు దాని బాహ్యసౌందర్య ముగ్ధులై విస్మయ వికచ నేత్రములతో దూరదూరాన నిశ్చినారు పోఁగాఁ, గొందఱు లోనికిఁ జొచ్చి పవనద్వార్యవచ నముతో, భావతాత్పర్య ప్రవచనముతో ధన్యులైన వారును గలరు. కాని, దాని అంతరికసౌందర్య సాక్షాత్కారముఁ జూపి యానందానుభూతి నందినవారెవరో - మహానుభావులు! ఎందుకనఁగా: ఆ యానందానుభూతి వాక్కుల కందరానిది. ఆ కావ్య దివ్య జ్యోతి బ్రహ్మ సాక్షాత్కార సద్ర్చీన మైనది. సాధకులు - ఉపాసకులు తమతమ యనుభూతి విశేషములను దెలిపినట్లే నేనును ఒక కోణమునుండి నేఁగన్న విశేషములు మనవిచేయుదును.

లోకవ్యవహారమునఁ దిక్కన సాంగజేదాధ్యయనముఁ జేసినవాఁడు. తుష్ణముగా శాస్త్రములు చదివినవాఁడు. మనుమసిద్ధి యాస్థానమునఁ బండితుఁడు. మహామంత్రి. ఇంతకాదు - అవసర మైనచోఁ గవచఖండధారియై రణరంగముల వీరవిహారముఁ జేసిన సేనాపతి యనియుఁ గొందఱుందురు. ఒకప్పుడు మనుమసిద్ధి రాజ్యముఁ గోల్పోవఁగా కాకతిగణపతిరాజుసాయముచే ఆతని రాజ్యపునఃప్రతిష్ఠకునిఁ జేసిన రాజనీతి కోవిదుఁడు. కవియై నిర్వచనోత్తర రామాయణము రచించి, కృతికనన్య మనుమసిద్ధి కొనఁగి, ఆ మహారాజుచే విద్యుత్తుప్రయోగములందుకొన్న మామ. శిష్యుఁడై మార్కండేయ పురాణము రచించిన మారనతో గురు విద్యావంశమునకు ఆనృణ్యము సంపాదించుకొన్న దొడ్డ గృహస్థు. సారస్వత పోషణభారము వహించిన యా

నాటి భూనాయకుల భుజస్సంధములకు విశ్రాంతి నొసఁగుచు, దాను కృతికర్త యగుటచే కాక కేతన దశమనూర చరిత్రమునకుఁ గృతికర్తయై మారనాదిశిష్య ప్రశిష్యులవ్వారా సారస్వతాభివృద్ధి సేయుచున్న కులపతి. ఇంతమాత్రమే కాక యజ్ఞముఁ జేసి సోమయాజియై భారతాత్ముయము నాంధ్రీకరించిన వైదికవి.

కొందఱు సంస్కృతాంధ్రమహాకవుల ఇయత్ర కొలచి చెప్పటలో “నన్నయ లిఁకఁ బుట్టగ - తిక్కనలు మరలఁ బుట్టవచ్చు”నన్నారు. మఱికొందఱు “కాలిదాసి భారత మాంధ్రీకరించుచున్నచోఁ దిక్కన స్థానమేది?” అని పరీక్షించుచున్నారు. ఇఁకఁ గొందఱు “వాల్మీకి రామాయణరచనము చేతఁబట్టితో వ్యాసునకు - తదనుయాయి తిక్కనకు ఊరుపేరులు దక్కిన” వందురు. కొందఱు “అసలు వ్యాసుని పెట్టుబడి లేనిచోఁ దిక్కన బంఢాలు మెంతటి”దని పెదవివిలుచు వారును గలరు. వారివారి యూహలలో నేదోయొక కొలతబద్ధ - ఒక మానసాత్ర ఉండక పోదు. కాని ఇదంతయు అభిరుచిభేద మనుట యుక్తము. కాకున్న ఎవరెవ లేదు తక్కువవారు! మన కందఱును బూజ్యులే. తీరికయు, నోషికయుఁ గలవారు తారతమ్యపరీక్ష చేయుచుందురుగాక. మనము తిక్కన కావ్యావందరసానుభూతి నంగుకొందము. అయినను ఇక్కడ నొక్క మాట చెప్పకతప్పదు. కావ్యనిర్మాణము నెవరెవఁ గట్టి సామగ్రితో, నెట్టి విలక్షణసరణితో, నెట్టి ప్రశ్నోకశక్తులతోఁ దీర్చినను, దత్కావ్యపరమప్రయోజనము ప్రజాహృదయములందే ఫలించవలె ననుటలో నెవఁకి నభిప్రాయభేద ముండదనుకొందును. ఆ గృష్టితోఁ జూచి నచో సంస్కృతకావ్యముల నట్లుంచి తెనుగు పాత్రములలో, దిక్కన భారతమువలెఁ దెలుగువారి దెంప

ములలో ఇంత సుస్థిరముగ, నింత సుప్రతిష్ఠితముగఁ బీకమువేసికొన్నది మహాకావీ యుండవని అనుభవ పూర్వకముగఁ జెప్పవచ్చును. ఎందుకనఁగాఁ ఇన్ని శతాబ్దములతరబడి సేన్లో ఒడుదుడుకులతోఁ గడచిన యీ కాలములో నేటికిని ప్రజాస్వామ్యములలో నేదో యొక మెత్తనిచోటఁ జల్లఁగఁ దావుచేసికొనికూర్చుండి వారి నూరడించుచు, ఉత్సాహపాముచు, దారి చూపుచు, ధార్మికనిష్ఠఁ గలపుచు, జైవరక నిలఁబడి యున్నదికదా తిక్కనభారతము! “ఏంటే భారతము వినవలె-తింటే గారెలు తినవలె”అను నీ సామాన్య లోకోక్తిగూడ నీ విషయము నెంత విస్తృతముగనో చాటుచున్నది. ఇంతకుఁ జేరిన సార మేమనఁగా—! లోకకాస్త్రకళాజీవనసామ్యములను విజ్ఞానవివేకమంద రముతో మథించి, ప్రజాభద్రజీవితమునకు శాశ్వతముగా నమృతకలశము నందించిన ఆ మహాకవి మనకుఁ ద్రికాల ములయందు నారాధ్యురూర్తి. ఈ మహాత్మ్యము ఆయ నలో—ఆయన యుభయకవిమిత్రతలో—ఆయన హరిహరో పాసనాతాత్పర్యములో - “ఆంధ్రా వళి మోదసున్ జొరయ” కావ్యనిర్మాణము చేయుటలో నిమిషి యున్నది.

ప్రకృతము కావ్యమునుగూర్చి కొంత ముచ్చ టింకును. నేడు మన నిత్యజీవితావసరవస్తువులలోఁ గావ్యమున కేసామాన్యస్థానముగాని, ఆవశ్యకతగాని యున్నట్లు కనఁబడదు. ఎందుకనఁగా, అది లేకున్న మన ఆహారవిహారాదు లేవియుఁ గుంటుపడుటలేదు. కనుకనే వాని ఉత్పత్తి వినిమయములగూర్చియు, ఎగు మతి దిగుతులఁగూర్చియు, ధరలు నియమించి యందించుటఁగూర్చియు ఏ ప్రభుత్వముగాని యెట్టి చర్యయుఁ దీసికొనుటలేదు. ఉత్పత్తి ముప్పుదికూడు వస్తువులకు నింతగా ధరలు పెరిగిన యీ రోజులలో మన కావ్యపు సరకునకు చిగురు కదలింత చలనము గాని, జీవముగాని యున్నట్లు లేదు. కడకుఁ దెల్ల కాగితము కావ్యముద్ర పడుటతోఁ గరుడుకాగితమై పాతికపజ్జికబేరాలకు బాల్పడుచున్నది. కాని, యిప్పు డిప్పుడు కొందఱు పెద్దలు ఈ కావ్యపుసరకును అక్కఱ వస్తువుగాఁ దయారచేయుటకును, దానికి ఒకపాటిగా

నైన బజారువిలువ కట్టించుటకును బాటుపడుచుఁ బ్రజాభ్యుదయమున ముందడుగువేయుచున్నారు. ఇది సంతోషింపఁదగిన విషయము. కాలభర్తమహాదే! “రాజా కాలస్య కారణం” కదా!

మన కీనాఁడు ఒంటఁబట్టిన విజ్ఞానమును జూడఁగా అన్నవస్త్రములు కొఱతపడకుండు ఆహార విహారాదు లనుభవించుటే యానంద మనుకొన్నట్లు తోచును. కాని, ఇదే సవ్యమార్గ మనలేదు. ఈ మాత్రపు జీవనము ప్రాణిసామాన్యమైనది. మానవుఁడు తక్కినప్రాణులవంటివాఁడు—ఉత్తముఁడు. ఆ యుత్త మత్వహతని యవ నువనిర్మాణమునందే గోచరించుచున్నది. ఆతని కార్యములయందుఁ బరిస్ఫుట మగుచున్నది కూడ. కనుకనే అతనిది ప్రాణులలో నుత్తమశ్రేణి. ఆ శ్రేణిలో నైత మాతని యుత్తమస్థానము దైవత్వమునకుఁ బ్రతినిధి. ప్రతినిధి యేమి-అగోచరమగు దైవత్వమును గూడ నచ్చటనే చూడఁగలము. అట్టి మానవుని జీవిత విహారపరిధి అన్నయ ప్రాణమయ మనోమయ లోకముల వఱకే నిలిచియుండదు. కనుకనే అతనికిబాహ్యజగత్తోఁ బాటు ఆంతరికజగత్తో యొకటి ముఖ్యనివాసముగ— ఉచితకార్యస్థానముగ - నిత్యవిహారభూమిగ నుండు తప్పదు. ఈ బాహ్యభ్యంతర జగత్తుల కేదోయొక రాచ బాట వేసి పూలపాన్య పఱచి, ఉచితసంవిధానము లతో సంగ్రామములతో రెండు జగత్తులను భాగ్యవంత ములఁ జేసి, అచ్చటఁ బరిపూర్ణమానవత్వమునో—దైవ ప్రాతినిధ్యమునో—దైవత్వమునో సుకుమారముగఁ బ్రతి స్థింపఁగలడేదో అది కావ్యజగత్తు. ఆ కావ్యజగత్తు ర్వాతలే కవిబ్రహ్మం.

ఈ కావ్యజగత్తున భౌతికప్రపంచమందువలెనే యెన్నో పట్టణములు, పల్లెలు కలవు. మహారణ్యములు, దివ్యోద్భావనములు గలవు. మహాన్నత పర్యతశ్రేణుల— చిన్నగుట్టలు, దివ్యవాహి నులు, అల్పసరస్సులు, రాల గనులు—రత్నాలగనులు—ఇట్లే ప్రకృతిసంభారసర్వస్వ మంతయుఁ గలను. వీనిని వేదవేదాంతములు మొదలు వీధిభాగవతములవఱకుఁ బోల్చుకొనవచ్చును. భేద మొక్కటియే. అది తైజసప్రకృతి—ఇది భౌతికప్రకృతి. మానవజీవితసాభాగ్యమునకు వలయు పదార్థభారము

సంతయు రెండు జగత్తులలోని ప్రతియొక మూర్తియు యథాసంభవముగఁ దయారుచేయుచున్నది - యథార్థముగ నందించుచున్నది. శివుని జటాజూటమునుండి దిగజాఱిన భాగీరథీప్రవాహమువలె కేదశిరస్సులనుండి జాలువాఱిన విష్ణూనరసతరంగిణి స్వర్గమర్త్య పాతాళముల నాక్రమించి, తాను మెట్టినచోటు పునీతముగఁ బుష్కలజీవనసంపన్నముగఁ జేయుచున్నది. కాని, యీ రెండుజగత్తులయందును, ముఱికిగంటలను, మఱుగు దొడ్లను గట్టినవా రుండుకపోరు-ముండ్లపాదలను, ముష్టి పండ్లును లేకపోవు. వానివాని యాచిత్య మెఱింగి వాడుకొనుటే మనము చేయవలసిన పని.

ఇట్టి కావ్యజగన్నిర్మాణమునుగూర్చి మన ప్రాచీను లిట్లు పలికియున్నారు: “నియతికృతనియమ రహితం స్లోచైకమయీ మనన్యపరతంత్రం, నవరసరచిరాం నిర్మితి మాదధతీ భారతీకవేర్జయతి”-ఇందులోని “నియతికృతనియమరహితం-స్లోచైకమయీ”అను పదములఁబట్టి కొందఱు ‘కావ్యరచనఁగూర్చి నియమ మక్కఱలేదనియు, ‘ఆకావ్య మానందైకప్రయోజన’ మనియుఁ బలుకుట వినుచున్నాము. కాని “దీనియర్థమిదేనా? ఇది యనుభవమునఁ గురుగునా”యని నా సం దేహము. నియమము-తాను గల్పించుకొన్నదో, యితరులు కల్పించినదో, యేదైనఁగావచ్చు-అట్టి దేదియు లేక తాను నడుచుకొనుచున్నాఁడా? తనయింటిలో నైనఁ-గేవలము తన్నుఁగూర్చియైన సేనియము లేక నడువఁగలఁడా? కనుక ‘నియమ మక్కఱలేదను నియమమైన సతీ సంటుకొని యుండలేదా? “ప్రకృతి స్థావిం నియోత్కృతి”అన్న గీతావాక్యమున కర్థమేమి? ఈవాక్యమును బలికిన గీతాచార్యునివలెఁ దాను ప్రకృతి విశేష యైనపుడుమాడఁ బరహితము సాధించుకొఱకైనఁ ప్రకృతినియమ మంగీకరింపక తప్పదుకదా! కావ్య మానందైకప్రయోజన మనుటలో సత్యమున్నది. కాని, ఆ యానంద మేది? ఎవరికి? -శ్రేయఃప్రాప్తి ఆనందము. అది విశ్వప్రజకు. అందులో నొకఁడైన తనకుఁగూడ సని వేఱుగఁ జెప్పనక్కఱలేదు. ‘కావ్యము నాయానందము నకే-ఇతరులతోఁ బనిలేదని యెఱవైన ననవచ్చును. కాని, అది భారతీయసంప్రదాయము కాదు. ఏ సత్క

వ్యవహరము-ఏ సారస్వతగోష్ఠి జరిగినను ముగింపునందు “స్వప్తి ప్రజావ్యః...లోకా స్సుమస్తా స్సుఖిన్లో భవంతు”అని ఫలశ్రుతి చెప్పట కేఁటికిని ఖిలము గాని యాచారము. “విశ్వశ్రేయః కావ్యమ్”, “కావ్యం యశ నేర్థకృతే వ్యవహరవిదే శివేతరతుతయే, సద్యః పర నిర్వృతయే కాంతాసమ్మిత తస్మాపదేశేయుజే”-ఇత్యాదిగఁ జెప్ప నూత్తులు ఈ విశిష్ట ధర్మమునే బోధించుచున్నవి. “కావ్యాపాంశ్వ వజ్రమేత్”-ఈ నిషేధ వాక్యము సంప్రదాయవిరద్ధమైన యనంత్రావ్యవిషయమని వ్యాఖ్యాతలు వివరించుచున్నాగు. ఈ విధమున మానవజీవిత వివిధమార్గములలో దివ్యజ్యోతులు వెలిఁగించి, వారికిఁ దుష్టిపుష్టి నిర్మాణముల సమకూర్చు నుత్తమకావ్యములు సముద్రప్రయాణమున దిక్కుచుకదీప స్తంభములవలె నక్కడక్కడ నొక్కొక్కటియైన ధీరముగ నిలిచియుండుట యెంతయేని యానశ్శృకము. ఈ పరమార్థమును భావించియే మన తిక్కన భారతాంధ్రీకరణమునకు గంటముఁబట్టినాఁడు.

“భారతము కావ్యమా? ఇతిహాసముగదా! అందులోని బంగారము వ్యాసమహర్షి ది కదా-తిక్కన దేమున్నది?” అని కొందఱు అనవచ్చును. దీనిని విమర్శించుకొందము. ఒకవిధముగ వేదములు మొదలుకొని సారస్వతభాగము లన్నియు కావ్యములే. దాని పుణ్యత్వమే యా భావమును డెల్పుచున్నది. అధికారమునుబట్టియు, సంతస్సారమునుబట్టి యుం, బ్రహ్మచరపదధినిబట్టియు వేదములనియు, శాస్త్రములనియుం, బురాణములనియుం, గావ్యములనియుం బలురకములుగఁ జెల్లట ప్రత్యేక నిర్వచనము జేసియున్నారు.

“యద్వేదా త్వృణుసమ్మితా దధిగతం
శబ్దప్రధానాచ్చిరం
యచ్చార్థప్రపణాత్ పురాణవచనా
ద్విధం సుహృత్సమ్మితాత్
కాంతాసమ్మితయా యయా సరసతా
మాపాద్య కాశ్మీరీయా
కర్తవ్యేకుతుకీ బుధో విరచిత
స్తస్మై నమస్కుర్మహే”

వేదము శబ్దప్రధానమై ప్రభుత్వమిత్రమైనది. పురాణము ఆర్థప్రధానమై సుమౌత్సవమిత్రమైనది. కావ్యము భావప్రధానమై కాంతానమిత్రమైనది. ప్రభువువలె కానింపక, మిత్రునివలె సలహానిచ్చి యూరకుండుక, కాంతవలె సుకుమారముగ మనసు గరగించి, మానవుడు తనకు దానే కర్తవ్యమునకుఁ గడుగునట్లు ప్రేరేచునది కావునఁ గావ్యభక్తి యుత్తముని పెద్దల యాశీయును. భారతము వ్యాసుని తక్కిన యష్టాదశ పురాణములవలెఁగాక విశిష్టమైన యితహాసమై యతని రచనయందే కొంత కావ్యత్వమును దక్కించుకొన్నది. “మహాత్మాతో భారవత్వాచ్చ” మహాభారతమైనది భారతమును గూర్చి నన్నయభట్టారకుఁడు “ధర్మకర్తవ్యజ్ఞులు ధర్మకాస్త్రంబునీ, యధ్యాత్మవిదులు వేదాంతమనియు, నీతివిచక్షణుల నీతికాస్త్రంబునీ, కవివృషభులు మహాకావ్యమనియు, లాక్షణికులు సర్వలక్ష్యసంగ్రహమని, వితిహాసికు లీతిహాసమనియు, పరమపారాజితుల బహు పురాణ సముచ్చయం బని”.....కొనియాడిన భారతమును బరాశరాత్మకండు విశ్వజినమై పరగునట్లు చేసినాఁ డని ప్రశంసించినాఁడు. ఇంతటి యుత్తమ సాహిత్యమును నా తెలుఁగువారికి తండ్రిజాన్ను చేసి బంధించుదులు పెట్టెదనని నడుముగట్టి, సమద్రుమన కేమునెత్తిన ఆ వాగమహాసండు మనకుఁ క్రమరార్థము. ఆ మహాభాగుని శుభారంభముచేతనే తెనుఁగునకు భారతకర్తలు భావలతో భారతమును ప్రథమముగా నవతరింపఁజేసికొన్న గౌరవము దక్కినది. రాజరాజసేంగ్రుని కులబ్రాహ్మణాదులు, అవిరళజప హోమతత్పరుఁడును, సంహితాభ్యాసుఁడును, నానా పురాణవిజ్ఞానవిరతుఁడును అయిన ఆ ప్రథమాచార్యుఁడు తన సహజగంభీర గీర్వాణై లీపరిణతమైన రచనతో వ్యాసభారతమును తెనుఁగున మనకు నీతిహాసముగానే ప్రసాదించినాఁడు. మాడుపర్వములతో ముగియక ఆ గంటమే అష్టాదశపర్వములను నిర్వహించియుండినచో నెట్లుండెడినో! కాని, భారతమును గావ్యముగాఁ జనువు భాగ్యము తెలుఁగునాడు నోచినది. దానికై కవి బ్రహ్మ యవతరించినాఁడు. అప్పటి తెనుఁగుభాస అమృతసీచనమునఁగాని న నలు కొ నలు సాగుచు

దెలుఁగుదనము నలువైపుల గుభానింపఁ జేయఁజాలినది కాకుండెను. ఆ నాడు ఊరి కొక దొరయై గడియ కొక గండమై యునికిపోవు ప్రజాహృదయముల నూరార్చుటకును, ఉత్సాహపఱుచుటకును, భవిష్యవ్యాధ్యము భాగ్యసంతము చేయుటకును చక్కని చిక్కని తెనుఁగుదనముతోడి జాతీయరచన ఎంతయేని అవసరమై యుండెను. ఇంతయుఁ దడవికొనుచుఁ దరతరపడుచుఁ, దీర్ఘ తపస్సుగఁ దెలుఁగు సుకీకారములఁ గరగిపోసి కొనుచు, భావనాద్వైత్తోఁ బ్రజాహృదయముల నంత రాంతరముల నాకళింపుకొనుచున్న తిక్కన సోమ యాజియై, అవభృథన్నా నమున శుద్ధుడై బుద్ధుడై వారి హోహాసమున అర్జవర్చస్వియై, సంస్కృతియున ఇతి హాసమైన భారతమును తెనుఁగునఁ బోతహాసి మహా కావ్యముగా మనకుఁ ప్రసాదించినాడు. “నాన్యపిఁ కరుతే కావ్యం” అను నూక్తికై దార్కాణగా నిలిచినాడు. అదియే మనతిక్కన మహా కావ్యము. అదియే ఆంధ్ర మహాభారతము.

ఇకఁ దిక్కన కావ్యనిర్మాణమును బ్రశంసించును. “తనవ పదసంఘాతాస్తాన్ వారవిభూతయః, తథాపి ముఖభేదేన కాపికాపి సరస్వతీ” అన్నట్లు భారతములోని యితీవృత్తములయొక్క వ్యాసుని బంగారమేకాని అది తిక్కనచేతి శిల్పమున నమూల్యకంతా భరణమైనది. కావ్యనిర్మాణమునకు వలయు సామగ్రి కవులకందఱికి నొకటే. దానిని విపులముగా లాక్షణికులు వర్ణించియే యున్నారు. అందఱందములు తీర్చుటకై అలంకారికులు రకరకములైన సామ్యులు తయారుచేసి జాబితాలు ప్రకటించియున్నారు. కాని వాని నేర్చి కూర్చులలోఁ దీర్చి దిద్దుటలో మాత్రము లోనితెలుఁగు చేతిపనితనము ప్రత్యేకవ్యక్తి విభిన్నమై కావ్యము దేని యంత కది ప్రత్యేకమై విలక్షణముగాఁ దయరగుచుండును. ఒక పద్యము కావ్య మన్నాడు ఒకాయన. రసాత్మకమైన వాక్యమే కావ్యమన్నాగు మఱియొకరు. వాక్యముగానీ, పద్యముగానీ వ్రాయునపుడు సాధారణముగా నేమేది కావలెనో మనకే తెలియును. ఏదో యొక విషయము—దాని కొక భావన—దానికే దగిన కీర్తనములు— అని నడుచుట కొక ఛందస్సు—(లాక్షణి

కులు చెప్పినది కాక పోయినను మన మనకొన్న చందస్సు-అది కామస్సును దానికి సహజముగా నున్న యేదోయిక నడక) అనుకొన్న భావము సరిగా నున్నదా లేదా-దాని నీ పదార్థాలు సరిగాఁ జెప్పచున్నవా లేదా- అని తెలిసికొనుట కేదోకొంత లోకశాస్త్రజ్ఞానము- ఇంతమాత్రపు సరకుతోరచన సాగింపవచ్చు. దీనికిఁ గొన్నాళ్లు కొంత గరిడీసాము చేసిన సరిపోవును. దీనితోఁ బ్రతియొకఁడువాక్యకర్తయుఁ, బద్యకర్తయుఁ గావచ్చును. కాని, ఒక పద్యముగాని ఒక వాక్యమే గాని విశ్వక్రేయము సాధింపవలసి వచ్చినప్పుడు దాని పరిణాహము-పరిణాతి-పరికరము కొంత విస్తృతము కావలసియుండును. “నేను రసము-నేను ఆనందము” ఈ వాక్యమే కావ్యమై విశ్వక్రేయమును సాధింపలేదు. దానిఁ వ్యాఖ్యాన ప్రాయముగానైనఁ గొంత ప్రపంచము కావలయును. కనుకనే పెద్దలు కవిత్వావీజములగు “శక్తిర్ని పుణతా లోకకావ్యశాస్త్రాద్యవేక్షణాత్, కావ్యజ్ఞశిక్షయా చేతి ఇతిహేతు స్తమచ్చవే” “అని నూత్రించుచు, ప్రతిభ-ప్రవృత్తి-ఉపజ్ఞ-సంస్కారము-ఇట్లే మరికొంత సామగ్రి కావలెననియు, వీనిలోఁ గొన్ని మనము తెచ్చికొన్నను, మరికొన్ని పుట్టుకతోనే రావలసినవి కలరనియు నుపదేశించియున్నారు. దీనినిఁబట్టి ఈ జన్మలోఁగాక జన్మాంతరమునఁగూడ గూడఁజెట్టిన కొంత సామగ్రి యున్నపుడే కావ్యనిర్మాణదక్షత యేర్పడునని తెలియుచున్నది. కొందఱు “శాస్త్రము పదపదార్థములను చేసించునది-దాని సంస్కారము కావ్యరచనకుఁ బ్రతిబంధక”మని యందురు. నిజమే! శాస్త్రము జేటు-కావ్యము జేటు. కాని కళావేత్తయైన కవిని శాస్త్ర మరికట్టలేదు. శాస్త్రసంస్కారమును కావ్యమునం దంతర్వాహిని చేయునది కళ. ఒక శాస్త్ర సంస్కారమునే కాదు-ప్రకృతిలోని ఛాతికాంక్షయు నంతయు విశేషి, అందులో సారభూతమైన సౌందర్యమును రసమయముజేసి కావ్యమున మెరుపునది కళ. ఈ కళాప్రభుత్వమునఁ గలిగిపొసగున నాలుగు పురుషార్థములుకూడఁ దమతమ సాధనామార్గములందుఁ గలుగు త్వముఁ దొలఁగించుకొని సుందరములై నుఖసంపేద్యము లగుచున్నవి. వివిధజలాశయములనుండియు, విభిన్న భూములనుండియు నూర్వికిరణములచేఁ బొంగిన యావిరి

ఆకాశమున వాయుసంపర్కముచేఁ ఘనీభవించి విద్యుత్కాంతులతో వివారించుచు, వాయుసంచాలనముచేఁ గరఁగి వర్ష బిందువులుగా సురిగి భూమినిఁ దనిపి సముద్రమునఁ జేరుచున్నది. ఇట్లే వివిధమానవసంఘ సంప్రదాయ వ్యవహారములనుండి వివేచనాబలముచేఁ సంగ్రహింపఁబడిన విజ్ఞానము సుకవిభావనాపథమున రసమయమై కరుడుగట్టి కళాదీప్తుల విలసిల్లుచు కవితామార్గమునఁ గావ్యమై యమృతము కురిసి ప్రజాహృదయములఁ దనువుచు విశ్వసాహిత్యమున విశ్రాంత మగుచున్నది. ఇన్ని తెఱఁగుల సామగ్రి సంపన్నముగ నిలువచేసికొన్న సుకవి సత్వధుఁడై, సమధిధుఁడై కావ్యరచనమునకుఁ గలము బట్టుచున్నాఁడు. ఉత్తర రామాయణ రచనమునాఁటికి మన తిక్కనయు నిట్టివాఁడు. ఇంతే కాదు. ఆయనభాండాగారము పుష్కలమైనది. భావసంస్కారము పారావారమువలె నగాధమైనది.

తిక్కన “అమలోదాత్తమనీష నే నుభయ కావ్యప్రాధిఁ బాటించు శీలమునకొ బారసఁడకొ గళావిరుఁడ”నని చెప్పికొనుచు నిర్వచనోత్తర రామాయణరచన నారంభించినాఁడు. “ధీరోదాత్తవృషోత్తముఁడు రామధరణీపతి సద్వృత్తము సంభావ్య”మగుటచేఁ దన ధర్మోపదేశము ఫలించుననియు, దన కుభయలోకప్రతిష్ఠ సిద్ధించుననియు నాతని యాశ యము. క్రిరాముని ఉదా తనామకునిఁగ ధర్మమైన సాంసారికసౌఖ్యము ననుభవించువానిఁగా, “ఉదాత్తవృత్తితో మహినేలెడువానిఁగా, ఎట్టి కష్టములందును నిర్మిల్లుడై “ఎత్తుడు దిగును”లేనివానిగా, ధర్మాదు పానముకొఱకు, ధర్మపాలనముకొఱకుఁ బుట్టిన రాజుఁగా నెంతో చక్కఁగాఁ దీర్చిదిద్దినాఁడు. పదమంధముకూడ సుందరమై “లలితపదశృంగధ్యపద్యంబులన కథార్థంబు ఘటితపూర్వాపరమై, అలలియలతితునియలు గావాల సంధించిన విధంబున” నమరినది. కాని, తా ననుకొన్నంతగా నా రామాయణము ప్రజాహృదయమునకుఁ బట్టినట్లు లేదు. అందలి రాముఁ డెలాకీతుఁడైన కేవుఁడును గాదు-ప్రాకృతసముఁడై ప్రజలలోఁ దిరుగు మానవుఁడును గాకపోయినాఁడు. తన ధర్మోపదేశ మా రచనలో నదుకలేదని కనుగొన్నాఁడు. ఆతర్వాత

జరిగిన సారస్వతతపస్సే, భావసంస్కారమే, లోకధర్మ సమన్వయమే భారతాంధ్రీకరణమునకు బాదులు గట్టినవి. నన్నయ భారతమును జమపుకొన్నాఁడు. అప్పటి తెలుగుదేశమును-భావను - బంధితులను బరిశీలించినాఁడు. ఎక్కువ తక్కువలను సవరించుకొన్నాఁడు. “జనాభ్యర్థితమైన భారతము—నానేర్చుకొలంది నెప్పి వరణీయుండ నయ్యెద భక్తకోటికై” అని సంకల్పించి భారతమును జేతఁబట్టి “క్రియన గౌరినాఁ బరగు చెల్గుకుఁ జిత్తము పల్లవింప భద్రాయితమా ర్థమై హరిహరంబగు రూపముఁ దాల్చి ‘విష్ణు రూపాయ నమశ్శివాయ’యని పల్కెఁడు భక్తజనంబు వైదికధార్యుల కిచ్చు మెచ్చు పరతత్త్వముఁ గొల్పెద నిష్టసిద్ధికై” అను నాందీపద్యముతోఁ దెనుగునేత కుప్పకమించినాఁడు. ఈ నాందీపద్యమే ఆయనరచనలో స్వతంత్రతను, విశిష్టతను, జైచిత్ర్యమును జాటుచున్నది. తిక్కన తన యిష్టదైవమునకు హరిహరనాథ రూపకల్పన చేయుటయందే ఆయన హృదయస్థాకము, సర్వసమభావము, భారతరచనోద్దేశము తెల్లమగుచున్నది. చూడుఁడు: ఆయనచేయుఁడు హరియు—హరుఁడును గాఁడు; శూన్యము గాదు; వ్యక్తము గాదు-అవ్యక్తమును గాదు-అన్నియుఁ గావచ్చును. ఈ సమన్వయము చాల గొప్పది. ఆధ్యాత్మికమునఁ గూడ నెంత రాజనీతిచతురత! వైదికధర్మనిష్ఠ కెట్టి పునాది! మతవివాదముల కెంత చక్కని ‘రాక్షి’పదతి! కర్మభక్తి జ్ఞానముల కెట్టి సమన్వయము! ఇది సమభావమా! అద్వైతభావమా! ఏదైన నేమి, మొదటి నుండి తుదివరకు దీనిని తిక్కన చక్కఁగ నిర్వహించినాఁడు. ఈ భావమును బాతలకు బోధించుటేకాదు, ప్రతి ఆత్మాసాద్యంతములయందును జక్కిని వృత్తములతోఁ, గమ్మని పలుకులతో హృదయములోఁదూటి వై సమభావమునే తట్టి జ్ఞప్తిచేయుచుండును. తిక్కన హరిహరనాథుని ప్రశ్నించు ఈ శ్లోకమును వినుఁడు: “కిమస్థిమాలాం కిము కాన్తుధంవా పరిష్క్రియాయాం బహుమన్యనే త్వం, కిం కాలకూటం కిమవా యశోదా ద్రవ్యం తవ స్వాదు వద్ర ప్రశో మే”—నీ అలంకారమునకు అస్థిమాల కా వ లె నా? కాన్తుధమణి

కావలెనా? నీ ఆహారమునకుఁ గాలకూటము-యశోద చనుబాలా? ఏది నీకు జవిగానుండును?—ఈ అడుగుటలో నెంత యమాయకత్వమో అంత చాతుర్యము—ఎంత భక్తియో అంత విరక్తి—ఎంత ఆశేషమో అంత అద్వైతభావము! ఆహా! ఏమి నేర్పరితనము! పేరునకు హరిహరనాథు నడుగుచుండినను నిజమునకుఁ దన సమభావమును లోకమునకుఁ జెప్పదున్నట్లులేదా! చూపులు దేవునిపై పు, హృదయము లోకముపై పు-ఈ వ్యంగ్య మర్యాద యెంత మధురమైనది! ఇందులో నీ గడుసు దనముఁ జూడుఁడు: తా నెన్నఁడో వ్రాసికొన్న ఈ యొక శ్లోకమును వివరణనే స్వామి సంతోషించి మెచ్చికొని “ఈ గ్రంథమును నా కంకితమునేయు” మని యడిగెనట! ఎన్నఁడో వ్రాసికొన్న పద్యమే యింత హృద్యమై, సామాన్యరాజు గాదు-హరిహరనాథునంతటివాఁడు అంకితముకోరుటలో నెంత ధృని యున్నది? ఒక శ్లోకమే యిట్లున్నచో నిక గ్రంథ మంతయు నెట్టిదిగా నుండువలయును-ఈశ్వరఁడే యిట్లు డుగునపుడు సామాన్యచూనపు లాగ్రంథమునకై యెంత యున్విభూగుదురు! ఎంత బలిమాలకొందురు?—ఈ సప్తవృత్తాంతముతో గ్రంథము మొదటియాకునందే తిక్కన యెంత దివ్యచిత్రమును మన కన్నులకుఁ జూపుచున్నాఁడు! ఈయనరచన యంతయుఁ దుదిమొదలుగా నిట్లే యుండును. ఒక చిన్నమూటతో నొక గొప్పభావమును-ఒక చిన్న సంవిధానముతో గొప్ప ప్రయోజనమును సాధించుచుండును. తిక్కనపద్యరచనయే ఒక రకమైన యెళుగడ గలది. కేయిపద్యముల రాశిలోఁ దిక్కనపద్య మెక్కడనున్నను అతని తైలి విన్న వాఁడు వెంటనే ‘యది తిక్కనపద్య’మని యెత్తియూపఁ గలఁడు. అలలియలతిపదములు, నట్టివే సమాసములు-చాక్యములు, వాక్యంతములు భావస్ఫోరకముగ నేదో యొక కాకుస్యరము - భావము సంగ్రహించుటలో, సూటిగా జెప్పటలో నొక ప్రశ్నోకత-సందర్భ సాక్షాత్కారము చేయుటలో నొక విశిష్టత—ఇట్టి వెన్నియో ఆయనకు సాంకేసాములై యితరుల కనుకంపెరరాని గుణములు గలవు. చూడుఁడు :-

“ఇది యొక పెద్ద గట్టిమొన;
యీ మొనముందట గోగణంబుతో

నదియొక యల్పవైస్య; మట
యాతల వేటొక కొంతనేన; ఆ
ల్లదె యిటు పందిపెట్టజనె;
నన్నిటిలోన వృథాభీమాన దు
ర్మద బహుభాషియైన కురు
రా జెచటక జనుచున్నవాడొకొ!"

ఈ విస్పష్టవివరణము చూడుడు:—

"వచ్చినవాడు ఖల్లునుఁడ
వశ్యము గెల్తు మనంగరాదు; రా
లచ్చికినై పెనంగిన బ
లంబులు చెండును గెల్వనేర్పునే!
హెచ్చుగఁ గుంచుక; దొడరు
తెల్ల విధంబుల కోశ్చనట్లు గా
కిచ్చుఁ దలంచి రాక్క పెయి
ని త్తటిఁ బొందగు చేతయుకొ దగుక"

తిక్కనరచనలోని శబ్దప్రపంచ సౌభాగ్యము వర్ణనాతీతమొకది. ఒక మానవుఁ డింత సృష్టి చేయఁ గలఁడా యని యాశ్చర్యము కలిగించును. తెలుగులో నింతటి యమూల్యపదములు-మృదువులై, మధురములై, మనసులోని భావమును సూటిగఁ జెప్పఁగలిగినవి-కర్ణ-పేయములై కూర్చున దాణిమత్యాలవలె నదికి యంద గించఁగలవి ఎక్కడివి? తిక్కనకుఁ బూర్వ మేగ్రంథ మున నివి కనఁబడవే! తర్వాతి కవు లెంత యత్నించి నను ఆ గని నారికి దొరకలేదేమో! అది యంతయు నాయన సొంతతల్లి పట్టణములలో-అంతకంటె ముఖ్యముగఁ బల్లెలలో నిత్యవృత్తహారమున నిగనిగలాడునవి-మాటుమాలు మరుగుపడినవి అన్నియు సేకరించి నాడు. మాసిపోయినవానికి మెఱుంగులు నిద్దినాడు. వికృతములై నవానికి వేసముఁ దీర్చినాడు. అపసరమైనచోట నదనుబట్టి యనువుగా సృష్టించుకొన్నాడు. ఆశ్రయ త్నముగా దొరలీపడినవి దక్కించుకొన్నాడు. అన్నిటికి రూపమును బట్టి, గుణమునుబట్టి, అక్కఱబట్టి కుల గోత్రముల నేర్పఱచుకొన్నాడు. పుష్పజాతులు కొన్ని, ఫలజాతులు కొన్ని-రత్న జాతులు కొన్ని, లోహజాతులు కొన్ని-జాతీయములు కొన్ని, సామెతలు కొన్ని-అన్నియు రాసులపోసిదొంతులుతీర్చినాడు. వానివాని పలుకుబడి వేటు-నుడికారము వేటు. సందర్భమునుబట్టి ఆ ధ్వని కొక యర్థము-ధ్వనినిబట్టి యాసందర్భమున కొక భావము వచ్చునట్లును, ఒక పదము తన సొంత

వెలుగుతో నిరుగుపొరుగువానికి జీవముపోయినట్లును, ఇరువైపుల పదములు నడుసునున్న మూఁగదానికి మేలి మాటలు నేర్చునట్లును, దండుగూర్చి చెండులుగట్టి వింత సోయగముతో విన్నాణములఁ దీర్చినాడు. అన్నింటను దెనుంగుదనము, తియ్యఁదనము నిండి తొనికిసలాడునట్లు పుంజుకొన్నాడు. భారతరచనలోఁ గవిబ్రహ్మ చేసిన శబ్దసృష్టి అనన్యసామాన్య మైనది. ప్రబంధ పర మేశ్వరుడు ఈ రచననుగూర్చి "తన కావించిన సృష్టి తత్కారులచేతకా గా"దని భవశంసించినాడు. తిక్కన యీ తెలుగునుడికారమునకు భారతమంతయు నుదాహరణమే. ఇదియని దేని నెత్తిమాపఁగలము!

ఈ పద్యముఁ జిత్తగింపుడు:—

"ఇది గడు ముద్దగాఁ; పను
లేమియుఁ జేయఁగనెర; దెంతయుకొ
మృగ; వొక కీడుపాటునకు
మేకొనఁజాల; దుదాత్తచిత్త; యొం
టిఁ దిరుగు దాని కోర్వ;వొక
టికొదనుఁదా సవరించుచొప్పెఱుం
గదు; తగ నొండులకొ గొలువఁ
గా వెఱవెమ్మెయిఁ గల్గు నక్కటా!"

ఇట్లని తిక్కనకు సంస్కృతరచన సహింపదని, చేతఁగాదని యనుకొఁగూడదు. సందర్భమునుబట్టి సంస్కృతము నెంతో గంభీరముగా నడుపఁగలఁడు.

"దుర్వారోద్యమబాహువిక్రమరసా
స్తోత్రప్రతాపస్ఫుర
ద్ధగ్ధాంధ ప్రతివీరనిర్మళన వి
ద్యాపారగుల్ తమృతుల్
గీర్వాణాకృతు తేవు రిచ్చ నిను దో
ర్లిలక వెనక గిట్టి, గం
ధర్మల్ మానముఁ బ్రాణముకొ గొనుట త
థ్యం బెమ్మెయికో గీచకా!"

ఒకప్పు డన్నియు సంస్కృతదీర్ఘ సమాసములే కూర్చును. చూడుడు:-

"భీష్మద్రోణకృపాది ధన్వనికరా
భీలంబు, దురోగ్యద
గ్రీష్మాదిత్యపటుప్రతాపవిసరా
కీర్ణంబు, శస్త్రాస్త్రజా

లోన్ముసార్ చతుర్విధోజ్జ్వలబలా
త్యుగ్రం, బుద్ధర్థజా
ర్చివృత్త్యాకలితంబు సైన్యమిది యే
జేరంగ కేతుండనే!"

మఱియొకప్పుడు విడివిడి సంస్కృతపదములతో
నడుచుచుఁ దటాఱునఁ దెనుఁగునడకలోనికి దిగును :
చూడుడు:—

"అకుటిలుఁ, డార్శనమృతుఁ, డ
హంకృతిహారుఁడు, నీతినిర్మలా
త్మకుఁ, డనవద్యశీలుఁడు, స
ధర్మఁడు, దాంతుఁడు, గొంతిముద్దుసే
యకొడుకు, మేను లేత, తన
యల్లము మెత్తన; యిట్టియాతఁ డె
ట్లాకొ యొరు నాశ్రయించు! విధి
యొపడె యెవ్వరి నెట్లు సేయఁగదా!"

మఱియొకసారి తెలుఁగునడుల కూర్చు నందుముగ
నడుపుచు నడుచునడుచు సంస్కృతపదముల నడుకుట
యదొక వింతగా నుండును.

"తగవునఁ బోక రాజు బెడి
దంబులఁ బల్కెనయేని వైచి యొ
ప్పుగ నిలుమి! గురుత్వము ప్ర
భుత్వమునన్ గల పెద్దవారి మా
ట గొనమి యానుయోగము క
డన్ నిలువక, మనమెల్ల గారవం
బుగఁ గురుకృద్ధుపల్కుతల
పుక జననిచ్చిన మెచ్చరే జనుల్!"

తిక్కనార్యుని విచిత్రవిహారములతో నిట్లెంత
సేసిన నానందింపవచ్చును. కాని మనకు వ్యవధి
చాలదు. అక్షరధ్వన్యాత్మకముగా వీనువిందు సేయు
చున్న యీ బాహ్యసౌందర్య మింత కమనీయముగదా!
ఇతఁ భావార్థగారవాది పరిపాక పరిణతమైన అంతర
మాధురి నాస్వాదింతును. అది యొక చిద్విలాసము!
తిక్కన యెంత గంభీరార్థమునైనను తేటగాఁ బిడిచి
యియ్యఁగలఁడు. తేలికగా నొలిచిపెట్టఁగలఁడు. ఎంత
సామాన్యవిషయముపైసైన వెలితిపేదఱికుములు లేక
గంభీరోపన్యాసము చేయఁగలఁడు. చెప్పవలయునది
మానఁడు—మానఁదగినది చెప్పఁడు. చెప్పనప్పటి యీ
మెలకువ యాయనతోనే పుట్టిన డనవచ్చును. విష

యము నెత్తికొనుటలోనే యొక శ్రాత్రవికడ. నడుచు
నడుచుఁ దానే యొక ప్రశ్న వేసికొని సమాధానముఁ
జెప్పికొనుచున్నట్లుగాఁ బోవును. ఒక విచిత్రమైన
కాకుస్థరముతో బ్రహ్మాండమైన భావమును బెల్లగిం
చును. మొగము చూచుచు మనసుతో మాటలాడును.
మనసు గిల్లుచు మొగమున నవును. ఇష్టానిష్టము లేవియు
వాచ్యముగఁ జెప్పక యేతలయూపుతోనో, కన్నోను
కదలికతోనో, పెదవులు విప్పటతోనో నూచించును. ఏ
విషయముఁ జెప్పుచున్నను ఆ సందర్భమునకు నాపాత్ర
మునకుఁ దగినట్లుగాఁ దనదే యొక ముద్ర వైచి, ఆలం
కారికులు సేప్పిన ఉక్తివైచిత్ర్యముల కన్నింటికిని—
భరతముని చూపిన యశీనయ విశేషముల కన్నిటికిని
ఉత్తమ లక్ష్యముల నిచ్చుచుండును. అన్నిటికంటె
నాయనసందర్భవద్ధియు, బొచితీపోషణము ఒర
వడిగా గ్రహింపఁదగినవి. ఒక ఘట్టమును దేనినైన
వర్ణింపవలసవచ్చినపుడు కథను, సన్నివేశమును రెండు
మాటలతో నూచించి అది యొక రంగముగాఁ గల్పిం
చును. సంభాషణకములలోఁ దక్కిన సంగతు
లన్నియుఁ బాత్రలనోటనే పల్కించును. అది శ్రవ్య
కావ్యమే యైనను పద్యమయమైన దృశ్యకావ్యముగాఁ
జేత్రించి మన కన్నులయొదుటఁ జెట్టును. ఈ నాటక
ఘక్తిరచనలోఁ దక్కుననై పుణ్య వర్షిణీయము.
తర్వాతి కవులలో ఈ ఘక్తి సాధించినవారు చాల
తక్కువ. తిక్కనకవితాళిల్లుము నిట్లే తడవికొనుచు
నెంత దూరమైనను సంతోషముతోఁ బ్రయాణము చేయ
వచ్చును. ఉదాహరణముగ నెన్ని పద్యములైనఁ జూప
వచ్చును. మచ్చున కొకటిరెండు చిత్రగింపుఁడు:—

"అపద గడవంబెట్లఁగ,
నోపి శుభంబైనదాని నొడఁగూర్చుగ మా
కీపుట్టువునకొ బాండు
తొప్పాటుఁడు నిన్ను జూపి చనియె మహాత్మా!"

ఇందు పూర్వార్థము సాధారణము. ఉత్తార్థ
మునఁ బ్రతియొకపద మెంతో భావమును గర్భింపరించు
కొన్నది. "మేము తండ్రిలేని బిడ్డలము. అన్ని విధముల
నీవే మా కాదవగు" అని ధర్మరాజు చెప్పుచున్నాడు.
అవును: మానవుఁడు తా నెన్నిరీతుల నెంత పెద్దవాడై
నను ఈశ్వరునియొదుట నింతటివాడుగనే నిలబడును
గదా! "అన్యథా కరణం నాస్తి త్వమేవ కరణం మమ"

అను భాగవతధర్మమిదేగదా! “ఈపుట్టువునక” అన్న ప్పడు “ఋహూనాం జన్మనా మంతే జ్ఞానవాక్ మాం ప్రపద్యతే” అను గీతావాక్యము ధ్వనించుచుండలేదా! “పాండు ట్టొపాలుండు నిన్ను జూపి చనియె” — ఈ చూపించుటలో ఒప్పుగింతయు, పాండు ట్టొపాలుని యందలి పితృకర్తవ్యమంతయుఁ గృష్ణునిపై మోపుటయు నెంత సుకుమారము! మఱియు “గురూప నేశేమునఁగాని యీశ్వరునిఁ గనుగొనఁజాలఁడు. తా నసహాయుఁడైనపుడుగాని యీశ్వరునివైపు మనసు త్రిప్పుడు” ఈ భావము లెంత గంభీరముగా ధ్వనించుచున్నవి! “మహాత్మా” — “నీవు పరమాత్ముఁడవు” — నేను జీవుఁడను. ఈ జన్మయును గురూపదేశమున నిప్పుడే ఆత్మ సాక్షాత్కారము చేసికొనుచున్నాను” — ఈ భావ మెంత సంప్రదాయసిద్ధమైనది! పద్యము కథచెప్ప చున్నను, తిక్కన పదప్రయోగము ఈ సందర్భమున హృదయతంత్రుల నన్నింటిని గదిపి మధురభావాలాపన చేయుచున్నది.

“మనమునఁ బక్షపాతగతి
మాదెస మానుము; ధర్మనీతివ
ర్తనములు రెండు దిక్కులహీ
తంబును పెంపును గల్గునట్టి చొ
ప్పున విదురాదిజనుల
బుద్ధికి రా నుచితంబుతోడి మె
ల్పున పగుసందనంబునను
భూపతులెల్ల నెఱుంగనాడుమి!”

ధర్మరాజు స్వకార్యమునే చెప్పుచున్నాఁడు. అయినను “మాదెస పక్షపాతము వలదు—ధర్మనీతి వర్తనములు—రెండువైపుల హితముపెంపు గల్గునట్టి చొప్పు గమనించియే నడుపు”మని అనీధారావ్రతముగా ములు మ్రొగినితీరిగా ధర్మమునేచూచి పల్కు అతని యుదాత్తత యెట్లున్నదో చూడుఁడు! పోనీ—స్వకార్యమున నేనులుపాలు గలదా? “విదురాదిజనుల బుద్ధికి రాక—ఉచితంబుతోడి మెల్పునక”—పరుసందనంబునను—భూపతులెల్ల నెఱుంగక”—ఈపదము లన్నియు ఒకవైపు న్యాయపక్షమును సమర్థించుచున్నను, మఱియొకవైపు ప్రతిపదము స్వకార్య నీడకొఱకుఁ బ్రశ్నేకప్రయోజనముల గర్భింపఁచుకొని సుకుమారముగ నూచన లిచ్చుచున్నవి.

“మమ్రెఱుంగు, చెదిరి నెఱుంగుదు;
నెమ్మియెఱుంగు, ధర్మసిద్ధి నెఱియెఱుంగుదు, వా

క్యములపద్ధతి యెఱుంగుదు,
పామ్రెక్కడ నేను నీకు బుద్ధులునెప్పకా”

“అన్నియు నీవే యెఱుంగుదువు; నీకు బుద్ధులు నెప్ప నే నెంతటివాఁడను, పోయిరమ్మ!” అనుచున్నాఁడు ధర్మరాజు. పాపము! తా నేమియు నెఱుంగఁడఁట—చెప్పవలసిన దేమియు లేదఁట! ఇంకను జెప్పవలసినదని యేమే మనుకొన్నాఁడో! ప్రతియొక చిన్నవాక్యమునందును దాను జెప్పవలసినదంతయుఁ గొసరుమ్రొంగులతో నూఁది చెప్పుచునేయున్నాఁడు. పైఁగాఁ జల్లగా సమ్మోహనాస్త్రమును బ్రయోగించుచునేయున్నాఁడు. ఔరా! చాతుర్యము! “బుద్ధులు నెప్పకా” అని ఒక ఛలోక్తి విసరచును—“ఎఱుంగుదు” అను ప్రతిచోటను “ఎఱుంగుము” అని మార్చి చదువుకొమ్మని ఉపాధ్యాయునివలె నూచించుచుఁ గృష్ణుని హృదయములోనికే దొంగిచూచుచున్నట్లు లేదా! తిక్కన ఉక్తివైచిత్రి యంతయు భారతమునిండ నిశ్చేయిండును. భారతమున నుద్బోధకపర్వము—అందు కృష్ణరాయబారము ఇశ్లే ప్రశ్నేక జాగరూకతతోఁ జరువఁదగినవి. ఈ ఘట్టమున ద్రౌపది ఒక యసాధారణ వ్యక్తి. పరాభవమును బొందిన భారతవీరపత్ని—భారతవీరమాత; ఈమెకు వ్యాసుఁడు పురుషులన్నెములు తీర్చి పెంచి పెద్దచేసినను, తిక్కన తీర్పులో ఆమెకు ఆర్థత్యము, ఆంధ్రత్యము నిలువెల్ల వెలసినవి. కథలో ద్రౌపది పాండవపంచకమునకు ధర్మపత్ని—భావములోఁ బ్రాణపంచకమునకు జీవశక్తి. భారతకథా జీవయాత్రలో నామె ఇచ్చాళక్తి-జ్ఞానశక్తి-క్రియాశక్తి స్వరూపిణియై ప్రవర్తించినది. స్వరాజ్యనీధికై రాయబారము పంపునపు డామె పాండవులకుఁ, గృష్ణునకు నడుమ నిలిచి జీవాత్మకుఁ, బరమాత్మకు నడుమ ఆదిశక్తియై అద్భుతవిహారము సలిపినది. ఆయావిశేషము లన్నియు భావుకులు, రసజ్ఞులు భారతమును ప్రశ్నేకముగాఁ జదివి ప్రతిపద్యమునను చవిచూడఁగలరు. ఇశ్లే భారతమున విరాటపర్వ మొక ప్రశ్నేక కావ్య మనఁదగినది. అజ్ఞాతవాసముతోఁ బారంభమై ఉత్తరా వివాహముతో ముగియఁగలముగా ముగిసినది. మహాకావ్యత్వసిద్ధిసంతయు నందుఁ జూడఁగలము. అందలి పాత్రవివేచనము, రసపుష్టియు మిక్కిలి హృద్యములైనవి.

ఇతివృత్తమునందలి పాత్ర లేని యెప్పు డెట్లు నడుచుకొన్న స్వభావసిద్ధములై మన యనుభవములను దలంపునకుఁ దెచ్చుచుండునో అట్లు చిత్రించుట పాత్ర పోషణము. భారతరచనయందు దీక్షార్థము మిక్కిలి కష్టమైనది. ఎందుకనఁగా: అది యొక సమద్రుమవంటి గాఢ. పాత్రలు అసంఖ్యాకములు—వివిధములై న అర్హతలు, అంతరములు గలిగి, ఒకటి రెండు తరముల వఱకు కథవెంట నడచినవారు పెక్కురు గలరు. ఆయా సన్నివేశములలో ఆయాదశలలో వారివారి భావరూపచేష్టలను భావనాపథమునఁ జీతించుకొని, అందరి జాతకచర్యలకు సహజమైన, అనుభవసిద్ధమైన ఫలితములు వ్రాసిచూపుట చిన్నపని కాదు. తిక్కన నిజమైన దైవజ్ఞుడు—స్థితికుడు. కావుననే తనకు రావలసిన సంభావన యెట్లున్నను దాను జేయవలసిన పని ఉత్తమముగా నిర్వహించి కృతాంగుడైనాడు. పలుతావుల మాలమున కన్నె మెలుగులు దిద్దినాడు. కొందఱు ద్రౌపది పాత్రపోషణమునందు వ్యాసుని-నన్నయను-తిక్కనను-పోతనను బోల్చుకొని హెచ్చుతక్కువలు కొలచుచుందురు. కాని వీరందఱు నొక శేకమువారా, ఒక శతాబ్దివారా? ఒక తరమువారిలోనే ఎన్నో మార్పులు మనము చూచుచున్నాముగదా! కనుకనే యెవరి గొప్పను వారిలోఁ జూచి సంతోషించుటే మంచిది.

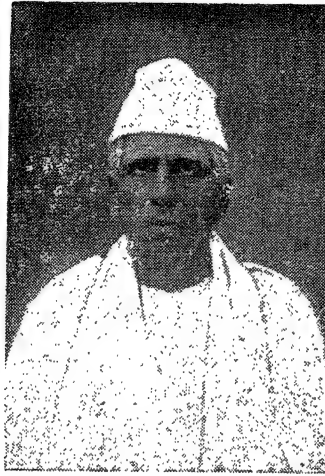
తిక్కన భారతాంధ్రీకరణము మాలమునకు సరిగా లేదనియు, గొన్నిచోట్ల చిక్కుతమైన దనియుఁ గొందఱు విమర్శించినారు. ఇది సాహసము. భారతమున “మక్కిమక్కి”గా వ్యాఖ్యానాంశములతోఁ గూడఁ దెలుగునఁ జెట్టితినని తిక్కనయుఁ జెప్పలేదు. అది స్వరసము గాదు. ఆ కాలమున నెవరి యాంధ్రీకరణపద్ధతియు నట్టిది కాదు. మాలమునకు స్వేచ్ఛానువాదస్వతంత్ర్యమే యందఱు నవలంబించిరి. వారిలోఁ దిక్కన యగ్రగణ్యుడు—సిద్ధహస్తాడు. కథాసంవిధానము, పాత్రాచితి, సందర్భకుద్ధి-వీదియుఁ గొంత పడకుండఁగనే చక్కగఁ దీర్చినాడు. భారతమును జదువునప్పు డందలి పాత్ర లేదో కథ నడుపుచున్నట్లుగాక, అందలి బ్రదుకు తాము బ్రదుకుచున్నట్లుగా

దోషించి, మన హృదయానుభవములను మేల్కొల్పుచు వారితో మనకుఁ దాదాత్మ్యము గలిగించుచుందురు. తిక్కన తన పాత్రలకు ఇట్టి జీవకళ పోసి నిర్మించినాడు. కనుకనే అతని రచనలో భారతము కావ్యమైనది. అప్పుడుగూడ నది తన ఇతిహాసత్వము, పంచమ వేదత్వము పోగొట్టుకొనలేదు. మీఁదుమిక్కిలి ఆయన తెనుగు పలుకుబడిలో మెదిలి అందలి సర్వసామగ్రియుఁ దెలుగువారి సామ్రైవది. ఆ భారతవీరులు—వీరమాతలు మన కుటుంబములోనివారై నారు. భారత ధర్మము మనయింటి యాచారమైనది. మన తెనుగు తోట నందనోద్యానమై పరిమళించి ఫలించినది. తిక్కనయే భారతము నాంధ్రీకరించుచుండినచో—లేక‘మక్కిమక్కి’గాఁ జేసియున్నచో ఆంధ్రజాతికి, ఆంధ్రభాషకు నిజముగా నెంతనష్టము కలిగియుండెడిది! ఆ పరమస్వతంత్రుని ఆ తెలుగుబుటుషి దీవించి, ఆయన చేతుండి ఆంధ్రభారతమును దనచేతఁ జెట్టించుకొని, దానిని మన చేతిలోఁ జెట్టి మనకు, మహా సాహిత్యభాండారమును బ్రసాదించిన ఆ హరిహర నాథునికి ఆంధ్రజాతి యంతయుఁ దీరని యవ్వా పడియున్నది.

కొందఱు “తిక్కనకు సంస్కృతము రాదు, ఆయన పాత్రాచిత్వముఁ జెఱచినాడు, భావసృష్టికముగా వాక్యరచన చేయలేడు” ఇట్లే కొంత విమర్శ చేసియున్నారు. తిక్కన అందందు తన రచనలో నిరువది నవ్వులు నవ్వివాడఁట. వానిలోఁ గొన్ని ఈ విమర్శనములకు బదులుపెప్పఁగలవు.

ఆంధ్రసాహిత్యమున నున్నతొన్నత స్థానము నాక్రమించిన మహాభారతసాగరమును గడచుట్టి నీడి పూర్ణకాముడై, సుప్రసన్న హృదయముతోఁ జేతులు జోడించుకొని “హరిహరనాథ! సర్వభవనారిత్ర! నకా దయఁ జూడు మెప్పుడుకా”—అని స్వామి యెదుట నిలిచి వేడుకొనుచున్న ఆ కవిబ్రహ్మకు—మన తిక్కనసోమయాజికి భక్తిపూర్వకముగ ధన్యవాదము లర్పించుచున్నాను.

(వల్లూరులోని కర్ణమాన సమాజమువారు ఇట్టి వలనే జూపిన ‘తిక్కనజయంతి’ సందర్భమున చదువబడిన వ్యాసము)

శ్రీ. వే. శ్రీ కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులుగారు

(పుణ్యస్మరణ)

= శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ =

శ్రీ కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులు గారు లింగైక్యము పొంది తొమ్మిదేళ్ళ యినది.

శ్రీపంతులుగారు ఆంధ్రదేశానికి చేసిన సేవ ఇంతా అంతా కాదు; అపారమైనది. ఆంధ్ర పత్రిక పెట్టి “ఆంధ్రం మాటాడేవారందరూ, ఆంధ్రదేశ వాసులందరూ ఐక్యం కావాలి; ఆంధ్రదేశం ఒక ప్రత్యేక రాష్ట్రం కావాలి. ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రం లేనంతవరకు ఆంధ్రులు అభ్యుదయం పొందలేరు.” అని ఆంధ్రరాష్ట్ర ఆవశ్యకతను మొట్టమొదట తన పత్రిక ద్వారా ఎలుగెత్తి చాటిన మహనీయుడాయన.

నాగేశ్వరరావు పంతులుగారు తనజీవితమంతా ఆంధ్రాభ్యుదయం కోసమే పాటు

పడ్డారంటే అది అతిశయోక్తి కాదు. ఆంధ్రదేశం ముక్తకంఠంతో ఈమాట చెప్పింది; ముందు చెప్పగలదుకూడాను. ఆయన ఏ పని చేసినా ఆంధ్రుల అభ్యుదయమిద, పురోభివృద్ధిమీద లక్ష్యముంచే చేసేవారు. ఆంధ్రుల కళాసంస్కృతులు చాలా గొప్పవి; మళ్ళీ ఆంధ్రకళ విశిష్టత గడించాలి. ప్రాచీనాంధ్ర సాహిత్యం చాలా గొప్పది. నేటి పరిస్థితులలో హృదయంగమమైన నవ్య సౌందర్యం సేకరించుకొని నవ్యాంధ్ర సాహిత్యముకూడా తోడి దేశభాషాసాహిత్యాలలో గొప్ప పేరు సంపాదించాలి; ఆంధ్ర సంస్థలలో ఆంధ్రుల వ్యాపారనిర్వహణప్రజ్ఞ కానరావాలి; ఆంధ్ర సంస్థలద్వారా ఆంధ్రదేశ ఔన్నత్యం లోకానికి వికసించుకొనాలి; ఈ ప్రజాప్రభుత్వ

యుగంలో ఆగ్రధులలో రాజకీయ పరిజ్ఞానం వృద్ధిపొందాలి; కుల భేదము, మత భేదము ఆగ్రధుల రాజకీయాభివృద్ధికి ఆటంకం కారాదు-అని ఈ విధమయిన ఆశయాంతో శ్రీ నాగేశ్వరరావు పంతులుగారు తమ జీవితసర్వస్వాన్ని ఆంధ్రదేశానికి సమర్పించారు. పంతులుగారి జీవితానికి ఈ ఆశయాలే మూలస్థూతలు. ఇది అర్థమైతే ఆయనజీవితం మనకు సుబోధకమవుతుంది.

శ్రీ నాగేశ్వరరావు పంతులుగారి ఆర్థిక సాహాయ్యం పొంది ఏ సంస్థలేదు ఆంధ్రదేశంలో. ఖాదీనిర్మాణ సంస్థల కెన్నెస్టికి సాయం చేసినారో చెప్పలేము. ఆ విధంగానే దేశంలో విద్యావ్యాపనానికి పాటుపడే గ్రంథాలయాలెన్నిటికి ఆర్థిక సహాయము చేసినారో పంతులుగారు. శ్రీ పంతులుగారి సాహాయ్యసంపత్తిని ఏదో విధంగా బడసిన సాహిత్య సంఘాలూ ఉన్నవి. చెన్నపట్నం వచ్చి పంతులుగారి మెప్పు, గౌరవమూ పొంది ఉత్తమ ఆంధ్రనటులుకాని, నాటక సంఘాలుకాని అరుదు. తమకు తోచినరీతిని యువచిత్రకారులను ప్రోత్సహించారు; నవ్యయువకవులను ప్రశంసించారు; తెలుగునాటిలో బయలుదేరిన ఏకైక త్రిశుద్ధమముగాని, తెలుగువారి అభ్యుదయానికి కృషిచేసే ఏ సంస్థకాని శ్రీ పంతులవారి ఆదరానికి, అభిమానానికి లక్ష్యంకాకుండాపోలేదు. అట్టిది పంతులవారి ఆంధ్రత్వము; అట్టిది పంతులవారి ఆంధ్రాభిమానము. శ్రీ పంతులవారు తమలో ఆంధ్రదేశాన్ని, ఆంధ్రదేశములో తమనూ సందర్శించిన మహానుభావులు, పుణ్యమూర్తులు.

నిజమే, శ్రీ నాగేశ్వరరావు పంతులవారిది అఖండ ధనజాతకం. ఆయన పట్టిన

దల్లా బాగారయ్యేది. అయితే అఖండ ధనజాతకు లెందరులేరు? జమీనుదారులు వేలూ లక్షలూ రాబడివచ్చేవారెందరులేరు? కాని అందరికీ శ్రీ పంతులవారికున్న ఆశయములున్నవా, లక్ష్యమున్నదా? ఉన్నప్పటికీ వారు తమ ధనాన్ని శ్రీ పంతులవారి వలె సద్వినియోగంచేసినారా? చేయగలిగినారా? ఆ సాహసం అందరికీ రాదు. పంతులవారిది సంపాదనలో ఎంతటి దీక్షో సంపాదించిన ధనాన్ని త్యాగము చేయుటలోను అంతటి దీక్షే; ధనసంపాదనలో ఎంతటి మమత్తో త్యాగంచేయుటలో అంతటి నిర్లిప్తత. అదొక మహాగుణము. శ్రీ పంతులవారు ఒక మహా త్యాగశీలి. తిరుగ వర్తమానముగా భూమి కిచ్చివేయుటకే లోకబాంధవుడు సముద్రోదకమును సంగ్రహించేటట్టు శ్రీ పంతులుగారు కూడా వ్యాపారవిధానములో ధనమురాబట్టి ఆంధ్రాభ్యుదయము కోసము అనేక విధముల దానిని వెచ్చించారు. ఆ దానవీరుని త్యాగ సంపద కారణముగానే నేడాంధ్రదేశము ఇప్పుడున్న స్థితికి వచ్చినదంటే అది అతిశయోక్త్యలంకారము కాదు; పరమసత్యము.

శ్రీ నాగేశ్వరరావు పంతులుగారు రాజకీయాలలో పనిచేశారు; గ్రంథాలయోద్యమ సభలలో పాల్గొన్నారు; గాంధీ మహాత్ముని సత్యాగ్రహోద్యమంలో ప్రచారంచేసినారు; ఆంధ్రుల సాహిత్య, రాజకీయ పరిజ్ఞానాభివృద్ధికి భారతి, ఆంధ్రపత్రికలు స్థాపించి కృషిచేశారు. చివరకి గాంధీ మహాత్ముని ఆదేశానుసారము కారాగారముకూడా అలంకరించారు. ఆయన ఆంధ్రదేశంలో తిరుగని ప్రాంతంలేదు; అధ్యక్షత వహించని సభలేదు; ఆంధ్రాభ్యుదయం కోసం చేయని కృషిలేదు. ఆంధ్రుల

ఆనందము ఆయన ఆనందము; ఆంధ్రుల విచారము ఆయన విచారము.

ఆయనది నిత్యమూ సంతోషమే, నిత్యమూ విచారమే; నిత్యమూ ధనికతే, నిత్యమూ దారిద్ర్యమే; నిత్యమూ సంపాదనమే, నిత్యమూ త్యాగమే; నిత్యమూ ఐహిక లంపటతయే, నిత్యమూ తాత్విక విచారమే; నిత్యమూ ఐహికానందమే, నిత్యమూ ఆధ్యాత్మిక దృష్టి - ఆయన పరమయోగి; ఆయన లోకారాధ్యుడు, ధన్యమూర్తి.

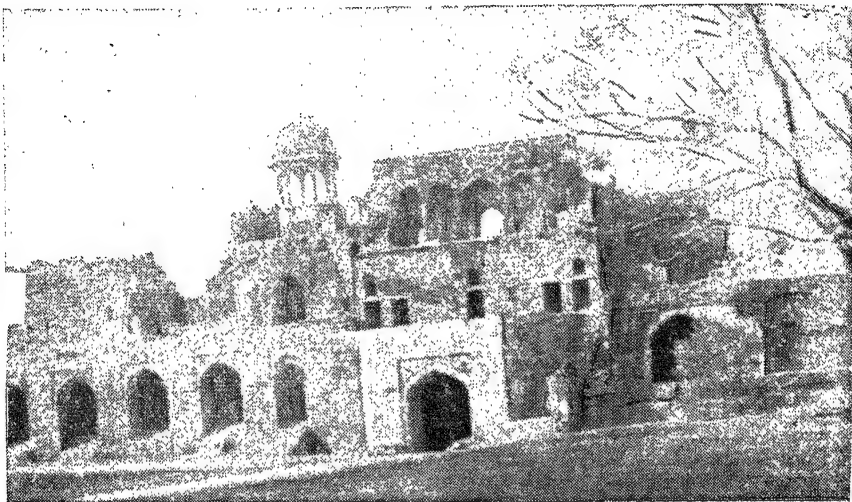
(శ్రీ) నాగేశ్వరరావు పంతులు గారు నవ్యాంధ్ర జాతీయ నిర్మాతలలో ఒకరు. ఈ విషయము కాదనేవా రెవరూ ఉండరు. తమకై, తమ అభ్యుదయానికై ప్రాకులాడిన, కృషిచేసిన (శ్రీ) నాగేశ్వరరాయని ఆంధ్ర లోకం ఎంతలో విస్మరించింది? తన వీరులను, తన జాతీయ సేవకులను, తన సాహిత్యనిర్మాతలను, తన జాతీయాభ్యుదయ కారకులను విస్మరించే జాతికి, గౌరవింపని జాతికి ఎక్కడా ఏనాడూ అభ్యుదయమూ లేదు; అభివృద్ధి లేదు. ఆంధ్రు లిది యెరిగి ప్రవర్తించవలసిన విషయం. మన జాతీయ వీరులను, జాతీయ మహాపురుషులను మనం గౌరవించుటలేదంటే అది వానికి గాదు, మన ఆశ్చర్యకరవాణిమూ నాలకే లోట; మనకింకా సమృద్ధిపై కలుగ లేదనీ, మన మనస్సు ఇంకా సంస్కారము పొందలేదనీ దాని అర్థము. మనమిచ్చేసే, జాతి చేసే సర్వస్వము తాత్వికమూ ఆశ్మ సంస్కారానికే, ఆత్మోన్నతకే. స్వరాజ్య

మయ్యేది, అభ్యుదయ మయ్యేది ఈ సంస్కారం మనం పొంది ఆత్మోన్నతమై పొందడానికీ, మనం తరించడానికీని. మనంచేసే ప్రతిప్రయత్నమూ ఇందు కుఠకరింపబోతే, మనఉద్యమాలూ, వివిధరంగాలలో మనముచేసే కృషి మనలో ఈ సంస్కారము కలిగింపలేకపోతే - ఆధునికయంత్ర సంపదతో, వైభవభంగ్యములతో తులతూగుతూ ఉన్నా - మనమింకా అనాగరిక స్థితినుంచి బయలుపడలే దన్న మాట.

(శ్రీ) నాగేశ్వరరావు పంతులుగారి ఋణ మెప్పటికైనా తీర్చుకోగలదా ఆంధ్రదేశము? ఇప్పటికైనా ఆంధ్రదేశము (శ్రీ) నాగేశ్వరరావు పంతులుగారికి చూపవలసిన రీతిని ఆయనయెడల తన కృతజ్ఞతను చూపి గౌరవించినదా సముచితరీతిని? ఆయనను ఏటా కృతజ్ఞతతో స్మరించవలెనా స్మరిస్తున్నదా? ఈనాడైనా ఆంధ్రులు ఈవిషయము నొక్కమారు ప్రశాంతముగా కూర్చుండి ఆలోచిస్తే చాలు, తన కర్తవ్యమేటోతలపోస్తే చాలు.

(శ్రీ) నాగేశ్వరరావు పంతులు గారు మహాపురుషుడు; మన మాయనను కృతజ్ఞతతో సంస్మరించాలనీ, గౌరవించాలనీ పాటుపడినవాడు కాదు ఆయన. అది తన ధర్మమని ఆయనవిధి ఆయన నిర్వర్తించాడు. ఆయన ఎవరికోసము న జీవితసర్వస్వము సమర్పించాడో అట్టి మనముకూడా అనుష్ఠించవలసిన ధర్మములేదా? మనము కూడా మనవిధి నిర్వర్తించడమా?

థిల్లీలో జరిగిన అఖిల-ఆసియా మహాసభ చిత్రాలు

పురాణఖల్లా, థిల్లీ

ఈ చారిత్రక భవనంలోనే గతమాసంతాన అఖిల ఆసియా మహాసభ దిగ్విజయంగా జరిగింది.

మహాసభకు అధ్యక్షత వహించి ప్రసంగిస్తున్న శ్రీమతి సరోజినీ దేవి.

పాం డి యు క్
ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ, లిమిటెడ్.
(ఇండియాలో స్థాపితము)

ఉన్నత సేవచేయుచున్నది
అగ్ని, మోటారు, ప్రమాదములు
మొదలగు భీమాలను నిర్వహించును

మొత్తం అస్తులు రూ. 62,00,000 దాటినవి.

హెడ్డాఫీసు :

మదుర

శాంఘీ :

బొంబాయి, అహమ్మదాబాదు
కలకత్తా, రావల్ పిండి.

ప్రిసిపల్ యేజంట్లు :

మెసర్సు ఏ. & ఎఫ్. హార్వీ లిమిటెడ్.
మదుర వగైరా.

మెసర్సు కే. ఎం. ఎన్. అక్ష్మణయ్యర్ అండ్ సన్సు,
మదుర, తిండివనం, మద్రాసు, నగరి, బెజవాడ,
కాకినాడ, విజయనగరం సిటీ.

BHARATI—7TH, APRIL, 1947.

MANUFACTURERS:
SRIVIS PERFUMERY WORKS.
 S. VISWANADHAM & CO.,
 44, BUNDER ST. G. T. MADRAS.

Mehta's...
SUNDARI
ELIXIR

గర్భాశయరోగాలకు:

ప్రసవ బలవర్ధకౌషధము
 సర్వవిధాలైన బహిష్కృత చిక్కులకు
 అనుపమ నివారిణి
 సుప్రసిద్ధ భిషగ్వరులచే
 ప్రశంసించబడినది.

K.S. MEHTA & CO., 250, CHINA BAZAAR, MADRAS.

ఉ త ర గో గ్ర హ ణ ము

[నా టి క]

శ్రీ సీతరాజు సుబ్రహ్మణ్యశర్మ

౧

విఠ్ఠురాచనగరు : విలాసభవనము

[రాజసుమారుడు ఉత్తరుడు—విలాసపురుషుడు; కళాప్రియుడు; తదేకదీక్షతో ఏవో చిత్తరువు వ్రాయుచుండును.

రాజసుమారి ఉత్తర; సఖులు వేర్వేరుపవలపై నుండురు. ఒకతే సన్నగా రాగముతీయుచు పాడుచుండును.]

ఏమే గులాబీ

ఏమే గులాబీ!!

ఏమే!

వేణుకలె—(ఆనందంతో) అబ్బ! నా హంస నడక నీ పాటకు సరిగా తాళం వేస్తోందే.

ఎవరే ఇచ్చినదీ

నీ కీఆందం.

చిలుక—అందం!!

ఇంకొకలె—అ! అ! అట్లా.

ఏమే నీపరీమళిమా

అఅఅఅఅఅఅ

ఉత్తర—(నికటముగా) ఆఅఅ! ఏమి టా నీ తలకాయపాట.

ఉత్తరుడు—(చురుకుగా, కొంచెం కోపంతో) అదిగో, అట్లా అనకద్దనే ఎన్నో సార్లు చెప్పినాను. ప్రతి వ్యక్తి తనకు ఏకశయిండు అభీరుచి వుంటే అది అభి వృద్ధిపరచుకొని, దాని ద్వారా తన జీవితమును సౌఖ్య వంతం చేసికొనవలెను. దానికి అటువంటి పాటలంటే

ఎక్కువ యిష్టం. అవి పాడకపోతే దాని జీవితానికి సంపూర్ణ సౌఖ్యం ఉండదు.

ఉత్తర—పాపం! ఇట్లాంటి పిచ్చిపాటలు పాడుతూ, అనవసరమైన పనులు చేస్తే ఆనందం కలుగుతుందికమా? లేకపోతే జీవితమంతా ఘృణాయే?

ఉత్తరుడు—ఓహో. ప్రతివ్యక్తి ఎప్పుడూ ఆనందంకోసమే ప్రాశుర్యాడుతాడు. ఆనందమేకదా జీవితాశ. ఒకవ్యక్తి తన జీవితంలో ఎంత ఆనందం, ఎంతసౌఖ్యం అనుభవిస్తాడో అతనిది అంత ఉత్తమజన్మ అన్నమాట!

ఉత్తర—మరి జీవితంలో ఆనందం, సౌఖ్యం అనుభవించలేనివారు వుంటే? వారిది నీచజన్మ అంటావా? వారు అట్లా ఎందుకు ఉండాలి?

ఉత్తరుడు—అది వారివారి పూర్వకర్మానుసారంగా ఉంటుంది. ఎవరు ఎంత సౌఖ్యం అనుభవించటానికి అర్హులూ దానికి తగిన చోట జన్మిస్తారు తారు.

ఒకలె—అవును. ఇప్పుడు మన సంగతి చూచుకో. మీరు రాజబిడ్డలై జన్మించారంటే దానికి మీరు పూర్వజన్మలో చేసిన పనులనుబట్టి అర్హులన్నమాట. మేము మీసేవ చేసి యింత ఆనందం పొందుతున్నామంటే పూర్వజన్మలో ఏవో కొంత మంచి, పుణ్యం చేసి ఉంటాయి. కాని, చూడు, ఆ బీదపాళ్లు అంత దుఃఖంలో ఉన్నారంటే అది వారి పూర్వ కర్మను బట్టే అయివుండాలి.

ఉత్తర—ఆయితే, మా ఆచార్యులవారు మరి అట్లా చెబుతారే? జీవితాని కోరికదర్శం వుండాలనీ, మానవుడు తనలో వున్న కళను ఆ జీవితధర్మాన్ని,

అదర్శాన్ని సరిగా నిర్వహించేందుకు తగినట్లుగా అభివృద్ధిపరచుకోవాలని ఏమో, ఏమో.

ఒకతె—అంటే ?

ఉత్తర—ఉం. రాజుగా జన్మించినవాడు తన సౌఖ్యంకన్న తన ప్రజలసౌఖ్యమే ఎక్కువగా చూడాలనీ, తన ప్రజలకు సుగ్రహంగా వుండాలనీ, ఎప్పుడూ అతడు ప్రాభీష్టాన్నే నెగవేర్చాలనీ, అట్లానే రాజీ కూడ వుండాలనీ, పూర్వజన్మలో చేసిన కర్మల బట్టి అలా వుండగలగనీ తోచినవారిచే భగవంతుడు రాజకుటుంబంలో పుట్టిస్తాననీ, ఈజన్మలో అట్లా చేయకపోతే తర్వాత నీచజన్మ తప్పదనీ...

ఉత్తరకు—మీ ఆచార్యమా, ఆయన నపుం సకత్వయా ! మొగా ఆడా కానివాడు చెప్పే మాటలు నమ్మమని ఎవడు చెప్పాడు ? తన తోక తెగిన నక్కటే, అడవిలో నక్కలన్నింటినీ తోకలు తెగకోకుకోమండట ! ఇదా ఆయన నేర్పుకున్న చదువు ? షరీ ఆయన నాట్యం నేర్పటం ఏంవద్దనించటానికి ?

ఉత్తర—నాట్యంకూడాను విలీనానికి కాకుండా జాతీయంగా వుండాలి. నిరర్థకమైన ప్రజలలో కోరికలను రేకెత్తించటానికీ, వారిని కార్యనిర్వహణానికి, పోత్సహించటానికీ తగినట్లుగా నాట్యాన్ని మార్చివేస్తే, అది ఇప్పటివలె కొద్దిమందికి గాక, జనసామాన్యానికీ రుచించి, దేశాభ్యుదయానికి చాలా ఉపయోగపడుతుందట.

(వార్తాహరుడు ప్రవేశము)

వార్తా—జయము, జయము. యువరాజా ! మన పట్టణమునకు ఉత్తరపాలకులలో నన్న గోవులను శ్రీమతులు తోలుకుపోవుచున్నారు.

ఉత్తర—మంచివార్త తెచ్చావు. ఉత్తర పాలకులలోని గోవులా ? అవన్నీ కలిపినా నేగినేయీ బొమ్మకునుబోమలంత విలువ చెయ్యవు. చూడు. ఆ విలువకముగ్గుమాటల అందం వాటి కేదీ ? ఆహంస నడకలో వుండే తీరి వాటి కేదీ ? అయినా ఎవరో ఆవులను తోలుకుపోతుంటే నైవాగ్రహితునికే చెప్పితే నైవ్యం పోయి విడిపించుకురారా ? ఇంతకే అంత నైవ్యం

చేసిన శ్రీమతులెవరూ ? వాళ్లకి ప్రాణాలు దక్కనని తెలియకుకాబోలు, పాపం.

వార్తా—అవగరింపుడు, యువరాజా. ఇదివరకే దక్షిణమున నన్న గోవుల నన్నింటినీ తోలుకుపోతుంటే విడిపించటానికి మహారాజుగారు స్వస్వైచ్ఛికమేమైతే నెల్లినారు. ఇప్పుడక్కడ యుద్ధం జరుగుతున్నది. పట్టణంలోని పైనికులందరూ ఆ యుద్ధంలోనికి వెళ్లారు ప్రభూ. ఇప్పుడు పట్టణంలో ఒక్క పైనికుడుగాని సారథిగాని, రథంగాని లేవు ప్రభూ. అందువలనే తమకు మనవిచేసుకుంటున్నాను.

ఉత్తరుడు—అరే ! అందరూ ఆవులను తోలుకు పోయేవాళ్లను అడ్డగించటానికి ? అసలు అక్కడ వున్న గోపాలరూ, కౌవలివారూ చాలరూ వాళ్లను తరిమి వేయటానికి ?

వార్తా—కారు ప్రభూ. కొరవులందరూ బుసమేతంగా వచ్చి ముట్టడించినారు ప్రభూ. వారి నైవ్యం ఎటు చూసినా అంశులేకుండా వుందండి. అందరూ బాగా ఆరితేరినవారు ప్రభూ.

ఉత్తర—అసలు పట్టణంలో కొంత మైనా తేవండా అందరూ ఎలా వెళ్లారు యుద్ధానికి ?

ఉత్తరుడు—(గర్వంతో) అ ! వాళ్లకు తెలియదూ నేనున్నా ననీ. నా ప్రతాపం ఎరుగరుకున కనా ?

ఉత్తర—అరె. నవ్వు యుద్ధం చేయటం ఎప్పుడు నేర్చుకున్నావు ? యుద్ధం అంటే బొమ్మలు గీయటం, పోటలుపాడటం, నాట్యం చేయటం తో సమానమేనా ?

ఉత్తరుడు—అసలు ఒక కృత్తి ఒక కళలో ఎంత సమర్థుడో మిగతా అన్ని కళలలోను అంతే సమర్థుడౌతాడు. నేను ఎంత నేర్పుతో బొమ్మలు గీస్తానో, అవుసరమైతే అంత నేర్పుతో యుద్ధం చేస్తాను.

వార్తా—రక్షించాలి ప్రభూ. అలవ్యం అయితే అక్కడ వున్న కొద్దిమంది ప్రాణాలూ పోతవి.

ఉత్తరుడు—నీవు పోయి సారథిని రథం వూర్చి తీసుకురమ్మను. ఓ అందరూ యుద్ధానికి వెళ్లారన్నావు

కమా. (విసుగుగా) అబ్బా. ఒక తగిన సా.
వుంటే కారవసేనయేగాదు, మూడుజగాలు ఎత్తివచ్చినా
నిలిపివేయనూ? ఛీ! ఒక్కడూ లేకుండా పోవటం
మేమిటి?

ఉత్తర—మా ఆచార్యులు బృహన్నలవారు
సారథ్యం చేస్తారట అన్నయ్యా. ఇదివరకు ఆయన
అర్జునునకే సారథిగా పనిచేశారట. ఇప్పుడు నీ వాయు
నను ఎందుకు తీసుకువెళ్లకూడదు?

ఉత్తరుడు—ఆ. నేనా? ఒక నపుంసకుని
సారథిగానా? హాస్యాస్పదము. బృహన్నలసారథ్యమా?
బహుశః ఇటువంటి సారథి వుండబట్టే అర్జునునకు సారథి
అవునరమే లేకుండాపోయింది.

ఉత్తర—అది కాదన్నయ్యా. ఆయనకు రథం
నడవటం చాలా బాగా చాతవునని ప్రైండ్రికూడ చాలా
మార్లు చెప్పింది. ఎవరూ లేనప్పుడు ఆయనను ఎందుకు
ఉపయోగించుకోకూడదు?

అందరూ—అవును. ఇప్పుడు ఎలాగైనా శక్ర.
వును జయించటం ముఖ్యం. మిగతావిషయాలు గమ
నించకూడదు.

ఉత్తరుడు—అబ్బ. సరే. మీరందరూ ఇంత
గట్టిగా చెప్పుకున్నారగాబట్టి సరే. వినా సారథి ఎవ
డైతేనేమి? నా పరాక్రమమును శక్రసేన ఎంత?

ఉత్తర—నేను పోయి, ప్రైండ్రితో యీ విష
యం చెప్పి, ఇద్దరం ఆచార్యులవారిని ఒప్పించి రథం
తయారుచేసి తెమ్మరి చెపుతాము.

౨

విలాసభవనము ముందు : రథముతో

బృహన్నల

[లోపల ఉత్తరుడు యుద్ధమునకు పోవు వీరుని
వలె వేడును. మాదాహుతిగా అటుయిటు తిరుగుచుం
డును. ఉత్తర చెలికత్తెలు, ప్రైండ్రికూడా వుండును.]

ఉత్తర—అయితే అన్నయ్యా, సవ్య శక్ర
వులనందరినీ జయిస్తా వన్నమాటేనా?

ఉత్తరుడు—నా శక్తిహిద మీకింకా సమ్యక్తం
లేదులానుంది. మీకే తెలుస్తుంది నావిజయోత్సవం జరిపే
టప్పుడు. అంతకన్న ముందుగానే తెలుస్తుంది కారవు
లకు నా బాబాల శక్తి. పాపం, అమాయకులు పాండవు
లనుకొన్నారు కాబోలు.

ఉత్తర—మరి యుద్ధంలా? బాణం నీకే తగిలే.

ఉత్తరుడు—అసలేప్పుడూ అట్లా జరగజీవర
గదు. అది ఓడిపోయేవానికి జరిగే పని. ఏమిటి ఇంత
ఆలస్యం. రథం తయారుచేయమో చూపించండి.

(ఒక దాసి పోయి చూచివచ్చును)

దాసి—అయిందండి. బృహన్నలవారు తమ
కోసమే ఎదురుచూచున్నారు.

(అందరు నడుచురు. ఉత్తరుడు హుషారుగా
పెద్ద పెద్ద అంగలు వేస్తూ ముందుగానే రథమును
చేరును. బృహన్నలను చూసి కొంచెం అసహ్యంతో
మొహం ముడుచుకొని, ఇద్దం లేనివానివలె రథం
ఎక్కును. సఖులు ఉత్తరనకు హాతిఇత్తురు.)

ఉత్తరుడు—నేను యుద్ధంచేసి గెలిచివస్తాను.
చూస్తానుగదా మీరు నావిజయోత్సవం ఎంత గొప్పగా
చేస్తారో.

ఉత్తర—మరి యుద్ధం చేసి గెలుస్తావుకదా
నాకేమి పొస్తా వన్నయ్యా.

ఉత్తరుడు—(నవ్వుతూ) పిచ్చిదానా. యుద్ధ
రంగంఅంటే ఏం బజారనకున్నానా? అక్కడ తెగిన
తలకాయలు, కిందపడిన కిరీటాలు, విరిగిపోయిన
రథాలు, చచ్చిన వీరులు, గుర్రాలు ఎన్నెన్నో వుం
టాయి. విజయోత్సవమప్పుడు చెప్ప, నీ కేం కావాలో
తెప్పిస్తాను.

ఉత్తర—మరి ప్రైండ్రి చెప్పిం: గుర్రాన్నిగ
నుడు కిరీటంగా పెట్టుకునే శురాయి చాలాబాగుంటుం
దట. అని తెస్తే బొమ్మల పెళ్ళిళ్ళలా నాబొమ్మక
పెట్టుకుంటాను.

ఉత్తరుడు—ఓన్, ఇంకేకదా. తప్పుకుండా
తెస్తాను. ఇంకా ఏముడుగుతావో, రథం పట్టుకుందో

పట్టవో అనుకుంటున్నాను. భలే కోరికే కోరావులే. పోనీవోయ్ రథం.

(నిమ్మగ్రామం)

(ఊరి వెలుపలి బయలు, రథము తోలుచూ బృహన్నల; అటూ యిటూ చూస్తూ ఉత్తరుడు.)

ఉత్తరుడు—పోనీ, త్వరగా పోనీ, లేకపోతే శత్రువులు పారిపోగలరు.

బృహన్నల—అప్పుడే నగరం విడిచి చాలా దూరం వచ్చాము. ఇంకా త్వరగా పోతే గుర్రాలు అలసి పోయి, యుద్ధరంగములో సరిగా పనిచేయలేవు.

ఉత్తరుడు—(నిమిషం, కోపముతో) సరి. సరి. బాగుంది నీ సారథ్యం. ఇక యుద్ధరంగంలో ఏమి చేస్తావో నాకు బోధపడటం లేదు. (దూరంగా ఏదో చూసి) అదేమిటి. అంత ఎత్తుగా లేస్తోంది ?

బృహన్నల—(నిర్లక్ష్యంగా) అదా? శత్రు సైన్యాలు కదులుతుంటే లేచిన దుమ్ము.

ఉత్తరుడు—అ! (ఆశ్చర్యంతో) సైన్యాలు కదులుతుంటే అంత దుమ్ము! పెద్ద మేఘులులే వుంది.

బృహన్నల—మరి కారవనైక్యమంటే ఏమవుతున్నారు. (ఇంతలో) యుద్ధరంగం వస్తున్నాను. సైన్యము సరిగా కనపించును.)

ఉత్తరుడు—అమ్మో, అంత సైన్యమే! అన్ని గుర్రాలే! అన్ని రథాలే! అన్ని ఏనుగులే! వీటన్నిటి తోను నేను ఒక్కడనా పోరాడేసి ? అమ్మో! (చిక్కిరి భయంతో) అందరూ తలొక బాణం వేస్తే నామీద ఒక బాణాలపూతలం నిలిచిపోతూ. అన్ని బాణాలు నాశరీరానికి తగిలితే అసలు చర్మం అనేది కనపడుతుందా ? (నలమరతూ) అమృత్యా, యుద్ధం వద్దు, ఏమీవద్దు. బృహన్నలా, రథం త్వరగా వెనక్కు మరల్చు.

బృహన్నల—అదేమి యవరాజా! తమరు యుద్ధంచేసి జయించిస్తారని అందరూ కొండంత ఆశ పెట్టుకునిఉన్నారే. ఇప్పుడు తిరిగివెడితే మనచూసి నవ్వరూ ? మీ విజయోత్సవం జరపటానికి ప్రజలు

ఎంతో సంబరంగా వున్నారే. ఇట్లా వెడితే మనకు ఏమి ఉత్సవం చేస్తారు?

ఉత్తరుడు—ఉత్సవంపంకితి తరువాత చూద్దాం. ముందు ఇంటికి పోనివ్వంయ్యో. ఇంతసేంతో నేనొక్కడనేనా యుద్ధం చేసేదీ. అందులోను ఇంతవరకు బాణం విడవటం ఎట్లాగో తెలియదే. ఏదో సరదాగా వుంటుందనుకున్నానని. బాబోయ్, నేను యుద్ధం చేయలేను. తిప్ప బృహన్నలా, వెనక్కు తిప్ప! (సరకుచేయక తోలుచుండును) అబ్బ, తిప్పనయ్యా వెనక్కు. ఈ బృహన్నలకు ఏరికోరి తెచ్చుకున్నాడు నా బాగానే చేస్తున్నావ్. వాళ్ళే చేస్తారో తెలుసా నీకు ? బాబోయ్, నేను ఒక్క ఊణం రథంలో వుండలేను. (దూకి పరుగెత్తును. బృహన్నల రథము నాపి పరుగెత్తి పట్టుకొనును) అబ్బ! వుండు బృహన్నలా, నాకు భయం వేస్తోంది. నేను యుద్ధం చేయలేను. ఇంటికి పోదాం రా.

బృహన్నల—రాజమహారా! ఎంత పౌరుష హీనమైన పని చేస్తున్నావో చూడు. ఎదుట ఎందరు రాజకుమారులు నిన్ను చూసి నవ్వుతున్నారో చూడు. ఇంతమందిలో పరాభంసపడి బ్రతికివుండేసంటే యుద్ధరంగంలో నీదేశంకోసం, నీరాజ్యంకోసం శత్రువులతో పోరాడతూ మరణించటం మంచిదికాదా ? అది నీకూ, మీ వంశానికి ఎంత కీర్తితెస్తుంది.

ఉత్తరుడు—అబ్బ ! కీర్తి. మనిషే లేనప్పుడు కీర్తించుకయ్యా బాబూ. మా తల్లిదండ్రులు నాకోసం ఎంతో బెంగ పెట్టుకుంటారు. ఇంటికి పోదాం పప.

బృహన్నల—ఇంటికి వెడితే నీవు తెచ్చిన షేరుకు మీ తండ్రిగారు సంతోషిస్తార కదూ. మూరుడా, నీమూలంగా మీవంశానికింతకన్న తీరని అప్రతిష్టకలుగుతోందనేనా ఆలోచింపజే. నీవూర్వలను ఒక్కమారు స్మరించుకో. తమ రాజ్యంకోసం, తమ ప్రజల రక్షణకోసం రణరంగాలలో తమ ప్రాణాల నిచ్చినవారిని జ్ఞప్తికితెచ్చుకో. రాజువై ప్రజలనుండి నేవలను పొందినవాడివి. అవుసరమైనప్పుడు వారికి సహాయపడటానికి, రక్షించటానికినా లేక పారిపోయి

దాసుకోటానికా? చూడు. నీ ఆవులను, గోపాలురను పట్టుకుపోతుంటే కాదు, త్రోవలో ఎన్ని గ్రామాలను కొల్లగొడతారో, ఎంతమంది అమాయకప్రజలను హింసించుతారో, వారిని శత్రువులబారినుండి తప్పించలేని వాడివి నీవు రాజుగా నుండుటకు ఏ విధంగా తగుదువు? రాజుగా పుట్టింది చుట్టూరా దాసీలను కూర్చో పెట్టకు నేందుకూ, అర్థంలేని బొమ్మలు గీస్తూ కాలక్షేపం చేసేందుకూ, అందుకై ప్రజలనుండి సొమ్ములాగేందు కూడా? ఈ నాడు నీవే ఈ యుద్ధం చేసి గెలిచి నీ దేశాన్ని, నీప్రజలనూ రక్షించితేనే నీవు రాజ్యస్వాన్ని సరిగా నెరవేర్చువన్నటు. అప్పుడే ప్రజలకు రాజు నుండుటకు తగుదువు. లేకపోతే నీ ఆధిక్యత ఏమిటి? ఊరికే శత్రువైనట్లం చూసి పారిపోయేవాడివి నీవు ప్రజలకు ఆదర్శంగా ఎట్లు ప్రకటించగలవు? నిన్ను చూచే వారు ఏమి నేర్చుకుంటారు? నిన్ను ఎలా గౌరవిస్తారు? నీకూ, ఒక సామాన్యపౌరుడికీ తేడా ఏమింది? బహుశా చారిత్రికే ఎక్కువపౌరుష ముందేమో నీలోకన్న! రాజకుమారా, ఆదర్శపురుషుడిగా నీవు నీ ప్రజలకు కనపడినప్పుడే నీకు రాజ్యం నిలుస్తుంది. నీవు శుభుపడటానికై తమ చెమట నోడ్చిన ప్రజలను శత్రువులనుండి రక్షించటానికై వారి నేపతో పెంచిన నీ శరీరము నియ్యలేవా? చావోబ్రదుకో, నీ దేశంకోసం, నిన్ను నమ్మిన నీ ప్రజలకోసం, నీవు కాపాడవలసిన నీ సంకేతగౌరవం కోసం నీ వేత్యాగమైనా చేయటానికి ఎప్పుడూ సంసిద్ధుడవై ఉండాలి. (మాట్లాడుతూ మాట్లాడుతూ ఒక్కమారు అడ్డునుడుగా మారిపోవును.)

ఉత్తరుడు—(ఆశ్చర్యముతో నమస్కరించుచు వినయముతో) మహాసుభావా. తా మెవ్వరోగాని సరిగా అర్జునునిసరించి నే విన్నదానికి తగినట్లుగా నున్నారు. నాలోని పిరికితనమును రూపుమాపి నాకు కర్తవ్యముపదేశించి నాకుండ్లు తెరిచినారు. నేను మీ శిష్యుడను. మీరు ఏమిచేయమంటే అదిచేస్తాను. నా దేశానికి, ప్రజలకూ, రాజ్యానికి ఏమిచేయవలసినా జంకులేకుండా చేస్తాను. దారిచూపండి.

అడ్డునుడు—కుమారా, నీ వన్నట్లు ఆ మధ్యను పొంపువుడను నేనీ. ఈ నాటితోనే మా అజ్ఞాతవాసము

పూర్తియైనది. నా సోదరులు, ద్రౌపది మీ కొలువుననే ఉన్నారు. (ఉత్తరాడు ఆశ్చర్యముతో విసుచుండును) పద, ఇప్పుడు యుద్ధంచేసి, గోవులను మరల్చుకొని రాజధానికి పోదాము. ఆరుగో ఆ శమివృక్షము పైననే మా ఆయుధము లున్నవి. భయంలేదు. ఇక రథం నీవు తోలు. నేను యుద్ధం చేస్తాను. ముందు గాండివం తీసుకోవాలి. పద.

విరటు రాజదర్బారు : విజయోత్సవము

[మహారాజా, పరివారము ఆసీనులై యుండురు]

మహామంత్రి—సామంతులారా! పౌరులారా! పిరభటులారా! ఈ నాడు దక్షిణగోగ్రహణమున మనకు అఖండవిజయలక్ష్యిని చేతుల్పటానికి పాలుబడ్డ ప్రతిపైనికునికి మహారాజా తమ కృతజ్ఞతనూ, వారందరికీ రాజకుటుంబమునందూ, రాజ్యమునందూగల భక్తికి తమ సంతృప్తిని, సంతసమును వెల్లబుచ్చుచున్నారు. ఈ సందర్భమున మహారాజులు తమకు తమ ప్రజలయందు గల ప్రేమనూ, వారిని సర్వవిధముల రక్షించుటకు తమ సర్వస్వమును త్యాగముచేయుటకు తమకు గల మనోనిశ్చయమును వెల్లడించుచున్నారు.

(“జయమహారాజ్” తూ జయ—మహారాజా చిరకాలం పరిల్లాల్లి” అని కేకలు)

ఒక సామంతుడు—మహారాజా! మీ రాజవంశమునందును, ఈ రాజ్యమునందును, ఈ ప్రజలయందును మాకు గల గౌరవ, భక్తి, ప్రేమలనూ, మీ సేవకై మా సర్వస్వమును వినియోగింప మా నిశ్చయమునూ, ఈ రాజ్యపురోభివృద్ధియైత్నములందు మా సంతూర్ణసహకారమునూ ఈ విజయోత్సవసందర్భమున తమకు మీ సామంతులందరితరపున మనవిచేయుచున్నాను.

(“మహారాజాధిరాజ విరటుమహారాజుకూ జయ” అని కేకలు.)

ఒకపౌరుడు—మహారాజా! తమ చల్లని పరిపాలనయందు మే మునభవించుచున్న సౌఖ్యములకు, సౌకర్య

ములకు, రక్షణకు - ముఖ్యముగా సర్వనాశనము నుండి ఈ నాడు మా కొడుగబడిన సర్వరక్షణకు మా కృతజ్ఞతనూ, మాకు మీ రాజుకుటుంబమునందు గల భక్తి గౌరవవిశ్వాసములనూ తమకు మనవిచేసికొనుచున్నాను.

(“జయ్ మహారాజాధిరాజ విరాటమహారాజు జయ్.” అని కేకలు.)

నైస్వార్యము—మహారాజా! ఈ సింహాసనమునకును, ఈ ప్రజలకును ఎట్టి శత్రువునుండియైనను ఒక్కసైనికుని బొందినా! నేనా ప్రాణమున్నంతవరకు ఎట్టి ఆపద రాజులదని యీ సేవకుడు విన్నవించుచున్నాడు.

(“జయ్ మహారాజు జయ్- మహారాజు చిరకాలం వర్ధిల్లాలి” అని కేకలు.)

విరటుకు—సామంతులారా, పౌరులారా, వీరభటులారా. ఈకోజు యుద్ధమునందు మీరు చూపిన శౌర్యమునకు, అంతకుమించి యిప్పుడు మీరు మారాజు వంశమునందు, రాజ్యమునందు వెల్లడించిన భక్తిగౌరవములకు నే నెంతయు సంతసించుచున్నాను. మన ప్రజల ధన ప్రాణములను కాపాడిన వీరభటులకాయము యొక్క శౌర్యము అభినందనీయము. కాని యీ విజయోత్సవసందర్భమున ఉత్తరగోగ్రహణమున కేగిన మన రాజుకుమారుడు తిరిగి ఇంకనూ రాకుండుటచే నా మనస్సు పరిపరిధముల పోవుచున్నది. అనన్యసేనా సమేతులైన కొరవు లెక్కడ, బాణమునైన సరిగ సందింపలేని యా పసిబాలు డెక్కడ.....

(ఒక వార్తాహరుడు గంగా ప్రవేశించి నమస్కరించి నిలుచుండును)

ఏమిరా, వార్తలేమి?

వార్తా—యువరాజు ఎవరో మహానుభావుని సహాయముతో యుద్ధము గెల్చినారు; గోవులను మరలించినారు. ఆమహానుభావుని వెంటబెట్టుకొని యువరాజు పట్టణము ప్రవేశించుచున్నారు.

(“ఉత్తర కుమారునకు జయ్, యువరాజు వర్ధిల్లాలి” అని కేకలు)

విరటు—ఆహా, ఈనాడుగదా నేను నిజముగా గర్వపడుచుంటిని. కొరవులనందరినీ జయింపగల కుమారుని గని నేను ధన్యుడనైతిని. పట్టణమునందెల్ల ఉత్తరగోగ్రహణ విజయోత్సవము చాటింపుడు. ఉత్తకుమారునకు అఖండస్వాగత మొసగుటకు, మహామంత్రి, ఇప్పుడే ఏర్పాటు చేయవలయును.

కంకుభట్టు—మహారాజా, విజయలక్ష్మీసమేతుడైన యువరాజునకు సుస్వాగతము. కాని యువరాజు వెంటకున్న ఆమహానుభావు డెవ్వడో అతనికి మనము బ్రహ్మాండమైన స్వాగత మొసగవలెను. వింట నారినీ సందింపలేని బాలు డెక్కడ, కారణమేన ఎక్కడ. ఈ విజయము ఆ మహానుభావునిచే అయియుండవలెను.

విరటుడు—(కోపముతో) ఆ. ఏమీ. ఉత్తరకుమారుని చులకనచేసి మారాజవంశమునకు అవమానము చేసెదవా. ఇది సహింపరాని నేరము. (తన చేతిలో నున్న సారెను విసిరి వేయును. అది కంకుభట్టుకలపై కొద్దిగాయమును చేయును.) వెంటనే నైరంధ్ర ప్రవేశించి కంకుభట్టుకలను పట్టుకుని రక్తమును తుడుచుచుండును. వేరొక ప్రక్కనుండి ఉత్తరుడు, అర్జునుడు ప్రవేశిండు.)

ఉత్తరుడు—ఆ. ఆ. ఆగుడు. తండ్రీ. ఆమహానుభావు డెవ్వరునున్నారా? ఐనను నేను విజయమును సాధించుటకు ఈ మహానుభావుడేదా కొరణము.

విరటుడు—(వినిపించుకొనక) నాయనా, సంతోషము. వయసున పిన్నవయ్యు, నీవొనరించిన యీ ఘనకార్యమునకు నేనెంతయు గర్వించుచున్నాను. ఈ మనరాజభాగీప్రజలు విజయలక్ష్మీ సమేతుడైన నీకు సుస్వాగత మొసగుచున్నాను.

(“జై మహారాజకుమారునకు జై, ఉత్తరకుమారునకు జై” అని కేకలు)

ఉత్తరుడు—పౌరులారా, వీరభటులారా. ఈ మీ స్వాగతమున కెంతయు కృతజ్ఞుడను. దేశక్షణము, దేశస్వాతంత్ర్యమునకు పాటుబడుట దేశమునందు జన్మించిన ప్రత్యామ్నాయ విధియైయున్నది. అందు మీకన నేనొనర్చిన దేవున్నది? ఇన్నాళ్ళూ విలాసప్రియుడనైన

యుండి శేషమునకు తీరని అపకారమునర్పితిని. నా విధిని నేను మరచితిని. దేశరక్షణకు నాకు అనకాశము లభించునరీకి విరికిపందనై తిని. కాని ఈ మహాపాపా వ్రుకు బృహన్నలదయవలన నావిధిని గుర్తించితిని. ఈ రోజు జరిగిన యుద్ధము మన గోవులకొరకు గాదు; మన రాజ్యగర్భిణకు. ఈ యుద్ధమునందు మనము జయింపకున్న ఈపాటికే మనదేశము, మనప్రజలు, వారి సహస్యము మా సంతమెయుండేవిగదా. దేశస్వాతంత్ర్యమునకై ప్రతికృతియు తన సలకగా వినియోగింపవలెను. స్వాతంత్ర్యసమరముపేరు విన్నంతనే అబలులు సబలులు గావలె; విరికిపందలు క్రోధగర్భులై పోవలె; భోగలాలసులు రణోన్ముఖులు కావలె; వేగము, ఉత్తరుణు, బృహన్నలు అర్జునులై పోవలె. అనాడే తమ దేశమునకు, తమ సోదరులకు, తమ పితరులకు తమ విద్యుక్తసగృము నెరవేర్చినవారౌదురు. ఇదియే ఈ విజ్ఞానాత్మకసందర్భమున మనకు అమృతసందేశము. ఈ సందేశమును సర్వదా ఆదరించుటకు, ఆచరించుటకు నేను సంసిద్ధుడను.

(“మహారాజ కుమారునకూడై - యువరాజు వర్ధిల్లి” అని కేకలు)

ఈ మహాపాపావుడే మన రాజ్యగర్భిణకు కారకుడు. ఈయన మనము రోజూ చూచుచున్న బృహన్నలయే! కాదుకాదు. ఎవని నామము కారవసేనను కంపింపజేయుకో ఆసక్తసాచి యీ మహాపాపావుడే!! అజ్ఞాతవాససందర్భమున పాండవు లేవురూ, ద్రౌపదియు మన గాజ్యమును పవిత్రమొనరించిరి. ఆ మహాపాపావుడే ధర్మరాజు. ఆ వలనడే భీమునేనుడు. వారే సకల సహదేవులు. ఆయనయే ద్రౌపది. (అందరు ఆశ్చర్యమును నూచింతురు.)

విరుడుడు—(సింహాసనము దిగి ధర్మరాజునకు మోకరించి) మహాపాపావా, నన్ను తుమింపుడు. ఈ సంవత్సరమునండి అజ్ఞానపడనై మీచే నేవల గొన్నందుకు నాకూగును మీ కోడలిగా నైకొని నన్ను ధన్యుని చేయుడు.

ద్రౌపది—అన్నా, అట్లే యగుగాక. ఉత్తర అభిమన్యునూరు సతీతిలకమై వర్ధిల్లుగాక.

(ప్రతీహృప్రవేశించి విరుడునకు నమస్కరించి) జయము, జయము, మహారాజా! దుర్యోధన చక్రవర్తి రాయబారి తమ దర్శనార్థము వచ్చియున్నాడు.

విరుడుడు—సత్యము ప్రవేశపెట్టుము.

(ప్రతీహృప్రవేశము)

(రాయబారి ప్రవేశించి విరుడునకు, పాండవులకు నమస్కరించును.)

విరుడుడు—మీ నీ రాయబారము?

రాయబారి—జయము, జయము మహారాజా. తమ కొలువునందు పాండవులున్నారని మా చక్రవర్తి గారు కనుగొని, అజ్ఞాతవాసనిబంధన ఉల్లంఘనమునకు నారలు మగల అరణ్యవాసము, అజ్ఞాతవాసము చేయవలెనని ఉద్దేశపడుచున్నాడు.

(అందరు కోపముతో చూచుచుందురు)

అర్జునుడు—(కోపముతో) ఓహో. అటులనా! పాపము, నిన్నటితోనే అజ్ఞాతవాససందర్శనము నిండినదని మీ రాజునకు తెలియకాబోలు. దానితోపాటు ఆతని ఆయువుకూడ నిండినదని చెప్పుము.

(భీముడు మాట్లాడబోగా వారింది)

ధర్మరాజు—అది అంతయు నేలకీ నామాటలుగా మీరాజునకు ఇట్లు చెప్పము. అడగియుండు రోజులు, ఆక్రయించు రోజులు గడవిపోయినవి. ఈ నాడు స్వరాజ్యమునక్క పాండవుల సేనియు సంతృప్తి పరుపబాలగు. కుయుక్తులు, భేదోపాయములు పరిస్థితిని మరింత వివరితమొనరింపగలవు. ఈనాడు స్వదేశము, స్వగాజ్యము చేకూరకున్న పాండవుల యొక్క క్రోధాగ్ని ప్రజర్పిల్లి నిన్నూ, సేదేశమునూ, రాజ్యమునూ కాల్చివేయగలదు. ఈఅంతిమపోరాటమునందు తమ సర్వస్వము ధారపోయుటకు పాండవులు సంసిద్ధులై యున్నారు. స్వరాజ్యమో, వీరస్వర్గమో, ఇదే పాండవుల నిశ్చయము.

భావలహరి

= శ్రీ ఇంద్రగంటి హనుమచ్ఛాస్త్రి =

జీవిత మొంత నాటకము చేసితివోయి నటావతంస ! మా
భావములోని వర్తనము పల్కుల కందదు పో; యెడందలో
లో విషభాండముల్ కనులలో మధుకోశము లెన్న, సత్యపుం
తావగు సయ్య నాలుక, ప్రణాళిక కుత్తుకకోతలుక్ ప్రభూ !

ప్రతివా డొక్కొక వేదమూర్తి యయి సంభాషించు శాస్త్రార్థముల్,
శతధానీత్యవిసీతివర్తనల భాష్యముల్ పచారించి జీ
వితలక్ష్మ్యములు పుణ్యపాపములు చూపించున్ మహర్షిక్రియన్
క్షీతిలోమాత్ర మధర్మతాండవములే చిత్రము విశ్వప్రభూ !

ఈ రుద్రాక్షల పిల్లి తావళముతో నేరామనామమ్మో, నే
ర్పారంబూని ముముక్షుయోగిజన విఖ్యాతిక్ విడువించెడిన్ ;
క్రూరారంభములోన సౌబలుని కర్ణుక్ రాక్షసస్వాములన్
మీరంజాలిన బుద్ధిశాలి యిత డేమీసృష్టి ! విశ్వప్రభూ !

గణికయుపాటి సత్త్వగుణగౌరవమందని దేవతార్చనా
నిరతుల తామ్రపేటికల నీరసజీవన మేల? నిత్యసుం
దరసువిశాలవిశ్వభవనమున నిల్చి జగజ్జనావనా
పరత వహించి దుఃఖతుల పాపుల నీహృది జేర్చు మోప్రభూ !

అందరు పుణ్యకార్యకరణాభిరతుల్, పరమార్థచింతనా
స్పందనిరాగచిత్తులు, విశాలమతుల్ విషయోపభోగక
ర్మదులు, దివ్యజీవనపరాయణు లౌదురు నేటి లోకమం
దిందరిలోన నే నొకడనే దురితాత్ముడ; ప్రోపు నన్ ప్రభూ !

ఆంధ్రకథానక కావ్యములు : భోజరాజీయము

= శ్రీ బులుసు వెంకటేశ్వర్లు =

ప్రాచీనాంధ్రసారస్వతమునఁ బురాణప్రబంధ
కావ్యకావ్యములతోపాటు చిక్కని పద్య
కథానకవాఙ్మయమును బ్రబలియున్నది. ఈ
కథానకములలోఁ గూడ నితరకాఖిలవలెనే యనువాద
కావ్యములు, స్వతంత్రకావ్యములును గలవు. ఈ
తంత్రపద్యధానకకావ్యములలో నాగొకవిపుంగవుని
కథాభనచాతుర్యము, నూతనకల్పనానైపుణ్యము ప్రతి
భాష్యశీతులతో జోడించి యాస్థిత్యకథాసాహిత్య
మును మనకుఁ బ్రసాదించియున్నారు.

ఈకథానకకావ్యములలో శాలివాహనకథాసప్త
శతి, సింహాసనవాన్తింశిక, శిశునాగ్నచరిత్రమున్నగు
కథానకములు సంస్కృతీకా.క కావ్యానువాదములు.
భోజరాజీయము, హంసవింశతి, శుకసప్తతి, కళాపూర్ణో
దయము మున్నగు కథానకము లాయాకవిచంద్రుల స్వక
పోలకల్పితములు, నవ్యశీతు శిల్పప్రతిభానకములు.
కళాపూర్ణోదయము పద్మినిలారాజ మని, శిష్టాఖ్యాతి
నార్జించినది. ఇతఁ, శుకసప్తతి హంసవింశతుల కేదియో
మూలమున్న దని యెవరో యూహించిరి కాని, యది
సత్యమనకు సన్నిహితము కానిమాట. ఈ రెండుకథాన
కములందలి కథాచిమత్కృతి, నిరుపమానశిల్పము, నందు
ద్యోతక మగు లోకజ్ఞానము, కల్పనాపాటవము, హృద
యాకర్షణశక్తి ప్రశస్తికవాన్తిపముల నిరూపింపఁదగి
యున్నది.

ఇతఁ, బరమపవిత్రకథానిధి యనఁ దగు భోజ
రాజీయము కేవలము స్వతంత్రకథానకకావ్యము. ఇందుఁ
దద్రచయిత యగు ననంతమాత్యండు గడిదెఱినకథారచ

యితఁ గోపించుచుండును. ఈతని కథారచన
మందలి యాదర్శములు, కథాశిల్పము, నందలి మెలఁకు
వల, కథానకములందలి జనరంజకత్వము పరికిలించి
నచోఁ గవిశ్రయమునకుఁ దరువాతివాఁడును, బ్రబంధ
కవులకుఁ బూర్వండును నగు ననంతమాత్యండు కొన్ని
వందల సంవత్సరములకుఁ బూర్వమే యస్థిత్యకథా
సాహిత్యమును మనకుఁ బ్రసాదించియుండుట గోచ
రము కాఁగలదు.

అనంతమాత్యండు తాను బురచకారచిత్ర
ప్రియుఁడననీ, సంతతివాటిఁగ్రసరావాసులబ్ధ నాగ్ని
భవుఁడననీ చెప్పకొని తనయవ్వతన బాటి సజ్జనరంజ
కత్వమే నీవశృతికఁ గావలయున దని పేర్కొని
యున్నాఁడు. కవిత్వప్రాశస్త్యము, కృతల యాదర్శ
ములు తా ననుసరించివిధమున నిట్లు వాక్రచ్చి
యున్నాఁడు :

“సకలవిద్యలయందుఁ జర్చింపఁ గవిత యు
త్కృష్ట ముం ద్రది నిశ్శ్రీశ్రీకొఱకు
నరూపికొఱకు నా వ్యవహారలక్షణం
బెఱిఁగడికొఱకు నశేకవిధము
లగు నమ లక్షముల హరియించుకొఱకు ను
చితనిత్యపాశ్చాత్యంధికొఱకు
ఒనరఁ గాంతాసమ్మిహోపదేశింబునఁ
బ్రీతిమై హిత మాచరించుకొఱకు
నయ్యో గానఁ బెద లాచించెద రంచు
నేర్పుకొలఁదఁ గృతి యొనర్పఁ బూని.”

ఇట్లు కృతియొక్క పరమార్థమును వక్కాణించి
తాను భోజరాజీయమును రచించుట కింకను గారణము
లిట్లుగాఁ గవి పలుకుచున్నాఁడు :

“నూతనం బయ్యెఁ బుతనకృతులట్లు
స తతిసేన్యమై జరుగు ననియు
నాదిరాజసమానుఁ డగు భోజభూపతి
చరిత మీ కవిత్వప్రసంగ మనియు
నిందుఁ జెప్పెడి కథ లిన్నియు నోలఁ బ్ర
శస్తభక్తిసజ్జకంబు లనియు
నఖిలజగన్నాథుఁ డగు నహోబలనాథుఁ
డీపుణ్యకృతి నధీశుఁ డనియుఁ
బృథివి ిల్లజనులు ప్రీతుఁడైయుండెఁ బా
టింతు రనియు నూఁజితిల్లి.....”

అధికవృత్తో నీకృతి రచించినట్లు చెప్పినాఁడు.
ఇందు ముఖ్యము గా గమనింపఁదగిన కథానకాదర్శములు.
౧. నూతనత్వము. ౨. పుతనకృతిసామ్యత. ౩.
ప్రశస్తకవిత్వప్రసంగము. ౪. భక్తిప్రదేశకత్వము. ౫.
సజ్జనరంజకత్వము. ఈ యైదుగుగుణములు నవ్యనీయ
ముగాఁ బట్టినవి కనుకనే యంతామాన్యత భోజ
రాజీయము సారస్వతమున కాశ్వేతిత్వము నందఁగ నన్నది.
ఒక్కనూటలో నాతఁడు మరలఁ దన కథాప్రసంగము
నిట్లు శ్రోడీకరించినాఁడు :

“నూత్రకథ భోజరాజ”చ
రితమయా నడుమ ధర్మరీతులు నీతుల
చిత్రకథలై తరిర్చుగ
శ్రోత్రసుఖముగా నొనర్చు జొప్పడియుండున్.”

ఇందు ధర్మరీతులు నీతులు చిత్రకథలై శ్రోత్ర
పేయముగా నుండుటే కథానకప్రధానాశయ మని
చక్కఁగాఁ బట్టి యంతామాన్యత డీపలకుఁ దన
కృతియందుఁ బరమసత్యము కావించినాఁడు. అందుచేఁ
బూర్వోదాహృతము లగు గుణములను స్థాపిత
లాకన్యాయమున నాతనికృతిలోఁ గాంచిన నవికథానక
మున కెంత శోభావంతములొ తెలియఁగలదు.

కథానందిధానము : నవీనత

భోజరాజీయము ‘నూతనం బయ్యెఁ బుతనకృతులట్లు
స తతిసేన్య’ మనియు,

“దత్తాత్రేయప్రొక్త ము
దాత్రసుకృతభోగవిశ్రుతసునీతిపథా
యత్తలై యితిహాసము
శ్రోత్ర గడే భూమి...”

ననియు, నీకృతి సంతతశ్రావ్యము, “వివిధకథా
నూత్నిగన్మధుమజాభిరామము” నని కవి తెల్పియుం
డటచి నిందితకథాభాగములు నూతనకల్పితములే కాని
పురాతనములు కానట్లు సుస్పష్టము. సంస్కృతమిందలి
భోజచరిత్రమునకునా, దీనికిని బోలికలు లేకపోవుట
యింగులకు మఱియుఁ బ్రబలతార్కాణము.

పురాతనకృతిసామ్యత

కాని, కొన్ని కథాభాగములు పూర్వపురాణాధాన
కరణములై గ్రంథవాశిష్ట్యమునకుఁ గొంత కొంతభూతి
మైనవి. భారతిమనందలి “ఇర్షాద్రు గుహచుచు నెడ
నెడ గుడవక యొప్పునాతండు నిత్యోపవాసీ” “ఋగు
కాలముల నాత్మసతి గూడి క్రీడించి పరగునాతండు
సదాబ్రహ్మచారి” యనువాక్యములు గైకొని కవి
యాశీసుందరముగ నిం దరుంధతీవశిష్ట లగన్వృతి
నశిధిగాఁ బూజించిన కథాసందర్భము మహాన్యుతిముగ
వివరించినాఁడు. పావకలోముండు హంసయంత్రము
నేసి యనుమతిని బరిణామ మైన కథాభాగము మత్స్య
యంత్రము నేసి ద్రావడిని బడెన యర్జునుని చరిత్రమును
సత్ప్రతికేఁ దెచ్చుచున్నది. ఉత్తమగుణవిరాజితుఁ డగు
పావకలోముని కాట్లు నఱుకఁబడుటయు, నాతనికిఁ
బార్యతీవ్రమేక్యంబులు ప్రశస్తి మగుటయు సారంగధర
చరిత్రముఁ బోలియున్నది. వంజరుఁడు తప మొనరించి
గంగను భూమికిఁ దెచ్చుకథ గౌతమమహర్షి గంగను
భూమికిఁ దెచ్చికథకు రమ్యోదాత్తానకరణ మగుట
తోచును. ఇట్లే, కొన్ని కథాభాగములకు మాత్రము
పురాతనకథాభాగములు సూత్రప్రాయములై యంతా
మాత్మని పరిణతీహస్తమున నాచితీసుందరశిను, నాతని

మృదుమధురభావమున సుక్రావ్యతను గడించి సాన దేజీన రత్నము లై నవి.

ప్రళస్తకవిలాప్రసంగము

కొంచె మించుమించుగా నీనుగుణము తరహాతి దగు ధర్మోపదేశకత యను సుగుణమున సంతర్భూతమై యున్న దని చెప్పవచ్చును. పరమప్రామాణ్యము లగు శ్రుతి సత్వపురాణేతిహాదులందుఁ బ్రతిపాదితము లగు సత్యము, ధర్మము, అహింస మున్నగు సుగుణములే యీ కవితాప్రసంగమునకుఁ బరమార్థములు. ఉత్తమ మైన ధర్మముల నుత్తమమైననీకుల నుత్తమమైనసార్థమున బోధించుటచేతనే యీ కావ్యమున కింత ప్రైక్ష్యము సంభవించిన దని నిస్సంశయముగాఁ జెప్పవచ్చును.

ధర్మోపదేశకత్వము

మహాపజ్ఞాకల్పితము లగు నిందలి కథాభాగములు ప్రళస్తకర్యోపదేశకము లగుట విశేషముల కల్ల విశేషము. ఇం దేకథాభాగము నరసినను ప్రళస్తకర్యోపదేశకము, సునీతిపథాయత్తము నై పాతకమానసముల నానందముగ ములఁజేయుచు ననంతమాశ్శాః కాశ్యపమార్ధవృక్షమును చూడఁ జూటుచున్నది. రోగభూయిష్ఠుఁడగు మహాచక్రిత్రమనను, మానకగ్రప్రభావమును గుఱించిన చుష్టపతి, సత్వతి - వీగలచరిత్రమును, యోగికి వేడి పాయస మివేసి బ్రాహ్మణుఁడు, యోగికి మంటిముద్ద బిచ్చముగా నిడినయా మెకథ, చండాలదంపతులచరిత్రము, సుశీలకథ మున్నగునవి "అశక్య మనుభోక్తవ్యము కృతం కర్మ కుభావభ" మ్మను నార్యోక్తికై దార్కాణములై యలరుచున్నవి పుష్పగంధిచరిత్రము, మదనరేఖమహత్వము, అనుమతిచరిత్రము, అన్నదాన పరుఁ డగు విశ్రుని భార్యకథ మున్నగునవి పరమపాతి ప్రత్యహహాత్మ్యమును వేసేళ్లఁ జూటు శంఖారావములు, మఱియు, నతిథిపూజాప్రభావము, సత్యవాక్య పరిపాలనామహత్వము, అన్నదానమువలని యనంత ఫలము నదృశ్యముగా నద్వైపింపఁబడినవి. ఇట్లు దాన ధర్మసత్యసయాశాచముల ప్రభావ మనంత మని వివరింపఁబడినట్లే బుద్ధత్వము, అధిర్మము, అసత్యము,

శ్రార్మము, అశౌచము మున్నగుదుర్గుణము లెన్నియిక్కటలు గొనివచ్చుననియొక డెలఁపుటకుఁ గుంభిచరిత్రము, నన్నదానపరుఁ డగు విశ్రుని వదిలెలచరిత్రము మున్నగు నవి సాక్షిభూతము లగుచున్నవి. అన్నిటికన్న మిన్నఁగా మహారాక్షసునిహృదయము, మహాకామాంధునిమనస్సు, మహాక్రూరసింహహృదయము మార్చివేసి యున్నతపరివర్తనమును గొని తెచ్చిన సత్యవాక్యవిజయ మిగ్రంథమున నద్వితీయముగా, సత్యగృహీతముగాఁ గొని యాడఁబడియున్నది. ఈ మహాత్మిప్రవృత్తసుగుణసంపదగు జూఱగొన్న గోవాశ్రమసంవాదకథ, పుష్పగంధిచరిత్రము, పావకలోమనికథ యాంధ్రసారస్వతమున కాచంద్రారక్తముగ నిత్యనవచైతన్యము నొసఁగఁ జూలి యున్నవి.

ఇట్టి మహానీయకథామధుర మగు చేతనే భోజరాజీయకథాభాగమును శ్రీకృష్ణచేవరాయలు, పింగళి నూర నాధ్యవికంటివారే కొన్ని పట్ల ననుకరించియున్నారు. ఆముక్తమాల్యదయొకటి మాటదాసరికథ మదనరేఖకథను, కళ్యాణాష్టోదయనుదలి సత్వదాశ్మకకథ చెప్పినబాలికథ యిందుఁ గల యన్నదానప (డగుని)పునకు, నన్నదానమహాత్మ్యము సప్తదేవుట్టిన బాలిక చెప్పినకథ కనుకరణము.

నజ్జనరంజకత్వము

అనంతమాత్యుఁడు :

"...నరసింహసంభవుఁ డిచ్చుఁగాత ము
తృప్తికై జిరాయువున్ విముక్తిరైయు
సజ్జనరంజకత్వమున్ "

అని కోరుకొనియున్నాఁడు. వాణీపతియు నీగుణముల నీకవి కనుగ్రహించియుండుట కాశ్యపున స్పష్టముగా గోచరించుచున్నవి. అనంతమాత్యుని కవిత్వము కడుమృదుమధుర మనియు, సుత్తమకవిత్వము నకుఁ గలప్రతిభావ్యుత్పత్తులు, సుత్తమతైలికై గల మాధుర్యము, సర్వభేదకత మున్నగుసుగుణముల నది యదృశ్యముగాఁ దలదాచుకొనె ననుటతికచూక్తి కాఁజలదు. ఈతనివైలియందు గమనింపఁదగిన ముఖ్యాంశము లివి :

గానమాధ్యక్షుడు, అధ్యక్షులభ్యర్థుడు, సహజగాంధీర్యము, మార్గము, జోషికి సంపన్నత మున్నగునవి. ఆయా లాగలుగా నొకేవిధమున మృగుమధురముగ నున్న భోజరాజీయమందలి వైరి తరువాతి గాంధీకవులలోఁ బలువుర కలవడికి దని ఘంటాపథముగఁ జెప్పవచ్చును. ఈ విషయము కూడఁ బ్రశ్నోక్తముగనే విస్తరింపఁదగి యున్నది.

మఱియు నితరకావ్యములవలెఁ గాక భోజరాజీయమందలి స్రుతికథాభాగమును నీకులఁగి, ధర్మముల శ్రద్ధ, మంచికిఁబుట్టు. ఇదియే సజ్జరంజకత్వమునకుఁ బ్రధానకారణములైనవి.

ఈవిధముగ స్వప్నోల్కసీతము లగు కథానక కావ్యములలో భోజరాజీయ ముగ్రగణ్యమని చెప్పవచ్చును. చిన్నకథలయెఱుఁజనము, చిన్నకథలకన్న, వానియాద్యులు, కథనైపుణ్యములలో మెలఁకువలు

నంతమాత్రాఁ దెలిసి స్వతంత్ర సర్వకథానక కావ్యము నాంధ్రసాంస్కృతికమునని మొట్టమొదట నొసఁగినవాఁడగుట నాతి తోపాటు మనము నాతిని కృతికి కథ మాకాంక్షించుము :

“అఖిలజగత్స్వయమై భూమిపై నహో
బిలము దా నెందాఁక నెలయుచుండు
నాతీరగు దుఁ గ్రాఖ్యాతమై భగవాన్
నీనది యెందాఁక నెగడుచుండు
నామహానదిపాత నశ్చింతిపూజ్యమై
గరుడాద్రి యెందాఁక గదిలకుండు
నయ్యదిగఁగఁ బునంగును నెందాఁక
శ్రీస్థంపాస్వామి స్థిత నుండు
నస్మదీమకృతీయు నెందాఁక సంతిత
క్రావ్యమై సమస్తభూయంగు
విస్తరిల్లుఁ గాత వివిధకథాగాత
రత్నభూషణాభిరామ మగుట.”

గులాబితోట

= శ్రీ కవికోకిల దువ్వారి రామిరెడ్డి =

[కలిమిలేములను గురించి సాదీకిని, అతని ప్రతిపక్షునకును జరిగిన వాదప్రతివాదములు.]

బయటికి దరివేసికలె అగపడినను దరివేసుల సద్గుణములు లేని యొకడు గొప్పియందు కూర్చుండి యుండ నేను చూచితిని. ఆతడు భాగ్యవంతును నిందించుచు వారి యక్రమమున్ని తూర్పుబట్టుచు, తన చెడ్డతనమును ప్రకటించుచుండెను. ఆతని మాటలు "నిరుపేదలకు శక్తిలేదు, భాగ్యవంతులకు ఇచ్చలేదు" అననంతకు వచ్చినవి.

దయ గల్గువానికి ధనము శూన్యము
ధనమున్నవారికి దయ బండినున్న.

నేను గొప్పవారి ద్రవ్యంతో పోషింపబడినవాడనుగాన ఆతని మాటలు కర్ణకశోరములయి నన్ను బాధింప నిట్లంటిని: "ఓయి మిత్రుడా, భాగ్యవంతుడు వీడల రాబడి మాలము. యశులకు, సన్మార్గులకు ధాన్యపు పాతర. అభాగ్యులకు ఆకాలంబనము. బాటసారులకు ఆశ్రయము. ధనికులు ఇతరులకు సంతోషము చేకూర్చుటకు తాము భారము వహింతురు. నేకకులును, దీనికును అన్నము ముట్టరాదే వారు భుజింపరు. వారి భుక్తశేషములను భక్ష్యభోజ్యములు అవాధలకు, ముడుపలులకు, ఆశ్రితులకు ఇరుగుపొరుగువారికి పంచిపెట్టబడును.

విత్తవంతులు ధన్యకార్యములకు శాస్త్రతాదాయము వచ్చు దానములు చేయుదురు. మొక్కుబడుల చెల్లించుదురు. అతిథులను సత్కరింతురు. భిక్షుము పెట్టు

* పారసీక మహాకవి షేక్ సాదీ రచించిన 'గులిస్తా' అను గ్రంథములోని సత్సమాధ్యాయమందలి ౨౦-వ కథ కనువాదము.

దురు. పన్నువాని యొకటిమంట దీర్తురు. బానిసలను జంధవిముక్తుల గావించుదురు. జంతుబలులతో దేవుని తృప్తిపరచుదురు. అట్టివారి ప్రాభవము నీ కెట్లు భగ్యమగును? దినమునకు రెండుమాకలు నమాజుచేయుట తప్ప నీ మేమియు నొనర్పలేవు. దాసికిని నూరుగంటములు.

ధనవంతులకు మంచినీయు శక్తి గలదు. వారి ప్రార్థనములను భగవంతు డంగీకరించును. వీలయిన, వారి ధనము దానములకు వినియోగపడును. వారి కీర్తి నిష్కళంకము; హృదయము శాంతము. కమ్మరి భోజనముచై భిక్షిల మాధారపడియుండును. పుణ్యశీలత పరిపూర్ణమైన యడుపులకలన కలుగును. పన్నుపడి కడపు వెన్నెముక కంటకొనియున్నవానికి స్థిగమైన భక్తి యెట్లు కుదురును? రిక్తహస్తు: కు ఎట్టి మాను మత్స్యముండును? బద్ధపాదు డెట్లు విహరింపగలడు? ఆకలిగొన్నవాడు ఏమి మంచి చేయగలడు?

లేపటికి డిండిలేని దరిగ్రు దెవుడు
కలతచెందని నిద్దుర గనడు రాత్రి;
శీతుకారన నుభయింప చీను లెరను
గొరతలేకుండ వేపవి గూడెట్టు.

విక్రాంతికిని, దినపన్నులకును పొత్తు కుదురదు. చిత్రకాంతికిని, రిక్తహస్తతనకును సంబంధము పొసగదు. శాంతహృదయుడు సాయంకాలము నమాజుకు గూర్చుండి, ఆకలిగొన్నవాడు మాపటిపూట అన్నము నక్షా నిరీక్షించుచు కూరుచుండును. ఎప్పటికైన పీరిద్దరకు ఏమిపొలిక యుండును?

జేతత్పరదాను దిన నున్నవాడు ;
బలైము లేకున్న జిత్ర మల్లాదు.

భాగ్యంతుల పూజాపురస్కారములు జేపునికి
అంగీకారపాత్రము లగును. ఏలయన, వారి హృదయము
వేదనావలీతముగాక శాంతముగను, ఏకాగ్రముగను
ఉండును. జీవయాత్ర సుఖముగ గడపుటకు తగిన సౌక
ర్యములు సిద్ధమైయున్నవిగాన, ప్రతిదినము వారు పూజ
లందు నిమగ్నులు కాగలరు. ఒక యరబీ యిట్లు
చెప్పెను : “నిర్భరదాంద్ర్యమునుండియు, నే నిష్టపడని
వాని సహవాసమునుండియు భగవంతుడు నన్ను రక్షిం
చునుగాక !”

“ఇహపరములయందును దారిద్ర్యము నింద్యము”
అను శ్రీమాక్తి ‘ఖబరు’నందు కలదు.

ఈ మాటలు విని నా ప్రతివాది యిట్లనియెను :
“ఈమాక్తి నే వింటివిగాని ‘దారిద్ర్యమే నాకు
యకస్మరము’ అను మహమ్మద్ ప్రవక్తవచనమును నీవు
మరచితివి.”

సాది :—ఈరకుండుము. సుఖదుఃఖముల నేక
రీతిగ ప్రవర్తించుచు విధిలేకపరంపరకు నురియైన దైవ
తత్వముల దారిద్ర్యమునుగూర్చి మహమ్మద్ ప్రవక్త
అట్లు సెలవిచ్చెనుగాని, ధర్మకలశము సంపాదించు
కొనుటకు పవిత్రమైన కుట్టజాతను దొడుగుకొని నీచ
జీవము చేయు వేషధారులకు ఆ మాక్తి యన్వయింపదు.

పెద్దపెద్దగ నినదించు , నీదు
పటిమ యెంచాక, కూన్యగర్భంబు వీవు !
దారిబతెంబు లేక నీ తాళిరమె
యద్దయాత్రల గడ్డల కొర్పి మ్రోగ ?
మనుజుండై లేని మాను యాచనము
వేయిపూసలమాల వ్రేళ్ళ దిప్పకుము.

గాఢమైన మతవిశ్వాసము లేని దరిచేసిలేమిడి
ఆతని పతితుని చేయునంతవరకు వదలదు. నిరుపేద
యైనవాడు మతభ్రష్టుడగును. ద్రవ్యముండిననే తప్ప
దిగంబరులకు కప్పడముల నిచ్చుటకును, బద్ధులైనవారిని
చెరచిడించుటకును సాధ్యముకాదు. మనబోటి నిరు
పేదలకు అట్టి ధనికుల యాన్నత్య మెట్లు కలుగును ?

ఇచ్చునప్పుడు మీదైన యుత్తరహస్తమునకును తీసు
కొనునప్పుడు క్రిందైన దీనహస్తమునకును ఏమి సంబం
ధము గలదు ? “ఈ తేగవాకి, అనగా యథార్థమైన
ముసల్మానులకు దినబత్తై మేర్పాటుకొనబడియున్నది”
అని పవిత్రమైన ఖురానునందు సర్వోన్నతమైన భగ
వంతుడు స్వస్థవాసుల భోగములనుగూర్చి సెలవిచ్చి
యన్నాడు.

దగ్గొన్నవానికి నగవట్టు, గలను,
జగమెల్ల సెలయాట బొగడ చందమున.

నే నిట్లు వచించినంతనే ఆ దరిచేసికి ఓర్పు పడలి
నోటికి అడ్డము ఆత్ర లేక, సిగ్గుగడిచి యిట్లు వదలెను:

ప్రతివాది :—నీవు మితిమీర అన్యత్తులతో
ధనవంతులను పొగడుటయు, మనసు నొచ్చునటుల
మాటాడుటయు చూడ, ప్రతిధనికుడును దారిద్ర్యుడ
మును హరించుటకు సంజీవనోషధిమనటివాడనియో,
లేక ధర్మకాలతలుపులు తెరచు తాళముచెవివంటి
వాడనియో యూహించిన ట్లున్నది.

ధనవంతులు మదమస్తులు ; గర్విగులు ; అహం
భావులు ; అసహ్యుర్రులు ; ఐహిక ధనభోగా
సక్తులు ; సంపద్రోరవత్పిష్టా తిష్టు ; బతిమాలి భంగ
పడిననేతప్ప ఇతరులతో మాటలాచరు. అలత్యుతిక
స్మారదృష్టులతో తప్ప ప్రసన్నవదనలై చూడరు.
పండితులను విచ్చగాండ్రని తిలంశురు. ఘోరముల తలకు
మెలకు లేని దరిగ్రులని నిందింతురు. గట్టి రొక్క
మున్నదన్న కొవరముచేతను, ఉన్నతపదస్థుల మన్న
తలంపుచేతను, అందరకన్న మాది చైవ్యి యని యుద్ధ
తులై ప్రవర్తింతురు. ఎవరి తల్లియున తలమైతి చూడ
వలయునని తలంపరు. “వినయమునందు ఇతరులకంటె
తక్కువగను, సంపదలయందు హెచ్చుగను ఉన్న
వాడు బయటికి ధనవంతుడుగ నగపడినను యథార్థముగ
ఆతడు దరిద్రుడే”నని తత్వవేత్తలు చెప్పినమాటలు
వారెదగరు.

సాది :—భాగ్యంతులను నిందింకకుము. వాకు
కరుణామయహృదయులు.

భారత పరిశ్రమల ఆయువుపట్టు ఇంకను
బ్రిటిషువారి చేతులలోనున్నది.

మనమందర మైకమత్యముతో కలిసి కృషిచేసినప్పుడే
అవి మనకు వశము కాగలవు.

తక్కువ పెట్టుబడితో, జాతీయ పరిశ్రమలు నెలకొల్పుటకు
బ్రహ్మాండమైన ప్రణాళిక.

★ మా సోడావాటర్ మెషినులను స్థాపించుడు.

★ పరిమళద్రవ్యములను, టాయిలెట్ వస్తువులను
ఉత్పత్తి చేయుడు.

మేము చిన్నవి, పెద్దవి అన్ని రకముల సోడావాటర్ యంత్రములు,
సుగంధ తైలములకు, టాయిలెట్ వస్తువులకు ఉపకరించే పరికరములు
మిక్కిలి చౌకధరలకు సప్లయిచేయుదుము.

ఉచితముగా మీకు ప్రవీణుల సలహాకూడ నొసంగబడును.

THE ESSENCE & BOTTLE SUPPLY AGENCY,

14, Radha Bazar Street,

CALCUTTA.

పి. వి. రాజన్
అండ్ కంపెనివారి

శ్రేష్ఠమైన మదరాసు నశ్యం
R. S. సుగంధ ముక్కుపొడి.

అన్నిటిలో సాటిలేనిది.

ధర వివరములకు వ్రాయుడు.

తయారుచేయువారు :—

పి.వి.రాజన్ & కంపెని,

అర్కోణం, Arkonam, N. A. Dt.

రిజిస్టర్ చేయబడి

నర్టిఫికేట్లు పొందిన

పాలిసుగంధితేష్యం

ఇది రక్షకశక్తిచేయు అనేకమాలికలతో
తయారుచేయబడినది. స.వా మేహములు,
మేహపాహలు, మచ్చలు, కురుపులు, చర్మ
వ్యాధులు, కుష్ఠము, మలబద్ధము, కీళ్లవాపులు
మొదలగు అనేకవిధములగు వ్యాధులను
ఖండించుటలో అద్భుతమైనది. 2 డబ్బీలు
చాలును.

20 తులముల డబ్బీరు. 2-0-0.

పొట్టేజీ ప్రశ్నోకము.

పి. సి. ఏ. కంపెని,

కెరి చేపి, (నెల్లూరు జిల్లా).

మదరాసు శ్రావించి :

7, సీనుమొదలి వీధి, (మిరైమీద)

నెలెకు చాకిన్ ఎదురుగా, జార్జిటవు.

ఉజ్జ్వలమైన సతీ ము

పండితడిగోపాలాచార్యులవారి

అరుణ

గర్భశయరోగ నివారిణి

అరుణ ఋతుదోషములను
పోగొట్టి, పరిపూర్ణ త్రీత్వమును
ప్రసాదించగల స్వయం సంపూర్ణ
మగు ఔషధము. అట్టిదానిని
విడువక పేవించినట్లయితే,
మిమ్ము ఆరోగ్యవంతులను
జేయుటయే గాక, మీ జీవన
పరమావధి యగు ఆయుధా
నందమును తప్పక యొసంగును.

ఆయుర్వేదాశ్రమ

ట-నగర్ మద్రాసు.

ప్రతివాది:—నీవు అబద్ధము చెప్పుచున్నావు. వారు రూపాయలకు దాసులు. ధనికులు క్రావణ నీల వేళుములే యగుదురుగాక, వర్షింపకుండిన నేమి లాభము? కాంతిప్రవాహము లయ్యెను ఎవరిమీదను ప్రకాశింపకుండిన ప్రయోజననేమి? సామర్థ్యమును గుర్రముపై నెక్కియు పరుగెత్తిపడునన్న నేమి ఫలము? వారు జేవునికొరకైనను అడుగెత్తి యట్లు పెట్టరు. స్వప్రయోజనము నాశింపక చిల్లిగవ్వయైన నొకరి కియ్యరు. ఎంతయో శ్రమపడి ద్రవ్య మార్జింతురు. దాని పదిలముచేయుదురు. తుట్టకుదకు బాధపడుచు, విధిలేక, అంతయు నడచిపెట్టి పోయెదరు. “లోభి కళేదరము భూమిలోనికి పోయినప్పుడు, వాని ద్రవ్యము భూమిలోనుండి పైకి వెడలును.” అని పద్యలు చెప్పియుండిరి.

ఒక్కడు నిరలము శ్రమలకు జిక్కి ప్రయత్నించి నిలువచేసిన నిధి వేర్వొక్కడు శ్రమ ప్రయత్నంబుల నొక్కటియును లేక దాని నురక గొనియెత్తె.

సాది:—భాగ్యవంతుల లోభిత్వమును యాచనామూలమున తప్ప ఇంకేవిధమున నీ వెరిగియుండవు. ఆకాపాశబద్ధులు కానివారికి కరుణామయులును. లోభులును ఒకేవిధముగ కనిపింతురు. బంగారు వీడియొకది యొరపురాయి కనుగొనును. లోభి యెవడైనది చిచ్చు గాదు కనుగొనును.

ప్రతివాది:—నేను అనుభవపూర్వకముగ చెప్పుచున్నాను. భాగ్యవంతులు ద్వాగ్మణ్యయొద్ద నేవకులను కాపుదారియందుంతురు. ప్రయత్నే హితులనైనను రానియక అడ్డగించుటకు ఒకప్పుడాయులైన మొరకలను నియోగింతురు. వారు సజ్జనులయు, పండితులయు మొదలగు నొడిసిపట్టుకొని, “ఇచ్చట ఎవ్వరును లేరు” అని చెప్పుదురు. నిజముగా సత్యమే చెప్పబడినది.

తెలివేటలు, యోచన, తెంపుదనము స్వామికిని లేకట్లు భావము ధ్వంస నింట నెవ్వరు లేరు, పొం దెబ్బలికైన ననుచు యుక్తంబుగా ఒడిహరి పుట్టు.

సాది:—వీలయిన, యాచకుల పీడింపులకు, చిచ్చుగాండ్ర యాచనాతేజులకును తట్టుకొనలేక ప్రాణము విసిగి వారట్లు చేయుచుండురు. ఎడారిలోని యిసుక యంతయు ముత్యములైనను, చిచ్చుగాండ్ర కన్నులు నిండునని తలంచుట తెలియని తనము.

నూతులు నిండునె సేతున

రాతిరి బడు మంచునీటి రవలు తొరంగిక?

ఆతత ధనధాన్యాకా

చేతనుల కనులు నిండి చెందునె తృప్తికొ?

కష్ట పర, పర ననుభవించి జీవితముపై వినుగు పుట్టిన మునుష్యుడు బుద్ధిపూర్వకముగ ఘోరకృత్యము లందు తన్ను తానే పడద్రోసికొనును. ధనవంతుని శిక్ష కాతడు భయపడడు. “ఇది శాస్త్రు సమ్యక్మైనది, అది శాస్త్రుగోపిద్మైనది” అను జ్ఞానము వాని కుండదు.

ఒక్క నొక మంటిపెళ్లతో గొట్టినంత

నెముక యని సంతసంబున నెగిరియాకు;

మ్రాల శవపేటి నిరువురు మోయ గాంచి

అన్న భాజన మని యెంచు నధము డాన.

అయినను, ధనవంతుడు దైవానగ్రహమునకు పాశ్రుష్యగుటవలన శాస్త్రసమ్యక్కార్యములనే తలపోయును. అందువలన శాస్త్రనిషిద్ధ కార్యములనుండి రక్షింపబడును. నేను నా పక్షము స్థాపించుకొనుటకు కావలసిన యన్ని వాదములను డిజ్మిత్రముగ నూచించితినే గాని ప్రమాణీకరించి వివరింపలేదు. అయినను మీ న్యానునిర్ణయముపై నాధారపడియుండెదను.

మోసగాదు పెడరెక్కలు విరిచికట్టబడుట, అప్పు చెల్లింపనివాడు చెరసాలబడుట, అమాయికత్వము ముసుగుచింపబడుట, దొంగతనము చేసినందులకు చేయి తెగొట్టబడుట మొదలగు ఈ దుఃస్థితులకు మూలకారణము దారిద్ర్యమేగదా! అట్లు కానిది ఎప్పుడైన నీవు చూచియున్నావా? సింహములనంటి మనుష్యులకూడ, అక్కరలేన, ఇండ్లకు కన్నములు వేసి పట్టుపడుదురు. చీలమండలకు వెళ్ళవచ్చు బొందలుపాడిచి వారిని తలక్రిందుగా వ్రేలగట్టుదురు.

ఒకవేళ యొక దరిద్రేనికి దుగ్ధమైన కామము చెల
లేగినపుడు మనస్సును చిక్కబట్టు శక్తి చాలక, పాప
కార్యము సల్పుట తటస్థింపవచ్చును. — — —
— — సామాన్యముగ నమాయకులయ్యును రిక్తహస్తు
లగుచునే క్రమక్రమముగ వారు పాపపంకిల చితు
లగుదురు. ఆకలిగొన్నవాడు రొట్టెను దొంగిలించును.

తున్నీడితంబైన శునకంబు మాంస
శకలంబు గాంచ, విచారంపబోదు
'సాలహు' నొం తెమాంసంబా 'దబ్బాలు'
ఖరముమాంసమె యంచు, తుణుకునైన.

ఎందరు పరిశుద్ధస్వభవయులు లేమిడిమాలమున
దర్శితిపరులయి అమూల్యమైన వారి కీర్తిని అపయశో
మారుతమున తూర్పారబట్టచున్నారు ?

ఇహలోకవిముఖత యెరియు నాకటను,
శిలంబు పుణ్యంబు చెడును లేమిడిని.

ధనికులు బీదలను చేరరానియక తలుపులు మూసు
కొందు రని యింతకుముందు చెప్పియుంటివి. ఎదారు
లలో నివసించుచున్న హాతీలయి పట్టణవాసియయ్యె
నేని బిచ్చగాండ్ర యొకపిడికి తట్టుకొనలేక దిక్కుదో
షక యుండును. వారు ఆతని చొక్కాయని చీలికలు
పేల్చిలకు చేసి యొడలినుండి యూహించికి యుండురు.

హెచ్చరింతునోయి, యెవరైన వాచక
జూచునట్లు నన్ను జూడవూదు ;
బిచ్చగాండ్ర చూపు టుచ్చుల జిక్కిన
నరని కెట్టి మంచి జగజబోదు.

ప్రతివాది :—వారి దుఃస్థితికి నాకు జాతీ గలు
గుచున్నది.

సాది :—వారి సంపదలపై నీకు అనూయపుట్టు
చున్నది.

మేమిద్దర మిట్లు పరస్పరము వాదించుకొనుచు
కొయకు కొయ యెదురొడ్డుచుంటిమి. అతడు రాజును
తోసిరాజన్న నేను రాణిని అడ్డునుపెట్టుచుంటిని,
తుదకు ఆతని జతనపు సంచిలోని రొక్కము అడుగం
టినది. వాదపునోనెలోని బాణములన్నియు ప్రయోగిం
పబడినవి.

వాగ్వాదమున నీవు వక్తనో బోర
శస్త్రుసవ్యాసంబు సరికాదు నీకు ;
ఎరవుడిచ్చిన మాట వారుపుణ్యాబులును
అశస్త్రులును దప్ప నాత డేమెరుగు ?
మతశాస్త్రములలోని మర్మము తెలిసి
జ్ఞానంబు కొరలేక కాన్పించుమోము ;
యమకంబు గమకంబు లలరు వాయాళ
ద్యావంబుకడ నాయుధంబుల నిల్పె ;
కొలలలో నొక బంటుగూడ గన్నపడు.

కడపటికి ఆతని కొక్క వాదముకూడ లేకుం
డెను. నే నాతని క్రిందుచేతిని. ఇందు కాతడు సహిం
పలేక, దౌర్జన్యము పూని, తెలివితక్కువప్రసంగము
చేయవారంభించెను. సాధారణముగ అజ్ఞానల పద్ధతి
యిట్టిదియే. వారు ప్రకృతి వాదములకు బదులు చెప్పలేక
యోడిపోయినప్పుడు ద్వేషము ప్రకటింతురు. విగ్రహ
శిల్పియై 'ఆజగు' కుమారునితో (అగ్రహోమ) వాదించి
పలేక తగవుపెట్టుకొనెను. ఖురానులో నిట్లు చెప్పబడి
యున్నది : "నీ వీ వాదమున కొప్పకొననియెడల రాళ్లు
రువ్వ నొప్పించెదను."

న న్నాతకు దూషించెను. నే నాతని నిందిం
చితిని. అతడు నామెడపట్టును ఒడిసిపట్టుకొని చింపి
వేసెను. నే నాతని గడ్డనును పట్టుకొని తెగగుంజితిని.
మేము ఒకరిపై నొకరు తలపడితిమి. ప్రజలు పొట్టొబ్బ
నవ్వచు, వేడుక చూచుటకు మాచెంట పరుగెత్తు
చుండిరి. మాయాశక్తుల విసికిడివలన లోకము ఆశ్చ
ర్యముతో ప్రేలకరచెను.

కడప న వివాదములను న్యాయాధిపతికి విన్న
వించి ధనికులకును, దరిద్రులకును గల తారతమ్యము
న్యాయ్యముగా నిర్ణయింపవలయుననియు, ఆ తీర్పునకు
మేము భగదలమైయుండు మనియు తెల్పితిమి.

న్యాయాధిపతి నూన్సిగ్గల నరసి, మా వాదప్రతి
వాదములను విని, తలవంచుకొని, ముందు వెనుక లాలో
చించి, కొంతసేపై ననుక తలదె నాల్పెట్టు చూచి
యిట్లనియెను :

"ఓయీ, నీవు భ్రాతృసంతులను ప్రకంసించి బీద
లను నిఘంముగ మాటలాడితివి. గులాబియుండుబోట

మల్లకూడ నుండునని తెలిసికొన్నా. సారాయితోడ మత్తుండును. పెన్నిధి యున్నచోట పాముండును. అజీయత్యము లుండచోట మనశ్శులను దిగమింగు మకరములు, చొరచేపలు నుండును. ఐహిక భోగముక రందమునకు మృశ్యపుకాటు వెన్నంటియుండును. స్వర్గసౌఖ్యములకు ముందు సైతాను గోడవలె నిలిచి యుండును.

ఇంపుల నెలంత ప్రియుని హింసింపకున్న
నేమిసేయును ప్రత్యర్థియానుగోను ?
మల్లపన్నీరుపూవు, సమృద్ధము భేద,
మహియు బెన్నిది, యనోగ్యము నునుసరించు.

తోటయందు కర్మారకుంగ లున్నచోట ఎండిన చెట్ల మ్రాదు లుండుట నీవు చూచుట లేదా ? ధనికుల యందుకూడ నట్లే కొందరు కృతజ్ఞులు, కొందరు కృతఘ్నులు నుండురు. అట్లే నిరుపేదలందును సహ నము గలవారు, దుడుకుపడువారు నుండురు.

మంచుతుంపురులెల్ల మంచుమత్తైంబు
లైన, గర్వలయట్లు లంఘ్యు నిండు.

దరిద్రేషి స్వభావము గల భాగ్యవంతులు, భాగ్య వంతమైన వృద్ధులు గల దరిద్రేసులు భగవంతునికి సమీపవర్తు లగుదురు. దరిద్రేసుల సుఖదుఃఖములతో సహజభూతి గలవాడే భాగ్యవంతులలో నుత్తముడు. దేవునియందు విశ్వాసము గలవానికి ఆయన విశ్వదాత యగును."

అంతట నన్ను వందలించుట చాలించి, దరి ద్రేషిత్వ తిరిగి న్యా గాధిపతి యిల్లరియెను : "ఓయీ, ధవంశులు నిషిద్ధకార్యము లొనఁచుచుందురేయ్య, భోగమత్తుల యు నిందించితివి. నీవు వివరించినట్టి గుణములగల సంకల్పకూన్యము, కృతఘ్నులు వారిలో నున్నారు. వారు సంపాదించి కూడపెట్టెదురు ; తా మనుభవించుదురు ; ఇతరులకు పెట్టరు. అనామృష్టివలన కరవు వచ్చినను, అమృష్టివలన వెల్లుగపెట్టినను తాము తేమమగ నుండునన్న నమ్మకముచేత దరిద్రేసుల కద్దుములను విచారించరు. దేవునైన భయపడరు.

తిండిశీక యొక్క దీనుండు మరణింప
అంత నాకు గలదు, చింతయేల ?

బాకుకేమి భయము పల్లెవెల్లగపెట్టె ?
ననుచు నభిమధగకు డెనయు దృష్టి.

ఒంటె యందారితోట్లలో సుఖముగ కూర్చుండి పయనించువారికి ఎడారియునుకలలో పడిచుచ్చు బాట సారిపయి ఏమి కనికరము ?

తన యింపి నొంగడిని చ
య్యన బయటికి దెచ్చుకొన్న యధమాత్ముడు లో
ననకొనును "లోకపెల్లను
మనినను మాడినను నాకు మాత్రము సుఖమా."

నీవిష్యము నివట్టి ప్రవర్తనము గలవారు కొందరున్నారు. కాని మరికొందరు బీదాచిక్కుకు ధనధాన్యములు పంచిపెట్టు కరుణామయువృద్ధయులు, క్షీర్తికాములు, తుమామరులు, ఇహపర సుఖానర్తులు కూడ నున్నారు.

సకల సాగ్రాజ్యపట్టాభిషిక్తుడు, న్యాయవర్త నుడు, మతవిశ్వాసపూర్ణుడు, విజయ ధ్వజుడు, రాజాధి రాజు, ఇస్లాంమతగుర్గుసరితుడు, సులేమాన్ రాజ్య మునకు వారకు, సులైమాన్ రాజ్యమునకు ముజఫరుద్దీన్ వర్దీన్ అలీబక్ అబూబక్ర్ బిక్ సాద్ జంగి (దేవు డాయనకు చిరాయువు నొసగి, ఆయన ధ్వజములకు విజయము చేకూర్చునాక !), వారి దాసులు కూడ భాగ్యవంతులలో పైని చెప్పబడిన యుత్తము వగయునకు చెందినవారు.

కరుణ మెయి గూరు ప్రజలను గాచునటుల
దండ్రు బిడ్డల సైతము దనుపలేడు ;
సృష్టికర్త యిలకు మేలుసేయు కోర్కె
సకలసమ్రాట్టుగా మిచ్చు సలిపినాడు.

న్యా గాధిపతి యీవిషయగ నాయూహ కత్తిక మగునట్లు ఉపన్యాసించి విని ఆయనతీర్పును శ్రీసావహిం చితిమి. ఇదివరకు జరిగిపోయినదానికి పరస్పర తుమా ర్పణము చేసుకొని, కలహము మాని, సమాధానము చేసుకొని దోషపరిహారముగ ఒకరిపాదములం దొకడు తలమోపి, మోములు ముద్దిమకొని మా విత్తర్కమును ఈ పద్ధత్యుతో ఉపసంహరించుకొంటిమి.

కట్టిక నిరుపేద, వరకు కాలగతికి
అట్టి యూహల ముఱించు టార్కికము ;
ధనికుడా, యిచ్చ శక్తియు దనకు నీకు,
ఇహ్యు కుడుపుము గాంచెద విహము పరము.

పద్యానికి రాగం నిండు తెనుందా?

— శ్రీ శ్రీపాద

8

అయితే ఎందుకు మరి రాగాన్ని పద్యమైనది సవరించేయించడమా? అని ప్రశ్న వేస్తే “అనందం కోసం” అని జవాబుస్తుంది. అవును. అదే అసలు కారణం. విశేషాగ్ర పద్యంపాటని సహిస్తున్నారంటే ఈ అనందానికి లోభించే. కవులు తమ రచనల్ని పరాయి వాళ్ల చేత పాడించుకున్నారంటే, ఈ సౌందర్యం ఎక్కడ లోపించిపోతుందో అనే. ఈ అనందము న్యాయమే అయితే తప్పకుండా లోభనీయమే. “న్యాయమో అన్యాయమో - ఆచగ్న నాకక్కర లేదు. నాకు పద్యాలుపాడితేనే బాగుంటాయి” అనే పండితులకి ఒక్క నమస్కారం. వారు వాదానికి ఆశీసులు. పద్యాల్ని పాడడం అన్యాయమైతే తప్పకుండా నూనివేయవలసిందే అనే వారికోసము రాస్తున్నాను ఈ వ్యాసాలు.

పద్యాల్ని పాడడం అన్యాయమంటున్నాను. కారణాలు మనవిచేస్తున్నాను.

‘ఒకరు ఇచ్చిన కేట్లూ సుంచుకొనక,
పారవేయుట ఘోరమా పాతకంబు’

అనే పద్యం ఎవరికీ రసానందం ఇయ్యదు. ఈ పద్యాన్నే చక్కని రాగవరసతో చదివితే దీనికి విశిష్టత సౌందర్యం వేరుతుందని అందరూ ఒప్పుకుంటారు. ఈ రీతిగానే తాను చేరే పద్యాని కల్లా కొద్దో, గొప్పో, అదివరకుకేవి కొత్త సౌందర్యం తెస్తుంది రాగం. ఈ అదనపు సౌందర్యం రాగానిదే; పద్యానిది కాదు. ఈ కృత్రిమసౌందర్యం అసహ్యకర అయిన కవిత్వానికి లోభనీయమూ కాదు, గౌరవప్రదమూ కాదు. ‘చక్కని రాగవరసతో చదివినపద్యము వినువారికి హాయి గొల్పును. అట్లు కాదేని అదియొక రొదయగును అన్నారు కాశీ

భట్ట సుబ్బరామశాస్త్రిగారు. ఎగువునకుకు పెట్టుకోక పోతే అందం పాడేపోతుందనడము కామా ఇది? (ఇంతటి కుసుమరసంగీతగతప్రాణులు సాహిత్యంలో ప్రవేశించడంనల్ల వారికీ సుఖం లేదు, సాహిత్యానికి లోభరాదు.) రాగం పద్యానికి ఎరువు సరుకా అంటారేమో? అవే. ఎరువుసరుకే. పుట్టుకలో లేకపోయే కావ్యరూపంగా ప్రపంచానికిచ్చినప్పుడూ రాగప్రశంస లేకపోయే. ఇంక రాగం మధ్యగాళ్లు తెచ్చి పెట్టినది కాక మరేమిటవుతుంది?

అసలు కవిత్వమూ, గానమూ వేర్వేరుకళ్లు. పద్యమూ, రాగమూ ఈ వేర్వేరు కళ్లకి సంబంధించినవి కాబట్టి అవి వేర్వేరేగాని చేరకగలవికావు. “సంగీతమపి సాహిత్యం సరస్వత్యాః కుచద్వయం” అంటే రెండూ ఎప్పుడూ కలిసే వుండాలి అనే ఆర్థము కాదేమో అంటాను. రాగానికి సాహిత్యంలేదు, మిలిటరీ బ్యాండుకి లేదు, శ్రీకృష్ణుని వేణుగానానికి లేదు. అలాగే గద్యలో రాగంలేదు. ఏకశీర, మాలపల్లి నవలల్లో గొప్ప కవిత్వము ఉంది. రాగములేదు. కాబట్టి ‘కవిత్వమూ, సంగీతమూ ఎప్పుడూ చేరేవుండాలి’ అనడంలో సబబులేదు. ఇక, రెంటినీ కుచద్వయంతో ఎందుకు పోల్చారు? అంటే, రెండూ శబ్ద సంబంధులు కావడముచేతనేమో అంటాను. సంగీతమూ, సాహిత్యమూ వాక్కుకు సంబంధించినవి. కాబట్టి వాద్యేరికుచద్వయమన్నాడు.

అలాగ అన్నవారే తమ అడ్డాల్ని రెండో పాదంలో వివరించారు, మాడిండి. “ఏక మాపాతితో రమ్యం, అన్య దాలోచనామృతం.” కుచద్వయం పోలిక రెండోపాదానికి చెల్లదు. సంగీత మాపాతితో రమ్యము. సాహిత్యానికి ఆలోచన కావాలి. ఇవి

రెండూ, రెండు సంబంధములే కళ్ళయి. (కవిత్వము, లేదా) పద్యము మాటలతో ఏర్పడుతుంది. రాగం స్వరాలతో ఏర్పడుతుంది. మాటలకి 'ఇవి' అని అర్థాలుంటాయి. మాటలతో రచించిన పద్యానికి 'ఇది' అని ఒక దండాన్వయముంటుంది. ఆ మాటలకి ఆయా అర్థాలూ, ఎరిగివారికందరికీ ఈ దండాన్వయం ఒక్కటే. దీని ద్వారా పొందే ఆందముమాత్రం కృత్తు సంస్కారాన్ని బట్టివుంటుంది. కవిత్వము మతిగల మానవులకుమాత్రమే అందుతుంది. రాగానికి అర్థం ఉంటూ ఏదీ లేదు. రాగముయొక్క సంబోధనయు భావతెలిసిన మానవులకే కాదు, సవ్యతీవులలోనూ వున్న వైతన్యానికి. కవిత్వం భావాలన్నీ చెప్పి చెప్పి గించుకుంటున్న సమయంలో రాగం అంచుకుంటుంది. 'అస్మాదే, ఆకలేస్తాః' అంటారు; 'కశుభ్ర మాదులొందే' అంటారు; 'అన్య. అన్యం' పెట్టవే' అంటారు. ఇంకా ఏమేమిటో అంటారు. ఈ భావాల్నిన్నీ దీని 'మృత్యు' అన్న ఒక్క పిల్లి అరుపులో మాత్రం బట్టి ఇచ్చేస్తుంది నాదం. సంగీతమూ, సాహిత్యమూ చేరి నడిచే కళ్ళయి కావు. కవిత్వానికి అందని ఎత్తులకి సంగీం ఎగురుతుంది. దానిక్షేత్రములే, దీని క్షేత్రములేయను.

పద్యానికి అందం తెచ్చే పరిస్థితులూ, రాగానికి అందాలెచ్చే పరిస్థితులూ వేరు. పద్యానికి భావం పూర్తియేటట్లు చేసే విరుపులూ, మాటల ప్రాధాన్యతని తెలిపే ఉదాత్తాపదాత్తాలూ అందం తెస్తాయి. పద్యం చదువుకున్నప్పుడు మాటలు వేడిచి తెలిసి పోవాలి. లేకపోతే భావాలు సరిగ్గా అవగాహనకావు. రాగానికి గమకాలూ, సంచారవైలక్షణ్యతా అందం తెస్తాయి. గమకం అంటే స్వరముయొక్క కంపము. (అంటే స్థాయికి విరోధి) తోడిరాగములలోని 'రిషభ' చలనశీలి. నిలిచి విశేషపడు. గమకాలన్నీ చలనశీలత్వం కలిగినవే. ఆరోహణమూ, అవరోహణమూ అనే గమకాలీనత్యాన్ని చక్కగా చూపిస్తాయి. మన సంగీతానికి నిలిచి వినిపించే స్వరాలంటే, గమించే వాటి అంతరాలే అందం. రాగము స్వరాల ప్రవాహం. ఆ ప్రవాహంయొక్క గమనంలో వైకాలపు స్వరముల

గుర్తులూ, మొదటికాలపు స్వరాల జాడలూ (ఆరోహణమూ, అవరోహణమూనూ), సంచార వైలక్షణ్యతా అందాలు.

పద్యానికి గురులఘుబద్ధమైన గతి వుంది. వచనంగా లేని ఈ గతివల్ల పద్యానికి తీసి, నడకా ఆలపడ్డాయి. వచనము పాతుతుంది. పద్యం అడుగుతీసి అడుగు వేస్తూ నడుస్తుంది.

“అన్యధామామంద లాఖండలంజై
మేమధూపతి కృపావీక్షణంబు”

అని వదిలి విన పప్పుడు యతిఅక్షరాలమీద నొక్కులు సీసపద్యగతిని,

“మెలత నడవినుంచి మృగమువెంటనె పోయె
రామచంద్ర బోలు రసవిడేడి”

అని చదివినప్పుడు ఇంద్రగజాల వేర్పాటు అట వెలిగిదీని స్ఫురింపజేస్తాయి. పద్యాల కన్నీటికి వాటి వాటికి విలక్షణమైన నడక లున్నాయి. ఈ నడకలకి అన్నిటికీ ప్రత్యేకమైన అంద ముంది. ఒకదాని అందం మరొకదానిదే కాదు... రాగానికి గతి అంటూ ఏదీ లేదు. రాగం నడవగు, స్రవహిస్తుంది. మందప్రవాహమూ, శీఘ్రప్రవాహమూ తప్ప ఒకరకపుగతి అంటూ లేదు రాగానికి. అటు కూడదీసుకుంటూ, ఇటువైపు దగ్గరగా తోసుకుంటూ, గిరగిరా తిరుగుతూ, గవ్వలు గిలకరించినట్లు, ముగ్ధలు మోగినట్లు, లత పాకినట్లు, చక్రం తిప్పినట్లు సాగిపోతుంది రాగం.

పద్యంనడక భూమిమీదే. ఒక పెద్దఅడుగు ఒక చిన్న అడుగు వేసుకుంటూ పటాలలాగా, తెడ్ల నావలాగా సాగిపోతుంది పద్యం. ప్రాచీనకవులు పద్యం నడకని మదపుటేసుకు నడకతోనూ, గుర్రంనడకతోనూ పోల్చారు. పద్యంనడక సమతలభూమిమీదే. ఒకే స్థాయిలో ఉంటుంది పద్యం. ఆవులూ, జారులూ, ఊవులూ మాత్రం వుంటాయి... రాగం ఏవగు తడినట్టూ, నావ సముద్రతరంగాలమీద తూగినట్టూ, గాడికి మన ఉత్తరీయం తరంగితమైనట్టూ, నిమ్నాన్న తాలతో ఊళునుంది. రాగం చేసే సంచారం విహేయన పథంలో; శీలమీద కాదు. రాగానికి వేసే వైమణ్యం

దగ్గరచేసే సంచారముని అరియకుడివారి నమ్మకం. రాగానికి అట్టికే అందముని శిశుంబుడివారి ఆకేయం. వాయిం చినదానికంటే ధ్వనింపజేసే భాగం అందముని నాయుడుగారి ఉద్దేశం. ఇవన్నీ రాగసంచారాన్ని చుగ్గరు పండితులు మాడువిధాలుగా తీర్ణము చేసుకున్న రీతులు. అన్నిటిలోనూ రాగం చేసే నిమిత్తమైన చారం వ్యక్తమౌతూనే వుంటుంది. ఒక స్వరం దాటితే రెండోదానికి దిగడమో, ఎక్కడమో వుంటుంది. పద్యంలో ఒక గణం దాటితే అంతకన్న పొడుగుదో పొట్టిదో మరొకగాను వస్తుంది. కాని దిగడమూ, ఎక్కడమూ వుండదు.

కాబట్టి పద్యగమనానికి, రాగ గమనానికి పోలిక లేదు. పద్యానికి అందం తెచ్చే అంశాలకీ, రాగానికి అందం తెచ్చే అంశాలకీ పోలికలేదు. దాని సౌందర్యం దీనికి, దీని సౌందర్యం దానికి విభాతీయం.

“విభాతీయమైతే కావచ్చును గాని విరోధ ముందని ఏమిటి నిశ్చయం?” అని అడుగుతారేమో. విరోధము అసలే లేదనీ, వైచెచ్చు సహకారము కావలసినంత వుందనీ వాదించేవారున్నారు. వారి వాదానికి సారము ఇది—“ప్రతికళయందును కొంత విశిష్టమైన మేలిమియు కలదు. అట్టి కొదవయు గలదు. ప్రతికళయు తనయగుది తొలిత తలెరుగుగావుననే తన ప్రధానధర్మము చక్కగా నెరవేర్చుటకు ఇతర కళల సహాయము నవేక్షించును” అని. కవిత్యము స్థూలభావములనే ప్రదర్శించగలదు గాని సూక్ష్మసూక్ష్మభావములను ప్రదర్శించలేదనీ, గాన మీపని నెరవేర్చగలదు కాబట్టి సాహిత్యపు స్థూలభావాలకి గానము సూక్ష్మసూక్ష్మతరభావాల్ని నిర్వచింపజేసే బంగారానికి తావి అప్పినట్లుంటుందనీ వారి ప్రాయము.

మాటవరకే ఇది నిజమే అనకుండాం. అయినప్పుడు, ఏకవిపద్యమునైనా పదిమంది పాడినప్పుడు, ఆ పదిమందిలో ప్రతి ఒక్కరూ, ఆ కవిగారి స్థూల భావాలకీ తమ సూక్ష్మసూక్ష్మభావాల్ని చేర్చు రన్నమాటేకదా? నన్నయగారి పద్యానికి మన సూక్ష్మసూక్ష్మభావాల్ని చేర్చడము ఆయన కప

చారము కామా. ఒకవ్యక్తి ఒక ఉపాఖ్యానాన్ని పాడి వినిపించాడంటే అందులో ఈయనగారి సూక్ష్మ సూక్ష్మభావాలు దండిగా చేరతాయి. మరొకవ్యక్తి పాడివినిపిస్తే ఆయనభావాలు చేరతాయి. కవిగారి భావాలకి ఎవరికితోచిన సూక్ష్మభావాల్ని వారు చేర్చినట్లే అవుతోంది మొత్తాని కిది. నటరాజ విగ్రహానికి మనము రంగు పూయడము వంటిదే ఇది. అమృతాంబ! నా కంత ఆహంకారము లేదు.

గానము కవిత్యానికి నిండులెన్నదా? అసలు తేగలదా? అనే ప్రశ్న వేసుకుని ఇప్పుడు తర్కిస్తాను. నిండులేవడమంటే పద్యసౌందర్యము వ్యక్తమయ్యే పరిస్థితులకు వ్యతిరేక కాకుండా, తన సౌందర్యాన్ని పద్యానికి చేర్చడము. రాగం ఈసత్కార్యాన్ని అసలే చెయ్యకేవలంబున్నాను. రాగం రాజించగల పరిస్థితులకీ, పద్యం రాజించగల పరిస్థితులకీ చుక్కెదురు. ఒక పద్యంయొక్క భావం శ్రోతలకి చక్కగా సుఖపుగా అందాలంటే ఆ పద్యంలోని అర్థమూ, శృంజకకత్తీ, పోహలింపుగాని సౌందర్యమూ చక్కగా వ్యక్తమయ్యేట్లు కావ్యపరమం జరగాలి. రాగానికి అందం తెచ్చే అంశాలే వేరు. స్వరాల స్ఫుటత్యమూ, గమకసంపదా, ఆరోహణావరోహణాల క్రమేణ సౌందర్యమూ—ఇవి బాగుంటే రాగం బాగుంటుంది. పద్యంలో రాగాన్ని కలిపి పూన్చినప్పుడు పద్యపరమనానికి అందం తెచ్చే సాధనాలు రాజిస్తూనే వుండి, ఈ సాధనాలకి తోడు రాగానికి అందం తెచ్చే సాధనాలు కూడా రాజిస్తే పద్యగానం కవిత్యానికి కొరదగినదే. కాని అసలు జరిగేదేమిటి? పద్యానికి రాగాన్ని చేర్చి నడిపినప్పుడు అటు పద్యపరమనానికి అందం తెచ్చే సాధనాలూ, ఇటు రాగానికి అందం తెచ్చే సాధనాలూ చెక్కుకు పోతాయి. ఎలాగు చెక్కుకు పోతాయో వివరిస్తాను, చిత్రిగించండి.

పద్యంలోని అక్షరాల గురులఘుభేదాన్ని స్ఫుటంగా ఉండనీయక, గమకాలు వాటిని సాగ తీస్తాయి. తమంతట తామే రంజించే శక్తి కలిగిన స్వరాలు తాము పట్టుకునే అక్షరాలకన్న మెరుగ్గో మాటల్ని నాదంలో మంచుతాయి. ఒకేమట్టంలో

సాగిపోయే పదములయొక్క సరాలను రాగంలోని ఆరోహణావరోహణాలు కిందికి మీదికి వంచేసి పదముల పోహనింపుసాందర్యాన్ని చెడగొట్టతాయి. మాటల వ్యంజకశక్తిని వాపించే ఉదాత్తానుదాత్తాలు, సాయాభేదమే నైజంగా గల స్వరాల సంచారంలో చెక్కుకుపోతాయి. భువోగతివల్ల పద్యానికి రావలసిన విలక్షణసాందర్యాన్ని రాగగతి మింగేస్తుంది.

అది పద్యానికి రాగము చేసే కీడు. ఇక సాహిత్యం రాగానికి చేసే కీడును పరికిద్దాం. అక్షరాల గురలఘుభేదం ఎక్కడ విపరీతంగా లోపించి పోతుందో అని గమకాలు మొగమాటపడి లోపించి పోతాయి. స్రుతిస్వరమూ తన స్ఫుటత్వాన్ని అక్షరము యొక్క క్రీడనలో చేరివుండే నిరూపించుకోవలసిన అవసరముంటుంది. కనుక, రాగాలూపనలోని గమక సాందర్యమూ, స్వరముల స్ఫుటత్వమూ పోయి రాగము ఆరోహణావరోహణాల సాందర్యముమీదనే ఆధారపడుతుంది. కాబట్టి పద్యానికి రాగం చేస్తే, రాగము తన సాందర్యాన్ని కొంత త్యాగముచేసి పద్యసాందర్యాన్ని కొంత లోపింపజేసి దాన్ని అధిష్టించి రాగంలో పోయేవి గమకాలూ, పద్యానికి పోయేవి ఉదాత్తానుదాత్తాలూ. రాగముయొక్క చైతన్యం గమకాలూ, సాహిత్యంయొక్క చైతన్యం ఉదాత్తానుదాత్తాలూ ! పద్యగానముచేత చైతన్యం వినా సంగీత సాహిత్యాలన్నమాట !

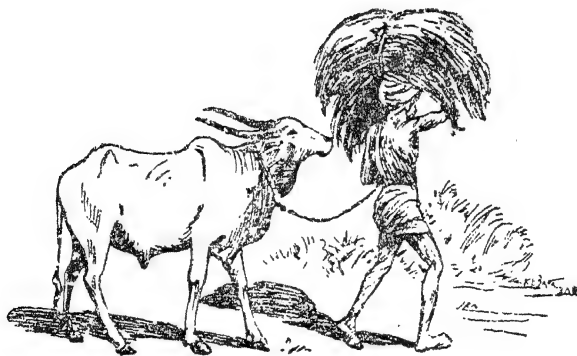
‘కీర్తనలు కూడా అంతేనా ?’ అని అడుగుతున్నారు కొందరు. అవో. అంతే. కీర్తనలలో సంగీతానిదే రాజ్యము. సాహిత్యము కీర్తనలోని సంగీతానికి బంటు. సంగీతసాహిత్యం కలవపు. కలిపితే ఏదో ఒకటి తరుక్కుపోయిందన్న మాటే. తొలిరోజుల్లో ఆట, తరవాత పాట, తరువాత మాటా పుట్టాయని సంస్కృతిపరులందరూ ఒప్పుకునేమాటే. అటా! ‘భావ’ చాలనప్పుడు మాటలతో కలిసిన పాట అన తరించింది. భరతాచార్యుల కాలంలోని క్రీడనీయకాలకి నాట్యమూ, స్వరతాలపదాక్రమమైన గాంధర్వమూ, అభినయమూ కూడ వలసవచ్చింది. అంతకు ముందు ఈమూడూ వ్యాప్తిలో ఉండనే ఉన్నాయి.

కాని మహేంద్రవిజయస్వజ నాటకంలోనికి వీటిని మూడింటిని గ్రహించి నృత్యగీవాద్యాలకి సభాగౌరవం కలిగించినవాడు భరతాచార్యుడు. స్త్రీపురుషుల అన్యోన్యక్రేమకి సంబంధించివుండవలసిన స్వరతాలపదాక్రమమైన గాంధర్వాన్ని తొడ్డులు బహిష్కరించారు. కాని జన సామాన్యాలకి ఈ కళలలో గల అభిమానాన్ని బట్టి వాద్యపరిగీతాన్ని మట్టుకు ఊరేగింపుల్లో బాపేటంగా ఉపయోగించుకున్నారు అని జాతకకథల్ని బట్టి తెలుస్తుంది. వీణావాదనమూ, దాని కనుగుణంగా నృత్యం చెయ్యమూ రాజుల అంతఃపురాల్లో ఉండేవి. నృత్యగీత వాద్యాలూమూత్రం మారుడి సాధనసామగ్రిగానే చూపించారు బ్రాహ్మణులు. మహాయానబౌద్ధంతో నృత్యగీతవాద్యాలు భూలోకంలోకి దిగేయి.

(అమరావతి శిల్పంలోని ‘సర్వతో భద్రము’ చూడండి) కాని కీర్తనలకి పూర్తిగా అంతు తొలిగి పోలేదు. (వాగానుకొండలో పంచాసీతుని గానానికి బౌద్ధులు చెవులలో వేళ్లు పెట్టుకున్నారు.) గానమూ, తక్కిన కళలూ పూర్తిగా అడుగునపడిపోకుండా రాజులు కాపాడేరు. (కాళిదాసు అజాడిచేత “ప్రియ శిష్య లలితే కలావిభా” అని ఏడిసేవాడు) సముద్ర గుప్తుడి చేతిలో వీణ ఉంది అతని నాడేల్లో. జంత్రగాత్రాలు నాట్యంనించి విడిపోయూ యన్నమాట గుప్తుల కాలం నాటికీ! జంత్రమే లేని నోటిపాట అజంతాలలో కిన్నరదంపతుల్లో కనబడుతోంది. కాని అప్పటికే సంగీతమనబడే నృత్యగీతవాద్యాల చేరికే గౌరవం ఉన్నట్టుగా వాద్దు ‘రత్నావళి’ సాక్ష్యమిస్తుంది. కవులూ, సంగీతకాస్త్రకారులూ నృత్యగీతవాద్యాలకే సంగీతము అని పేరు పట్టారు. కాని ‘అని రాగమూ, స్వరమూ, తాళమూ చేరిందికూడా సంగీతమే అన్నారట. కీడు మనం ‘సంగీతం’ అనే కళ ౧౨ వ శతాబ్దానాటికి నాట్యంయొక్క బానిసత్వం నించి పూర్తిగా తప్పుకునేంత పెరిగిందన్నమాట. జయదేవుడూ, మిరాబాయీ మొదలైన వాగ్గేయకారుల ధర్మాన్ని సంగీతసాహిత్యాల చేరికకి సత్ర ఏర్పడింది. కాని కృష్ణరాయల కాలంవరకూ జంత్ర

గాత్రాలకే ప్రాధాన్య కీర్తనలలో చాలా చురుకైనవాడని వాటినిండా అక్షునాతే. తత్సంకము వారు పల్లవీ, అనుపల్లవీ, చురుకైన అనే మూడింటినీ వాడి కీర్తనాల్ని పెంచారు. తే.త్రయ చాక కాలంలో పదార్థ రచించి రాగానికి కీర్తనగా ఎక్కువ చోటు కల్పించాడు. త్యాగరాజస్వామి సంగతులపద్ధతిని ప్రవేశపెట్టి కీర్తనలోని సాహిత్యాన్ని గుర్రంమీది నుంచి దింపి రాగాన్ని గుర్రమీది కెక్కించారు. తోడి శివరామయ్యనంటివారిధర్మాన్న రాగానికి సభా గౌరవం కలిగింది. ఈ నాడు వేణువుకీ, వీణకీ, ఫిడీ లకీ, జలతరంగిణికీ తని కచేరీలు కల్పించి, రసికులు సాహిత్యసాహచర్యం తనీ సంగీతాన్ని గుర్తించువం టున్నారు. గ్రామోపాధ్యక్షులూ అని వాయడుగారి వంటి సంగీత పాఠశాల రాగాలపనకే స్వతంత్రస్థాయి కలిగింది. కాలక్రమాన్ని మీరూ, నేనూ ఊహించ లేనంత చిత్రంగా సంగీతము సాహిత్యాన్ని ఒక్క తాళు తీసుంది. అస్తు.

కాగా, కీర్తన ఇంకా సంగీతానికి ఆధారము త్రంగా పట్టుకుని ప్రేలాడుతున్న సాహిత్యానికి ఉదాహరణం. కీర్తనలో సంగీతసాహిత్యం గంగా యమునల్లాగ కలిసివున్నాయనీ, అరవలు సాహిత్యాన్ని పాడుచేస్తున్నారనీ జరిగే ప్రచారం మనల్ని వెనక్కి యీడస్తోంది. కీర్తనాసాహిత్యాన్ని ఎవరూ వేరే పాడుచెయ్యకక్కరలేదు. అక్షరస్వరాల కాలంగంచి (రాగస్వరూపాన్ని ఆరోహణావసానాన్ని చూపించే) అనుపల్లవికాలానికి, అక్కడనుంచి సాహిత్యాన్ని చిందరవందచేసే చాకకాలపు పదాలకీ, తరవాత సాహిత్యాన్ని ముక్కలుగా కొట్టేసే సంగతుల కాలా నికీ జరిగిన వాగ్గేయకారులే మరికొంత కాలా కి సాహిత్యాన్ని ఒక్కతాళు తీసుతారు. కాబట్టి సంగీత సాహిత్య ప్రవేశ్యతని మనం ఎంత త్వరగా గుర్తించు వంటే అంత మేలు. గుర్తించుకోవంటే ఆశలలు ముందుకీ సాగిపోతాయి. మనమే వెనకపడితాము. పద్యంలో రాగం సాహిత్యాన్ని పట్టి కుడిగిల బడు తున్న సంగీతం. దాన్ని ఒక్కతాళు తీసుండి అంటాను.

అలిల ఆనియా మహానభవా రేర్పరచిన—

డిల్లీ చిత్రశాలలోని కొన్ని చిత్రాలు

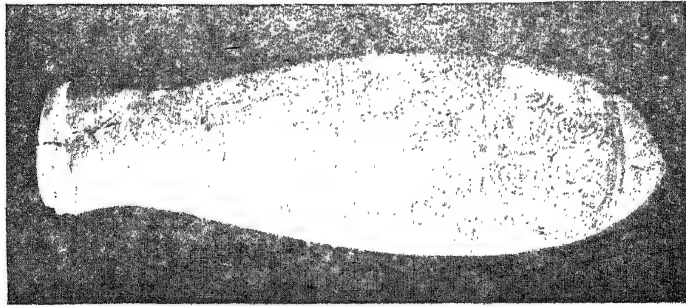

అందమైన ప్రకృతి : అగ్నిపర్యటాలు

— ఒక అద్భుత చిత్రకాదని వాటివర్ణచిత్రము —

— మారుని కుమార్తెలు —
పింహళ వర్ణప్రసూ. చిత్రకారుడు : శ్రీ యస్. పి. సకలసుతియ.

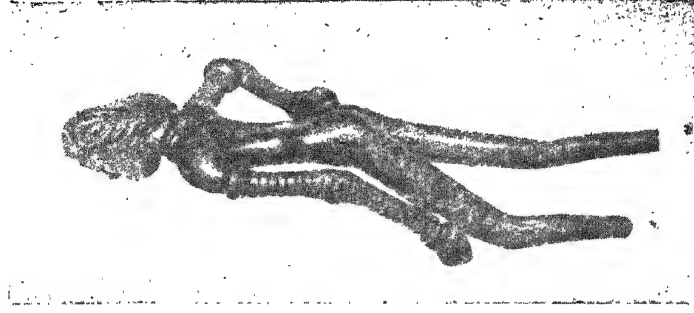
చీమరెళిల జాడీ

మొహంజోదారో దొరికిన ఉట్టిపాత్ర

మొహంజోదారో కళాక్షేత్రము

అర్హాభివారి ప్రవృత్తాలు

స్తంభం

మొహంజోదారో దొరికిన తామ్రపత్రము

‘వేదాంతము’

— నీటిర, గుల భారతీయ : శ్రీ అమలాగోపాల వేదాంతము —

ర స్కృ తి

[కథానిక]

శ్రీ వినిశెట్టి శ్రీరామమూర్తి =

నా రామణదాసు గారింట్లో ఆ ఒక్క గాని ఒక్క కోడలూ కొడుకైన రమేశుడు ఏకాగ్రతం నిచ్చలేదు. కాని లోకం ప్రస్తావన కమల అందరికాకాకాదు. ముక్కుకన్ను తీరు బాగానే ఉన్నారందు ప్రాముఖ్యమిచ్చే రమేశునిపై ఆమె చామచాయ ఏమీ తప్పి కా కనుపించలేదు.

అంగులూనూ ఈసంవత్సరం బి. ఏ. పరీక్షకు హాజరు రమేశుడు—వినిశెట్టిచేకొద్దీ—తల్లిదండ్రులు తన కంటి అపకారం చేశారో అవగాహనకొచ్చింది. నీతిశాస్త్రశీత్యా ఆ అపకారానికి ఉపకారం చేయలేదు గాని, మరోవిధంగా అపకారంచేసి వృద్ధులయిన తల్లిదండ్రులను బాధపెట్టే నిర్లక్ష్యునిగా తీసుకొనిపోయాడు.

కలఃత్రాగా పరీక్షలు అయిపోగానే ఇంటికి చేరుకున్న రమేశుడు, చిరునవ్వులతో ఎదురుగా వచ్చిన కమలను చూచిపోయాడు, ఇంటివద్ద ఆటేకా లాన్ని కృతాచేయకూడదనుకున్నాడు.

తల్లిదండ్రులు వేసిన కుశలప్రశ్నలకు సమాధానం ఇచ్చి, భోజనం చేసినపిమ్మట మేడమీదకు పోయి తన గదిలో కూర్చోని, ఏదోపుస్తకం తెరిచాడు రమేశుడు.

కమల తన పనులు ముగించి, భర్తముక్క ప్రకాంతివీక్షణ ప్రసాదంకోసం మేడమీదకు వెళ్లింది. పుస్తకం చదువుకోన్న రమేశుడు కమలకా ఏమీ అనకుండా ఇవ్వకపోగా, ఏకాంతవాసానికి భంగం కలిగించింది.

కుర్చీమీదనుంచి లేచి, పుస్తకం డ్రామరుమీద పెట్టి, తెల్లని తుండును పైన వేసుకొంటూన్న రమేశుడు—

“ఇంత ఎండలో ఎక్కడికి ప్రయాణం” అని అడిగిరికమల.

రమేశు సమాధానం ఇవ్వలేదు. ఆమెకేసి చూడనే లేదు. బహుశా ఒక అల్పజీవి తన దయాదాన భిక్ష కోసం అట్టుంచాచి ఆకేషిస్తూ దనే ఆగాచనకూడా అతనికి లేదేమో! చరచరా క్రిందికి దిగివెళ్లిపోయాడు.

తాను క్రితం చేసినదిగాని, ప్రస్తుతం చేస్తోన్నది గాని భర్తపట్ల నేరం ఏమిటో ఆమెను అర్థంకాలేదు. తన ప్రతినివరకేనూ మనోదృష్టితో మరోమారు ప్రతి బింబింపజేసుకుంది. ఎక్కడకూడా వెలుగుకేదీ చూడగల నేరం తానేమీ చేయనట్లుగా నిర్భాణచేసుకుంది. కాని తాను అసించినదానికి ప్రతిఫలంగా తిరస్కృతి వరం ఆమె అమాయకహృదయంలో నాటుకుంది. రెండు అశ్రుకణాంకుడా ఆమెకళ్ళలోంచి క్రింద జారిపడినై.

“కమలా” అని అత్తగారైన మంగతాయి మేడ మెట్టెన్నక్కతూ పీరిచిన ఆపిలుపు కమలను ఈలోకంలో పడేబట్టు చేసింది. తొందరగా పయిలుచెందుకో కళ్ళు తుడుచుకుంది. గదినుమ్మదగ్గరగా వచ్చిన మంగతాయి—

“వా డెక్కడికి పోకున్నది?” అని అడిగింది.

“నాతో వారేమీ చెప్పలేదు.”

“నువ్వేమీ అడగలేదా?”

“అడిగాను...” కమల మొగం పక్కకు తిప్పుకుంది.

కొడుగుయొక్క నడకను మొదట్నుంచీ గమనిస్తోన్న మంగతాయి తన సంకేతు నిర్మితికి మరోప్రశ్న

వేయనక్కర్లేకుండానే గ్రహించుకొగలిగింది. నెమ్మదిగా ఆమె క్రొందకు దిగి వెళ్లిపోయింది.

పురుషులయొక్క మనోభావాలపట్ల ఉత్సేహిలకు స్థానం యిచ్చి 'ఏలానైనా మగవారు' అనే గౌరవసంహాన నా నృధిష్టింప జేసిన కమలలాంటి స్త్రీలకు ఈలాంటి తిరస్కారశీగాలు తాకడం సహజమే; లేక అవసరాలు భరించగలిగిన సహనశ్వాన్ని సంపాదించి మంచనే సదాస్థానికి వారు అర్హురాలైతే అవుతారో; తెలుసుకోవడం కష్టం.

ఎన్నో రానున్న మనస్సుకు ఉపవాసం చెప్పి నిగ్రహించుకున్న రమేశుకు ఆరాత్రి గడవడంకూడా గగనం కాలేదు.

తనకు తన తల్లి చెప్పిన విధ్యుత్సర్వప్రకారం కమల కేసునాగారాన్ని ప్రవేశించగనే భర్తపాదాలు ఒత్తడం, వేకువన లేవగానే ఆ పవిత్రపాదాలకు నమస్కరించడం— ఈ రెండుకార్యాలూ నిర్విఘ్నంగా జరగడంలో రమేశం ఏలాంటి అభ్యంతరమూ పెట్టలేదు.

ఉదయాన్నే కమల తులసికోటదగ్గరగా కలాపి చల్లుతోంది. దూరంగా నిలబడ్డ మంగతాయి అయిదు నిమిషాలపాటు కోడలిమొగం కేసి విమర్శనీయంగా చూసింది.

ఆమెమొగంలో సహనచ్ఛాయల మధ్యగా విషాదరేఖలుకూడా విస్తృతంగా కనిపిస్తున్నాయి.

"కమలా!" కరుణాపూరితవృత్తుతో చూస్తూ పిలిచింది మంగతాయి.

పని పూర్తిఅయినవెంటనే చేతులు, ముఖంచేసుకొని, అత్తగారిదగ్గరగా వెళ్లి నిలిచింది కమల.

కోడలికిరాని అప్రాయంగా నిమిరుతూ— "ఈనేరం మేము చేసిందే తల్లీ! నవ్వు అంతరంగంలో నైనా వాణ్ని కపించకు" అంది మంగతాయి.

ఆశ్చర్యంగా మంగతాయికేసి చూసింది కమల. ఆమెకళ్లు నీటితో చెమ్మగిల్లాయి.

"వారిని కపించగల శక్తి నాకు లేదండీ. అలాంటి శక్తే నాలో వుంటే, అది సద్వినియోగం చేసుకొని,

వార్ని నావారిగా చేసుకునేవాణ్నే" కమల యిక్కమించి మాట్లాడతేపోయింది. అక్కడనుంచి వెళ్లిపోయింది.

సుగుణకాలిలిఅయిన తన కోడలి దురవస్థకు మంగతాయి మనస్సులో చాలా వ్యభేదించింది. తిన్నగా తన భర్త పూజగదిదగ్గరగా వెళ్లి గోడకు చేరి నిలిచి ఏవో ఆలోచనలు నాగిస్తోంది.

నారాయణదాసు పూజ పూర్తిచేసుకొని వెలుపలకు వచ్చేసరికి, ప్రశాంతమైన అర్ధనిద్రాస్థితిలోతాళు రెండూ మంగతాయిగూడ పడ్డాయి.

"ఏం యిలా వచ్చావ్?" అని అడిగాడు.

"రమేశంపనుం ఏం బావుండలేదు"

"ఎందువల"

"కమల ..." అని చెబుతూ ఆగి "మాట్లాట్టలేదు." అంది మంగతాయి.

ఇకమించి చెప్పనక్కర్లేకుండానే, పరిస్థితిసంతోగ్రహించుకొగలిగాడు. నారాయణదాసు ఆరుమాసాల క్రితం ఈలాంటి మాటే ఓనాడు విన్నాడు. కాని "చిన్నతనం" అనే సమర్థపాఠావస్థ, మరోనాడైనా దానికి వస్తాడనే నమ్మకంవల్ల నారాయణదాసు అనాడేమీ మాట్లాడలేదు. ఆ విషయం గురించి తీవ్రంగా ఆలోచించనూలేదు. కాని యిప్పుడలా తీవ్రంగా ఉండాలన్నా ఉండగల కారణం ఏమీ కనిపించలేదు. ఇప్పటికీకూడా కమలపట్ల రమేశు సుముఖుడుగా లేడని విన్న అతని హృదయం కొంతగా కంపించింది. ఆ భావాన్నిమూత్రం భార్యకి వ్యక్తంచేయకుండా— ప్రశ్నార్థకంగా చూస్తూ—

"ఇక దారిలోకి రాడంటావా?" అన్నాడు.

"అనే యింతకాలం ఊరుకున్నాం" అందామె.

"నిజం" అని వెంటనే సమాధానం యిచ్చాడు.

ప్రశాంతమైన అతని మొగంలో అశాంతి ఆక్రమించింది. వెంటనే ఇలా అన్నాడు— "సహించి ఊరుకోగల సావకాశం లేదు" ఈమాట నెమ్మదిగా అందామనే అతని ప్రయత్నం. కాని ఉద్రిక్తంగా ధ్వనించింది.

మంగతాయి భయంగా స్వరాన్ని వెన్నెదిలేసి మందుకు వంగి “వాళ్ళేం చేద్దామని” అని అడిగింది.

భార్యనుగొంతాన్ని తెలుసుకున్న వాడిలా న్నూనంగా ఓహారు నవ్వి—“నాకు తెలుసు. వాళ్ళేం బాధపెట్టను” అని, పట్టుబట్ట మార్పుకోడానికి నారాయణదాసు ప్రక్కగదిలోకి వెళ్లాడు.

సావిత్రి కుప్పిమిద కూర్చుని, పోతనభాగవతాన్ని పఠిస్తాన్న నారాయణదాసుకు కొడుకు గది చాటివకుతోన్న అడుగులచప్పుడు వినిపించింది. తల వెకెతి “రమేశూ” అని పిలిచాడు.

రమేశు తండ్రివగ్గరగా వచ్చి నిలిచాడు.

“ఎక్కడికి వెళుతోంటి?”

“చక్రధరంయింటికి”

“విశ్రమించి పోగల అనకాకంటూడా లేమా?... ఏమి టాపని” అఖిరమాట మొగం చిట్టించి అడగడంలా రమేశు వెంటనే సమాధానం యివ్వగల తల్లిని కోల్పోయాడు. కాని దైర్యంగానే నిలబడ్డాడు.

“వచ్చినదగ్గర్నంచి చూస్తున్నా. ఒక్కనిమిమం కూడా ఇంటిదగ్గర గడపడం నీ కంఠ భారంగావుండే విటా”

ఈమాట విన్నతర్వాత “మీరుచేసిన ఘనకార్యంవల్ల” అని మనస్సులో మాత్రం అనుకోగలిగాడు. కాని పెదాలు మెదపలేదు. మానంగానే ఉన్నాడు.

“అలా కూర్చో”

తప్పులెక్కచేసిన బడిసిల్లాడు ఆ తప్పుచు మఱారు గుర్తించేదన్న తర్వాత, ఆయన యివ్వబోయే శిక్ష ఏమో అనే ఆడురుతో ముందుగా ఆ గురువుగారు చెప్పిన పనెల్లా మంత్రముగ్ధుడుగా ఎలా చేతులుగుతాడో, ఇందుమించు రమేశుపరిసితికూడా ఆలాగే వుంది. కూర్చోడం మాత్రం తప్పలేదు.

“నువ్వు ఆమెతో మాట్లాట్టలేమా”

“ఎవరితో?”—ఏమీ తెలియనివాడిలా ముఖంబంగి మమార్చి ప్రశ్నించాడు రమేశు.

“ఎవరితోనా—” అని నారాయణదాసు బాధగా నవ్విక విడట “కమలతో” అని దృఢంగా అన్నాడు.

“కమల చెప్పిందా?”

రమేశుఅన్న అమాట విని పుస్తకం హఠాత్తుగా మూసి, తల వెకెతి “అభిమానం గల ఏ అడవికూడా నా మొగుడు చూడడం లేదని ఆత్మీయులతోకూడా చెప్పకోలేదురా... చెబితే” నారాయణదాసుగొంతు స్పటంతప్పి, అవిగ్రలలో వణకడం చూచిన రమేశుకు తండ్రిమృదయవేదన అర్థమైంది. తిరిగి సమాధానం చెప్పడంకూడా భయంగా తోచింది. క్షణంలో తండ్రి కళ్ళల్లో నీటితెరలు కనిపించాయి. శుష్కస్వరంతో నారాయణదాసు “ఆమె చాలా యోగ్యరాలురా! యోగ్యతనేదాన్ని అర్థంచేసుకోలేని పశువుకు కట్ట పెట్టాను.” అని తలవంచి పుస్తకాన్ని చూస్తూ “ఆ పాపం చుట్టుకొనేది నీక్కాదు? నాకు” అని పుస్తకం తెరిచాడు. కళ్ళు ముడిచాడు. రెండు కన్నీటిచుక్కలు పుస్తకంమీద పడ్డం రమేశు గమనించాడు... ఏదో అనడానికి నోరు తెరిచాడు. వెంటనే నారాయణదాసు “చిన్నతంలా పెల్లిచేయడం మాది పారపాటే; కాని నువ్విత పెద్దవాడివయి ఆమెలో లోపాలు ఏం కని పెట్టావో చెప్పు” అని ప్రేమిదనంచీ లేచాడు.

రమేశు తలవంచుకొని దీర్ఘంగా ఆలోచిస్తున్నాడు.

“వస్తుపరిశీలనవిషయంలో, ఒకరు చేసినదాని కన్నా మేము ఘనంగా చేసేవాళ్ళమని గప్పాయికొట్టించి దౌర్బల్యపూరితయులకు చాలామందికి అలవాటు. కాని అబాధ్యతే వాళ్ళ నెత్తిమీద పడిందంటే, సున్నమే అన్నంగా భ్రమించి, అనుభవించేటప్పుడు నాలుకకు చుక్క తగిలి అనంతరం సున్నంగా నిర్ధారణ చేసుకోగల తెలివి వాళ్ళకుంది” అని సుమృంపరికూపెల్లి వెనక్కి తిరిగి “సరే! నువ్వెప్పుడు వెళుతోంది చక్రధరం యింటిక్కడ? చక్రధరం నీ స్నేహితుడేగా— ఈ విషయంలో నీమాతని సలహాకూడా పొందు” అని వెంటనే యింట్లోకి వెళ్లిపోయాడు నారాయణదాసు.

మెత్తనిస్థాన దిగిన మేకు బలవంతన తీసివేసి సంత శీలికపడింది రమేకుహృదయం. కాని గుమ్మకున్నచోట పొందే సహజమైన బాధ మేకు ఉన్న పృథికన్నా గట్టినుంది.

చక్రధరం, పురుషోత్తం అనే ఆయిద్దరే స్వగ్రామంలో రమేకున్నే హితులు. తాను వచ్చేసే పురుషోత్తం యింటికైనా, చెప్పించిమాత్రం చక్రధరం యింటికిని, అందుకు కారణం లేకుండాపోశారు. పురుషోత్తంలో ఆలోచనాక్తి మృగ్యమనీ, చక్రధరం మాంచి యోచనా ప్రభావమనీ నా ర్థానుజదాసుకు నమ్మకమనే సంగతి రమేకుకు తెలుసు. చక్రధరం యింటికి తాను వెళ్ళడం అనేది తండ్రిపైష్టిగా తప్పు కాదనే నిజం గ్రహించిన మీదటే అపధాన్ని కూడా చెప్పగలిగాడు.

మందగమనంతో తిన్నగా పురుషోత్తం యింటికి బయల్దేరాడు రమేకు.

అసలు పురుషోత్తం ఎవరో చెప్పాల్సిన అవసరం యిక్కడుంది.

రమేకుతో బాటు పురుషోత్తం ఒక్కణ్ణా సుతస్వకుండా మూగ్రంధైలోరకూ వచ్చాడు. మూగ్రంధైలో పరితల్లొమటుకు పురుషోత్తం పూర్ణానున్వాదాన్ని పొందాడు. చదవగల అవకాశం యింకా ఉన్నా, పురుషోత్తం తల్లి అజ్ఞానం కాలేదు. ఆమె విధన. ఇంటి బాధ్యతను నిర్వహించగల అవసరం పురుషోత్తం మీద పడింది. ఆ రోజుల్లోనే రమేకు కా లేకపో కాలు పెట్టాడు.

ఇంతకూ ఆశ్చర్యకరమైన విషయం పురుషోత్తం వెళ్లని రమేకుం యిప్పటికూడా అనుకుంటూనే ఉంటాడు. రమేకుం కలఃత్రాలో ఉండగానే పురుషోత్తం వెళ్ళియింది. వెళ్ళియితిర్వాత రమేకుకి పురుషోత్తం ఈవిధంగా ఉత్తరం రాశాడు: "మిగ్గులను అవ్వించగల అవకాశంకా జీసిన నా పెళ్లి గుంబించి నేను చాలా చింతిస్తున్నాను. శ్రీమతిమేలు లక్ష్మి. చూడ్డానికి నా సుస్వాగతం"

జీసిన సరించి మానవుడు ఎక్కడగా చింతన చేస్తూ పుంటాడో, ఆ సైదానన ఒచ్చేసరికి, క్రద్ధను ట్వగు

జీగృతం చేసి చెవులూ, కళ్ళూ వొప్పజెప్పడం సహదం !

ఆ ఉత్తరానికి కళ్ళు వప్పజెప్పాడే పురుషోత్తం పెళ్లి ఎంచీ, కట్టుకున్న యిల్లాని గురించి ఉపోద్ఘాతాలను పుష్టిగా నిర్మించుకొన్నాడు రమేకుం.

ఇంత తొందరలో పెళ్లి కావడానికి ఏదో కారణం ఉండి ఉంటుందనీ, అలక్ష్మి బహుశా తం భార్యకన్న నల్లగా ఉండవచ్చుననీ, లేదా ఎర్రగా బుర్రగా పున్నా, ఏ కాలా కన్నో లాట్టలు వుంటుందనీ, ఆ సంగతి తన మిగ్గుడు గుర్తించకుండా కట్టుం డబ్బు కోసం కాలబావి ఉంటాడనీ నిర్ణయానికి వచ్చాడు.

కాని రమేకుం స్వగ్రామం చేరుకున్న తర్వాత పురుషోత్తం యింటికి వెళ్ళి ప్రత్యక్షంగా లక్ష్మిని చూచి సమాధి తన నిర్ణయాలన్నీ నిమిత్తకారణంగా అయిపోయినాయి. లక్ష్మి సహజలక్ష్మి స్వరూపం. ఆమె చిలిపి మాపులూ, చిరునవ్వుపెదాలూ, క్షేత్రకర్ణ పులిరిచ్చాడు రమేకున్ని ఎక్కువగా ఆకర్షించాయి.

వెలుగుమందు చీకటి కున్నంత కష్టత్యాసాన్ని లక్ష్మిచ్యూతూ, కమలమచ్యూతూ పుష్టించుకొన్నాడు రమేకుం. మిగ్గునితో కాలక్షేపానికిన్నా, లక్ష్మిం ద ర్ఘనంకోసం రమేకుం ప్రతిరోజూ పురుషోత్తం యింటికి హాజరవుతూవుంటాడు.

అలానే ఈవేళ కూడా తండ్రి చరచిన స్వారయం వైచరుపులనూ, వాటి బాధనూ ఆమెదగ్గరమాత్రం గా మరచిపోగలనో నమ్మకంతో పురుషోత్తం యింటికి చేరుకున్నాడు రమేకుం.

ఈకోసం పురుషోత్తం ఎదురుచూస్తున్నట్లుగా లేదు. కష్టతతో కుమారులతోన్న మనోబాధను మధ్య పెట్టే ప్రయత్నంలో ఉన్నట్లుగా అతని వైఖరి చెబుతోంది. రమేకు వచ్చిన అతికిడి విన్న మీదట తల వైకెత్తి "లేట్ చేశావేం?" అన్నాడు. ఆ మాటలో జీవం లేదు. కళ్ళల్లో కాంతి లేదు. కాని రమేకుం అవేమీ గమనించలేదు. పక్కగా ఉన్న ప్రేమ కుర్చీని తొలిగ్గా ఎదరుకులాగి, దానిమీద బరువుగా కూర్చొని— "మానాన్న గారితో మాట్లాడుతూవుండడం కల్ల ఆలస్యమైంది." అని ఘుక్తపరిగా సమాధానం

చెప్పి, గదివైపు చూస్తూ “కాసిన్ని మంచినీళ్లు తెప్పించరా భాయి” అన్నాడు.

అలా అడగడం, పురుషోత్తం యింట్లోకి అడ్డరు చేతుడం, లక్ష్మీ మంచినీళ్లు తీసుకరావడం, గ్లాసు అందుకుంటూ రమేశం లక్ష్మీయొక్క అందాన్ని ఒక్కసారి కళ్లారా పరికించడం ప్రతిరోజూ జరిగేపని. కాని ఆనా డలా జరగలేదు.

పురుషోత్తం గుమ్మంకేసి చూస్తూ “అమ్మా! రమేశానికి మంచినీళ్లు...” అని పిలిచాడు.

రమేశానికి దాహం తగ్గింది. లక్ష్మీకి అర్ధరు చేయకపోదానికి కారణం ఏమిటో వెతికడానికి ప్రారంభించాడు. “వోదినగారికి క్యాషాయల్ లీవేమిట్రా” అని అడిగాడు.

రమేశానికన్నా పురుషోత్తం ఒకటిరెండేళ్లు పెద్ద అంచేత లక్ష్మీని వోదినగాని వరసతో పిలుస్తాడు. పురుషోత్తంనుండి సమాధానం రాలేదు.

పురుషోత్తంలోని సుబ్బన్న మంచినీళ్లు తీసుకొచ్చి రమేశానికి అందజేసింది. ఆమెమొగంలో దైన్యతేఖలు కనిపిస్తున్నాయి.

“పిమ్మిగారూ, నీరసంగా కనుపిస్తున్నారే” అని ఎంతో చనువుగా ప్రశ్నించాడు రమేశం.

అడిగినంత త్వరగా ఆమె సమాధానం ఈయలేదు. నెమ్మదిగా గ్లాసు అందుకొంటూ—“కోడలు ఎలావుంది బాబూ” అనిమాత్రం అడిగింది.

అడిగిన మాటకూ, ఇచ్చిన సమాధానానికి అద్యంతంవరకూ ఏమీ సంబంధం లేదు. రమేశం అశ్వశృంగం ఒక్కసారి తల పైకెత్తి, ఆమెఅంతర్యాన్ని గ్రహించినవాడులా బాడిగా నవ్వి “ఎలావుండడమేమిటి, నల్లగావుంది” అని వెంటనే సమాధానం యిచ్చి, తల వంచుకొని “నాకోడల్లామాత్రం లేదు” అన్నాడు. అతని కంఠంలో ప్రస్ఫుటాన్ని సిగ్గుకొంతల్లు కప్పేసివాయి.

ఆమాటలతో పురుషోత్తం, హతాత్తుగా తల పైకెత్తి, అనుమానంగా రమేశంకేసి చూశాడు.

సుబ్బన్న గట్టిగా నిట్టార్పి “మాకోడల్లా ఏ కోడలూ వుండదు... ఉండకూడదని భగవంతుణ్ణి

ప్రార్థిస్తున్నాను” అని ఆమె అక్కడ్నుంచి వెళ్లిపోయింది.

రమేశం అగవ్యృథితిలో పడ్డాడు. తానన్న మాట ఆ తల్లికొడుకులను సంతుష్టిపరచగలదని అతని నమ్మకం. కాని సుబ్బన్న అన్నమాటల్లో అర్థమేమిటో రమేశానికి గ్రాహ్యంకాలేదు.

“ఊళ్లో ఏమన్నా పుకారుగా వుండేమిట్రా” అంటూ రహస్యంగా అడిగే భంగిమలో అడిగాడు. ఆపురుషోత్తంకళ్లలో నీటితెరలు కనిపిస్తున్నై.

రమేశంవనస్సు కాస్త తలబటాయించింది. అశ్వశృంగం అతనికేసి చూస్తూ “ఏమిటి నవ్వనేది” అన్నాడు.

వెంటనే పురుషోత్తం శుష్కశృంగంతో “కష్టాల్లో నేమీతుణ్ణి గేలిచేయడం ఎవరు నేర్పారా” అని అనడంలో పురుషోత్తంకర్లు రెండూ జలపూరితమయ్యాయి.

రమేశం కుర్చీమీదనుంచి ఎదరకు వంగి అతని చేతులు పట్టుకొని “యథార్థంరా! నాకేం తెలీదు. అదేమిటో నాతో చెప్పవూ” అని ప్రాధేయతగా అడిగాడు.

ఆమాటతో పురుషోత్తం రమేశానికి ఏమీతెలియలేదనే నిర్ణయానికి వచ్చాడు. బాకే కళ్లనీళ్లను తుడుచుకొని “ఇప్పుడేనిభర్తతో కాపురంచేయలేకలక్ష్మీ వెళ్లిపోయింది” అని నిరాశగా అరచేతులు ఎదరకు త్రిప్పి, బెంగగా చూస్తున్నాడు.

రమేశం వెంటనే ఏప్రశ్న వేయాలో అతనికి తట్టలేదు. ఆవలించిన నోటితో పురుషోత్తంమొగంకేసి చూస్తూ అలానే ఉండిపోయాడు.

“ఆమె అందకత్తై నేను కాదనను. కాని ఆ అందం నాచేతిలోపడి మనినం కాక ముందే ఆపని చేయలేక పోయిందీ” పురుషోత్తం అలా చెప్పడంలో రమేశం తేదరున్నాడు. “ఏంపనీ” అని అడిగాడు.

“ఆ రామారావుతో లేచిపోవడమనే పని”

రమేశంహృదయంలో పిశాచాలు స్వర్గం చేస్తున్నై. సున్నితమైన అతని మెదడుపై తాళం తప్ప

కుండా భరతనాట్యం చేసే పాదాలు ఉద్భవంగా ఆడుతున్నాయి. ఆత్రంగల కంఠస్వంతో "పోవడ మెందు కొచ్చింది" అని అడిగాడు రమేశం.

ఈసారి పురుషోత్తం కళ్ళనుండి ధారగా ప్రవహిస్తోంది కన్నీరు. రోదవస్వంతో యిలా అన్నాడు-

"ఆమె ఎప్పుడో రామారావును ప్రేమించింది. ఆస్తి లేదని నాళ్ల తల్లిదండ్రులు దాన్నిచ్చి నాకు కట్టబెట్టారట. ఈనాడు కన్ను తెరిచి వాడితో అర్థరాత్రినేళ లేచిపోయింది" అంటూ వాలు కుప్పీలూ హఠాత్తుగా తలను వెనక్కు అనుకుని, కళ్ళను రెండుచేతులతో కప్పకొని గుడ్డి చంటిపిల్లాడులా ఏడుస్తున్నాడు.

రమేశానికి ఇంకా సమస్యకం చిక్కలేదు. ఆమె ఆందాన్ని చూచి ఓవ్వలేక ఎవరో ఈ అవవాదును వేళారని అతని అపోహ. ఆసంశయంతోనే "ఇదినమ్మ దానికి పిల్లని మాట; వాడితో పోయినట్లుగా నీ కెవరు చెప్పారు" అని అడిగాడు.

పురుషోత్తం లేచి "రా! లోపలికి" అంటూ రమేశం చేయిపట్టుకొని లోపలకు తీసుకెళ్ళాడు.

తాను కాశీజిల్లా ఉండగా ఎప్పుడో పురుషోత్తానికి పిచ్చికుక్కరచిఉండి ఉంటుందనీ, దాని యభైప్త హఠాత్తుగా ఈ నాడు వీడికి ఆంకురించి ఉంటుందనీ ఆలోచిస్తోనే పురుషోత్తం పడకగది చేరుకున్నా.

తలదిండుక్రింద జాగ్రత్తపరచిన ఓకెల్లటి చీటి తీసి పురుషోత్తం రమేశం చేతులో పెట్టాడు. ఆ ఉత్తరం రమేశం చదివినమీదట - పురుషోత్తానికి పిచ్చికుక్కలేదనీ, చెప్పే మాటలన్నీ సత్యమనీ నమ్మగలిగాడు.

సుబ్బమృతూడా అక్కడికి వచ్చింది. రమేశాన్ని చూస్తూ "అంతా విన్నావుకదూ" అంది.

తలను బరువుగా, క్రిందకు చూస్తూ, పూపాడు.

"నువ్వుకూడా నాజిడ్లంటివాడవు కాబట్టి చెబుతున్నా. చూపాడి కేం నవ్వలేదు. నాలుగువేల

రూపాయలు కట్టుంయిచ్చారు. రెండువేలరూపాయల వస్తువులతో పరారయింది. మిగిలింది ఇక రెండువేలు"

ఆమెనిగ్గుచూసికీ, ఆపదలో ఆవాయవ్యయాల సమర్థనకూ రమేశం ఆశ్చర్యపోయాడు. అనుమానంగా ఆమెకేసి చూస్తూ "నురి ఈమచ్చ మాపుకోడం" అని అడిగాడు.

ఆమె ఓమారు చైత్రంగా నవ్వి "నుగవాడికి మనవుజారిందనే మచ్చ పెద్ద లెక్కలోనిది కాదు. ఆసంగతి ఆహవాళ్ళవిషయంలో 'చెప్ప' అంది.

పురుషోత్తం కేసి చూచాడు రమేశం. అంతవరకూ కిటికీలోనుంచి తూన్యంకేసి చూస్తున్న పురుషోత్తం వెంటనే దృష్టిచూర్చి "జం! మా అమ్మ చెప్పింది మమ్మాటికి నజంరా! నేనుకూడా నీలాంటి అప్పపై వంతుడు కావడానికి ప్రయత్నించేస్తా" అని అక్కడ నుంచి నెమ్మదిగా సావిట్లూకి వెళ్ళిపోయాడు.

"అంటే?" అని తనలో తాను తర్కించుకున్నాడు రమేశం. అమాతే, ఎదురుగాఉన్న సుబ్బన్ను కేసి చూస్తూ "అంటే" అని అనగలేకుండా వుండలేక పోయాడు.

"కమలలాంటి కోడలిని నేనుకూడా పొంది న్నాడు నాజుల్లి తరిస్తుంది రమేశూ?... నువ్వు ధన్య డవుకాబట్టి అలాంటి భాగ్యం సంపాదించుకోగలిగావు..." అని సుబ్బన్ను గదివాటింది. పురుషోత్తాన్ని పీడలేక వీడలేక వీడి రమేశం ఆనాడు యింటికి వెళ్ళాడు.

మరునాడు మంగళాయి నారాయణదాసుపూజా మందిరందగ్గరకు వచ్చి "కమలమొగం ఈవేళ కళకల్లాడుతోంది. అబ్బాయినింటంబ 'కమలా' అనే పిలుపు రాత్రే విన్నాను." అంది.

వెంటనే నారాయణదాసు అర్ధనిమిలితనే త్రాలతో భార్యకేసి చూస్తూ "ఆత్మసౌందర్యం గల ఆనవాళ్లు భర్తలను ఆకర్షించుకోవడంలో ఆస్యం చేస్తారేమో" అన్నాడు ఆధ్యాత్మిక భాషలో, తృప్తిగా నిట్టూరుస్తూ.

రత్నం

తల్లి వాడుకలో క్షుద్రులు
మెరుగిది ఉన్నదో—అంతేగాని
వజ్రాల్లో కఠినమైన అలకలయ్యాయి.
తల్లి పెళ్ళిమీ పొడిగా పుండుము.

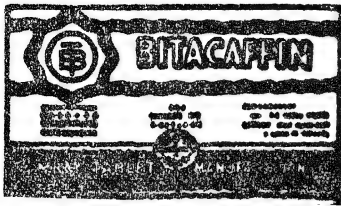
అతిమృదువైనది!

మెసూరు

దీని లావణ్యమైన మెరుగు చక్కమైనది దాదా
మెత్తదనం యిస్తుంది. మరెక్కడా లేదు.
చిక్కవలె చర్మాన్ని తయారుచేస్తుంది—చర్మం
మృదుగా. పొరిపోయినట్లు చెయ్యదు.

కౌ సా

ప్రభుత్వం
సరుకు

బి టా కే ఫిన్

(తలనొప్పి టిఫ్లులు)

అన్ని నొప్పులను, జ్వరములను కుదుర్చును.
తలనొప్పి, పంటినొప్పి, కాళ్లనొప్పి, నిద్ర
లేకుండుట, కీళ్లనొప్పులు, మలేరియా, స్త్రీలు
బహిష్కృతనొప్పులు, అలసట, వగైరా అన్నిటికి
గ్యాపంటిగా పనిచేయును. వాడు కొను
పిధము పొట్లములో నుండును.

పొట్లం కి బిల్లులు 1 అణా.

బి టా లా క్సు

చాక్ లెట్ థేడి గిల్లులు.

సుఖవిరేచన నామధము

ఇవి సుఖ విరేచనము కలిగించి మలబద్ధమును
పోగొట్టి మంచి జీర్ణ క్షత్తి నిచ్చును. పొట్లం.
2 బిల్లులు 1 అణా.

అన్ని చోట్ల వారుకును.

Stockists: M/S DADHA & Co.,
P. T. Madras.

Manufactured by
BOMBAY TABLET MFG. CO.,
P. O. Box 2092, BOMBAY.2

స్వర్ణోత్సవ - ఆగమనసందర్భం

పండిత డి.గోపాలాచార్యులవారి జీవమృతము

శ్రీ వీరబియ్యండ్లుగా ప్రజాలోక
మునకు అమూల్య సేవ చేయుచు,
ప్రజల ఆరోగ్యమును పెంపొం
దించుచు, అనంద సంతృప్తులను
కల్పించి, ప్రజానారంజకమైన
దని చెల్లజించుటకు గర్వించు
చున్నాము.

ఆయుర్వేదశ్రమం, ఎమెడె అ నగర్ ... మద్రాసు.

మా న వు డు

[కథానిక]

శ్రీ పంతుల శ్రీరామశాస్త్రి

'తనకూ మీరు ఒంటిగా ఉండగలరా?'

అంది సుర్య.

'ఎంతవరకు?' అన్నాడు సహజంగానే సుందరం.

'మేము వెలిశే తిరిగివచ్చేసరికి బాగా రాత్రి అయిపోతుందికాబోయి' అని కొంచెం కష్టపడుతూ సుర్య. సుందరం జవాబు చెప్పిపోతూ ఆమె మళ్ళీ అందుకొని, చెల్లెలుగో 'పద్యా, నేను రాలేదు, మీరంతా వెళ్ళకూడదా?' అంది.

మొగంలో ఆశాభంగం తొణికిసలాడగా, పద్య 'అయితే నేనూ వెళ్ళు—ఎప్పుడూ ఏం సినిమా మొగం చూడలేక ఏమిటి? ఏమో నలుగురం కలిసి పరదాగా తిరిగివచ్చామని' అంటూ ఘనన వెలిపోయింది.

కృతకస్మితాన్ని సహజంగా ప్రదర్శించాలనే ప్రయత్నంతో 'అదేమిటి సుర్య, నావంట్లో కాస్త ఇదిగా ఉన్నంతలో, నాల్గవం ఉత్సాహం భంగం చెయ్యటం బాగుంటుందా' అన్నాడు సుందరం.

'నేను వెలిపోతే మీకు ఒంటిగా ఉండునో తుందా' అంది, నిజంగా బాధపడుతూ సుర్య.

'ఓన్, ఈమత్రానికేనా, ఇప్పుడు మాత్రమేను కున్నానా, రాత్రి తొమ్మిదిగంటలలోపున మళ్ళీ ఏమీ ఆక్కరలేదు - ఈలోపున నారాయణశాస్త్రి గారు (వైద్యుడు) వస్తారుకదా—అదాకా నేనీలా ఇవేవో పుస్తకాలు తింగేస్తూ ఉంటాను.'

'అనుగో, అందుకే నేను వెళ్ళవంటిన్నాను— మీరు మళ్ళీ అవకాశంగా మెదకుకే అలసట'

'పోనీఅయితే, అందాకా కేమే అడుగుం టూఉంటాను—అప్పుడు నీకంత బద్ధంగా ఉండకనే పెన్నిచుమేదికే నేను వెల్లిపోశేమా' అని సుందరం ఆమెసూచనాన్నీ వినిపించుకోసందానే 'పద్యా, పద్యా' అని కిలిచేడు.

అంతకు పద్యమొగాన్ని క్రమమొకటిన్న నీరుత్సాహనీరదములు విరిశేములయ్యాయి.

'మీఆక్కడకుదా బతులుదేరుతుంది పద్యా' బలవంతంగా సుర్య వెయ్యిపట్టుకొని 'పోనీ; మాకోసం కాకపోతే మానిపోయేను, బావ ఇంతలా చెప్తున్నారనేనా బతులుదేరుమా' అంటూ సజిపించ సాగింది పద్య.

గదిమట్టాదగ్గర వెనక్కుతిరిగి, 'మీరు పుస్తకాలు చదవనంటే నేను వెల్లి'నంది సుర్య.

'అలాగేలే' అన్నాడు సుందరం.

'అమ్మ, ఏమి జాగ్రత్త అమ్మా, కందిపోతారు కాబోయి పుస్తకం చదివినకాలంలో బావగాదు' అంటూ అక్కడకు తీసుకొని వెల్లిపోయింది పద్య.

ఒక అయిదునిమిషాలలో కారు సరళిసంగా, తనకు సహజమయిన మధురమూ, కళోరమూ అయిన ధ్వనితో బతులుదేరింది. పద్యకు అగిపోయినతర్వాత ఒక అయిదునిమిషాలు వెల్లికిలాపడుకున్నాడు సుందరం.

సమద్రంలో తరంగాలు లేకుండా చేయడము ఎంత కష్టమో, మానవుడి మానస్సమద్రంలో భావనాతరంగాలు ఏర్పడకుండా చెయ్యవలెనా అంతకష్టమే.

ఏపని లేకుండా పనులొని మనస్సును అరికట్టకం సాధ్యంకాదని, లేచి కూర్చోచి, సువర్ణదగ్గర బిప్పుకున్నట్లుగా, పేకదస్తా తీసిదు పేషెన్సు అడుకుండికి. పేషెన్సు అట్రైగా ప్రక్కను సోత్సాహంగా సంపీడించే మనిషి ఉంటేనే కాలక్షేపంగా తోనుంది.

సుందరానికి తన ఆకలి బాగా తెలుసు. పేకమక్కలు లేబిలుమిడికి విసరి, కళ్ళు గట్టిగా చూసుకొన్నాడు. కిళ్ళను ఏమీ చూడకుండా నిబంధించినట్లుగానే మనస్సునకూడా నిబంధించవలెనని. ఫలితం లేకపోయింది. తానేమీ ఎవరికీ ఆక్కరలేని వాడుగానూ, ఎందుకూ పనికిరానివాడుగానూ, ఇంకా ఏమేమో అల్లుకొని పోతున్నది మనస్సు; దానిని నిబంధించే సంకల్పూ, అదుపులో ఉంచే కళ్ళెయూ కానరాలేదు అతనికి.

ఇంతకంటే తలనొప్పి ఎక్కువయినాసరే, ఏ మయినాసరే మంచిదని, తాను సునర్ణకు పుస్తకం చదవనని పోయిఇచ్చిన మాట జ్ఞాపకం ఉండిపోతూ ఉన్నట్లుగా తీసిదు గత్యంతరంలేక.

ఎఫిల్ మేరీకోనవల 'పిల్ గ్రమ్మ' (గూత్రికులు) వచ్చింది చేతికి. అదివర కన్నోయార్లు చదివినదే కావడం వల్ల మనస్సు మొదలుపెట్టేను. రెండుమాడు కాకితాలు చాలా త్వరగా తిరిగేయి. అక్కడితో ఆ ప్రకరణం అయిపోయింది. మళ్ళీ మనస్సు తన స్వంతమార్గంగా సంచరించుకొంది. అతని ప్రయత్నం అక్కరలేకుండా పుస్తకం మూసుకొని పోయింది.

సుమారు ఆరుగంటల ప్రాంతంలో వైద్యుడు నారాయణకామ్రైగారు వచ్చేసరి నాఖరు కూర్మయ్య చెప్పేడు. ఆ సందర్భంలో ఆయనను చూడలేకపోవడానికి కారణం పుస్తకపఠనంగాని తగ్గుతత్వంకాక, అతని మానసికోద్వేగమే కారణమని చెప్పవచ్చును.

కారులో వెళ్ళినవాళ్ళు తిరిగి వచ్చేసరికి రాత్రి తొమ్మిదన్నరయింది. అదయినా సువర్ణబలవ తంవల్లనే. ఆసలు బయలుదేరింది లగాయతు ఆమె ఎక్కడితోనూ సరిగా మాట్లాడలేదు. మైగా నీనీమ మొదలయిన దగ్గరనుండి 'నాకు చికాకుగా ఉంది; మీరంతా ఉండిండి, నేను వెళ్ళి పోతా'ననడం మొదలుపెట్టింది.

ఆమెకు మరిపించాలని పద్మా, ఆమెభర్త వసంతం చూచాలా యత్నించారు వారి యత్నము అధికమవుతున్నకొద్దీ ఆమెతోందరమక్కువకాసాగింది. చిట్టచివరకు ఇంటర్వ్యూలో కాగానే అందరూ లేచి పోయేరు.

ఇంటిని సమీపిస్తున్నకొద్దీ ఆమెలో ఒకింత ఉత్సాహం కలిగినట్లయింది. అది కేవలం తలనొప్పి తగ్గటంవల్లనో, త్వరత్వరగా సమీపించటంవల్లనో విడమర్చటం చాలాకష్టం.

పద్మకు ఏమిమనుస్సీ దాచిపెట్టుకోవడం చేత కాదు. ఇంటికి వచ్చేసరికల్లా, అక్కయ్యకు సగం తలనొప్పి తగ్గిపోయింది. ఇంక బావగారి ముఖావధి సందర్భంతో ఆ ఉన్నది కాస్తా మాయమవుతుంది కాబోలు' అంది.

చెల్లె లేమంటున్నదో సరిగా వినిపించుకోవడం దానే, సునర్ణ మేడమె ట్లైక్ పోయింది. గది తలుపులోవున్న గడియనేపేడంపడం ఆమెకు ఉల్లాసాన్నే కలిగించింది.

మృదువుగా తలుపుతట్టుతూ, సన్నని తీయని నవ్వుతో—'అఱ, దొరికిపోయేరులెండి దొంగతనంలో—తోందరగా తలుపుతీస్తే వాద్దానభంగం చేసి పుస్తకం చదువుతున్నందుకు శిక్ష తగ్గుతుంది.' అంది.

అప్పుడే సుందరానికియితే తక్షణం తలుపుతీయాలనే అనిపించిందికాని, అతని కళ్ళు - అవి కుడుస్తున్న కొద్దీ మరి దుర్బలంగా నీళ్ళుకారునున్నా ఎట్టకేలకు సర్దుకొని, మూసిఉన్నరెండు పుస్తకాలనూ విప్పి మంచంపై పడేసి తలుపుతీసేడు.

ఎన్నో సంవత్సరాల వియోగానంతరం కలుసుకున్నట్లుగా రెండుచేతులతోనూ ఆమె అతన్ని తనకు

అతిసమీపంగా పట్టుకొని, మంచంవద్దకు తీసుకొనివెళ్లి పక్షకోబెట్టి, లాలనగా, 'నేనందుకే వెళ్ళవచ్చాను. చూడండి, మీ బిడ్డ ఎంత వేడిగా ఉందో; సుమారు నూరై నా ఉంటుంది; నారాయణశాస్త్రిగా రేమన్నారా?'

'ఏమనడానికి ఏమంది నావంట్లో ఏమీ లేదే? మంచంకు, మేడమీదికి రానక్కరలేదని కబురు చేసేను.'

'మీ కింతకోపం వస్తుందని తెలిస్తే నేను వెళ్లి ఉండేదాన్నా? అని, అతని పిలుపును వినిపించుకో కోకుండానే వరండాలోకి వెళ్లి 'హూర్మూయ్య, హూర్మూయ్య, వేగం వెళ్లి నారాయణశాస్త్రిగారిని పిలుపుకొనిరా' అని మళ్ళీ గదిలోనికి వచ్చింది.

'పోనీ, మీ కిష్టం తేకపోతే మందు వద్దలెండి గాని, ఇదుగో చూసేరా, మీకోక మంచి చిత్రం తెచ్చేను' అంది తాను తెచ్చిన పూలను పేబిలుమీది పూలకుండులో సర్దుతూ. అతడు మళ్ళీ సర్దుకొని, 'ఉహూ, అలాక్కూర్డు. ఇలారా' అన్నాడు సాభి ప్రాయంగా.

ఆమె సస్మితంగా, సపుష్పంగా దగ్గరకు వచ్చి, 'మీరు అల్లరిచెయ్యకుండా మందు తీసుకుంటేనే' అంది. అతడామెతల్లో పూలు తురుముతూ, 'అబ్బ, నాకేం వంట్లో చికాకులేదే మంచంకు వెళ్ళ? అన్నాడు కొంతవరకు ఇష్టాన్ని సూచిస్తూ. 'లేకపోవడం మేమిటి; మీరు మునపటిలాగా ఉండగలుగుకున్నారా? ఏదో మనకు తెలియని చికాకు ఉండే ఉంటుంది?'

'ఏమయినా, నాకు మందులమీద నమ్మకం లేదుకదా.'

'పోనీ, నాశ్చక్రికోసం—'

'అలాగేలేఅంటూ అతడు ఎప్పటి నిరుత్సాహంతో నడుము వాల్చేడు.

ఆమె, ఏదో అలభ్యమయినదానికోసం మారాము చేసే పనిపాపను తల్లి ప్రత్యయిచ్చి మరిపించేట్లుగా, అతని చెదవులూ బుగ్గలూ ముద్దుపెట్టుకొని, 'ఇప్పు

టికి నాకు ఎన్ని బాకీపడ్డారో తెలుసునా? అంటూ నిజంగా తెక్కపెడుతున్నట్లుగానే మొగంపెట్టింది.

తన చిరునిరుత్సాహానికి లొంగని ఉల్లాసోడ్రే కాలతో అతడు చివాలున లేచి, 'అవన్నీ దీనితో చెల్లు' అన్నాడు తనివితీరా బాకీతీరుస్తూ.

అంతలో గదిఅవతలినుండి హూర్మూయ్య, 'భోజనం చేస్తున్నారట, ఇప్పుడే రెండు నిమిట్టలో వస్తామన్నా' రన్నాడు.

నారాయణశాస్త్రిగారు రోగలక్షణాలను ఎంత జాగ్రత్తగా పరీక్షిస్తాడో, రోగినికూడా అంత శ్రద్ధనోను పరిశీలిస్తాడు. ఆయన మరేమీ విశేషంలేదు, ఆమవాతం మీద చిన్న జ్వరం ఉంది; ఈ చూర్లం వెన్నాపంచ దారలో కలిపి తీసుకుంటే చాలును. ఇక పథ్యం ఇచ్చాపథ్యమే—' అని వెల్లిపోతూ, 'అమ్మా సువర్ణమూత్ర' అని పిలిచేడు, రోగం లేని రోగినిగురించి ఇంకా ఏయేద్రద తీసుకోవాలో బోధపరచడానికి.

ఆరాత్రి సుందరం మామూలుగానే భోజనం చేసేడు.

భోజనసమయంలో అతనికి, వసంతానికి నడుము ఆరంభమయిన కళాచర్మ (కళ కళకోసమా, మరొకండుకా అని చర్మ) రాత్రి రెండుగంటలయినా తెగ లేదు.

ఇటీవల కొన్ని నెలలుగా సుందరం ఎన్నడూ అంత తన్మయత్వంతో ప్రసంగించ లేదు. అతని ఆరోగ్యానికి మంచిది కాదేమోనన్న అనుమానం కలవరపరుస్తున్నా, వీల్గాగో ఏర్పడిన ఆత్మరిస్వృప్తికారకమయిన వాదతైష్ఠ్యముకు భంగపరచడానికి సాహసించ లేకపోయింది సూర్ణ.

పద్యకు అన్ని విషయాలూ మాట్లాడడం కులాసావే; కాని వాటిని చర్మలక్రింద దించేసి యుక్తులూ ప్రతి యుక్తులూ పన్నుతూ కూర్చుంటేమాత్రం పరమఅసహ్యం. ఆమె చర్మను ముగించటానికి చాలాచాలా యత్నించింది నిశ్చయించాడనగా; చిట్టచివరికి 'ఎన్ని అంగుళాల ఎత్తు కల మడమల జోడు తొడుక్కొనడము ఛావనో, ఏకంబుకు ఏరకంబాకెట్టు ఛావనో

ఏ సినిమాతారకు ఏదో ప్రశ్నోక అభిరుచు లున్నాయో అన్న విషయం చచ్చనీ కూంకెలున్నప్పుడు నీకే అన్యత్యంకే; ఇల్లాటి గోడలను నీకెంకను? అన్న కంటువయిన సుందరం దుదొంపుకో సరోవరంగా వెళ్ళి పడుకుంది. సుందరం తన భార్య అంత కేవలం పూవన్న సునిమిగా పరిణామము కల్పించుచున్నది చచ్చ మరీ తీవ్రంగా సాగించేడు వనంశం.

సుందర తన గదిలోనుండి చచ్చ పత్యక్షరమూ వింటున్నది— సుందరానికి పడుకోబోయేముందు వేసుకోవలసిన మందూ, తాగవలసిన పాలు ఇవ్వాలని ఆమె చూపేపు మేలుకొనిఉండికొని, ఆమెకు తెలియకుండానే నిద్రపట్టింది.

మొట్టమొదటో ఎప్పుడూ అనొకమాదిరిగా ఎవరిలోనూ మాట్లాడని ముషీ తా నె తో తెలుసుకున్నానన్న విషయము తనతో వాడిచటనూ అని అభిమాన పడ్డాడు వనంశం. కాని క్రమంగా (సహృదయుడు కావడంకల) ఎదుటిమనిషి తనకంటే ఎన్నో విషయాలలో స్థిరమయిన అభిప్రాయాలు కలవాడేకాక, అభిప్రాయాలను నిశితంగా వాక్కులలో వెల్లొచ్చుటలోకూడా ఎన్నో ఇంతలు సౌభ్యము కలవాడని గ్రహించి, తన వాడిభోజిని ఉపసంహరించుకొని, కేవలశ్రోతగా తయారయేడు. ఎంతకూ సుందరం వాగ్వివాదికి ఒక అంతు లేకపోవడంతో, వనంశం 'సుమారు రెండువూతుంది, మీ ఆరోగ్యానికి భంగం— ఉదయం మళ్ళీ మాట్లాడుకుందాం' అంటూ ఆనకట్ట వేసేడు ప్రాసంగిక ప్రోత్సాహిక.

నిద్రపోతూఉన్న సుందరను మేలుకొనిపాలన్న తలపును ప్రోత్సహించి, వెళ్ళి తన మంచంమీద కూర్చున్నాడు సుందరం.

ఆమెమొగంమీది చిరువెనుట లోలనిపోయేలాగ విసరాలనిమాత్రమే అనుకొని అతడు ఆమెమంచంమీద కూర్చున్నాడు. విసరుతూఉండగా అతికి స్మృతిలోనికి వచ్చింది తాను నిద్రపోయేముందు మందు వేసుకోవాలని. కేవలం మందుమీది భక్తిచేతనే ఆమెను మేల్కొల్పేవుతున్నానని అతడు తననుతాను నమ్మించు

కుందికి చాలా కష్టపడ్డాడు— మనమ్యులను అతిగా లోబరుచుకొన్న నాగరకతాప్రభావముల్లనో ఏమో కోరికలు ఎంత సహజంగా బలంగా కలుగుతాయో వాటిని బైబిపడకుండా (శకుండా కాదు) ఆచ్ఛాదించాలనే తాత్రయము అంత సామాన్యంగానే ఆక్రమించుకొంటున్నది.

మందు ఒక వ్యాజయగుత్రమే, ఆమె లేచిన తరువాత మరణావసరమే లేదు.

'సుందరా, నవ్వువన్న చూసి అసహ్యించుకోవడం లేదా?'

'అబ్బ, మీ రల్లాటిహుట లంటే నేను ఏమయినా అయిపోవాలిగాని, మరి భరించలేను' అని ఆమె అతన్ని మరి మాట్లాడనివ్వలేదు. అదూ కొంతవరకు సంతాపించుకొని మరి మాట్లాడలేదు. రెండు వూద గులా ఏకమయి ఊపిరితీసేయి ఆరాత్రి నిద్రించారంగా, నిరాలోచనంగా.

కళాశాలాశీర్షాన్ని ప్రశంసించేవారూ, బాధగా భావించేవారూకూడా ఉన్నారు. కాని, కష్టసఖుల నాట ఎల్లా ఉన్నా అందులో ఎన్నెన్నో సుగురుమయిన కలయికలకు, ప్రణయాలకు దోహదరాయములయిన అనేక అవకాశాలున్నాయి. కాని ఎన్నయిశే సావకాశాలున్నా అంతకు పరింతల అడ్డంకులు, కష్టతరే భావనలూ ఉండటంవల్ల అక్కడ ఉన్న వించలసేన ప్రణయకండిశములు ఊహంకరములుగా మాత్రమే అంతరించవలసివస్తుంది. అయితే, ఎన్నెన్నో ప్రశ్నోక పరిస్థితుల సమ్మేళనముల్ల, ఎక్కడో ఒక సందర్భములో ప్రణయంకరము వైవాహిక దోహదంతో దాంపత్యకీచిత్తవృత్తముగా విస్తరించగలను. అటువంటి బహుపరిస్థితుల సమ్మేళనాలన సమకూడినదే సువర్ణాసుందరముల వైవాహిక బంధము.

చిన్నతనంలోనే తల్లిరంధ్ర శిద్ధరూ పోయేరు సుందరానికి. ఒక్క మేనల్తటివా కుటుంబంలోని ఎవ్వరికీ సుందరం కాలేజీచదువంటే ఇష్టంలేదు. చిట్టచివరి పిల్లవాడికదా అనేకాక సుందరంచురుకుదనంవల్ల

కూడా అతడంటే ఆమెకు విపరీతమయిన అభిమానం. ఆవిడ సుందరంచదువు ఎక్కిడా ఆగడానికి వీలేదని అతిపట్టుచుతో నిర్వహించింది. తుట్టుకుందను బి. యే. లో ప్రవేశించిన స్కెల్లార్లకు ఆవిడ పోవడంతో అదివరకల్లా ఉత్తరం రాసిపడేసరికల్లావందా యాభైగా వచ్చే డబ్బు ఎంతకూ రాకపోవడము చాలా ఆశ్చర్యం వేసింది. 'మిక్కిలి అవసరంగా ఉంది, తొందరగా డబ్బు పంపించవలసింది' అని తంతి ఇచ్చాడు. అప్పు టికి డబ్బుగారేదు. 'ఇక్కడ ఏమీ ధర్మబాటు కాలేదు, ప్రస్తుతానికి చదువు కట్టిపెట్టిరావడం నుంచి' అని, వారంరోజులు భార్యతో సంప్రదించి, ఉత్తరం రాసేడు. కాని, ఒక ఆరునెల్లు చదువు మాని, సమిష్టిమటుంబులలో మేలగటం, అందులోనూ, ఇది వరకులా తనను కడుపు మీ పట్టుకొని కనిపెట్టేవారు లేకుండా ఉండవలసిగా ఆత్మహత్య చాలా నయ మనుకున్నాడు సుందరం. తానేమో ఒక కంబారి వాడికంటే హీనంగా పనిచేయవలసిరావడమే కాదు, అన్నివిషయాలలోనూ వాడిపాటి స్వేచ్ఛా, స్వాతంత్ర్యకూడా లేకపోవడము అతనికి అమృతగోచరంగా ఉండేది. వైగా, వాళ్ల నాన్నగారిని తెలిసిన వారందరూ సుందరాన్ని చూసి, కరణస్వయంతో 'పాపం, కృష్ణారావుపంతులుగారే బ్రతికిఉంటేనా, ఇంత తెలివయిన కుట్టాణ్ణి పొలంపని చేయనిచ్చే వారా? అనేవారు. తాను పడుతున్న కష్టంకంటే ఈ సానుభూతివాక్యాలే అతని హృదయానికి గాటంగా నాటుకొనేవి.

అప్పుడే సుందరానికి అప్పారావు ఒక్కడే స్నేహితుడు. అతను రోజూ అంటాఉండేవాడు— 'సుందరం, నీకు తెలుసుకుకదా, ఆమెతరపున ఎల్లాటి ఆభ్యంతరమూలేదు. నాలానే ఉంది చిక్కంతా. లేవదీసుకొనిపోతే మా వాళ్లు ఒక్కడమ్మిడియేనా ఎవ్వగపోవడమే కాదు, ఒక్కపూట తిండియినా పెట్టరు. తీరా సాహసినై, నానాఅవధులూ పడి అదుపు జైలు పెట్టే వళ్లకు లొంగిపోకుండా ఉండగలమో కదో అని భయం' అని.

అతని భయాన్ని సుందరం తన అనుమానాలతో, అనిశ్చయాలతో మరిఎక్కువ చేసేవాడు.

క్రమక్రమంగా అప్పారావు సుందరంఅభిప్రాయాలకు లొంగిపోయినట్టే కనిపించేడు. ఆరుంధతికూనే ఎత్తడం మానేశాడు. కాని, హఠాత్తుగా ఒక్కనాడు తెల్లవారగానే వినిపించిన వింతతో సుందరం విస్తుబోయాడు. అప్పారావు అరుంధతిని లేవదీసుకొని వెళ్లిపోయేడు. అందులోనూ, ఆమె జాగ్రత్తగా, వెంటనే ఎవ్వరూ వెతకడానికి బయలుదేరనవసరంలేకుండా, తన నగలన్నీ తీసి భద్రంగా పెట్టేలో ఉంచి మరి వెళ్లిపోయింది. బంధనముగ్రులు ఆమె వెళ్లిపోవడమే ఒక పెద్దబరువు లేటికయిపట్టు భావించేరు.

ప్రశ్నకుండా తనకు ఏవిధమయిన సంబంధమూ లేని ఈ సంఘటనతో సుందరంలో ఎక్కడలేని వైర్య సాహసాలూ పుట్టుకొచ్చాయి. అందరివల్లా నిరసించబడుతూ, ఆ జన్మాంతమూ వైద్యగ్యోపనభవించవలసిన ఆరుంధతి—ఒకనాడు ఆత్మహత్యకు కూడా సంసిద్ధురాలయి తనవలన రక్షించబడిన ఆమెలానే ఇంతటి వైర్యసాహసాలు కలగటానికి వీలున్నప్పుడు, తా నామెకంటే అన్ని విషయాలలోనూ ఎంతో ఎక్కువవాడ ననుకుంటూకూడా ఎందుకు ఏమీ చేతకానట్లుగా ఉండిపోవాలి?

పెద్దన్నయ్య బండివాళ్లకు ఇమ్మని ఇచ్చిన ఆరు రూపాయిలతోనూ బి. యే. చదవటానికి పట్నం చేరుకొన్నాడు సుందరం. అతని సాహసర కృథా పోలేదు. ఆ సాహసాతిరేకంలో అతనికి డబ్బువచ్చే ఏపనిఅయినా తుద్రుకుగా తోచలేదు. పూర్వం ఎటువంటివాళ్లనయితే అతనికికష్టంగా చూసేవాడో, ఇప్పుడు అటువంటివాళ్లతోనే నేస్తం ఆరంభించేడు. సెప్టెంబరుపరీక్షలకి వెళ్లే కొందరు విద్యార్థులకు పరీక్షల విషయంలో చాలామంది ప్రాప్తెనర్లుసైతం చెయ్యలేని ఉపకారం చేసేడు. వైగా అతడి తెన్నిన, చదవంగం, కవిత్వభోరణి ఇవన్నీ అతినూత్నంగా అతన్ని ఉల్లీని పదిమందితోనూ పరిచయం చేసేయి. ఎవరయినా ఏమిటి చేస్తున్నావని అడిగితే యథార్థ సితిని (ముఖ్యంగా ప్రస్తుతపు పేదరికాన్ని) ఒప్పుకుందికి ఏమీ అభిమానంగా ఉండేది కాదు. ఎల్లా అయితేనో, మళ్లి సంవత్సరం అందరి సాయంతోనూ,

కాలేజీ ప్రిన్సిపాలు సుబ్బరామయ్యగారి ఆసు గ్రహంవల్లా ఆతడి బి. యే. చదువు ఆధికంగా ఆట్టే కష్టంగా తోచలేదు.

బి. యే. చదువుతూఉండగానే సునర్ల ఆతనిని తెలుసుకోవడం సంభవించింది. అంటే ఆమె ఆతన్ని తెలుసుకున్నంతబాగా ఆత డామెనుగూర్చి తెలుసుకోలేదు. క్లాసంతటికీ మిక్కిలి తెలివయినవాడని కాదు గాని ఆతని వక్రస్వభావతత్వతీ, డెన్సిసులోని నేర్పు, కాలేజీమేగజై మలోని పద్యాలు ఇవన్నీ కలిసి ఆమెనుప్రేమలో ఆతన్ని స్థిరంగా నాలుకొనిపోయేలాగ చేసేయి. కాని ఆతనికిమాత్రం ఆమెప్రసక్తలేదు.

ఆమె తనంతట తాను ఎవరితోనూ మాట్లాడదు గాని, ఎవరయినా మాట్లాడాలని ఉత్సాహం చూపిస్తే మాత్రం మాట్లాడటం వెనుకంజవేసేదికాదు. కాని, సుందరమాత్రం అటు వంటి ఆత్మిక ఎన్నడూ చూపెట్టకపోవడమేకాదు, ఆమె ఒకరికీ ఆధోరణిలో ఉన్నా, ఏదో మిక్కిలి లొంగదనని ఉన్నట్టు వెల్లి పోయేవాడు.

ఆదివరకల్లా వాళ్ల కాలేజీమేగజై మలో ఎప్పుడూ సుందరంపద్యాలచే మొదటిస్థానము. కాని ఒకపద్యాయము ఆస్థానాన్ని సువర్ణగేయము ఆక్రమించుకోవడం కాలేజీ విద్యార్థులలో కొంత అలజడికి కారణభూత మయింది. 'ఎంతయినా గర్లస్తూడెంటుకీ ఉన్న ప్రీతిరెన్ను (ఎంపకము) మఃకి ఉండడోయి' అన్నారు కొందరు సుందరంఅనుయాయులు. సుందరమాత్రం ఒప్పుకోలేదు. 'మనని మెచ్చుకొన్నప్పుడు సరియైన ఎంపకమూ, మరొకప్పుడు వేరొకటినా? నిశ్చయంగా ఆగేయాల్లా ఎంతయినా కవిత్వం ఉంది. నాది కేవలం గణబద్ధమయిన వచనం' అన్నాడు ధీమాగా.

ఆ తరవాత కొద్దిరోజుల్లో మళ్లీ తన ఆధిక్యతను నిలబెట్టుకోగలిగేడు సుందరం. పద్యరచన పోటీలో ఆతనిది మొదటిబహుమతి; ఆమెది రెండవబహుమతీని. అయితే ఆ ఒటమివల్ల సువర్ణకు అనందమే ఎక్కువగా కలిగింది.

అప్పటికప్పుడే వాళ్ల యూనివర్సిటీపరీక్షలు చాలా దగ్గరపడ్డాయి. సువర్ణ ప్రతిరోజూ ఏదోనవల చదువు

తూనో, పద్యాలు వ్రాస్తూనో గడిపివేస్తూ, ఇవాళకు అయిపోయింది, రేపటికంటే సరిగా కార్యక్రమం ప్రకారం చదువు జరిగితీరాలనుకొనేది. కాని, ప్రతి రోజూఇట్లాటిదే ఏదో తప్పనిసరిపనివచ్చి, పతనకార్యక్రమం వెనకపడింది.

ఆమెమేనమాచూ, సందర్శకుడూ అయిన సాంబమూర్తి బహు మితిభాషి. ఆయన ఏవేవో పూర్వచరిత్రలనుగరించి గాని, చదవగంటుంచిగాని తప్పమరివేటి గురించీ మాట్లాడలేడు. చదవగమనేదే లేకపోతే ఆయనకు వర్తమానకాలమనేదే ఉండకపోవునేమో అన్నంత ప్రబలిగా ఉండేవాడు. కాని రాకలసిన రాబడిని చేకీర్చించుకొనే సందర్భంలోమాత్రం ఆయన చాకచక్యం అపారమయింది.

ఆయన రెండుమూడురోజులకంటే ఏకనీతుగా క్లబ్బులో చదవగంట ఆడి తనివిచెందక తన ఇన్ని సంవత్సరాల అనుభవానికి ఆజ్ఞేయుడయిన యువక ప్రతిష్ఠర్థిని వెంటపెట్టుకొని వచ్చి ఇంటిదగ్గరే ఎత్తుపై యెత్తు ఆరంభించాడు. అటు మంచి కటాకటగా ఉన్న సమయంలో సునర్ల వచ్చి, 'మామయ్యా, ఆ రైతులు రైలుకి వెళ్లిపోవాలిట, నీతో మాట్లాడాలి అంటున్నారే' అంది. సాంబమూర్తికి అటలోనుండి లేవడం ఇష్టం లేదుగాని, తప్పనిసరిగాలేచేడు. సువర్ణ 'పోనీ, నీఅట అందాకా నేను ఆడుతూఉంటానులే' అంది. ఆయన నవ్వుతూ, 'బాగుండవూ, నేనే సరిగా అట నిలబెట్టలేక మూడురోజులకంటే తంటాలుపడుతూ ఉంటే నువ్వు ఆడడమా'అంటూ హాలులోకి వెళ్లి పోయేడు.

ఆయన వెళ్లిపోయినా, సుందరం చదవగంట బల్లమీదకంటే మొగం ఎత్తలేదు కొంతసేపటివరకూ. ఆమె, ఇక మరి లాభం లేదని, గంభీరంగా ముఖం పెట్టి, 'ఇదేనేమిటి సార్, యూనివర్సిటీ పరీక్షలకి తయారవటంకీ'అంది. లోపల్లోపల ఆమెకు, తనలాగే కాదు, తనకంటేకూడా కాలహరణప్రవీణుడయిన వ్యక్తి ఉన్నాడనే భవ్యవయస్సు లేకపోలేదు.

రాని నవ్వును బలవంతంగా తెచ్చుకుంటూ 'ఇదొక్కటే అయితే బాగానే ఉండును. ఇంకా

ఇల్లాటి తలతిగుడుకుపనులు ఎన్నెన్నో ఉన్నాయి. వీరి చెయ్యవచ్చును, దేరిమట్టు కడే అవసరంగా, తప్పనిసరిగా ఉంటుంది అప్పటిమట్టుకు—అన్నాడు అదివర కెంతో పరిచయం ఉన్నట్టు.

తిరిగి సాంబమూర్తి వచ్చేక ఆమె మరి ఆట ఆహనివ్వలేదు. 'సరిగా నెల్లాళ్లయినా లేవు తెలుసునా నూ పరిక్షలు. ఎంత తెలివయినవాళ్లయినేమాత్రం ఇలా దీక్షగా చదరంగం ఆడుకుంటూకూర్చుంటే—' అని సాభిప్రాయంగా అగింది.

'ఏమిటి, మీరు కా లేకపోతే చదువుకున్నారా? అన్నాడు సాంబమూర్తి అప్పడే తెలివించినట్లుగా.

'ఆ, మేమిద్దరమూ ఒకటే క్లాసు. ఆప్సనల్ను (ప్రశ్నక విషయములు) కూడా సమానమే' అన్నారు ఉభయులున్నూ.

—'అయితే ఈ నెల్లాళ్లూ మీరిద్దరూ కలిసి చదువుకుంటేనో' అన్నాడు సాంబమూర్తి నూచనగా.

ఆమె సాభిప్రాయంగా ఆతని వంక చూసింది.

ఆతడు నిర్మోగమాటంగా 'మీ అభిమానానికి కృతజ్ఞుణ్ణి. కాని నాకు ఒకరితో కలిసి చదవటం అలవాటలేదు. రాత్రి ఒంటిగంటప్పడయినానరే, నేను ఒంటరిగా చదువుకుంటేనే నాకు చదివిన కాస్తా అర్థమవుతుంది. నైగా నాకు మరొక బాధ్యతఉంది.

పరిక్ష ఏమయినానరే, మా మార్కాన్ని మాత్రం పాసుచేయించాలి' అన్నాడు.

'ఎవరు? ఎప్పుడూ నూటు పేసుకొనే ఆ పాదావు—'

'అవును. వాడే ఆసలు ఈ సంవత్సరం నా కాలక్షేపం వదిలుకుంటుంటే నేనుకూడా సాగడానికి వాడే కారణం. అంచేత ఎల్లాగో ఒకలూన వాణ్ణి ఈ నెల్లాళ్లూ కష్టపడి తయారుచెయ్యాలి. అధ్యయనం, ఇంగ్లీషు తెలుగు ఇల్లైనయినా వాణ్ణి పాసుచేయిస్తానని కంకణం కట్టుకున్నాను—'

'మంచికంకణమే—మరి మీ పరిష్కారం?'

'వాడు పాసయితే నా కడే చాలును—నాకు ఎల్లాటి మార్కులువచ్చినా, చివరికి పరిక్ష ఏమయినా సరే నాకు విచారంలేదు.'

'మంచి పూనికే. ఇలా చదరంగంలో లీనమయితే అయినమాత్రం ఎల్లా ప్యాసవుతాడు?'

'అదే ఆలోచిస్తున్నాను. కాని ఎదురుగా చదరంగం కనిపిస్తూఉంటే నాకు తక్కిన ప్రపంచకమే అక్కరలేదు. సరేకాని, పంతులుగారూ కలవు, ఆట సుమారు పూర్తయినట్టేకదూ, ఇక మూడెత్తులగా వేసి రాజు ఆటకట్టు; కలవు, వస్తానండి' అంటూ చరచరా వెళ్లిపోయేడు.

ఆమె చాలా అభిమానపడ్డది. తాను ఇంతగా మాట్లాడాలనీ, కలిసి చదువుకోవాలనీ కుమారులం చూపిస్తూ ఉండగా, అంత నిర్లక్ష్యంగా వెళ్లిపోవడమా? తానేమీ మొద్దుపెట్టి కాదే; ధన్యులైన వస్తుందేమోనని ఆకూడా పెట్టుకొంటున్నదిదా!

ఆమె అతిదీక్షగా చదువు సాగించాలనే ప్రయత్నించింది. కాని ఆమె ప్రోద్బలము ఏమీ లేకుండానే క్రమక్రమంగా సుందరాన్ని గూర్చిన ఆలోచనలు ఎక్కువ కాసాగేయి ఆమె మనస్సులో.

నాలుగురోజులు పోయిన తరువాత మట్టమధ్యాహ్నపు టెండలో, చెమటలు కమ్మకుంటూ వచ్చేడు సుందరం. ఆమె చాలా ఆశ్చర్య పడ్డది ఆతని వాలకం చూసి.

'నానోట్టు, తన టెక్టు కలిపి పాఠశాలకు మా మార్కం. బహుశా పరిక్షలదగ్గరకదా అని ఎవరో నేపీహితులే సంధించిఉంటారు—మీదామా టెక్టు, నోట్సు ఒకపర్యాయం ఇస్తే రాత్రి కావలసిన ముఖ్యాంశాలేవో తీసుకొని రేపటి కిచ్చేస్తాను.'

'బాగానే ఉండండి, పరిక్షలమం దెవరయినా పుస్తకాలివ్వగలరా? అందులోనూ మీరే చెప్తున్నారు మీ పుస్తకాలెవరో సంధించారని, నావాటిని సరించి మాత్రం అంతకంటే నిబ్బరం ఏమిటి? అంది సోల్గానంగా సువర్ణ.

'అవును నిజమే, ఎవరికయినా అవమానం ఉండవలసిందే. అందులోనూ నేను పరధ్యాంశంగా మరిచిపోయి ఉండవలసిందే మీ రవసరంగా శ్రమపడవలసి

వస్తుంది' అంటూ తన పని అయిపోయినట్లుగా వెనక్కు తిరిగేడు.

ఆమె తనబడుతూ 'ఉంపంకి, పుస్తకాలు తీసుకొనివస్తాను' అంటూ తన గదిలోకి వెళ్లింది.

అతడు కొంచెం ఆశ్చర్యపడి నిలబడ్డాడు. ఆమె పుస్తకాలు తెచ్చి టేబిలుమీద ఉంచింది. అతడి వైఖరి చూస్తే, ఎక్కువసేపు మాట్లాడాలనికాక, వెంటనే పుస్తకాలు తీసుకొనివెళ్లి పోవాలని ఉన్నట్లుగా రూపించింది. అతని తొందరను గమనించిన ఆమె 'మీ నోట్సులన్నీ నాకు ఇస్తానని మాట ఇస్తేనే' అంటూ పుస్తకాల తని చేతిలో ఉంచింది.

అతడు 'అలాగే, తప్పకుండా, సాయంకాలం హోటలుకి వెళ్లి నవ్వుడు మోడరన్ పాయిన్టీనోట్సు, నాడీ ప్రైడ్లు ఎస్సెల్సూ ఇస్తాను' అని మరి ఆమెమాట విని పించుకోకుండానే వెళ్లిపోయాడు.

పరీక్షల వేళకు వారి పరిచయం మరికొంత దీనినకుంది.

ప్రతిపరీక్షకూ రాసని ఎంతో మురిపిస్తూ సుందరంబలవంతంబాద కూర్చున్న సూర్యం పాసయేడంటే, అది కేవలం సుందరంజిత్యశక్తే అనడానికెట్టి సందేహమూ లేదు.

సుందరం కాలేకీ రెండవవాడుగా పాసయేడు. పాపం, సరిగా సమయానికి వచ్చిన జ్వరంతో బాధపడుతూకూడా ఘోర ఇంగ్లీషు తెలుగు పరీక్షలకు హాజరయింది. తక్కినవాటికి కదలడానికి వీలేనంతగా జ్వరం ఎక్కువకొంటున్న ఆమెపరీక్ష పూర్తికాలేదు.

రెండునెలలు పైగా వేధించిన జ్వరం బాగా తగ్గితరువాత ఆమె సుందరానికి కబురుచేసి 'మొన్నటి పరీక్షలకు మీ సూర్యంగారిని తయారుచేసినట్లుగా, నన్ను తప్పటి సెప్టెంబరు పరీక్షలకు తయారుచేసి బాధ్యత మీది' అంది.

అతడికి దిగ్భ్రమ కలిగింది—'వాడికోసం నేను కష్టపడలేదననుగాని, అందులో నా స్వార్థం చాలా ఉంది. వాడికి బాగా బోధపరచటంకోసం నేను బాగా

చదువుకోవడమేకాక, అసలు ఒక్కపుస్తకమయినా నేను కొనలేదు; కాలేజీవాల్లిచ్చిన స్కాలర్ షిప్ తప్ప తక్కిన నా ఖర్చంతా వాడే వెట్టుకున్నాడు.'

'కావచ్చును—నన్ను తయారుచెయ్యటంలో మటుకు స్వార్థం ఉండకూడదా ఏమిటి? నేనూ మీ శ్రమకు వృథాపోనివ్వ; మీ సహాయం ఉంటే—'

'డబ్బుగరించా, ఊరికినే సరదాకి అన్నాను. అంత కేవలం డబ్బుకోసమే అయితే ఇంకా చాలా విధానాలున్నాయి. సరేలేండి, మీరు సహజంగానే ఫస్టుక్లాస్ తో పాసవలసినవారకదా, మీకు ఒకరి సహాయం ఏం ఉపయోగిస్తుంది? ఏమో, నాకుమాత్రం ఒకరు చెప్పినకంటే నేను చదువుకుంటేనే ఏదైనా బాగా బోధపడుతుంది.'

'అదంతా నా పూచీ; మీరు ఇష్టపడితే చాలును.'

—సెప్టెంబరులో ఆమె బి. యే. పూర్తయేక, కొంతకాలము దేశమంతా తిరిగి, తిరువాత ఇద్దరూ యం. ఏ. బి. యల్. చదవాలని ఊహ. తక్కినవీరు కుదిరేయిగాని, ఆమె బి. యే. చక్కపుమాత్రం పూర్తికాలేదు—ఆ అవసరంకూడా కనబడలేదు.

ఆ సంవత్సరాంతాన సుకర్ణా సుందరములు భార్యభర్తలయేరు.

అతడు యం. ఏ. బి. యల్. చదవుతూ చదువుతూ మనివేశాడు, ఆమె మేనమామ సాంబయ్యార్ని డబ్బు పంపడంలో చేసిన అశ్రద్ధను ఆమెబోధాసీ న్యంగా అపార్థం చేసుకొని.

ఆ తరువాత యర్ల ఎంతో బ్రతిమాలింది, మల్లీ చదవమని. అతడుమాత్రం మరి అంగీకరించలేదు.

పోనీ, మనివేసినవాడు నిర్విచారంగానయినా కూర్చున్నాడా అంటే అది లేదు. ఏవో నానారకాల ఉద్యోగప్రయత్నాలు. ఆమె చాలాసార్లు అతన్ని తెదిరించింది, మీరు ఉద్యోగం చేస్తే నేను హెర్ని చేసుకుంటానని.

‘మరి నన్నీం చెయ్యమంటావు నువ్వూ, నీవబ్బు
తింటూ, ఆ తిన్నదయినా అరగకుండా చేతికాని
దద్దమట్టగా కూర్చోమంటావా?’ అనేవాడు సుందరం.

‘అదేమి మాటలండీ, నాడబ్బుని నేనెన్నడూ
అనుకోలేదు. నా చిన్నతనంలో కొన్నాళ్లు మా నాన్న
గారి డబ్బు; ఆ తరువాత కొన్నాళ్లు మా మామయ్యది;
తరువాత మీది—అంతే. దానితో నాకు పూచీలేదు.’

ఆత్మప్రతిష్ఠాపరుడయిన సుందరానికి అంత
మాత్రంలో తృప్తికలగలేదు.

‘పోనీ, మీరేదయినా వ్యాపారం చెయ్యండి.
అందుమీద వచ్చిన లాభంతో మనం కాలక్షేపం
చేద్దాము. అసలు డబ్బు మట్టుకోకుండా’ సుందరానికి
ఈ అభిప్రాయం వచ్చింది. కేవలం ఒకరికింద నాఖరీ
చెయ్యడంకాదు. అలాగని పనికోకుండా అర్జన
లేకుండా కూర్చోడయ్యాకాదు. బాగానే ఉంది అను
కొన్నాడు.

స్వనేకీవస్తువుల వ్యాపారం, మద్రాయంత్రము,
వారపత్రిక-ఆఫీస్ అలోచనల్లో ఆద్యులేంగా ఉన్నా
యి. కాని, తీరా అడుగుపెట్టేసరికి, వాస్తవికవ్యావహా
రిక జగత్తులో కష్టనష్టాలను ఎదుర్కొనే కత్తి లేక
పోయింది సుందరానికి. లాభాలేమో తాను ఊహిం
చినకంటే ఎక్కువగానే వస్తున్నట్లు కనబడేదిగానీ,
అవేవో క్రొత్తక్రొత్త తప్పునిసరి ఖర్చులూ, పెట్టు
బడలూ! ఎప్పుడూ డబ్బునిమీదే లేదేకాదు. కాని
సుందరం అట్టే తెలివితక్కువవాడు కాదు. నష్టం
వస్తున్నదని గమనించగానే అతిచురుక్కారంగా
ఎక్కడిదక్కడ తెగగొట్టి సర్వవ్యాపారాన్నీ ఉప
సంహరించేడు.

వ్యాపారాన్ని కట్టిపెట్టేస్తున్న రోజుల్లోనే
అతడు ముచ్చటగా మూడు కథలు రాశాడు—తననే
ప్రధానపాత్రగా చేసుకొని, తనమట్టా ఉన్న వాతా
వరణాన్ని, స్నేహితులను తన ప్రశ్నోకదృశ్యంనుండి
పరిశీలిస్తూ, మూడుకథలూ తన జీవితంలోని మూడు
విభాగాలకు చెందినవి. వాటిలో ఏదో ప్రశ్నోకలక్ష
ణాలు ఉన్నా లేకపోయినా, సహజత్వానికి సారల్యా

నికి లోటులేదు. వైగా కథావస్తువుకూడా అంత సీరస
మయినది కాదు.

ఏమయినేమి, అతని మూడుకథలకూ రాదగిన
కంటే ఎక్కువగానే పేర్లప్రతిష్ఠలు వచ్చేయో, లేక
ఆరంభంలో ఎవరు ఏమాత్రం పొగిడినా అతిగా కని
పించేదో సుందరానికి, తాను ఏమయినా ఏమికాక
పోయినా—ఆశమం ఒక రచయిత ననుకొన్నాడు.
తన భావికవిపాత్రము సారస్వతశ్రీత్రమే అని
నిశ్చయించుకొన్నాడు.

కాని, తీరా ఆతను రచయిత ననుకొని, తీర్చి
దిద్ది వ్రాసేసరికిల్లా అతని రచనల్లో మెచ్చుకోదగిన
అంశాలతోపాటు చాలా లోటుపాట్లుకూడా కనిపించ
సాగాయి విమర్శకలేఖలకు. అది సుందరంకాక
మరెవ్వరయినా అయితంటే అతిసామాన్యంగా లెక్క
చేసిఉండురు. కాని వయసుతోపాటు సుందరంలో
అనూనూకూడా ఎక్కువ కాసాగింది. ఏమాత్రపు నిరు
త్సాహకర విమర్శనకూ తాగుకోలేకుండానేకాదు,
తాను ఆశించిన ప్రోత్సాహమూ, ప్రశంసా ఆశించిన
కంటే ఒకింత తక్కువగా వచ్చేసరికిల్లా ప్రపంచం
అంతా తనను అవహేళన చేస్తున్నట్లుగానే, తనను తన
ఆకత్తికి ఎత్తిరాడుస్తున్నట్లుగానే ఉండేది.

ఎంతోకాలం స్నేహితులుగా ఒకరినొకరు ఎన్ని
దృశ్యభాలయండి పరిశీలించుకొన్నవారే వాగ్దమాను
—పరిణయంగా, వైత్రిగా, బంధముగా వారి స్నేహ
లత కొనలుసాగి నవలెత్తి తావులెసి వెలసిన జనకనే
వారు భాగ్యాభర్తలయేరు. ఇక ఈ స్నేహమూ,
ఈపరస్పరాకర్షణ ఇవన్నీ దృఢంగా నిలబడతాయన్న
విశ్వాసం కుదిరిన జనకనే వివాహబంధాన్ని వరించేరు
వారు ఉభయయున్నూ.

పెళ్ళిఅయినవాటినుండి అదేదో విభేదము వారి
నడుమను ఏర్పడినట్లుంది. బంధములేని ఆ తొలి
రోజులలోని లాలస క్రమంగా నిర్బంధముగా తోచే
దేమో. ఆమె ఏదో మారిపోతున్నదనేకాక, తాను
యద్విధంగానూ ప్రయోజకుడు కాకపోవడంవల్ల ఆమెకు
తనమూలంగా ఆనందలేకమయినా కలగటం లేదనీ,

తనమూలంగానే ఆమె ఎంతో సౌఖ్యాన్ని కోల్పో తున్నదనీ సుందరం అభిప్రాయం.

నిరుత్సాహం అనేది మానవుడిలో పొడనూపకనే పోనాలిగాని, అది ఒకమారు పాడుకొంటే అంటే క్రమంగా ఇదిరభావన లన్నిటిమీదా తన ముద్రను బలంగా హత్తులగు. క్రమక్రమంగా, తాను అని ఒక వ్యక్తి లేకపోతే సువర్ణ ఇంతకంటే ఎంతగానో అనందించగలిగిఉండుననీ, ఇక తక్కిన అంశానికూడా తన అవసరం ఏమీ ఉన్నట్టుగా లేదనీ, అందుకల్లా తాను విద్యనాటకరంగమునకి ఎటువంటి అలజడి లేకుండా నిష్క్రమించటమే ఉచితోచితమనీ భావించే స్థితికి వచ్చేడు సుందరం.

అదివరకే సూక్ష్మరూపం అంటే, వివాహ మయిన ఉత్తరక్షణమునండి సువర్ణజీవితంలో ఒక క్రొత్తలక్ష్యము ప్రస్ఫుటమయింది. అది ఏదంటే సుందరాన్ని కేవలం సుందరంగాకాక భర్తగా ఆరాధించటము. ఆమెపైభరిలోని ఈ క్రొత్తపద్ధతి అతనికి అర్థం కాలేదు. తననుగూర్చి ఆమె ఎక్కువగా కష్టపడుతున్నదేమోనని, తననుకాక ఇంకెవ్వరినయినా ఆమె వివాహించేననికంటే ఆమె చాలా అనందించగలిగి ఉండునన్న అనుమానంతోనే అతడు నిత్యమూ ఆకుల పడుతూఉండేవాడు. అతనిని సరిగా అనందింప జేయలేకపోతున్నందుకుగాను ఆమెకూడా మథనపడుతూనే ఉండేది. కాని ఇద్దరూ సౌమ్యత్వానికి, నాగరకతకూ ఒకరికి ఒకరు తీసిపోయేవారు. కారు. కాగా, తాము అతిఅన్యాయంగానే ఉన్నట్లు లోకాన్ని నమ్మించే విషయంలో ఇద్దరూ అద్వితీయులే.

తనవద్దకూడా ఎంతగా దాచినా, ఆమె అతని అసంతృప్తిని గుర్తించగలిగేది. "ఆమెఎన్నోపర్యాయము లంది—నాపేరను భూమిలూ, న్యవహారాలూ అన్నీ ఉండటం చాలా అసహ్యంగా ఉంది. చీ. కీమాటికీ నాపేరునే అన్నికాగితాలూను, ఒక మంచిమహారం చూసి అన్నీ మీపేరుకీ మార్పించేస్తా"నని. అతడు చాలా లేలికగా, ఉల్లాసాన్ని ప్రకటిస్తూ, 'ఎందుకు పోనిద్దా, ఇప్పుడంతటి అవసరం ఏమివచ్చింది? ఇప్పుడు నీకుగాని

నాకుగాని ఏమైనా ఇబ్బందిగా ఉందిగనకనా?' అనేవాడు. ఆమె తాత్కాలికమయిన అతని సమాధానంతో తృప్తిపడి ఊరుకునేది. అతని మనస్సుకూ తెలిసేది ఆమెలో ఎట్టి కల్మషచ్ఛాయూ, కృతకత్వలవమూ లేదని. కాని అతని మనస్సుమాత్రం బింటరిగా ఉండేసరికల్లా ఏమేమో ఆలోచించకుండా ఉండలేకపోయేది.

ఎంతగా పాడుకొనిపోయిన కల్మషమయినా సరే, ఉవ్వెత్తుగా పొంగిపారలే ప్రోత్సాహంలో కొట్టుకొనిపోయింట్లు. తన నైస్యాన్ని గూర్చి, అసామర్థ్యాన్నిగూర్చి ఎన్నో వింతయోచనలను కలిగినా, నిత్యమూ సువర్ణముఖునికీ వెలుగడే స్మితామృత తుంగాలలో తలముగ్గులు కావడా ఉండలేకపోయేది అతని మనస్సు. ఆ అనందసుమమనెక లోపల్లోపల విషాదవీరదాలు ఉండినా ఆమెకుమాత్రం గోచరించే సావకాం ఏదీలేదు.

అనుదినమూ, అనుక్షణమూ ఎన్నెన్నో మాటపట్టింపులూ, అభిప్రాయభేదాలూ వస్తూఉండినా పద్మావతః ముల దాంపత్యములో అంతకంటే ప్రబలమయి విభేదము ఏదీలేదు. మొత్తంమీద ఇద్దరూ ఉల్లాసంగా జీవితం గడపడమే తల్లత్వముని నమ్మేవారే—కాని, ఆ లక్ష్యవిధికి అనుసరించే పథాలలోనే విభేదము. కాని, అరకం విభేదాలు ఎంత తరుచుగా వచ్చేవో అంత లేలికగా అంతరించేవి. మొత్తంమీద వారిది అనకులదాంపత్యమనే చెప్పనచ్చును. ఆ అనికూల్యమునకు వారి ఉభయుల ఆధికసంపత్తికూడా ఎంతో దోహదం చేసింది.

పరిస్థితులు ఎప్పుడూ ఒక్కలాగే ఉండవు. తన ఇష్టంకంటే సుందరం బలవంతాన్ని ఆధారంగా చేసుకొని సువర్ణ బయలుదేరింది చెల్లెలు పద్మకు జబ్బుగా ఉందంటే. మొదట్లో సుందరం తాను బయలుదేరేడుగాని, చిట్టనివరకు టిక్కెట్లు తీసుకొనేవేళకు తనకూ ఎంతో ఆత్మతగా ఉన్నా తాను ఇంటిదగ్గర ఉండి చేయవలసిన పని చాలా ఉండడంచేత తాను అగిపోవలసిఉందన్నాడు. కొంతసేపు సువర్ణ అతన్ని ప్రోద్బ

లము చేసిందిగాని, అతడి వైశ్యుల్యికి లొంగిపోయి, 'నేనూ అట్టే ఉండను—కొద్దిలో ఏమాత్రమయినా నయంగా ఉంటే వాళ్ళను ఇక్కడికే తోడుకొని వస్తా'నని చెప్పి రైల్వేకింది.

క్రమక్రమంగా రోగిని కదపడానికి వీలులేని పరిస్థితిలో కొన్ని నెలలు గడిచేయి. ఎల్లనయితేనేం, రోగం తిరుగుమొదలై పట్టింది. ఈలోపున పద్మభర్త వసంతం రాసిన కృతజ్ఞతా లేఖలకు ఒక అంతులేదు. కొన్నాళ్ళపాటు చదివిచదివి సుందరం వాటిని చదవడం మానుకొన్నాడు.

సువర్ణ వ్రాసింది—'అ! తేదీ రాత్రి బండిలో అక్కడికి వస్తున్నాను' అని. అదే భోగ్టా వైరుకూడా వచ్చింది.

ఆవేళ మధ్యాహ్నం వైరువచ్చిన దగ్గరనుండి సుందరం మామూలుకంటే ఎంతో ఉత్సాహంగా ఉన్నాడు. అప్పటినుండి అదేపనిగా గదిలో అటూ ఇటూ పచారుచెయ్యడం ఆరంభించాడు. మధ్యమధ్యాహ్నం తేబిలుమీదో, మంచంఅంచనో ఒక్కక్షణం కళ్లు మూసుకొని కూర్చోనేవాడు. మళ్ళీ లేచి, ఇసుమపించిన తర్వాతో నడక మొదలుపెట్టేవాడు.

రాత్రి పండ్లండగుంటలకు రయలు రావలసి ఉన్న సాయంకాలము ఏడుగంటలకే కారు డ్రైవరుకి తీసుకొనివెళ్లా లన్నాడు సుందరం.

కారుడ్రయనరు వెంకట్రావు ఏడుగంటలకు సర్వం సిద్ధంచేసుకొని, బితుకుగా అతనితో మనవిచేసుడు.

'ఇంకా నువ్వు వెళ్ళలేదా? బండి ఎప్పుడు వస్తే నీకేమి' అని గొంతు తగ్గించి, నెమ్మదిగా బోధపరుస్తున్నట్లుగా 'మాదూ, వెంకట్రావు, రయిళ్ళ సంగతిన్న లేదు. ఒక్కొక్కప్పుడు గంటలకొద్దీ లేటూకావచ్చునుగాని, ఒక్కొక్కనాడు సరిగా వెళ్ళి వచ్చేస్తాయి. అయినా మనకు ఇక్కడ వేరే చెడిపోయే పని లేనప్పుడు అక్కడికే వెళ్లి ఉండటం మంచిదికాదా? నువ్వు వెళ్లు—నాకుగాని, నిద్రరాకపోతే నేను పదకొండు పన్నెండు అప్రాంతంలో వైకిలుమీద బయలుదేరివస్తాను; నువ్వు వెళ్లు' అన్నాడు.

శుభారు రాత్రి ఎనిమిదిగంటల ప్రాంతంలో వైద్యుడు నారాయణశాస్త్రిగారు వచ్చేరు. ఇన్నిసం త్వరల అవధిసంఖ్యలూ ఆయన ఎన్నడూ సుందరాన్ని అంత ఉత్సాహంగా చూడలేదు. తనంతటతాను ఎన్నో విషయాలు చర్చించి స్వయంగా మందడిగి తీసుకొన్నాడు. భోజనంకూడా రోజూకంటే తృప్తికరంగానే చేసేడు. ఆనాటి అతని హుషారు ఆరునెలలు కనబడకుండా, ఇతరకృత్య నిర్వహణలో నిమగ్నరాలయిన భార్య విజయవంతంగా తిరిగివస్తున్నదన్న ఆలోచన వల్ల కలిగిందని సామాన్యంగా అర్థం చెప్పవచ్చును. కాని, అర్థాలకేమి, ఒక్క భగవద్గీతకు బహుభాష్యులు; ఒక్కొక్క భాష్యినికీ అనంతమయిన వ్యాఖ్యానాలు; అలాగే మానవుల ప్రవర్తనకూడా ఎన్నిరకాలుగానో అర్థం చెప్పవచ్చును. కాని ఎన్ని అర్థాలు ఎంతతెలివి తేలులుగా చెప్పినా, ఏఒక అర్థంకూడా మూలాన్ని పూర్తిగా విస్మయంగా తెలుపలేదు. అది కేవలం వ్యక్తుల తరచూ ననుసరించి కేవలం ఊహనలమాత్రమే తెలియపలసినది.

రాత్రి తొమ్మిదిగంటల ప్రాంతంలో అతడు పడకకుర్చీలో కూలబడ్డాడు. ఇక మరి ఒక్క మాడు గంటలే ఉన్నాయన్నమాట తననూ, సువర్ణనీ ఎవంగా ఉండడానికి. కాని, దగ్గరగా ఉన్న కాలమంతా తావిద్దరూ సంతృప్తంగా కలిసేఉన్నారా? లేదు, లేదు. ఏదో ఒక బ్రహ్మాండమయిన అగడ్త తమ ఇద్దరినీ దూరదూరంగా ఉంచేస్తున్నది—అది అంతరించడమెలాను??

అతని మనస్సు తనకానికి ఎన్నెన్నో వేలపర్యాయములు పరిభ్రమించే యంత్రంకంటే వడిగా పనిచేయసాగింది.

గడియారం పదిన్నర కొట్టుమాఉండగా అతడు ఏదో నిశ్చయాలకి వచ్చినట్లుగా కుర్చీలోనుండి లేచేడు.

ఒకమారు రెండడు దిగి, అంతా సరిగానే ఉన్నదనుకొని, అతడు గదిలోపున గడియారేసుకొని, పుస్తకాల బీరువా తలుపుతీసేడు.

మధ్యరాలలోని పుస్తకాల నొత్తిలించి, వాటి వారసున్న చిన్నసీసాను తెరిచితిని అస్సుటంగా ఉన్న

దీపపువెలుగులలో సంతృప్తికరంగా చదువుకొన్నాడు సీసాపేరు. సందేహ మేమీలేదు— పోటాసియమ్ నైకేడు.

సదరహాసంగా వెళ్ళి 'పేదలుమీద సీసా ఉంది' అదివర కెన్నడూ ఎరగనట్లుగా తనను అద్దంలో పోతగా చూసుకొనాగాడు.

అత నల్లా నిలబడిఉండగానే పదకొండు కొట్టింది గడియారం. అతడికి చాలాకోపంవచ్చింది—తాను చేయ వలసిన పని ఇంకా చాలా మిగిలిఉండగానే 'తేళ అయి పోవడమేమా అని.

దీనివా తీసి చూసుకొన్నాడు - ఓహోహో, ఎన్నికాగితాలు, ఎన్ని పుస్తకాలు. అన్నీ తన చేతితో చెక్కిన అక్షరాలతో నింపినవే. అక్షరం-ఎంత చక్కటి మాట! నాకేం లేని దట్ట-ఆ అక్షరాలను సమకూర్చిన మానవుడో-అతని మేధాశక్తి? అది అక్షరమా, కురమా?

అలోచన సాంతం కాకుండానే, డైరీ తీసి, అందులో ఆరోజు కాగితం తీసి, 'అంకిమనికి' అని కుదురుగా వ్రాసి, తీరుగా సంతకంచేసి, పుస్తకం మూసి 'పేదలుమీద ఉంచేసేడు. మళ్ళీ అలోచించి, పుస్తకం తెచ్చి, తానప్పుడు వ్రాసినది ప్రస్తుటంగా కనబడేట్లు ఉంచి, వేరే కాగితంమీద ఉత్తరం వ్రాయటం ఆరంభించేడు. ఉత్తరం వ్రాయబోతూఉండగా, కళ్ళు వణకడానికి అతడు నవ్వుకొని, తనకు తానే 'వైశ్యం' చెప్పకొన్నాడు. అతడు ఎంత యత్నించినా, అక్షరాలు కొక్కిరిబిక్కిరిగానే తయారయ్యాయి.

“సువర్ణా!

జగత్తులో ఎన్నెన్నో విపరీతాలు జరుగుతూ ఉంటాయి. వాటిలో ఒకదానిని మనము ఎదుర్కోవలసినవిచ్చింది.

నేనే వివిషయంలోనూ, ఏమాత్రమూ ప్రయోజకుణ్ణి కాలేకపోయేను.

ఉత్సాహస్వరూపిణి మయన కీకల్లుకూడా నన్ను అంటిపట్టకొని ఉండే నిరుత్సాహపురుషుల లోలగ లేదంటే, నన్ను ఆనందపరచమన్నది లోకంలోని ఇతరుల కష్టానికి సాధ్యమకా దనుటంటాను.

అన్ని విషయాలలోనూ, నీవు నా కిచ్చినదాంట్లో వెయ్యిగంటకూడా, నీకు నేను ఇవ్వలేక పోయేను. ఈజ్యూలో మరీ ఇవ్వలేనకూడా. తరువాతి సంగి లేమిటో?

నవ్వు ఈదుర్బలాణ్ణి ఎంతత్వరగా మరిచిపోగలిగితే అంతఎక్కువగా ఆనందాన్ని సాధించగలవు.

ఏమి చేతనయినా, ఏమి చేతకాకపోయినా సర్వదా తన తృప్తితోపాటు నీ ఆనందాన్ని వాంఛించే- హితుడు, ముందరం.”

ఉత్తరం గాలికెగిరిపోవడం, డైరీక్రింద ఉంచి, మళ్ళీ కుర్చీలో కూలబడ్డాడు. ఎట్టఎదురుగా విచిత్రాత్మో పెదవులకు విందుచేసే స్పాక్రటిస్ మహాశయ్యుడు సాక్షాత్కరించేడు. స్పాక్రటిస్ వేత్త అంటున్నాడు—“మనం మనమన మార్గాల ననుసరిస్తాం. మీరు బ్రతుకుబాటను, నేను మృత్యువృత్తాన్ని. కాని, వీటిల్లో ఏది మేలైనదో భగవంతుడికే తెలియాలి.”అని.

సుందరందైర్యం ఇనుమడించింది.

ఏది మేలో ఎవరికీ తెలుసును-అది మంచిది కాదని ఎన్నడూ చూడకుండానే ఎల్లా నిర్ధారణచెయ్యం? అతడు సీసాను పెదవుల సమీపానికి తీసుకొనివచ్చి, ‘ఛ! ఇది బహు కళ్యాణశ్రీకేకమయిన వదలి’ అనుకొని, లేచి, వెంకిగిన్నెలోని పాలలో సీసాలాని ద్రవం నాలుగుచుక్కలు వేసి, స్థూలు నడుమను గిన్నె ఉంచి మళ్ళీ పచారచేయడం మొదలుపెట్టేడు.

గడియారం ధీమాగా పదకొండున్నర కొట్టింది. ఇక నొక్క అరగంటమాత్రమే వ్యవధి. మహాఅయితే ఒక గంటమాత్రమే, ఈలోపునే సర్వం అయిపోవాలి. హుఁ, అయిపోవడానికి ఎంతనేపు, కొద్దిక్షణాలు... అంటే—

నిబ్బరంగా వెళ్లి పడకకుర్చీలో కూర్చొని స్థూలు దగ్గరకు లాగి, గిన్నె అందమీద ఉంచి, చెవ్వు నడుము వాల్చేడు. మళ్ళీ స్పాక్రటిస్ మహాశయ్యుడు ఎట్టఎదురుగా ప్రత్యక్షమయేడు. ఏమిటోకూడా ఈ సన్నిహితత్వం — రెండువేల సంవత్సరాల కురం ఉంది కివితపథంలో తను ఇద్దరినడుమనూ. ఈ

సుమారాన్ని అధిగమించిన సాదృశ్య మేమిటో? కేవలం విషపాత్రికనా-ఇంకా ఏమైనా సాదృశ్యముందా? ఆకడికి—ఏవేనో అదర్బాలకోసం, ఆశయాలకోసం పశుబలాన్ని, హింసాశక్తులను ఎదుర్కొంటున్నా నన్ను శృప్తియైనా అరడి కుంది. తన కేమిత్వప్తి—కేవలం జగత్తును, దాని దుర్భరవాస్తవికతను భరించలేక. అంతే కాదు. స్వకీర్తి పూజ్యముకాగా, ఇతరులమీద ఆధార పడడం ఇష్టంలేక.

తన నిశ్చయానికి, ప్రయత్నానికి విరుద్ధంగా, యోచిస్తున్నందుకు అతనికి తన మనస్సుమీద ఆగ్రహం విపరీతంగా కలిగింది—అంతలోనే నవ్వుకొన్నాడు, గడియశో, తూడానికో ఎన్నటికీ ఏమీ ఆలోచించ బోవని స్థితి సమీపించబోతున్నాడా ఇంకా ఏమేమో లాకేబంధాలను గూర్చి ఆలోచించటం ఎందుకు?

ఇక కొద్దిక్షణాల్లో ఏమవుతుంది? ఏమీ కాదు—జల్లమీది పాత్ర తన పెదవులనూ, రసననూ స్పృశిస్తుంది—అంతే. తరవాత ఏమో, అగమ్యగోచరం—కాను కాదు, కొంత యి నా ఊహించవచ్చును. మరొక్క గంటలో సువర్ణ సోల్లాసంగా వస్తుంది.—మొనట్లో ఆశ్చర్యపోతుంది-విచారిస్తుంది; తరవాత పశ్చాత్తాపపడుతుంది. పశ్చాత్తాపమా, ఎందుకో? ఆమె ఏయి నా తప్పుపని చేసిందా? లేదు నిజమే, లేదు నిజమే-అయితే ఆమె కందు కీ కిత్?

శ్రత్యక్షంగా కాకపోయినా, పరోక్షంగా ఆమె తనను హింసిస్తూనేఉంది. ఇది బహుశః ఆమెకు తెలియకపోవచ్చును. ఆమెకేకాక, ప్రపంచంలో చాలా మంది హింసించేవాళ్లకు హింసించబడేవాళ్ల పరిస్థితి అర్థంకాదు. అర్థంచేసుకొనినకూడా హింసించగల మనోదార్థ్యము గలవాళ్లు బహుకొద్దిమందే.

తాను చచ్చిపోతే ఆమెకు పశ్చాత్తాపం ఎందుకు? అధమం-విచారమయినా ఎందుకు కలగాలి?

ఆమె సామాన్యంగా ఆందరితోపాటు, తన చర్యను, స్వభావాన్ని ఖంపఖండాలుగా విభాగించి విమర్శించవచ్చును.

ఆమె తేవే మరొకరిని—మరొకరిదాకా ఎందుకు, ఇటీవల పద్మ జబ్బుమనిషి గా తయారయింది టిబ్బకూ, చెల్లెలికి ఉపచరించినట్టూ ఉంటుంది; బావ ఆనందానికి లోటులేకుండానూ ఉంటుంది. వసంతాన్నే వరించవచ్చును—నిరాటంకంగా, నిర్విచారంగా, నిశ్చంకంగా—

ఛీ! సువర్ణ లో అట్టి తలపు ఉందనుకోవడమా? తాను మరీమరీ బలవంతంచేసి వెళ్లమంటేనే వెళ్లింది. అయినా—

అతిప్రయత్నమీద మనోవిహంగాన్ని ఎగర కుండా నిబంధించుకొని, కుర్చీలో ముందుకు వంగి, గది అంతా కలయజూచేడు. ఓహో, ఎన్ని పరిచిత మయిన వస్తువులు-ఎన్ని ఎన్నిరకాల రోజులూ అనుభవించావా! ఇవన్నీ ఏమవుతాయో—అతనికేమో అసంతృప్తిగాలిచి, లేచి వెళ్లి కిటికీతలుపు తెరిచేడు. శుక్లద్వాదశి చంద్రముఖంవము కాంతిరంగాలతో రోదసిలో ఎక్కడా అంతరంలేకుండా చేస్తున్నది. క్రింద తోటలోని మల్లికానుసుపరిమళముతో మిళితమయిన నవ్వుతావి అతని ప్రాణేంద్రియమునీ కిరకిరలు పెట్టింది, అతడు మల్లీ నవ్వుకొన్నాడు—ఈ ఇంద్రియములను ఇప్పటికీ ఈ లౌకికవాసనలు విడిచిపెట్టవేమా అని.

తల చైతత్వి చూసేడు-ఎదురుగా చంద్రబింబనూ, తారాగణమున్నూ. తాను ప్రవేశించబోయే ఆ లోకంలో చంద్రబింబం ఉంటుందో, ఉండదో. ఈ నక్షత్రాలు ఇవి ఇలా ఎంతకాలమునుండి ఈ అనంతమయిన పర్వలవాన్ని సాగిస్తున్నాయో?—ఆ నక్షత్రాల కొలతలలో చూసినప్పుడు తనపంటి ఎన్నెన్నో కొట్టమందికి ఆశ్రయధూతమయిన ధరాగోళమే అణుమాత్రమయినా కాదే-ఇక తా ననగా ఎంతో? తనలోనే ఇన్ని కొనసాగని కోరికలూ, అందబోవని ఆశలూ ఉంటూఉంటే ఆ ఊహించలేనంతటి పెద్ద గోళాల లోనో? తనలో ఉన్న ఈ చైతన్యము వాటిలో లేక, ఏదోవాటికీక్రికి అతీతమయిన క్రమాన్ని అనుసరించి పరిధ్రుమిస్తున్నాయో? తన చైతన్య ప్రోతస్వీంకుమత్రం బలీయమయిన ఒక క్రమమూ, నియమతత్వం ఉండవా?

కొంతసేపటికి అతని మనస్సు ఏమీ ఆలోచించడం మనివేరేది. ఎట్టమీదటగా ఏమిచూస్తున్నావోకూడా స్పష్టంగా గోచరించడంలేదు—అలా ఉండగానే గడియారం గంటలకొట్టడం మొదలుపెట్టింది.— పన్నెండు. సరిగా రయలుచచ్చేవేళ. ఇకను మరొక అరగంటలోపున వాళ్లు వచ్చేస్తారు—వచ్చేలోపునే సర్వం సమాప్తమయిపోవాలి. మన ఘోరిలు చూస్తూఉంటే చేలతనం మరి ఎక్కువవుతుంది. నిశ్చయాల సన్నగిల్లి పోతాయి.

తొందరగా మళ్ళీ వెళ్లి కుర్చీలో కూలబడ్డాడు.

గిన్నె ఎత్తిపట్టుకొని, ఎల్లాగా తాగేస్తున్నానని కదా, మరిచెండు నిమిషాలు ఆలోచిస్తేనేమి అనికొని, గిన్నె ప్తాలుమీద ఉంచి, కుర్చీలో వెనక్కు చేరబడి గట్టిగా కళ్లు మూసుకొన్నాడు.

కొన్ని సంవత్సరాలక్రిందటి సంఘటన - ఆహారా ఇటువంటి వెన్నెలరాత్రి. ఒంటరిగా ఏటివంకకు వెళ్లు తున్న అరంగతిని చూడగానే ఏమో అనుమానం కలిగింది. తన అనుమానం నిజమే—ఆనాడు ఆమెకు సంగ్రహించటంలో తానుపడేసినదైన ధైర్యకాహసాలు ఆమెకే కాదు—తనకే ఎంతో ఉపకరించాయి. అప్పుడే తాను అస్థితిలోనే ఉండేవాడు. ఆనాడు ఆమెకు తాను జీవించటంలో ఉండే పరమార్థాన్నిగూర్చి ఎంతగానో బోధపరిచేడు. ఈనాడు తనకు అల్లా నచ్చి జెప్పేవారు, బోధపరిచేవారు ఎవరూలేక? తనకు ఒకరు బోధపరచ వలసిన అవసరం ఏమింది—తాను స్వయంగా ఆలోచించ లేదా? తనవల్ల ఏమీ ప్రయోజనం లేదని నిశ్చయించు కొన్న వెనుకనేకదా—ఆ, ప్రయోజనం లేకేమి—తానొక సచేతనడయిన మానవుడని ఉండకూడా—తానేమీ అశక్తుడుకాడే. అంగహీనడు కాడే. తాను తనకోసమూ, ఇతరులకోసమూ చేయవలసిన పనులు ప్రపంచంలో లేనే లేవా? ఒకవేళ తాను సుకర్ణను ఆనందింపజేయలేక పోవచ్చుక; కాని, ఇందువల్ల సూత్రం ఆమె ప్రస్తుతం కంటే ఎక్కువగా ఆనందించగలదా? పోనీ, ప్రపంచం అంతటికీ ఆమె ఒక్కటేకాదే—ఇంకా, తన అవసరం ఉన్న, తన సహాయం పొందదగిన వ్యక్తులే లేరా?

అతని ఆలోచన ఎక్కువనేపు పట్టలేదు. నిండుగా గాలికొట్టిన రబ్బరు బంతిలా కుర్చీలోనుండి తుట్టేడు అంత పొడవునుపెప్పి.

డైరీ మార్చి మళ్ళీ రాద్దామని చూసేడు. కాని, అంతటి ఆలస్యాన్ని భరించేట్టు లేదు అప్పటిసీతి— పన్నెండూ ఇరివై—టికటికటిక—అతిత్వరగా సంచలనమంది కాలచక్రము.

దీగవామిదకు డైరీ విసరి, గబగబ మేడదిగి పరుగెత్తేడు మెడ్డుగానీ. ఇటీవల కొన్ని సంతకనాలుగా పైకిలు తీయని తాను పైకిలు తొక్కగలదా అన్న సందేహకలం అతని మనస్సులో మెరిసి, అతన్ని నవ్వించింది.

ఇంటర్మీడియేట్ చదివే రోజుల్లో పైకిలు పండేలోకూడా అత సంత తొందరగా తొక్కలేడు.

ఊరుదాటినతర్వాత మాడుమైళ్ళకు అసలు రోడ్డులో దారికలుస్తుంది. ఈలోపున కారును ఎదుర్కొనకక్కరలేకపోతే చాలును, తరువాత ఎంత మేరయినా నిర్విచారంగా సాగిపోవచ్చును.

దూరంగా కారుగ్వని వినిపించింది, అంత తొందరలోనూ అతని చెవులకు పైకిలుదిగి, ప్రక్కనున్న చెట్లచాటుకి వెళ్లి పోతేనో అనుకున్నాడు. వెంటనే, ‘ఛ! అంత భయమెందుకు? నా ఇష్టం వచ్చి పట్టు నేను వెళ్లిపోతాను. ఒకరి ఇష్టమిష్టాలతో నాకేమి ప్రసక్తి? నన్ను అడిగేవాళ్ళూ, అడ్డేవాళ్ళూ ఎవరున్నారు?’

కారు అడ్డుదారికి తిరగలేదు. తిన్నగా రోడ్డుంట పరుగెత్తిపోయింది. అనుకోకుండానే అతని గమనం మందమయింది.

అతడు కొద్దిగజాలలో మలుపుతిరుగుతాడనగా, మళ్ళీ మంద్రమయిన గ్వని వినిపించింది. గ్వనిమాత్రమే కాదు, దూరాన వెలుగు తరుక్కుమంది. ఈమారు సందేహం లేదు. కారువెలుగువల్లనే అతడికి తెలిసి పోయింది. మలుపుతిరిగి కొద్దిదూరంలో ఉన్న కానా గట్టుమీద ఆనుకొని వెనుక తిరిగిచూసేడు. కారు

కీటక నాశనమునకు

డిడిటిని ప్రనేక పెట్టు టకు మూల పురుషుడగు కె. ఆర్. గాయగి చెప్పినవిధముగా యీ కీటక నాశని అనలైన డిడిటితో రయారు చే యబడినది. దీనిని గృహములలో పువయోగించినచో బూద్దంకులు, యీ గలు, చీమలు, దోమలు, పురుగులు మొదలగునవి చేరవు. వాడుటకు నూటికి 10 పంతులు డిడిటి కలిపిన మ్యాసిడ్ పొడరు 2 బొమ్మల.టిన్ లోను, $\frac{1}{2}$ పాను, 1 పాను, 28 పానుల డబ్బాలలోను లభించును. పాతకాలకు మరయు అస్ప క్రులకు ప్రత్యేకముగా 28 పానుల డబ్బాల రయారు చేయబడినది.

DDT Geigy DDT

ముఖ్యముగా పంటకాలలలోను, విల్లింపులోని గదులన్నింటి యందును జాగ్రత్తిగా చల్లినయడల మ్యాసిడ్ పొడరు బాగా పనిచేయును. చల్లినపిదప 3, 4 రోజులవరకును పొడరును అట్లే యుంచవలయును. అకస్మాతు తుడిచినచో పొడరును తిరిగి వాడవలెను. మ్యాసిడ్ పొడరు పురుగులను తప్పకుండా నాశనము చేయును. కాని మెల్లిగా పనిచేసి కాళ్ళరముగా కీటకములను తిరిగి పుట్టుకొండా చేయును. అందువలన తొందరపడి మ్యాసిడ్ పొడరు మంచిది గాదని భావించకుడు. కొద్ది రోజులలో దీని ఫలితములు మీకే స్పష్టమగును.

మ్యాసిడ్
వాడుడు మరియు
సక్రమముగా ఉపయోగించుడు!

గాయగి ఇన్వెస్టిమెంట్స్
లిమిటెడ్

నెవిల్లె హౌస్, నికల్ రోడ్,
చొంబాయి

DJK. 5314 TEL.

పైపూరుపేట, దత్తమండలాంకు దిస్త్రిబ్యూటర్లు : పెనర్పు మహమ్మద్ రహిం ఖాన్.

99 ఏ. ఉప్పాకాళా రోడ్, పెంగుళూరు పిల్.

కడిగి యండియాలో దిస్త్రిబ్యూటర్లు : పెనర్పు అదినా ఆండ్ కో., లిమిటెడ్, మొంబరొడ్, మద్రాసు.

A PINCH OF
"TILAK" BRAND
MISKY ASAFOETIDA.
IN
EVERY DISH
APPRECIATED
FLAVOUR

GOPALJI CHAMPSHI & CO
30 Govindappa Naick St.,
Madras.

ప్ర సి థి కె క్కి న
తిలక్ మార్కు
మిస్కి యింగువనే వాడండి.

వా స న కు న్నూ, కు చి కిన్ని
శ్రేష్ఠ మ యి న ది

అన్ని చోట్ల దొరకును.

గోపాల్జీ చాంపీ అండ్ కంపెని

ఇంగువ, మర్చంట్సు,

30, గోవిందప్ప నాయక్ వీధి, మదరాసు.

వెడ్డాఫీసు :

బొంబాయి.

బ్రాంచి :

మధుర.

ఆయుర్వేద వైద్య నిలయం వారి
“లుకోరియా క్యూర్”

శ్రీల గర్భాశయ, సంబంధమైన నమస్త
వ్యాధులను నివారించి ఆరోగ్యవతులనుగా
చేయుటలో సాటిలేని దివ్యవృద్ధము.

90 మాత్రల ప్యాకటు రు. 2-8-0.

ప్యాకింగు పోస్టేజి అదనము.

ఆయుర్వేద వైద్య నిలయం,
రామానాయుడుపేట, మచిలీపట్టణం.

అన్ని మందుల షాపులలో అమ్మబడుచున్నది.

వేటూరి.

సుందరశాస్త్రిగారి

సర్వ
సుందరరసము

సర్వసవామేహములకుసంజీవి.

గుణము ప్రత్యక్షము

అనుభవసిద్ధము. ఇకా శైక్షణ అవసరం
లేదు. ఎటువంటి సవామేహాలనైనా
కుదుర్చును.

50 మాత్రలు రు. 5.

అర్ధరసాయనశాల, ముక్త్యల.

నిండుగానే ఉన్నట్టుంది. కారు చెట్లవరుసల్లో మాటు పడినచోక, మల్లీ, తన ఆంతులేని, అవధిలేని ప్రయాణాన్ని సాగించేడు సోత్సాహంగా, ఏమో సాధించగలిగేన్న ధీమాతో.

ఇలా తాను ఎక్కడికి వెళ్తాడు, ఏం చేస్తాడు? ఎక్కడికయినా వెళ్ళగలడు-ఏమయినా చెయ్యగలడు. మానవుకి మేధాశక్తికి, ప్రయత్నప్రాబల్యానికి అతీతమయిన దేముంది? ఆరగంట్రొందల మరీ ఈ లోకంలో లేడు ఆ కున్న మనిషికి ఎంతటి అనకాశం-ఏహోహో! ఏమి అచ్చయ్య-కేవలం తనకేకాదు, తాను లోకంలోని ఎందరో మనిషికంటే మానసికంగా, శారీరకంగా చాలా సదుపాయముల కల పరిస్థితిలో ఉన్నాడు.

“ఈనాడు లేడు అనుకొన్న ఈ జీవి రేపు ఎందరికి స్మృతిధార ఉపయోగించగలదో?” అతని మనస్సు పరేపరే అడేవిడుచున్న ఒకింత మాటల భేదంతో ఆలోచించనాగింది—ఆ ఆలోచనతోపాటు ఉత్సాహముకూడా ఎక్కువయింది. ఉత్సాహముతో పాటు వేగముకూడా ఎక్కువయింది.

ఈసరికి కారు ఇంటికి వెళ్లిఉంటుంది. డ్రైవరు వెంట్రావు దారిలోనే చెప్పిఉంటాడు. తాను ఏడు గంటలకే ప్రేమచుకి వెళ్లి సిద్ధంగా ఉండాలని చెప్పినట్టు. తాను ఇంట్లో లేకపోతే సువర్ణ ఏమవుతుంటుందో—ఏమి చేస్తుందో-సాపం తనగురించి ఎంతగా బాధపడుతూందో—అతని మనస్సులో కేర్లు మెరిసింది. స్త్రీలు మీది పాలు - కాదు, కాదు, వివం-ఆలానే ఉండిపోయింది. సీసాకూడా పేబిలుమీదే ఉండిఉంటుంది. ఆఁఁఁ, ఎంతసోరసు!

ఈ జ్ఞాపకంతో పాతాత్తుగా వెనకతిరిగి ఇసుమడించిన వేంతో తొక్కడం మొదలుపెట్టెను. ఎలాగయినా సువర్ణను సంగ్రహించాలి—ఆనాడు తాను అరుగుతని కాపాడగలిగేను—ఈనాడు సువర్ణను, ఆమె తనదయినా కాకపోయినా, సంగ్రహించాలి—ఏమో, అచ్చయ్య ఉందోలేదో.

తోటప్రక్కనుండి రావడంలో, తిరుగుడుగద్దపైకిలు దారిప్రక్కనున్న గుంటలోనికి దిగిపోయింది.

దెబ్బకొనింది. లేదో చూడకొనే ఓపికకూడా ఆతనికి లేకపోయింది. చెక్కుకొనిపోయిన ముడుపులతో, బట్టలనిండా శ్రుతిని యరదతోనే, అప్పటిదెబ్బతో అడుగుడుక్కి నడవని మురిపిమున్న పైకిలును కేవలం ఆశ్చర్యక్షణల్లో నడిపిస్తూ ఆతను ఇంటికి చేరుకున్నాడు.

దారిలో ఎవ్వరి పక్కరింపులూ, మాటలూ, ఏమీ వినిపించుకోకుండా పరుగెత్తి మెట్టెక్కి గది గుర్తులో నిలబడిమానేడు. అనుకోడానికికూడా భయపడినంత పని అయిపోయింది. ఒక గంట్రొందల తాను కుర్చీలో కూర్చునిఉన్నట్టే...కాదుకాదు, అప్పుడు తాను పూర్తిగా తెలివిగా కూర్చున్నాడు. పేబిలుమీది సీసా ప్త్రాలుమీద ఉంది. గిన్నెలో ఏమీ కనబడలేదు. ఇన్ని సంగతులూ అతని మనస్సు జ్ఞానకంఠమై గ్రహించిందని కాదు-ఏదో ఆస్సుటయ్యి భోరణిని ఎవరో కలలో చెప్పినట్టుగా తోచింది.

అతనికి తా నెన్నడయినా గట్టిగా ఆర్పి ఏవగలనా అని అనుమానం ఉండేది.

‘సువర్ణా’ అని గట్టిగా కేకవేసి కేలను పడి పోయేడు. ఆ కేకలో, మంద్రతారస్థాయిలను రెంటినీ అందుకొంది అతని గొంతు.

కారు రావడమే తడవుగా సువర్ణ మేళమీదకు వెళ్ళిపోయి, మరీ క్రిందకు రాకపోవడంతో రెండు మూడు రోజులయింది సరిగా నిద్రలేకపోవడంవల్ల నిద్రపోయిందేమో అనుకొన్నారు పద్మా, వసంతయ్యలు. ఆసలు సుందరం అంత రథసంగంగా వచ్చేవరకూ అతను ఇంట్లో లేని సంగతే వారికి తెలియదు.

సుందరం ఆగమనంతోనే కలవరపడిఉన్న వసంతం, మేళమీదనుండి సాతురమయిన సుందరం కేక వివరకగానే, బక్క చూపులో వచ్చేడు మేళమీదికి. అడుగు తీసి అడుగుపెట్టడానికికూడా శక్తిలేక పోయినా, ఎల్లాగో గౌరీసాయంతో మెట్టెక్కివచ్చింది పద్మ.

క్షణంలో నొఖిల్లందరూ గుమికూడేరు. వసంతం వాళ్ళనందరూ అవతిలకు పంపి, సుందరాన్ని కదిపేడు, పరిస్థితి ఏమో అర్థంకాక. ఎలాగో దుఃఖపు

తెలలను తెలుపుకొని, “అత్యుత్తమ చాతుర్యమును కలిగి పరికింపదను. నేను మానవుణ్ణి కాగోరి, పారిపోయేను ఇక్కడనుండి. మానవుణ్ణి కాగోరి రాక్షసుణ్ణి యేను. ఇంతకంటే హత్యచెయ్యవలసివేరే వేరే ఏముంటుంది?” అంటూ నేలను బిగిపోయేడు. అతడి తలను జాలిగా, దుర్బలంగా పట్టుకొంది పద్మ.

“అయితే, ఎలా చని పోయి దంటారు? అన్నాడు వసంతం కొంచెం కటువుగా.

“ఎలాగా, మహారాజులాగ. విషం తాగి చచ్చి పోయింది; పొటానియమ్మైనా తాగి చచ్చిపోయింది. అనుగో లేబిలుమీద నీనా అని తలను నేలను వేసి కొట్టుకోబోయేడు. పద్మకు ఎక్కడలేని కత్తి వచ్చింది అతని తలను పట్టుకుందికి.

ఒక్క అయిదునిమిషాలు ఏమీ మాట్లాడకుండా సువర్ణను పరిక్షించి, మెల్లగా, పద్మతో “బతికేడి”దన్నాడువసంతం, సగంమాటను నాగలతోనే తెలుపుచున్నా. అతను వారిస్తున్నా వినిపించుకోకుండా, పద్మ “బతికేడిందిట, బావా, అక్కయ్య” అంది సుందరం చెప్పలో.

అమాట వినవలె అతనిలో కలిగిన కలవర పాటు కర్ణనాతీతము.

చిరకిరీ వసంతం—“ఎంతమాత్రమూ ఇది పొటానియమ్మైనా కాదు, బహుశా ప్రోమెథెయి ఉంటుంది.

ఈమధ్యవల్ల సరిగా నిద్రలేకపోవడానికి తోడు ఇది తాగడంవల్ల మరి బలంగా నిద్రవచ్చేసింది. అంతే— ఆమె మామూలుగానే ఉంది; హాయిగా ఊపిరి తీస్తున్నది; మీ రెలా భయపడ్డాలో నాకేమీ అర్థం కాకుండాఉంది” అన్నాడు.

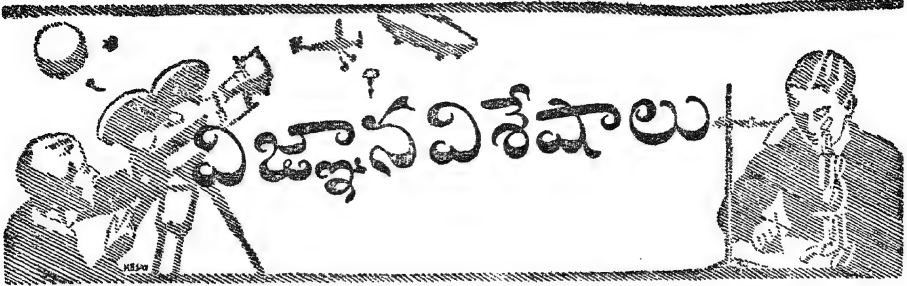
అవసరం లేదని తెలుస్తూఉన్నా కూడా డాక్టరుకోసం పట్నం కారు పంపించేరు సుందరం, వసంతం కలిసి.

ఆ తరువాత ఒంటిగా దొరికిన మొట్టమొదటి సావకాశాన్ని ఆతడు వినియోగించుకోవాలేదు— “సువర్ణా, అయితే నిన్నటి నా చిర్యుటబట్టి పరికిపంద నంటావా, లేక రాక్షసుణ్ణింటావా?”

“ఏమీ అనకూడదు—అన్నీ కలిసే ఉంటాయి మానవస్వభావంలో. కొన్నికొన్ని సమయాలలో కొన్ని కొన్ని బైటపడుతూఉంటాయి—అయితే శరీరాలను కడుక్కుండుకీ స్థిరంగా అవసరమే, మనస్సులను మోక నము చెయ్యడానికి కన్నీళ్లు అంత అవసరమే” అంటూ ఆమె మరి మాటలకు ఎడం లేనంతగా అతిశయి దగ్గకు తీసుకొంది.

“మళ్ళీ మన మిద్దరమూ కొత్త జన్మ మెత్తేయ గనక మనలెక్కల మళ్ళీ ఈనాటినుండి మొదలు” అంటూ ఆమెను బలంగా ముద్దుపెట్టుకొన్నాడు, మానవుడయిన సుందరం.

నా భూలోకయాత్ర

కాలధర్మము పాలై ప్రేతపురి చేరుకొని, కొన్నాళ్ళచటనే ఉండి, ఒకనాడు (క్రీ. శ. ౧౨౦౮లో) మమతకొద్ది భూలోకమునకు వచ్చి చూడగా కన్పించబోవు భూలోక దృశ్యముల ఊహకల్పన ఇది. విజ్ఞాన మభివృద్ధియగు కొలది ప్రజల జీవనము ఏ విధముగా మారిపోవునో, విజ్ఞాన మేరితిని నిత్యజీవితములో భాగముగా పరిణమించునో తెలుపుట దీని ఉద్దేశ్యము.

అధోలోకములో విరకాలమునుండి చేయుచున్న జీవనమునందు నాకు విసుగైతివది. కొద్దిగోజులయినను పూర్వపు నివాసస్థానముగు భూలోకమున ద్వీపి రాదలచితిని. నేను భూమిపై ఉండినపుడు, నాలుగైదు ఔన్నత్య బ్రహ్మవిద్యయు వండిన వచ్చు రబ్బరు వంటి జిగటపదార్థమును తినుట కలవాటు చేసుకొని బ్రతికియుంటిని (అప్పుడు బ్రహ్మలో పండిన రబ్బరు కొనువారు లేకపోవుటచేత వారు దానిని విద్యుత్తు గింజలవలె మార్చివేసి భారతదేశమున కెగుమతిచేసి యని వదంతి. భారతీయులు దానికే చాల తృప్తిపొందిరి. గడ్డికన్న విద్యుదున్న పేరు గలదే తినుట మేలని తలచిరి కాబోలు!). గ్రామస్వయంపోషకత్వము లేదను పేరు గుడ్డలకే కరవై పోవుటచేత చలికాలములో అప్పుడు మేము పడుచుండిన అవస్థ చెప్పు నలవిగాదు. అక్కడ అధోలోకములో మాకు అట్టిదాద లేవీ లేవు.

భూమికి పోయిరావలయు నను ఆలోచనతో పిన్నైత్తి నట్లు అధోలోకములో తిరుగాడుచుంటిని. ఒక చోట నిరువురు మనుష్యులు దేనినోగూర్చి ఉండే

కముతో చర్చించుచుండిరి. వారిని సమీపించగా వారిరువురును మహాశాస్త్రీవేత్తలగు న్యూటను, ఐన్ స్టీనులు (ఐన్ స్టీను మా సమకాలికుడు. అతడు తన సాపేక్షత్వ సిద్ధాంతముతో ప్రపంచమున కేమి జరిగినదో తెలియకముందే న్యూటనుయొక్క అక్షర సిద్ధాంతమును ఒక్కదెబ్బతో పేరు ఊరు లేకుండ రూపుమాపి అమరకీర్తిని గడించినాడు. అధోలోక మెన్నేళ్ల క్రితమో చేరియున్నను అతడి పేరు భూమిపై తెలియనివా రుండరు. ఈ సాపేక్షత్వవాదము చూచి వేదాంగు లందరు విజ్ఞానము వేదాంతములో కలిసిపోయినదని డంబములు మొదలు పెట్టిరి) పాపము! ఐన్ స్టీను ఎన్నివిధములంగా తన సాపేక్షత్వవాదము న్యూటనుబుర్రలో నెక్కింపప్రయత్నించినను ఆ ముసలివాడు తాను బట్టిన కుం దేటికి మూడే శాతాన్ని వితండ్లవాదము గా వించుచుండుట నాకు తలనొప్పి గలిగించినది. వెంటనే, పెదరిపోయిన పసువువలె అటునుండి వెడలి, ఇంకొక ప్రదేశము సమీపించగా అచట చేంబర్లు యనుమహాకాయుడు ఖిన్నుడై ఊరక కూర్చునియుండిన, పాపము! ఆయన

ఎంత బ్రతికూలుకొన్నను ఈ ప్రేతపురికి అతని ప్రియమైన గొడుగును తీసికొనిరా ననుమతించినవారు కారు. దీనికి తోడుగా అతని జన్మశ్రువైన హిట్లరు అతని వెంటనే అంత త్వరలోనే ఇఫోలోకము చేరియుండుట అతని మనమును కలతనొందించుచుండెను. అక్కడికి కొద్దిదూరములోనే ఒక లావునున్న తీవిగా మార్పినియుండెను. అతడు చెప్పవచ్చుక ఒక బక్కచిక్కిన చేతిమీద స్వస్తిచిహ్నము గలిగిన చింపిరితల ముఠిని కనిపెట్టుచుండెను. ఈ హిట్లరు ఇఫోలోకమునుగూడ జయింప నుకుట్టివాడట. ఈ ముగ్గురిని చూచినతర్వాత మా ఈ ప్రేతనగరమునుండి రజాపుచ్చుకోవలయు ననే ఆభిలాష మొందెనునది.

పెట్రోలుకు స్వస్తి:

అంగులవల ఎవ్వరికిని తెలియకనే జాడకొని...
...“ఇవ్” మని భూమిపై కాలిపెట్టిరి. అదేదో గొప్ప నగరము. కాని నాకాలపు నగరములవలెగాక ప్రశాంతముగా నుండెను. మాకాలములో న్యూయార్కునే నగరములో మింటిరాతా కట్టడములు (Sky-scrappers) ఉండేవి. కాని ఇక్కడి విస్తారములయిన మహా కట్టడముల ముందు ఆ న్యూయార్కుకట్టడములు మింటినిగాదు, మట్టిని తాకుచున్నట్లుండు ననిపించినది. కాని ఇక్కడ ధూళిగాని, మట్టిగాని ఎక్కడను కనిపించలేదు! మేడలపైకి, క్రిందికి ఏదో కొన్ని గొట్టములు కదలుట చూచితిని. పరిశీలంపగా అవి మేడ అంతస్తులు చేరుటకును, వాటినుండి దిగుటకును ఏర్పడిన నూచీముఖిప్రేషణిత (Jet-propelled) వాహనము లని తెలిసికొంటిని. అన్నే వీధిలో నిలబడి ఆ దృశ్యములను చూచుచు విస్మయపడెనుంటి. పట్టి (Plastics) తో నిర్మితములయిన పెద్దపెద్ద యంత్రము శేషాశ్రయ సద్దతేక భ్రాంతిగలిగించు వేగములతో నాప్రక్కనుండి పరుగిడుచుండెను. ఒక మోటారుకారు ఒక గారేజి వంటి ఇంటిముం దాగినది. ఒకడు బయటకు వచ్చి కారువెనుక ఒక డబ్బాలోని ద్రవము (పెట్రోలు కాబోలు!) కుమర్చించెను. కాని సమీపించిచూడగా డబ్బాపైన “ద్రవవాయువు—మోటారు ఇంధనము (Liquid air motar fuel)” అని వ్రాయబడియుం

డెను. మా కాలములో మోటారుకు పెట్రోలు వాడుచుండిరి. పెట్రోలు యిహోయినచో మద్యసారము (Alcohol) వాడెదమనుచుండిరి. కాని ద్రవపంచులోని పెట్రోలు, మద్యసారముల నిల్వ లయిహోయినవి కాబోలు, కాస్త్రుజ్ఞులు గాలిని ద్రవముగా మార్చి యుండుటచేత జలు ద్రవవాయువునే ఇంధనముగా వాడ మొదలిడిరి. ఆ గారేజిముఠి మోటారుకారు రకు “హేయరా! నీ కారుకు వేయిమైళ్ల ప్రయాణము నకు చాలినంత ఇంధన మిచ్చుచున్నది” అని చెప్పెనుండెను. ఈ మనఃస్థితి ఎట్టి అశుభములకు శక్తియాశ్రయములకు కలిగియుండిరో అప్పుడు తెలిసికొంటిని. గాబ్బోడుచువులు!

అప్పుడే ఎవరో ఇద్దరు నిలాసరములు వచ్చుచుముగా అటు పోవుచుండిరి. వారు గాజుఉడుపులను ధరించియుండిరి. రస్త్రాలో వారి కొక శృంగారశాల (Beauty Parlour) అనవడగా, ఇరువురిలో చిప్పియుండి అంగు ప్రవేశించి అద్దముగోనికి తొంగి చూచెను. వెంటనే కేరణుగర్భిణి (Photo-Electric cell) మొకటి కాంతిని ప్రసరింపజేసి ఆ ప్రవృత్తి ముఖపు తీరునందు సొట్టలు మాపెట్టెను. ఇంద్రజాలమువోలె మరుక్షణమే మరొకఘటము ఆ పుష్పమును అంగరంగులులతో సర్వసంపదముగా తీర్చితిలకము పెట్టెను. లోనుండి సన్నని గొంతుక ఒకటి “బాలికలారా! ఇక సెలవు” అని చెప్పినది. తర్వాత వారిరువురను మరల రస్త్రాపై బడి వెళ్లిపోయిరి. వారు పోవుచుండగా వింతయొకటి చూచితిని. వారు చేతితో పట్టుకొనకయున్నను వారి గొడుగులు వారి తలపైననే రెండు పక్షులవలె వెంబడించిపోవుచుండెను. ఆపడవులు తలపైని జడముడిలో విద్యుదయస్కాంతములు కలిగియుండిరనియు, వారు నడచుటవలన కలుగు శక్తి నంతయు వినియోగించుకొని పనిచేయుచుండు దైనమోలచే ఆ అయస్కాంతములు పనిచేయుననియు, వారి చెప్పుల అడుగున ఈదైనమోల మర్చిబడియుండు ననియు ఊహించితిని. ఈసాధనమున కేదో ఒక చిట్టి యంత్ర మువచ్చుటచేత రాత్రివేళలయందు సాదామనీ కణములు (Electric Sparks) వారికి మార్గము కని

పించునట్లు చేయుచుండెను. మా కాలములో కాళిదాసు కావ్యములను చదువునపుడు ఒకపెడిరాత్రిపై బంగారుతో గీసినట్లుగా సౌదామిని కణములు రాత్రి వేళల సంచరించు వనితలకు దారిచూపుచుండు నని చదివియుంటిని. దానిరహస్య మిత్తుడే నాకు బోధపడినది.

రెండు నేర్ల నీటితో బ్రహ్మాండశక్తి :

భ్రాంతమతిపై సంచరించుచు 'సంస్థానసరఫరా సంఘ'మని బోర్డు వేయబడియున్న ఒక భవనము చేరితిని. మానవున కేమేమి ఆవశ్యకమా అనన్వీయు తయారు చేయు కర్మాగారములలో ఇరొకటి. గ్రద్దలవలె క్రిందికి దిగు విమానములనుండి కార్మికులందరు అప్పడే అరుచెంచుచుండిరి. వారు కర్మాగారమునకు వందలకొలది మైళ్ల దూరములో నుండు ప్రదేశములనుండి వచ్చుచు న్నుట్లు కనుగొంటిని. కార్మికులు కాగ్ధానాయందు కాలిడుచుండగనే వారు వచ్చిన వేళను స్వయంచాలక కిరణనిగ్నబట్ట మొకటి వెంటనే గుర్తించినది. ఇంతటి గొప్ప కర్మాగారపు శక్తివృద్ధికృత గృహ (Power-house) మెట్లుండునో చూడనిచ్చగించి విచారించగా నన్నొక చిన్న గదిలోనికి గొంపోయిరి. అంత చిన్నగది ఇంత పెద్దకర్మాగారమునకు శక్తి సత్పత్తిచేయు గృహమాయని సంకల్పించుచుంటిని. అక్కడ ఒక చిన్న ఇంజను, దాని నీట్లు వ్రాయబడియుండెను: "క్రీ. శ. ౨౦౪౧ సం. ఆగష్టు ౨౧ వ తేదీనాడు యంత్రమున పోయ బడిన రెండు శేర్ల నీటియొక్క ప్రక్రియనుండి లభించిన శక్తి". ఆరోజు లేగి నాకు బాగా జ్ఞాపకమున్నది. క్రీ. శ. ౨౦౪౧ సం॥ మార్చి ౨౦ వ తేదీ. — ఆ ఇంజను ఆరెళ్ల నుండి అంత కొంచెపు నీటితో పని చేయుచున్నది ! పరమాణుశక్తినిదడలకు విన్వేషింప వేసిన సమాకరణము అప్పుడు నాకు జ్ఞప్తివచ్చినది. ఈ విషయమును తప్పక ఆధోలోకములోనుండి ముగ్ధుల విన్వేషింపకు తెలిపి న్యూటనును పూర్తిగా జయింప తోడ్పడుదుమని తలచితిని.

రోగాలు రాసీని మందులు :

ఆ కర్మాగారము బహుప్రదేశములో ఒక మూల అతిపరిశుభ్రముగా నుంచబడిన వైద్యశాలను

ప్రవేశించితిని. అక్కడ కర్మాగారపు చుట్టుపట్ల జన్మించిన శిశువుల కావధము లీబడుచుండెను. శిశువు జన్మించిన వెంటనే అసలు రోగములే సమాపింపకుండు చేయు శ్రాత్తమందులు శిశువుదేహములోనికి సూదుల ద్వారా ఎక్కించెదరు. అందుకే ఆ మానవులకు రోగ మన్నదే తెలియదు, వారు వజ్రకాయులు. ఆ నగరములో ప్రమాతివైద్యశాలలు తప్ప వేరేవైద్యశాలలు లేనేలేవు ! రోగులే లేనప్పుడు వైద్యశాల రెండుకు ?

భోజనపు గులిగలు :

ఇదేవో విచిత్రస్థలాంశములో కాలిడినా నను కొనుచు కర్మాగారమునుండి మరల రస్తాపై పో మొదలిడితిని, రస్తా దుమ్ముగాని, మురికిగాని లేక అద్దమువలె నుగళుగా, స్వచ్ఛముగా నున్నది. రస్తామలుపులో ఒక మారంభింపుల మేత పైభాగమున 'భోజనశాల' అను బోర్డు గమనించితిని. ఆ కేరమాడగానే నాకు ఆకలివేయు సంగతి జ్ఞప్తికివచ్చినది. వెంటనే ఆ భవనములోని కడుగుపెట్టి ఒక సోఫాపైన కూర్చుంటిని. ఒక పరిచారకుడు చిన్న గిన్నెలో రెండు పచ్చని గులిగ లేవో తీసికొనివచ్చి నాముందుంచెను. అవి ఒక రోజునకు చాలిన తిండియట. వీరి తిండి ఇదేనేమో అనుకొని వాటిని నోటిలో వేసికొని చవ్వరించితిని. బహుసదిగా నుండెను. ఈ జనలకు భూమి గింజలక్కరలేదు; ఫలము లవసరములేదు వీరి తిండి యంతయు రసాయనపు తిండియే తిండియొక్క రంగు, రుచి, వాసనలే వీరి కవసరము లేదు.

తెలివిషణ్ణాద్వారా పాతాలు :

మిట్టట వారి కళాశాల చూడవెడలితిని. ఒక గదిలో వేదికపై నిల్చుని ఉపాధ్యాయుడు గోడపై వ్రాయుచు ఒక యువకుల సమామానునకు ఉపన్యసింపుచుండెను. ఆగది యొక చలచ్చిత్రప్రదర్శనశాలవలె వేదిక కలిగి మనోహరముగానుండెను. సేను వేదికను సమాపించి చూడగా ఉపాధ్యాయుడు నిజముగా అక్కడ లేడు. ఉపాధ్యాయునివలె అతని ఛాయా చిత్రముమాత్రమే కదలుచుండెను. నిజముగా ఉపాధ్యాయుడు అక్కడి కెన్నోవందల మైళ్లదూరములో

సన్న తెలివిన న్న్యూడియోలోనుండి ప్రపంచములో మరలములలోని ఆరేని విద్యార్థులకు త్రిపరిమాణ (Three-dimensional) టెలివిజన్ ద్వారా ఉపన్యసింపుచుండెను ! ఈ విజ్ఞానమునకు సత్యము పీల్చుచు, ముక్కు చీచుచు, మాటిమాటికి 'బెంచెక్క' మనుచు, చేత హడలెత్తించే బెత్తము పట్టుకొని పాతము చెప్పచుండిన అయ్యగార్ల గద్ద చదువుకొన్న నాకు ఈ కాలపు చదువు ఆశ్చర్యము కలిగించినది. ఆ ఉపన్యాసము నాకు ఏమాత్రమును అర్థముకాలేదు. అదేదో నూతన విజ్ఞానము !

పాఠశాలనుండి చలచ్చిత్రప్రదర్శన శాల (Cinema theatre) కు వెళ్లితిని. దాని సౌందర్యము పరికించి చూచుచుండగా ఒక కంఠస్వని పెద్దగా "పూరులారా ! ఇదిగో మన వైజ్ఞానికశిరోమణి నూత్ర్య బింబము గూర్చి చలనచిత్రముద్వారా ఉపన్యసింపబోవుచున్నాడు." అని చెప్పినవెంటనే ప్రదర్శనము మొదలయ్యెను. సభికు లతినిశ్చబ్దముగా వినుచుండిరి. నూత్ర్య బింబమునుండి వెలువడు జ్వాలలు, దానిలోని మచ్చలు, ప్రభలు, గ్రహణము లేవిధముగా కలుగునది — మొదలయిన వన్నియు ఆత్యద్భుతముగా ప్రసర్గింపబడెను. నేను బ్రతికియుండినపుడు ఇట్టి వైజ్ఞానికచలచ్చిత్రములు లేనేలేవు. ఎంతకేవలను ఏవో ఐదో రాధాల్లలు ఒక

నిని క్రేమించుటవల్ల కలిగే ఘట్టములను ప్రదర్శించే చలచ్చిత్రములే రంగస్థల మాక్రమించియుండినవి.

నిద్రనుపోగొట్టే గుళిగలు :

ప్రదర్శనము సాగుచుండగా శాలలోని అందరును— ఆడువారు, మగవారు— చిన్నసీపాలనుండి ఏవో గుళిగలు తీసికొని నోట్లలో వేసికొనుట చూచి, అనేమో అవి విచారించితిని. అవి నిద్రావిసాళిక గుళిగలట. రోజెల్ల దేహము మానసికముగాను, శారీరకముగాను అలసిపోవుటచేత జేహములో విషము లుత్పన్నమయి నిద్రనచ్చునట్లు చేయును. ఈ బల హీనత కలిగించే విషము లన్నింటిని ఈగుళిగలు నాశము చేయుగలవట. ఈ దివ్యహనవులకు నిద్రగూడ ఆనందకరమేదట !

"విజ్ఞానము ఒక్క శతాబ్దములోనే ఎంత ముందుకు రాగలిగినది ! ఊనవులు ప్రకృతి నే జయించి దివ్య త్వము పొందినట్లున్నదే... మానవాతీతమైన దేమున్నది!" అని ఇట్లు నాలో నేను విలీరించుకొనుచుండగా.....హఠాత్తున ఉత్తిపడి పడి పోల్కొంటిని.

"రాము"

పంచాయితీలు - గ్రామపరిపాలన

= శ్రీ అజ్ఞరపు వెంకటరమణరావు =

పంచాయితీలు ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వవిధానానికి పునాదులు. గ్రామ స్వపరిపాలన కనవయన స్థానిక సంస్థలుగా చిరకాలమునుంచి యివి చాలా క్షేత్ర పడినవి. కాని, యీనాడు వీటి పరిపాలనావిధానం ఎంతో అసంతృప్తికరముగా వుండన్న విషయం మనం అంతా ఎరుగుదుం. వీటిని బాగు చేయవలసిన అగత్యం వుందనిపాడా మనకు తెలుసు. అయితే యింగుతు మనం ఏచేయాలి? ఏంచేయగలం? అన్న ప్రశ్నలు వేసుకొనేసరికి మటుకు మనకు సమాధానాలు ఛలుకున్న దొరకవు.

పంచాయితీలు మన దేశంలో అనాది సిద్ధమయిన సంస్థలుగా చెప్పకొనడం మనకు పరిపాటి. అంతేకాదు. పూర్వకాలంలో అవి చాలా ఉచ్చదిశలో వుండేవనే నాదం యింకోమాలకుంచి వినిపిస్తోంటుంది. పూర్వా పరసందర్భాలను సమ్యక్ దృష్టితో పరికిలించుకొని, నాటికాలంలోని ఉత్తమ సంప్రదాయాలు, ఆదర్శ ప్రాయమయిన విధానాలూ ఏమియినావుంటే వానిని అవిని నాటికాలంపకరించుకునేలా ప్రయత్నిద్దామని బాగుచేరే అది వృత్తాశ్రమంగా పరిణమిస్తుంది. అసలు ఏనాడీ సంస్థలు మొదట అమలులోకివచ్చాయి? ఆనాడు వీటి అధికారాలు ఏమిటి? సభ్యులెంతమంది? వారి సంస్కృతి ఏపాటి? సంస్కారం కలిగిన మనుష్యులు తక్కు, తక్కినవారే పంచాయితీలలో వుండేవారా, లేదా? వారి కార్యక్రమం ఎలాంటిది? కాలాంతరంలో దేశంలో వచ్చిన రాజకీయ సరిహద్దులకు, ఆర్థికవిప్లవానికి యీ సంస్థ తట్టుకుంటూ వచ్చిందా, లేక ఆగలేక వచ్చిపోయిందా? ఎన్నాళ్లు బలంగా బతికింది? ఎన్నటినుంచి ఖీడించడం అరంభించింది అన్న ప్రశ్నలకు సావధానమయిన సమాధానాలు

లేవీ కనిపించవు. సమగ్రంగా యీ నాటివరకూ, యీ సంస్థలూ మారుతూ వచ్చింది అని చెప్పగలిగే గ్రంథం ఒకటి లేదు. ఆధారాలులేవు. అసలవిషయాన్ని ఆమూలాగ్రం పరిశోధించి ప్రస్తావించిన మనుష్యులు లేరు. అయితే, యిక పంచాయితీలు వేదాలకు పూర్వా నివి - ఆధీనియం దేశం ప్రజాస్వామ్యంతో అంటే ఏమిటో వీటి దగ్గర నేర్చుకొంది- రాజ్యాంగ శాస్త్రంలో, స్థానిక స్వపరిపాలనా విధానాల్లో యితర దేశాలకు మనం చెట్టివది భిక్ష అని చెప్పకొనే కబుర్లకు అర్థం ఏమిటని ఎవరయినా అడిగితే, అది మనలో జీర్ణించి పోయిన ఒక వైలక్షణ్యం అనేతప్ప యింకో సమాధానం చెప్పకొలేము. ఇలా అశాస్త్రీయ మయిన నమ్మకాలు మనకు స్వాభావికమయి మనలో వేళ్లతో పాతుకు పోయినాయి. మన మానసిక ప్రకృతి యీనాటి పాతపంథానంచి మారనంతకాలం మనకు మోతుంటేదు. సాంఘిక సంస్థలు మారి, ప్రజలలో నూత్న చైతన్యం విశిష్టతలాగే ప్రాకవలసిన రోజులవి. శాస్త్ర పరిశోధకుడి కృషి ఫలించాలంటే, ప్రజల ఆతని పరిశోధనల ఫలితాలను అనుభవంలోనికి తెచ్చుకొని అభివృద్ధి పొందిన నాడే అది సాధ్యమవుతుంది. ఇందుకు ప్రజలలో ఒక నూత్నదృక్పథం, అభ్యున్నతికొనం ఒక తీవ్రమయిన ఆకాంక్ష అత్యవసరం. ఏవారైనా రావాలన్నా, ఏ ఆదర్శ ఫలించాలన్నా యిలాంటి వాతావరణం ఏర్పడాలి. ఇది యితర విషయాలలో ఎంత నిజమో, ప్రపంచాయితీలు ఒకటి బాగుపడాలన్నా అంతే నిజం.

అసలు, ప్రాచీన గ్రామపరిపాలనను గురించి మనకు నమ్మకంగా, శాస్త్ర సిద్ధంగా చెప్పిన పండితులెవరూ అంతగా లేరు. పండిత రాధా కుముదముఖర్షి

గారు 'ప్రాచీనభారత దేశంలో స్థానిక స్వపరిపాలన' (Local Government in Ancient India) వ్రాశారు. వారి గ్రంథంలో పరిశోధనలపై బైబిలికల్ తెచ్చిన పరిస్థితులు యథార్థం నిజమేనని మనం ఒప్పుకోవచ్చు. దీనిపై మనం కొత్తగా సేర్పాటుచేసిన విషయాలు ఎన్నో వున్నట్లు నా కనిపించదు. పంచాయితీలు, ఆనాడు, యా నాటికా, కొన్ని ఉపసంఘాలు తమ కార్యకలాపాన్ని ముఖ్యంగా సేర్పాటుకోడానికి వున్నట్లు వున్నాయని, ఆనాడు, వాటి కార్యకలాపం యానాటికంటే ఎంతో వైశాల్యం కలిగి వుండేవని మనం కనిపిస్తుంది. కాని, అది అంతకు మించి చెప్పిన విషయాలు ఏమీ లేవు. ఆచారవారసత యా పంచాయితీ విషయంలో కొంత సూక్ష్మం కలిగించుకొని పరిశోధనలు జరిపినది కాశీవిశ్వవిద్యాలయ పరిపాలనలు ఎ. యస్. ఆల్టేర్ పండితులు. 'Village Communities in West India' అనే పేరి గ్రంథం కొంతవరకూ చారిత్రకంగానూ, కొంతవరకూ వాస్తవికంగానూ వ్రాయబడింది. ముఖ్యంగా గ్రంథం వల్లించిన పరిస్థితులు కివలంకాలంలోని విషయాలను నిర్వచించడంతో, మన కిది కొంత స్పష్టమౌతున్నట్లు అయినా, సంకల్పితం అయిన స్థాయిలో యిది వ్రాయబడినది. ఇంకా యిటీవలి వచ్చేసరికి బ్రిటిషు ప్రభుత్వం గ్రంథించి గ్రామపరిపాలన ఎలావుండేదోని అని పరిశీలించినవారు నేటి భారతీయ ప్రభుత్వ రవాణా శాఖాపర్యటన డాక్టర్ మత్తయ్యగారు. ఇంగ్లీషు స్థానిక స్వపరిపాలనా విధానాలను గురించి ప్రశంసనీయమయిన పరిశోధనలు జరిపిన వెబ్బురంపతులదగ్గర పీరు శిష్యులుగా వున్న కాలంలో, 1971 సం. ప్రాంతం లో, డాక్టరుడిగ్రీ వ్రాసిన వ్యాసమే వారి 'Village Administration in British India' అన్న గ్రంథం. దీనిని వారు అతిజాగ్రత్తగా పరిశోధనలు జరిపి, ఎంతో చక్కగా వ్రాశారనడంలో అతిశయోక్తిలేదుగాని, ప్రస్తుతానికి చాలాకాలం వెనకటి పరిస్థితుల నాధారంచేసుకొని వ్రాయబడ్డదికనుక, యిది చాలా వెనకవడింది అని అవకతప్పుదు. సర్ హెన్రీ మెయిన్, బాడెన్ పవెల్ లాంటి వారు ఉత్కృష్టమయిన

గ్రంథాలీపల్లెల పరిపాలననుగురించి వ్రాయలేదా అని అడిగేవారుంటే, వారి కీగ్రంథాలు చాలా విస్తృతమయిన రంగంలో వారు హించుకొని రాసినవికనుక, మన కతిన్నీ హితమయిన సమస్యల సేర్పాటుకొడాని కవి పనికిరావని చెప్పాలి. ఇవి మనహామించి, గ్రామ పరిపాలనకొకటి అనేకులు గమించిన వ్యాసాలూ, గ్రంథాలూ నేను చూడడం తటస్థించినదిగాని, వాటిలో తమకు అభిమానవిషయాలలో, వారి కీప్రమయిన రాజకీయ కమ్యూనిటీకాలలో తప్పితే, యథార్థపరిస్థితుల నవగా హించేసుకొంటూ కాస్త్రుస్థిమయిన పద్ధతులొకటి జరిపిన చచ్చ ఒకటి నాకు కనపించలేదు.

పంచాయితీసభాసం దేశం అంతటా, 1950 సం. నుంచీ తిరిగి ప్రవేశపెట్టారు. ప్రతీశాసనసభా యిందుకోసం ఒక చట్టం చేసింది. అయితే, ఆనాడే మళ్ళీ పంచాయితీలు ఆంధ్రమయినాయి అని అనడం లేదు. అంకితులమండే, గౌరవ సంకల్పనలలోని స్థానిక స్వపరిపాలనచట్టం వచ్చినప్పటినుంచీ పనిచేస్తున్న పంచాయితీలు కొన్ని వున్నాయి. అంతకుముందు క్రీ. శ. 1950 సం. లో ప్రభుత్వోన్యాయాల యీ పంచాయితీలనుగురించి చెప్పిన మాట లున్నాయి. క్రీ. శ. 1950 సం. లోని యాక్టు యిడియోకంపేనీ అయినవని నేషనల్ అసోసియేషన్, యీ పంచాయితీల ప్రాధాన్యమును గురించి వినిపించే ఘట్టాలున్నాయి. అయినప్పటికీ, పిటర్స్ టెంట్ అయినా, పంచాయితీ చాలా శిథిలమయిపోయిన సంస్థగానే కనిపిస్తుంది. చిరకాలం యీ భాగాలలో యిది వేర్లుబారిన సంస్థ అని మనకు తోచక మానదు. ఈ పంచాయితీ యంతకాలం యిలా బడికి వున్నదంటే, ప్రోత్సాహకరమయిన పరిస్థితులకంటే, ప్రభుత్వ అధికారకంటే, యీసంస్థకు దేశంలో వేర్లుబారినాటుకుపోయిన వున్నాడంటే సహజకారణం అని పిస్తుంది.

క్రీ. శ. 1950 సం. లో వచ్చిన వికేంద్రీకరణ విషయమైన (Decentralization) రాయల్ కమిషన్ పంచాయితీల ప్రాముఖ్యతను గుర్తించి, వాటి కధిని వేకం కలిగించాలనే అంకి. కాని, తరువాత వచ్చిన మెయిన్ కమిషన్ పంచాయితీలు స్థాపించడానికిసాధ్యం

కాదని నిరూపించడానికి తగిన కారణాలు అన్నీ ఏరి, వీటికి తిరిగి పునఃపరిశీలన చేయబడ్డాయి. ఏది ఎలావున్నా, ప్రతి స్త్రీలలోనూ గొంతులో పంచాయితీలు తిరిగి అమలులోకి తేటపడ్డాయి. పంచాయితీలు, అసామర్యాప్తులకు యీ విషయంలో చాలాకాలం ఆలస్యం చేశాయి. అసామర్యంలో క్రీ. శ. ౧౯౨౬ దాకానూ, పంచాయితీల క్రీ. శ. ౧౯౩౫ దాకానూ పంచాయితీ చట్టాలు అమలు జరపబడలేదు. జరిపిన తరువాతయినా, వీటి అభివృద్ధి ఎంతమాత్రమూ ప్రోత్సహకరంగా లేదు. బెంగాల్ లో చాకిచారి పంచాయితీలు తప్ప పంచాయితీలనేమీ పేరేలేవు. సంయుక్త రాష్ట్రాలలోనూ, ముస్లిం పరిపాలనలోనూ పంచాయితీలు చాలా వరకు సామాన్య న్యాయ పరిష్కారాలకు వినియోగించబడినవిగా ఉన్నాయి. బీహార్ లో వీటికి చెప్పకోతగ్గ ప్రాధాన్యం ఏమీలేదు. బీహార్ లో వేరు రాష్ట్రంగా విడిచిపెట్టబడినా, విడిచిపెట్టబడినా యీ సంస్థ ఎక్కడ గా రాణించిన రోజులు తక్కువ దక్షిణ భాగంలోకి వచ్చేసరికి వీటి ప్రాముఖ్యం కొంత కనిపిస్తుంది. బొంబాయి మదరాసు రాష్ట్రాలలో పంచాయితీల పరిపాలనా విధానం కొంత పాటుపడుతున్నట్లు, తక్కిన రాష్ట్రాలలో ప్రభుత్వాల చాలా తక్కువ. ఇక్కడయినా, యీ గొంతు రాష్ట్రాలలోని చట్టాలలో, నిబంధనలలో, కార్యక్రమంలో, ఆర్థిక సంపత్తిలోనూ చాలా కష్టతరాలు వున్నాయి. వివిధ రాష్ట్రాలలో వున్న స్థానిక సంస్థలు ఏంయినా పంచాయితీలుగానీ, మున్సిపాలిటీలుగానీ, జిల్లా బోర్డులుగానీ ఎలా పనిచేస్తాయి అని మనం పరిశీలించాలంటే వీటిని గురించి ప్రభుత్వ శాఖలు సాలీనా ప్రచురించే నివేదికలు తప్ప యింకో ఆధారం ఏమీ లేదు. ఇవి ఎంతమాత్రం మనం సరిఅయిన అభిప్రాయాలను ఏర్పరచుకోవడానికియినా ఉపయోగపడలేని స్థితిలో వుంటాయి. ఇవి కాకుండా, యీ సంస్థలను గురించి తెలుసుకొని, వున్న లోపాలను సరించి, వాటిని సభివృద్ధిపరచే సూచనలు చేయాలంటే, స్వయంగా యీ పంచాయితీలకు నల్లి, సభ్యులతో మాట్లాడి, పరిపాలనా విధానంలో, ఆర్థిక స్థితిగతులలో, వాటికి ప్రైవేట్ కారకరంగాలూ వుండే సంబంధాలతో, ఆధికారరంగాల వాటి మీద చూపించే ఆవరణ నిరాదరణలతో సంపర్కం అవ్వడం అనిపించి, బొంబాయి చెన్నై రాష్ట్రాలను ప్రాతిపదికలుగా తీసుకొని, యీ గొంతు రాష్ట్రాలలోని పంచాయితీ విధానాన్నీ సమగ్రంగా పరిశోధించి,

వీటిలోని లోపాలలోపాలను కష్టతరంగా చూచి వీటిని పునఃపరిశీలించి, ఉన్నతమయిన స్థితిలోకి తేవాలంటే చేయవలసిన చర్యలను, మార్గాలను ఒక నివేదిక ద్వారా సూచించవలసిందని గోఖలే ఇన్స్టిట్యూట్ ఆఫ్ పాలిటిక్స్ అండే కనమిర్సు పరిశోధన సంస్థాధికారులను న్యూఢిల్లీకి, నేను బెన్గుళూని, గత సంవత్సరం బొంబాయి రాష్ట్రంలో పర్యటించేసి కొన్ని చర్యల కొద్ది పంచాయితీలను స్వయంగా చూశాను. అప్పటికి నాకు ప్రభుత్వ శాఖల వ్యాఖ్యలూ, యథాస్థితి పరిశీలనలూ వుండే కష్టతరం మరీచాగా బోధపడింది. ఇలాగే బొంబాయి రాష్ట్రంలో నేను చూచినదానికి విన్నదానికి వాస్తవికతల తరం భేదం కనిపించింది. కొన్ని పూర్వ సూచనలలోనూ నా కష్టతరం అవధి నాలకు, అంతకుముందు ఆ సూచనాధ్యయన విషయాన్ని గురించి నాకు ప్రచురించినదానికి నాకన్నే భేదాలు కనిపించాయి. ఇవి సమాజం, పరిశోధకునికి వుండే విమర్శనీయ బుద్ధితో ప్రభుత్వ శాఖలు ఆలోచించడం కష్టం.

పంచాయితీలను గురించి ప్రభుత్వ కర్తలు తామెంత భావించినా అవి వైకే రాకమోతున్నాయని అంటాయి. అది విని నీజు అనుకునే ప్రజాసామాన్యము పంచాయితీల వ్యాప్తి గ్రామాలను పరిపాలించాలని కోరడం వేలం వెర్రి కాకపోతే యింకేమి పడుతుంటుంది! ఎవరూ నీజు ఏమిటని గుర్తించాలన్న శ్రద్ధాహించని కారణం చేతనే యీ సంస్థ లీనా డింత అధోగతి పాలయినాయి.

ప్రజల్లో వున్న చైతన్యం కల్గినా, పలుకుబడి కొంత మానవులలో వున్న లోభం కల్గినైతే నేమి, ప్రజా హిత కార్యాల చేయాలన్న న్యాయ సాహిత్యం కొంత మందిలో వుండడం వల్ల నైతే నేమి - కొరతలు ఏమియినా పంచాయితీలు ముటుకు ఏర్పడి ఎలాగో పనిచేసుకొంటూనే వస్తున్నాయి. ప్రభుత్వం వీటికి సరియయిన సాయం చేయడం లేదంటే దానికి కారణం అలసత్ కాదు; అసలు ఎలా బోక్సం కలగజేసుకోవాలి, ఏమి చేయాలి సరియైన అభిప్రాయాల లేకపోవడమే. దీనికి మనం ప్రభుత్వ కర్తలను నిందించి లాభము లేదు. చట్టం చేసినంత మాత్రాలో, పంచాయితీలు పునరుద్ధరించబడి నాయని ప్రాంతీయ పరిపాలన ముందుకు. ఈ పంచాయితీ విషయాలలో వైన అజమానుషీకి వున్న అధికార గర్వాలుకు యీ విషయాలలో ఏర్పడయిన ప్రవేశం వున్నట్లు కనిపించదు. అది ఆ రాష్ట్రంలో ఎంతో యీ రాష్ట్రంలోనూ అంతే. స్థానిక సంస్థలు యిచ్చే జీతాలకు యింత

కన్న ఎక్కువ సమర్థులు రాగన్న వాదం ఒప్పుకొన్నా యినా డమలులోవున్న వువ్వగలకయినా వారిబాధ్యతలను తెలియబరచకపోవడం ఒక పెద్ద పొరబాటు. అందుచేతనే వారిలో ఉత్సాహం, ప్రజాసేవమీద అభిమానం అదీ వున్నా, సరిగా ఉపయోగపడకపోవడానికీ గల కారణాలలో ఇదొకటి.

పంచాయితీలను పాతిక సంవత్సరాలకు మునుపే ప్రాబల్యంలోకి తెచ్చామని వాదించినంత మాత్రంకూ ప్రయోజనం లేదు. ప్రతిచోటా యివి అమలులోనికి వచ్చినప్పటినుంచి, వాటి పరిపాలనా విధానాలకు ప్రభుత్వం ఏవిధమయిన ప్రోద్బలం యివ్వవచ్చింది? వీటి కున్న బాధ్యతలు ఏమిటి? ప్రజలకు వీటిమీద ఏపాటి అభిమానం వుంది? పంచాయితీ సభ్యత్వం అర్థించే మనుష్యులు ఎలాంటివాళ్లు? పంచాయితీలు ఎన్నికలు జరుపు

కొని పని ప్రారంభించాలంటే కావలసిన పరిస్థితులు ఏమిటి? ప్రధాన కాగ్యనిర్వహణకయినా అవసరం అయిన పరికరాలూ, డబ్బూ వున్నాయా? పని ప్రారంభించాలంటే ప్రోత్సహించి సాయంచేయవలసిన అధికారవర్గాలు ఏ విధమయిన అభిమానాన్ని చూపెడుతున్నాయి—అన్న విషయా లొకటొకటే మనం ఆలోచించుకుంటే, పంచాయితీలు పనిచేయడం లేదని వాటిని నిందించేకంటే యీ పరిస్థితులకు అనుకూలంగా లేమిటో అప్పుడు తెలుసుకొవాలి. ఆనాడే వీటిని గురించి నిష్పక్షపాతంగా ఆలోచించడానికి అవకాశం ఏర్పడుతుంది. అప్పుడు పంచాయితీ విధానాన్ని నిష్ప్రయోజనంగా గర్హించవలసిన స్థితి పోయి, అవి యింత నిరాశాపూరిత వాతావరణంలో యింకా బతికి ఎలా వున్నాయి అన్న ఆరోగ్యకర మైన సందేహాలకు స్థానం దొరుకుతుంది. ఇటువంటి పరిశోధన యీ నాడు ఎంతయినా అవసరం. (పకేమం)

Handwritten signature

కీర్తిశేషులైన శ్రీ తల్లిశెట్టి రామారావుగారు

(సింహాద్రిమహారాజాగారు గీచిన పెన్సిలుచిత్రము)

సుప్రసిద్ధ స్త్రోమ్యచిత్రకారులు, భారతి శ్రేయోభిలాషులు, జయపుర సంస్థానమునందు నారంగపురం సహాయమాత్యులు నయిన రామారావుగారు గతనెల ౧౮-వ తేదీనాడు జయపురములో వారి స్వగృహమునందు దినంగతులైనది తెలుపుటకు చింతిల్లుచున్నాము. శ్రీ రామారావు నాయుడుగారి ఆత్మకు భగవానుడు కాంతినిచ్చుగాక.

భూ ప ద క్తి ణ ము

॥

= శ్రీ మామిడిపూడి వెంకటరంగయ్య

రెండవ ప్రపంచయుద్ధముందు ఓడిపోయిన జర్మనీలో ఎట్టిసంధి చేసుకొనవలెనో నిర్ణయించుటకును, ఆ నిర్ణయము ప్రకారము సంధిసక్రము నొకదానిని తయారు చేయుటకును మార్చి ౧౦ వ తేదీన మాస్కోనగరముందు రషియా, యునైటెడ్ స్టేట్సు, ఇంగ్లండు, ఫ్రాన్సు దేశముల విదేశాంగమంత్రుల సభ ప్రారంభమయ్యెను. అది మొదలు ఇప్పటివరకు ఈ విషయమును గురించి చర్చలు, వాదప్రతివాదములు అనేకములు జరుగుచున్నవేకాని, ప్రధానవిషయమునుగురించి మంత్రులు నలుగురు ఎట్టి తీర్మానమునకును రాజీకున్నారు. ఎట్టి తీర్మానమునకును రాకుండ సభ వాయిదా వేయబడుచేమా అని సంఘముకూడ కలగుచున్నది.

జర్మనులు మ రెన్నటికికూడ తలయెత్తకుండునందునట్లు చేయుట మంత్రులందరియొక్క ఆశయము. ఇది సెరవేరుటకై ఎట్టిమార్గములను అనుసరించవలసియున్నదో అను విషయమును గురించి వారిలో అభిప్రాయభేదము లనేకములు లేవు. కాని, ఏటికి సంబంధించిన వివరముల విషయములో అభిప్రాయభేదము లనేకములు కలిగినవి.

జర్మనీ సమస్య

విస్తీర్ణముందు యూరపులోని పెద్దదేశములలో జర్మనీ ఒకటి. అందు ఆరుకోట్ల అరవైలక్షల జనమున్నారు. యూరపులోని రషియానుందు తప్ప మరేదేశముదుకూడ ఇంతటి జనసంఖ్య లేదు. వీరు కడు సమర్థులు. శాస్త్రపరిశోధనమునందు, క్రొత్త ఆస్త్రశస్త్రములను కనుగొనుటయందు గొప్ప నిపుణులు. యంత్రసహాయమునపరిశ్రమలను నడుపుటయందు అతినేర్పరులు. గాఢముగు దేశాభిమానము గలవారు. ఒక నాయకుని అనుసరించి అతని ఆజ్ఞలు ఎట్టివైనను వాటిని శిరస్సావహించువారు. యుద్ధవ్యూహములను పన్నుటయందు అతికుశలులు. రెండు పర్యాయములు ప్రపంచమునంతయుద్ధములో ముంచినవారు. వీరు తలపెత్తగలిగినయెడల మరెయ్యక ప్రపంచయుద్ధము తప్పదు. అట్టి అవకాశము వారి కెన్నటికి రాకుండచేయు విషయమై అందరి అభిప్రాయము ఒక్కటిగ నున్నది.

దీనికి నాలుగుమార్గములను ఇదివరకే వారు సూచించిరి. మొదటిది జర్మనులను నిరాయుధులను చేయుట. చాలవరకు ఇది ఇప్పటికే కొనసాగినది. భరతఖండములోని ప్రజలను బ్రిటిష్ వారు నిరాయుధులుగ చేసినట్లే మిత్రమండలివారు జర్మనులను నిరాయుధులను గావించిరి. జర్మనీలోని కీలకపరిశ్రమలను, భారపరిశ్రమలను (Key and heavy industries) నాశము చేయుట రెండవ మార్గము. ఇట్టి పరిశ్రమ లున్నగాని ఆయుధములు తయారుచేయుటకు వీలుండదు. భరతఖండములోని పరిశ్రమలను నాశముచేసి, వ్యవసాయ మొక్కలే మనకు ప్రధానవృత్తిగ బ్రిటిష్ వారు చేసిన మాట అందరికిని తెలిసినదే. ఆ విధానమునే జర్మనీలో మిత్రమండలివారు అనుసరించవలయు నని ఇదివరలో అనుకొనియుండిరి. జర్మనులు ప్రాణమాత్రావశ్యమై యందుటకు ఎట్టి పరిశ్రమలు అవసరమో అట్టివాటిని మాత్రమే దేశములో ఉంచుట వీరి అభీప్రాయము. పట్లరు

ములను కనుగొనుటయందు గొప్ప నిపుణులు. యంత్రసహాయమునపరిశ్రమలను నడుపుటయందు అతినేర్పరులు. గాఢముగు దేశాభిమానము గలవారు. ఒక నాయకుని అనుసరించి అతని ఆజ్ఞలు ఎట్టివైనను వాటిని శిరస్సావహించువారు. యుద్ధవ్యూహములను పన్నుటయందు అతికుశలులు. రెండు పర్యాయములు ప్రపంచమునంతయుద్ధములో ముంచినవారు. వీరు తలపెత్తగలిగినయెడల మరెయ్యక ప్రపంచయుద్ధము తప్పదు. అట్టి అవకాశము వారి కెన్నటికి రాకుండచేయు విషయమై అందరి అభిప్రాయము ఒక్కటిగ నున్నది.

పక్షమును నాజీ పక్షమునకు చెందినవారి నందరిని శిక్షించుట మానవ మార్గము. ఇదిహాన ఇప్పటికే కొంతవరకు జరిగెను. దేశమందు నియంతృత్వ ప్రభుత్వమునకు (Dictatorship) బదులు నిజమైన ప్రజాప్రభుత్వమును (Democracy) స్థాపించుట నాల్గవ మార్గము. ప్రమాదమంతయు హిట్లరువంటి నీయంతలవలన కలిగినదనియు, ప్రజాస్వామ్యమును స్థాపించియెవల అట్టి ప్రమాద ముండదనియు మిత్రమండలివా రభిప్రాయపడిరి.

యుద్ధము ముగిసితర్వాత జర్మనీని అయిదు భాగములుగ జేసిరి. తూర్పుభాగములలోని ప్రదేశముల నేకములు పోలెండు అధీనములోనికి వచ్చెను. తక్కిన నాలుగు భాగములలో ఒకటి రషియా యొక్కయు, ఒకటి ఇంగ్లండు యొక్కయు, ఒకటి అమెరికా యొక్కయు, తక్కినది ఫ్రెంచివారియొక్కయు అధీనము చున్నది. ఈ పంపకము కాళ్ళతముగ సంపదలెనా, లేక దేశమంతయు ఒక కేంద్రప్రభుత్వమునకు లోబడియుండవలెనా? ఆ కేంద్రప్రభుత్వ మెట్టిదిగ నుండవలెను? ఈ విషయమై అభిప్రాయ భేదములు అతి తీవ్రములుగ నున్నవి.

జర్మనీ ఏకఖండముగ నుండరా దనియు, అది బహుఖండములుగ విభజితము కావలెననియు ఫ్రెంచి వారు పట్టుబట్టియున్నారు. ఇంగ్లీషువారు, అమెరికనులు చాలవరకు వీరితో ఏకీభవించుచున్నారు. దేశమంతయు ఒకే కేంద్రప్రభుత్వమునకు లోబడిన ఏకఖండముగ నుండవలెనని రషియావారి అభిప్రాయము. అట్టి ప్రభుత్వము కమ్యూనిష్టు ప్రభుత్వము కాగలదని రషియావారి విశ్వాసము. ఆ కారణముచేతనే ఇంగ్లీషువారు, తదితరుల దానికి సమ్మతించుట లేదు. ఈ సమస్య పాకిస్థాన్ సమస్యనంటిది.

యుద్ధమువలన కలిగిన నష్టమునకు పరిహారముగ రషియావారు జర్మనులనుండి ఎక్కువ ద్రవ్యమును కొనుచున్నారు. ఇంతటి ద్రవ్యమును జర్మనులు ఇచ్చుకొనలేరనియు, దేశమందు కీలకపరిశ్రమలు, భారపరిశ్రమలు అభివృద్ధిచయిగాని ఇంతటి ద్రవ్యము ఉత్పత్తికొరవలదనియు, అట్టి అభివృద్ధిమూలమున ప్రమాదము

కలుగుననియు ఇతరుల వాదము. రషియావారుహాన అట్టి అభివృద్ధికి ఇష్టపడటలేదు. కాని ఏటేట తయారగు మూలం సరుకులలో కొంతభాగమును నష్టపరిహారముకీంద జర్మనులు ఇన్వ్యూవలెనని వారి వాదము. ఇట్లు చేసినయెడల జర్మనులు సజీవులై యుండుటహాన కష్టమగునని ఇతరుల అభిప్రాయము. ఏది ఎట్లు జరిగినను జర్మనీలో ఉత్పత్తియగు నొక్కొక చాలభాగము తమకు చెందవలెనని ఫ్రెంచివారి పట్టు.

నలుగురు మంత్రుల మ్యూ సోమరస్యము వదురునట్లు కనుపించెను. మొత్తముమీద అనేకవిషయములలో రషియామాత్రము ఒకపక్షమందును, తక్కిన ముగ్గురు మరొక పక్షమందును ఉన్నారని చెప్పవచ్చును. ముప్పై నలభై సంవత్సరములవరకు జర్మనీకి పారితోత్త్రము తప్పనట్లు కనుపించుచున్నది. నిరాయుధులై, దాగిద్రవ్యభాగము లోనై, ఆరుకోట్ల జర్మనులు శాంతముగ నుండెదరా? సాయుధులై నను, నిరాయుధులై నను వీరివలన ప్రమాదము తప్పనట్లు తోచెను.

ట్రూమన్ సందేశము

నూస్కా సమావేశము ప్రారంభమైన తర్వాత రెండురోజులకు యునైటెడ్ స్టేట్స్ అగ్గ్రమునను ట్రూమన్ కాంగ్రెసు (అమెరికాయొక్క శాసనసభకు కాంగ్రెసు అనిపేరు) కలుసుకొని ఒక సందేశమును చదివి వినిపించెను. అందు అతడు తన దేశ మికమీదట అనుసరించవలసిన విధేయాంగీతినీగురించి కొత్త నూచన నొకదానిని చేసెను. ఆ నూచనముగురించి కాంగ్రెసువారాలోచించుచున్నారు. బహుశః వారు దానిని ఆమోదింతురని తోచుచున్నది. ఈ నూచన ప్రపంచమందంతట ఒక సంచలనము కలిగించింది.

ఈ సందేశములో రెండు భాగము లున్నవి. అమెరికావారు గ్రీసు, టర్కీ దేశములకు సహాయము చేయుటకై వెంటనే ౧౬౦ కోట్లరూపాయలు ఖర్చుపెట్టవలయు ననుట మొదటి భాగము. ఇట్టి సహాయమును చేసినగాని ప్రపంచములో ప్రజాప్రభుత్వ విధానము నిలబడజాల దనియు, నియంతృత్వ విధానము వ్యాపించుననియు, ప్రజాప్రభుత్వ విధానమును నిలబెట్టుట అమెరికా

వారి విధి అనియు, అందుకై వారు వారి యావచ్చుకొని వినియోగించవలెననియు చెప్పబడినందున, కాంగ్రెసువారు ట్రానున్ సందేశమును ఆమోదించిన యెడల గ్రీసు, టర్కీ దేశములకుమాత్రమే సహాయము దొరుకుటకాక, ప్రజాప్రభుత్వములను బలాత్కారముగ తొలగించి నియంతృత్వ ప్రభుత్వములను స్థాపించుటకు ఏదో దేశములలో ప్రస్తుతము ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవో అట్టిదేశము లన్నిటికి అమెరికావారు సహాయముచేసి ఆ ప్రయత్నములను భగ్నముచేయ సంసిద్ధులై యున్నారనట స్పష్టము.

ఇందులో గమనించతగ్గ విశేషములు రెండు కలవు. రెండవ ప్రపంచయుద్ధమునకు ఫలితముగ యునైటెడ్ స్టేట్సు, రషియామాత్రమే ఆగ్రహజ్యములుగ నిలబడ గలిగినవి. కాని ఈ రెండు రాజ్యములకు మధ్య నైషమధ్యము దినదినాభివృద్ధి గాంచుచున్నది. రషియాకు ఇప్పటికే ఎక్కవ ప్రాబల్యము కలిగిన దనియు, మరి అది వృద్ధికాకూడ దనియు అమెరికావారి నిశ్చయము. ట్రానున్ యొక్క సందేశములో రషియాపేరు ఎక్కడను కనపించకపోయినను ఆ దేశముయొక్క ప్రాబల్యమునకు అడ్డుతగులుటయే అతని ఉద్దేశమని నిస్సందేహముగ చెప్పవచ్చును. ఈ ఉద్దేశము సక్రమమైన దనియు, ధర్మసహితమైనదనియు ప్రపంచములోనివారందరు హర్షించుటకై అతడు ప్రజాప్రభుత్వ విధానముయొక్క లోపములను అతని సందేశమందు వివరించెను. నియంతృత్వ విధానముపై దాడిచేయుట అనగా రషియాపై దాడిచేయుట అనియేనని ప్రపంచములోని ప్రజాజాలందరు ఆర్థముచేసుకొనియున్నారు.

గ్రీసు టర్కీదేశములు అమెరికాకు ఎంతో దూరముండున్నవి. వాటికి సహాయముచేయవలసిన అవసరము అమెరికావారికి ఏల కలిగెను?

గ్రీసు

గ్రీసు యూరప్రభుండవు దక్షిణభాగమందున్నది. దానికి ఇరుగుపొరుగున నుండు ఆల్బేనియా, యూగోస్లావియా, బల్గేరియాదేశములు, వీటికి ఆఫల నుండు రుమేనియా, హంగరీ, టెకోస్లావేకియా, పోలెండు

దేశములు రషియావారి పోషణగర్హములో చేరి, రషియాయొక్క చెప్పుచేతలకు లోబడియున్నవి. ఇన్ని దేశములపై రషియావారి అధికారము వ్యాపించుటయే రెండవ ప్రపంచయుద్ధము మూలమున కలిగిన ప్రధాన ఫలితములలో నొకటి. దీనితోపాటు గ్రీసుదేశముకూడ రషియావారి పోషణగర్హములో చేరినయెడల యూరపు యొక్క మధ్యభాగమందును, ప్రాగ్దక్షిణమందును రషియావారి అధికారము పూర్తిగ వ్యాపించుటయు, మధ్యధరాసముద్రపు తూర్పుభాగమంతయు వారి అధీనములోనికి వచ్చుటయు తప్పదు.

టర్కీ

టర్కీదేశము పశ్చిమఆసియాలో ఉన్నది. దీనికి పొరుగుననే రషియాదేశ మున్నది. దీనినికూడ తమ పోషణగర్హములో చేర్చుకొనుటకు ఎన్నితరములుగనో రషియావారు ప్రయత్నించుచున్నారు. రెండవ ప్రపంచయుద్ధము ముగిసినతర్వాత టర్కీపై రషియాయొక్క ఒత్తిడి ఎక్కువయ్యెను. రషియాకును, టర్కీకి మధ్య నల్లసముద్ర మున్నది. దీనినుండి మధ్యధరాసముద్రమునకు వెళ్లు త్రోవలో దాద్రెనెల్లుజలసంధి కలదు. ఈ జలసంధి ప్రస్తుతము టర్కీవారి అధీనమందున్నది. దానిని తమ అధీనములోనికి తెచ్చుకొనుటకై రెండుసంవత్సరములుగ రషియావారు విశ్వప్రయత్నములు చేయుచు టర్కీని అణేకవిధములుగ భయపెట్టుచున్నారు. టర్కీ చాలా చిన్న దేశము. రషియాతో యుద్ధముచేసి గెలుచుటకు సామర్థ్యము లేనిది. అయినను యుద్ధము వచ్చు నేమో యన్న భయముచేత పదిలమై సైన్యమును సన్నాహపరచి అందుకై ఎంతోసామగ్రి ఖర్చుపెట్టుచున్నది. కాని ఇది టర్కీవారి శక్తికి మించిన ఖర్చు. ఇట్టిస్థితిలో రషియావారి బెదిరింపులకు టర్కీవారు లొంగిపోవలసినచ్చినయెడల వారి ప్రాబల్యము టర్కీపైమాత్రమేగాక మధ్యప్రాచ్యదేశము లన్నిటిపై వ్యాపించుట తప్పదు. తూర్పు మధ్యధరాసముద్రము వారి వశమగును. అచ్చటినుండి ఇండియావరకు—అనగా పాలెస్టైను, ఇరాక్, ఇరాన్ దేశముల మీదుగా—వారి ప్రాబల్యము వ్యాపించును. పర్షియన్సింధుశాఖ, హిందూమహాసముద్రమును వారు చేరగలవా రగుదురు.

బ్రిటిష్ వైఖరి

రషియావారికి ఇట్టి వ్యాపకము కలుగుట బ్రిటిష్ వారికిగాని, అమెరికావారికిగాని ఎంతమాత్రము ఇష్టము లేదు. మద్యప్రాచ్యదేశములందు వీరు ఎక్కువగా వ్యాపారము చేయుచున్నారు. వీరికి కావలసిన పెట్రోలు చమురు చాలవరకు ఈదేశములందే ఉన్నది. ఇదిగాక బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యములో చేరిన తూర్పుదేశములకు — అనగా సింహళము, బర్మా, మలయా, ఆస్ట్రేలియా, న్యూజీలెండులకు — కెళ్ళుటకు తూర్పు మధ్యరేఖా సముద్రము మద్య ప్రాచ్యదేశములు రాజమార్గములు — దగ్గర మార్గములు. ఇవి రషియావారి అధీనమైనయెడల బ్రిటిష్ వారి ప్రాణమునకే నష్టము కలుగును.

కాని బ్రిటిష్ వారు ప్రస్తుతము స్వబలముచేత ఇట్టి ప్రమాదమునండి తప్పించుకొనుటకు సమర్థులు కారు. రెండవ ప్రపంచయుద్ధముమాలమున వారి కది వరకున్న అర్ధబలము, అంగబలము అదృశ్యమయ్యెను. ఈ రెండు సంవత్సరములనుండి వారు గ్రీసుకు, టర్కీకి ఎంతో ద్రవ్యసహాయము చేయుచుండిరి. గ్రీసులో వారి వైస్రాయ్ నొకదానిని ఉంచి కొంతవరకు శాంతి భద్రతలను కాపాడగలిగిరి. కాని ఇంతటి ఖర్చుతాము ఇకమీదట భరింపజాలమని వారు అమెరికాకు తెలియజేసిరి. కొద్దిరోజులలో గ్రీసులో నుండు బ్రిటిష్ వైస్రాయ్ మంతయు ఉపసంహరింపబడగలడు.

గ్రీసులో కమ్యూనిస్టుల ప్రమాదము

అప్పుడు గ్రీసుదేశము ప్రమాదస్థితిలోనికి రాక తప్పదు. గ్రీసు చాలా చిన్నదేశము. కొండలమయము. రెండవ ప్రపంచయుద్ధములో జర్మనీవారు దేశమును వశపరచుకొని ఎంతో నష్టమును కలిగించిరి. యుద్ధానంతరము ఇప్పటివరకు ప్రజలు టౌమశాసననభివించుచున్నారు. దీనికి తోడు దేశములో కమ్యూనిస్టు పక్షమునకు చెందినవారు ప్రజాప్రభుత్వముపై తిరుగుబడి, మర్కటయుద్ధమును కొనసాగించుచు ఆరాచకమును పుట్టించేయుచున్నారు.

ప్రమాదమంతయు ఇందులోనే ఉన్నది. ఈ కమ్యూనిస్టులకు స్వతస్సిద్ధమైన బలములేదు. దేశములో

వారి సంఖ్య చాల తక్కువ. ప్రజలలో వారికి విస్తారము పలుకుబడిలేదు. కాని దేశమునకు పొరుగునందుండు ఆల్బేనియా, బల్గేరియా, యూగోస్లావియావారు వీరికి ఎక్కువ సహాయముచేయుచున్నారు. రషియావారు కూడ వీరికి అండగా నిలబడియున్నారు. ఈ దేశములన్నిటిలో కమ్యూనిస్టు ప్రభుత్వము లున్నవి. గ్రీసు కమ్యూనిస్టులు వీరి సహాయముతో దేశములోని అధిక సంఖ్యకు లెక్కకొనిన ప్రజాప్రభుత్వమును తొలగించి, విప్లవమును లేవదీసి, తమ నియంతృత్వ ప్రభుత్వమును స్థాపించ జూచుచున్నారు.

పొరుగురాజ్యములవారు ఈ విషయము గ్రీసు యొక్క అంతరంగిక వ్యవహారములలో జోక్యము కలిగించుకొని, కమ్యూనిస్టు పితూరిదారులకు సహాయము చేయుచున్నారనియు, ఇట్టిది జరుగకుండు చేయవలయుననియు గ్రీసు ప్రభుత్వమువారు ఐక్యజాతి భద్రతాసభకు విన్నవించుకొనిరి. అందుపై ఆ సభవారు ఈ విషయమై దర్యాప్తుచేయుట కొక కమిటీని నిర్ణయించిరి. కమిటీవారు రెండునాసములుగా దీనిని విచారణ చేయుచున్నారు. పొరుగురాజ్యములవారు గ్రీకు కమ్యూనిస్టులకు సహాయము చేయుచుండునట్లు స్పష్టమయ్యెను.

బలాత్కారముగ రషియావారును, వారిపోషణ వర్గములోని రాజ్యములవారును గ్రీసులో కమ్యూనిస్టుల నియంతృత్వమును స్థాపించుట వ్యాయనిర్యదనుని ట్రూమన్ వాదము. అట్టిది జరుగకుండుటకై ఇప్పుడతడు గ్రీసు, టర్కీలకు సహాయముచేయు నిశ్చయించుకొనెను.

ట్రూమన్ సందేశములో “కమ్యూనిజం” అన్న మాట ఎక్కడ లేదు. అతడు “నియంతృత్వము” (Totalitarianism) అన్నమాటనే వాడియున్నాడు. కాని, అతని ఆభిప్రాయములో కమ్యూనిజం నియంతృత్వ విధానముయొక్క అపరాధతాననియే.

వ్యక్తి స్వాతంత్ర్యము, వాక్స్వాతంత్ర్యము, మతస్వాతంత్ర్యము, బహు రాజకీయపక్షములు ప్రజాప్రభుత్వమునకు లక్షణములు. ఇది బహుజనాభిప్రాయము ననుసరించు రాజ్యాంగపద్ధతి. నియంతృత్వ

మున కవతారమును కమ్యూనిజంలో స్వాతంత్ర్యము లేదు. ఒక రాజకీయపక్షమువారే అధికారములో ఉండెదరు. భయమే దానికి ఆధారము. అది అల్పసంఖ్యాకుల ప్రభుత్వము. ఇట్టి భేదము లుండుటచేత ప్రభుత్వ మొక్కటియే ప్రశంసనార్హమైనదినియు, కమ్యూనిజం ఖండనార్హమైనదినియు ట్రూమన్ యొక్క దృఢనిశ్చయము.

ఈ నిశ్చయము ననుసరించి అతడు గ్రీసు, టర్కీలకు సహాయము చేయుచున్నాడు.

రషియా వైఖరి

రషియావారి వైఖరి ఈ విషయములో ఎట్లుండునో? ఈ నిమిషమున ఏదేదేశములలో వారికి పలకుబడి యున్నదో ఆ దేశములతో వారు తృప్తిపడి, ఇతర దేశములందు కమ్యూనిజమును ప్రచారము చేయుటకును, బలాత్కారముగ కమ్యూనిష్టు ప్రభుత్వములను స్థాపింపకుండుటకును సిద్ధపడినయెడల వారికిని, అమెరికావారికిని మధ్య వైరము పెరుగకుండును. లేనియెడల వైరము పెరిగి కొంతకాలమునకు యుద్ధరూపము ధరించవచ్చును.

ట్రూమన్ సం దేశములోని పరమార్థ మిదియే.

ఈ రెండు దేశములవారును వారివారి బలములను సుస్థిరపరచుకొనుటకు ప్రయత్నములు చేసుకొనుచున్నారు. మార్క్సిస్టులలో రషియావారు పోలెండుతో క్రొత్తసంధి నొకదానిని చేసుకొని, పోలెండుకు కొంత ద్రవ్యమును అప్పిచ్చుటకును పోలిష్ సైన్యములను తగ్గించుచేయుటకును అంగీకరించిరి. ఇదే విధముగ పోలెండు జెకోస్లావేకియానుగ్గన క్రొత్త ఒంపబడిక యొకటి జరిగెను. అమెరికావారు దక్షిణ కొరియా యందు వారి బలమును స్థిరపరచుకొనుచున్నారు. ఫిలిప్పైన్ ద్వీపములలో కొన్ని సైనికాశ్రయములను సంపాదించిరి. దీనిమాలమున పసిఫిక్ మహాసముద్రపు పశ్చిమతీరమున వారి బలము వృద్ధిగాంచగలదు.

ఇంగ్లండు

మార్క్సిస్టుల పార్లమెంటులో జరిగిన చర్చలవలన ఇంగ్లండుయొక్క ఆర్థికస్థితి క్లిష్టముగ నున్నట్లు స్పష్టమయ్యెను. ఈ క్లిష్టస్థితికి మూడు లక్షణము

లున్నవి. (1) దేశములోని ప్రజలకు కావలసిన ఆహార పదార్థములు విదేశములనుండి రావలసియున్నది. దేశమున పండుపంటలు దీనికి సరిపడియుండుట లేదు. ఇది క్రొత్తగా ఏర్పడిన స్థితి కాదు. నుమారు నూరుసంవత్సరములనుండి ఇంగ్లీషువా రిట్టిస్థితియందున్నారు. విదేశములతో వ్యాపారము జరగని పక్షమున ఇంగ్లీషువారు పస్తుండుట తప్పదు. (2) రెండవ ప్రపంచయుద్ధము మాలమున ఇంగ్లీషువారి విదేశవ్యాపారమునకు గొప్ప దెబ్బతగిలెను. అంతకుపూర్వము వారు సాహకార్లయి విదేశములవారికి ఎక్కువ ఋణములనిచ్చి, ఆ ఋణములపై ఏలేట రావలసిన కొట్లకొలది వడ్డీద్రవ్యముతో విదేశములనుండి తమకు కావలసిన ఆహారపదార్థములను ముడివస్తువులను ఎక్కువగ సంపాదించుచుండిరి. వారు భౌగోళ్యాగ్రములతో తులతూగుట కిది యొక ప్రధాన కారణము. రెండవ ప్రపంచయుద్ధములో విదేశముల వారు వీరి కియ్యవలసిన పాకీలన్నిటిని చెల్లించివేసిరి. ఇంతేకాక వీరే విదేశములవారికి ఋణపడిపోయిరి. అందుచేత ఇప్పుడు వీరు ఏలేట కొట్లకొలది రూపాయల విలువగల సామానములను ఇతర దేశములకు వడ్డీకింద పంపవలసిన స్థితి ఏర్పడెను. ఇట్లు పంపితర్యాత, మిగిలిన సామానముల మాత్రమే వారు సుఖించుటకు వీలగును. (3) విదేశములనుండి తెచ్చుకొనవలసిన ఆహారపదార్థములకును, చెల్లించవలసిన వడ్డీలకును వారు తయారుచేయవలసిన సామానముల ఎంతో వృద్ధికావలసి యున్నను దేశములో కూలిపని చేయుటకు కావలసినంత జనము లభించుటలేదు. పండ్రెండులక్షల జనము సైన్యములలో చేరి జర్మనీ, పాలెస్టయిన్, ఈజిప్టు, ఇండియా, జపాన్ మొదలగు దేశములందున్నారు. కొన్ని సంవత్సరములనుండి ఇంగ్లండులో జననముల సంఖ్యయు, మరణముల సంఖ్యయు తగ్గుటచేత పరిశ్రమలలో పనిచేయులేని వృద్ధులసంఖ్య ఎక్కువయ్యెను. ఇదిగాక ఇదివరకు ౧౫ సంవత్సరముల వయస్సు వరకే నిర్బంధవిద్యావిధానముండెడిది. ఇప్పుడు దానిని ౧౬ వ సంవత్సరమువరకు పొడిగించుటచేత పరిశ్రమలలో పనిచేయు యువకుల సంఖ్య తగ్గెను. ఇట్టి సందర్భములో వారు తక్కువ కూలిజనముతో ఎక్కువ సరకులను ఉత్పత్తిచేయవలసిన స్థితిలోకి వచ్చిరి. ఇది జరుగుటకు ఎన్నో ఉపాయములను వారు నెతకుచున్నారు. యంత్రములను ఎక్కువగ ఉపయోగించుట,

కూలివాండు సమ్మెలు చేయకుండుట, అనసరమైన పప్పుకు ఎక్కువగంటలకాలము పనిచేయటం మొదలగు ఉపాయములు ఆచరణలోనికి వచ్చుచున్నవి. విదేశీయులందుండు సైన్యములను సాధ్యమైనంతవరకు తగ్గించుకొనటయు, విదేశీయుల వ్యవహారములలో అనవసరముగ జోక్యము కలిగించుకొనకుండుటయు ఈ ఉపాయములలో చేరియున్నవి.

దురప్రాచ్యము

దురప్రాచ్య దేశములలో రెండుమూడు విశేషములు గమనింపతగియున్నవి. ఆమెరికావారి ఆధీనమందున్న జపాన్ దేశములో ఇటీవల ఇరవై లక్షల జనము క్రైస్తవమతమును స్వీకరించిరి. చైనాలో జాతీయ ప్రభుత్వమువారు కమ్యూనిష్టుల ప్రధానపట్టణముగు ఈనాన్ నగరమును, మరికొన్ని పట్టణములను విశేషముకొనిరి. దీనిమూలమున కమ్యూనిష్టుల ప్రాబల్యము తగ్గి దేశములోని అంతర్గతము తీర్చులోనే ముగియునని తోచుచున్నది. ఇదిగాక చియాంగ్ కై షేక్ పరిపాలన సభలో జాతీయపక్షమువారేకాక మరికొన్ని పక్షముల వారూకూడ చేరు సూచనలు కనుపించుచున్నవి. ఆమెరికావారు అతని ప్రభుత్వమునకు కొంత సహాయము చేయునట్లున్నది. ఈ కారణములచేత చైనాలోని పరిస్థితులు బాగుపడవచ్చును.

స్వాతంత్ర్యమునకై పోరాడుచున్న ఇండోనేషియాన్ ప్రజారాజ్యమునకును (Indonesian Republic), డచ్చివారికిని గతినవంబరులో జరిగిన సంధి ఇప్పుడు భాయము చేయబడినది. ఇందుమూలమున జావా సముద్రాద్వీపములు స్వతంత్రము లయ్యెను. కొన్ని విషయములలో మాత్రము ఈ ప్రజారాజ్యము డచ్చివారితో సంబంధము కలది యగును. స్వాతంత్ర్య సమరములో అమెరికాఖండవాసులకు విజయము చేకూరనన్న దనటకు ఇది ఒక గొప్ప చిహ్నము.

అఖిలఆసియా మహాసభ

ఈ సంవత్సరములో ఢిల్లీనగరమున సమావేశమైన అఖిలఆసియామహాసభ ప్రశంసించదగియున్నది. ఆసియా ఖండములోని ఇరవై అయిదు దేశములందుండి ఈసభకు ప్రతినిధులు వచ్చిరి. వీరు భూగోళములోని మానవ కోటిలో సగభాగమునకు, అనగా నూరకోట్ల జనమునకు—ప్రతినిధులుగ సేసినారు. సుమారు అయిదువందల సంవత్సరములకుండి యూరపుఖండవాసుల ప్రాబల్యము ఆసియా యందంతట వ్యాపించుటయు, ఆకారణ

మున ఆసియావారి ప్రాచీనకాలపు ప్రతిభ అడుగంటుటయు సంభవించెను. ఇప్పుడు వీరు నిద్రనండి మేల్కొని, తమ పూర్వపు ప్రతిభను స్మరణకు తెచ్చుకొని, యూరపుఖండవాసుల అధికారమును తొలగించి, స్వాతంత్ర్యమును సంపాదించుటకు పూనుకొని యున్నారు. ఆసియాఖండవాసుల మధ్యన భేదములకేకములున్నను ఆధ్యాత్మికముగను, విజ్ఞానవిషయములందును వీరందరియందు ఒకవిధమైన ఏకత్వ మున్నది. రాజకీయ, ఆర్థిక వ్యవహారములందు వీరందరు ఒకేవిధమైన సమస్యలను ఎదుర్కొనుచున్నందునా, ఇట్టి సంవత్సరములో వీరందరు ఒకచోట కలసి, ఈ వ్యవహారములగురించి చర్చించుట అత్యవశ్యము. ఈ సమావేశము మన దేశములో జరుగుట మరొక ప్రశంసించదగియున్నది. మన దేశము ఆసియాఖండమునకు కేంద్రముగ నుండినది. ఇకమిదిట మనదేశము ఆసియా ఖండమునకు నాయకత్వము వహించలయున్నది. ప్రపంచములో అమెరికాఖండవాసులు తలపెట్టి తిరుగగలరని ఈ మహాసభ సూచించుచున్నది. అందుచేత మానవ చరిత్రలో ఇప్పటినుండి నూతనతర మొకటి ఆరంభమయ్యెనని చెప్పవచ్చును.

భారతఖండము

భరతఖండపు పరిస్థితులకు (౧) ఇంగ్లీషు ప్రభుత్వము (౨) కాంగ్రెసు (౩) హిందూ ప్రభుత్వసంస్థానములు ప్రధానాధారము. వీటియొక్క వైఖరిలో ఎట్టి మార్పు కలిగినను దేశపరిస్థితులలో కూడ మార్పులు కలుగుట తప్పదు.

బ్రిటిష్ వారు

ఫిబ్రవరి ౨౦ వ తేదీన ఆంగ్లీ చేసిన ప్రకటన విషయమై మార్చి నెలలో పార్లమెంటునందు గొప్ప చర్చ జరిగెను. కన సర్వేటివ్ పక్ష నాయకులు ఆ ప్రకటనను ఖండించి, గాంధీజీ జాన్ లోపుగ అధికారమునంతను భారతీయులపరమే చేయుటకు నిశ్చయించుట ప్రమాదకరమని వాదించిరి. కాని, బ్రిటిష్ మంత్రిగరునాథు మాత్రము ఆ ప్రకటనను అనుసరించి ప్రగతించుటకు సిద్ధపడియున్నట్లు స్పష్టపరచిరి. గనుక ఆ ప్రకటనయందు ఎట్టి మార్పులుకండనని చెప్పవచ్చును. గాంధీజీ నాటికి అధికారము భారతీయుల పరమగుట సత్యమని నమ్మవచ్చును. వేరొక ప్రభుత్వ స్థానమున రాజ్యప్రతినిధిగ వచ్చిన మాంట బాటన్ ప్రభుత్వయొక్క మాటలను బట్టియు, చర్యలనుబట్టియు అధికారము భారతీయుల హస్త

మగుననియే తలచవలసియున్నది. కాని ఈ అధికారము తయ్యకము ఒకే కేంద్రప్రభుత్వమునకు లభింపవచ్చునది, లేక అనేక రాష్ట్రప్రభుత్వముల వశము కానున్నది అను విషయమున మాత్రము బ్రిటిష్ వారు ఇంకను ఎట్టిర్ణయమునకు రాలేదు.

కాంగ్రెసు

అట్టి ప్రకటనను విమర్శించుటకై కాంగ్రెసు కాంగ్రెసినిర్వాహక వర్గమువారు ఢిల్లీలో సమావేశమై కొన్ని తీర్మానములను గావించిరి. ఇవి చాలా ముఖ్యమైన తీర్మానములు. ౧౯౪౦ జూన్ లోపుగ అధికారమును భారతీయులపరము చేయువిషయములో ఇప్పటి నుండియే కార్యక్రమమునకు పూనకొనవలయుననియు, దానికి చిహ్నముగ ప్రస్తుతము అధికారములో ఉన్న ఇంటరి గవర్నమెంటునకు క్రమక్రమముగ అన్ని అధికారముల నిచ్చుటయే పరిష్కారము నూచించిరి. ఇదిగాక అధికార పరివర్తనము జరుగుటకు కావలసిన ఏర్పాటుల నన్నిటినిగూర్చి ఆలోచించుటకై లీగ ప్రతినిధులు కాంగ్రెసు ప్రతినిధులను కలిపికోసుట అవసరమని, అట్టి ప్రతినిధులను పంపవలసిదీగా లీగవారిని కోరిరి. ఇదిచాలా ప్రశంసనీయమైన తీర్మానము. లీగతో సఖ్యముగ ప్రవర్తించవలయునని కాంగ్రెసువారు నిశ్చయించుకొన్నట్లు వేరు సాక్ష్యముకూర్చలేదు. ఇదిగాక రాష్ట్రాగ్నిగోళవిషయమై బ్రిటిష్ మంత్రివర్గమువారి వ్యాఖ్యానమునకు తాము సంపూర్ణముగ సమ్మతించినట్లున, ప్రజాపరివర్తనగారు ఏర్పరచు రాజ్యాంగవిధానమును ఏయే రాష్ట్రములవారు ఆమోదించుకో ఆ రాష్ట్రములకే అదినర్తించుననియు, ఆమోదించని రాష్ట్రములలో అది అమలులోనికి రాదనియు వారు తీర్మానించిరి. మహమ్మదీయులు అధికసంఖ్యాకులుగ నుండు ప్రదేశములవారు ఈ రాజ్యాంగమును ఆమోదించనిపక్షమున వారు విడిపోయి ప్రత్యేక రాజ్యాంగమును ఏర్పరచుకొనవచ్చునని దీని అభిప్రాయము. అనగా పాకిస్తాన వాదమునకు కాంగ్రెసువారు ప్రతిఘటించు కారనిదీని నుండి తెలియుచున్నది. కాని దీనితో మరొక తీర్మానమునకూడ కాంగ్రెసువారు జతపరచిరి. పంజాబులోని అల్లరుల మూలమున హిందూ మహమ్మదీయ సమన్వయ క్షిప్తతగమైనది. అందుచేత పంజాబును రెండు రాష్ట్రములుగా విభజించుటయే ఉత్తమమని కాంగ్రెసువారు

తీర్మానించిరి. మహమ్మదీయులు అధికసంఖ్యాకులుగ నుండు ప్రదేశములన్నియు కలిసి ఒక రాష్ట్రముగాను, హిందువులు శిక్కులు అధికసంఖ్యాకులుగ నుండు జిల్లాలు కలిసి ఇంకొక రాష్ట్రముగాను ఏర్పడుటయే మంచిదని కాంగ్రెసు అభిప్రాయము. ఇదియే సరియైన యెడల బంగాళమునకూడ ఈనూత్రమున సరించి రెండు రాష్ట్రములుగా విభజించుట అవశ్యకమగును. ఢిల్లీభజన అఖండహిందూస్థాననూత్రగునకు విరుద్ధమనియు, ఇందు మూలమున హిందూ మహమ్మదీయ సమన్వయ పరిష్కారముకావలదనియు కొందరంకొనచున్నారు. కాని మతవైషమ్యములు పెరుగుచుండు ప్రస్తుతకాలములో ఇదియే అనుసరణీయమని చెప్పవలసియున్నది. రాష్ట్రములో ఉండుటకు ఇష్టములేనివారిని నిర్బంధముగ రాష్ట్రములో ఉంచి, అనేకవాదాల పక్షాటము చేయుట కంటె విభజనయే ఉత్తమమార్గము. కాంగ్రెసు లీగలకు మధ్యన ఎట్టిసూత్రసంప్రదింపు జరుగనో, ఎంతవరకు సామరస్యము కుదురునో చూవవలసియున్నది.

లీగ

అట్టి ప్రకటననుగూర్చి లీగవారికి రెండు అధికార రీత్యా వారి అభిప్రాయమున శక్తికల్పరచియుండలేదు. కాని లీగవారు ఇదివరకు చేయుచుండు ప్రచారమునకు ఫలితముగ పంజాబులో అతి దారుణములగు కృత్యములు జరిగినవి. ౧౯౪౦ జూన్ నాటికి ఏర్పడు రాష్ట్ర ప్రభుత్వములకు బ్రిటిష్ వారు సర్వాధికారమును ఒప్పగింతురన్న ఆశచేత లీగప్రభుత్వమును పంజాబులో స్థాపించు యోచన ఈ అల్లరులకు లేవదీసినది చెప్పవచ్చును. దీనికి ఫలితముగ వేలకొలది హిందువులు, శిక్కులు ప్రాణములు కోల్పోయిరి. వేలకొలది జనము గాయపడిరి. కోట్లకొలది ద్రోహ్యులు నష్టముయ్యెను. దౌర్జన్యము నుపయోగించి లీగ ప్రభుత్వమును స్థాపించుట కనేకులు కంకణము కట్టుకొనియున్నట్లు ఇది స్పష్టము చేయుచున్నది. ఇట్టి ప్రభుత్వమునకు తామెన్నడును అంగీకరించవలసమనియు, లీగప్రభుత్వములో తాము పాల్గొనమనియు శిక్కు, హిందూనాయకులు స్పష్టపరిచి, కాంగ్రెసువారు నూచించిన పంజాబు విభజనకు సుముఖులుగ మన్నట్లు ప్రకటించిరి.

లీగ ప్రభుత్వము అమలులో నున్న సింధు రాష్ట్రము సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యముగల రాజ్యమగునని

అచ్చటి ప్రభుత్వమువారు ఘోషించుచున్నారు. గృహరాష్ట్రములో కూడ ఇప్పటి కాంగ్రెస్ ప్రభుత్వమును తొలగించి లీగు ప్రభుత్వమును స్థాపించు ఉద్దేశముతో కొందరు అల్లరులను లేవదీసిరి. కాని అది అంత ప్రమాదకరములు కాలేదు. మొత్తముమీద లీగు ఉద్దేశములను సాధించగలిగిన మహమ్మదీయులు దౌర్జన్యము నుపయోగించి, అల్లరులను లేవదీసి, సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యము గల పాకిస్తానరాష్ట్రములను సంస్థాపించ నిశ్చయించియున్నారని మార్చి నెలలో జరిగిన చర్యల వలన స్పష్టమగుచున్నది.

సంస్థానములు

అట్టి ప్రకటన ఫలితముగ సంస్థానము లన్నియు ఏకముఖముగ ప్రవర్తించుటకు బదులు భిన్నముఖము లుగ ప్రవర్తించుచున్నవి. నకోద్రమంపటికి చెందిన సంస్థానములకు నాయకుడుగనుండి, వారి తరపున రాజ్యాంగపరిషత్తుతోడను, వైస్రాయితోడను రాయ బారములు జరుపుచుండిన భోపాలునవాబునందు కొన్ని సంస్థానములవారికి విశ్వాసము లేనట్లు తెలియుచున్నది. అందుచేత బరోడా, జమషూరు మొదలైన సంస్థానములు కొన్ని రాజ్యాంగపరిషత్తులో చేరుటకు, కొన్ని గౌరూ లో ఏర్పడజోవు స్వతంత్ర భరతఖండములో అంతర్భాగములుగ నుండుటకు అంగీకరించినవి. ఇది శుభసూచకము. క్రమక్రమముగ మరికొన్ని సంస్థానములుకూడ ఇట్టి మార్గమునే ఆవలంబించును. తిరువాం కూరుసంస్థానముమాత్రము మరియొక పాథాన త్రొక్కున నట్టగపడుచున్నది. బ్రిటిష్వారు రాకపూర్వము ఎట్టి స్వాతంత్ర్యము దాని కుండునో అట్టి స్వాతంత్ర్యమునే అది కోరుచున్నదని ఆ సంస్థానపు దివాన్ ప్రకటించెను. భోపాలునవాబు నాయకత్వమున పనిచేయుచుండు సంస్థానాధీశులు రాజ్యాంగపరిషత్తులో చేరుటకు ఇదివరకు సమ్మతించియుంకినను ఇప్పుడు తమ అభిప్రాయమును మార్చుకొనెదలేమో అని తోచుచున్నది.

వీనినన్నిటినిబట్టి మావగా గౌరూ జూన్ వాటికి దేశమందు ఒక కేంద్రప్రభుత్వమునకు లోబడిన భరతఖండ ప్రజారాజ్యము (Republic) ఏర్పడుటకు బదులు స్వతంత్రరాజ్యము లనేకము లేర్పడునేమో అను సందేహము కలుగుచున్నది.

కేంద్రప్రభుత్వపు బడ్జెట్

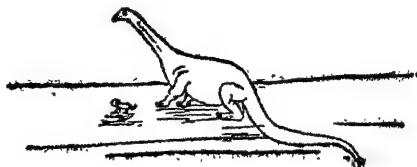
ఈసంవత్సరమున కేంద్రప్రభుత్వపు ఆదాయవ్యయ పట్టికలో గమనించదగిన మార్పులనేకములుకలవు. ఉన్న పన్నురద్దులనుగల మొదటిమార్పు. ఎంతకాలమును కియోమహాత్మా గాంధీగారు సంకల్పించి యుండిన ఈ మాగు ఇప్పటికి జరిగినది. నూటికి ఆరు రూపాయల కంటె ఎక్కువ లాభమును సంపాదించువారి ఎక్కువ లాభము లకుకు మించినయెడల వా రా ఎక్కువ లాభములో నూటికి ౧౮ ౨/3 వంతున పన్నులు చెల్లించవలయుననుట రెండవ మార్పు. దీనినిసరించి శాసనసభలో కొన్ని వాదప్రతివాదములు జరిగి తుదకు రాజీ నూలమున ఈ నిర్ణయము చేయబడెను. ఇట్లే ఆస్తుల విక్రయము (Capital gains) మూలమున అధికలాభమును సంపాదించువారు ఆ లాభము ననుసరించి రూపాయకు ఒక అణా మొదలు ఆయిరుఅణాల పన్ను చెల్లించవలసి యున్నది. పన్నులకు సంబంధించిన ఈ రెండు మార్పులలో గమనించదగిన విశేష మొకటి కలను. కష్టపడి పనిచేయక విస్తారలాభమును గడించువారు వారి ధనములో చాలభాగమును సంఘక్రేయస్సుకై వినియోగించుటయే ధర్మమును నూత్రమును ఆచరణలో పెట్టుటయే ఈ విశేషము. జమీందారీలను రద్దుచేయవలె నను వాదములో ఉండువ్యాయమే ఇందులోకూడ కొద్దిగ కనుపించుచున్నది. జమీందారీలను రద్దుచేయవలె నని వాదించుచుండు కాంగ్రెసు ప్రముఖులు ఈ పన్నులకు అడ్డుతగులుటయే కొంచెము ఆశ్చర్యకరముగను, హాస్యాస్పదముగను ఉన్నది. ధనికులను సాహుకార్లకు కాంగ్రెసు ప్రముఖులగుతో గల పలుకుబడియే దీనికి కారణము.

మద్రాసు రాష్ట్రము

మద్రాసురాష్ట్రములో ప్రకాశం మంత్రిగగము మారి ఓమందూరి రామస్వామిరెడ్డిగారి మంత్రిగగము అధికారములోనికి వచ్చెను. ఈ మార్పునకు కారణము లేనియో ఎవరికిని తెలియదు. ఈ విషయమై గత సంచికయందు కొంత వ్యాఖ్యానము చేసియుంటిని. ఈ సందర్భమున కాంగ్రెసు అధ్యక్షులను శ్రీ ఆచార్య కృపలానీగారు చెప్పినమాటలు గమనించదగియున్నవి. "ప్రకాశం గారికిని, కాంగ్రెసుపక్షములోని ఇతరవర

ములవారికిని ఎందునిమిత్తమై ఘర్షణ సంభవించినదో నేను ఊహించలేకున్నాను. అన్ని కర్మములవారు తమ ఉద్దేశము కాంగ్రెసు నిర్మాణక్రమము ననుసరించుటయే అనియు, ఆ క్రమమునకు బద్ధులై నట్లును నొక్కచెప్పుచున్నారు. అట్టి సందర్భములో వారిలో ఇవ్వకుండు అభిప్రాయ భేదములు దేనినిగరించినా నాకు అవగాహనమగుటలేదు." ఏసందర్భములవలన తమ మంత్రివర్గము రాజీనామా ఇయ్యవలసివచ్చినదో ప్రకాశంగాను కాసన సభలో విపులముగ వివరించి యున్నారు. ఇప్పటి మంత్రివర్గమును గురించియు, ఇక మీదట ఏర్పడబోవు మంత్రివర్గములగురించియు విమర్శించు సందర్భమున కొన్ని విషయములు ప్రధానములగ గమనింపవలసియున్నది. (౧) ఎన్నికలలో కాంగ్రెసు అభ్యర్థిగ నుండుటకుకూడ అర్హుడు కావని అనుకొనినట్టియు, కాసనసభలో ప్రస్తుతము సభ్యుడు కానట్టియు డాక్టరు సుబ్బారాయణ్ గారు ఇప్పుడు మంత్రిఅగుటయు, సభానాయకుడగుటయు విచిత్రము. ఈ సంఘటనకు కారణము రెండు: మంత్రిపదవుల కర్తవ్యము, సభానాయకత్వమును వహించతగ్గవారును కాసన సభలోని ౧౯౦ కాంగ్రెసు సభ్యులలో మరెవరు లేరా? కాసనసభ్యులు కానివారిని మంత్రులుగా నియమించుటకు చట్టములో అవకాశ మున్నమాట వాస్తవమే. కాని ఈ అవకాశము ఏదో ప్రమాదకరముగు కాలమందు, మాధ్రాంతరము లేని క్లిష్టపరిస్థితులలో ఉపయోగించుకొనవలసినదేగాని, మామూలు పరిస్థితులలో ఉపయోగించుకొనవలసినది కాదు. (౨) సభానాయకుడుగ నుండతగినవారిని కాంగ్రెసుపక్ష నాయకుడుగను, ప్రధాన మంత్రిగను ఎన్నుకొనుట ఎందుకు? అన్ని పనులను చేయుటకు సమర్థుడుగ నున్నవారినే ప్రధానమంత్రిగ ఏల ఎన్నుకొనలేదో? ఇంగ్లీషుపార్లమెంటులో ఒక్కొక్కప్పుడు

ఒకరు ప్రధానమంత్రియు, మరియొకరు సభానాయకుడుగను ఉండు ఆచారము లేకపోలేదు. కాని దీనికి కారణములు పేరు. అప్పుట ప్రధానమంత్రి చేయవలసిన పనులు, వహింపవలసిన బాధ్యత చాల ఎక్కువగుట చేత, అతడు ఎంతటి సమర్థుడైనను సభానాయకుడు చేయవలసిన పనులను చేయుటకు కాలవ్యవధి చాలదు. మన రాష్ట్రపు పరిస్థితి అట్టిదికాదు. ప్రధానమంత్రి సభానాయకత్వమును వహించుటకు కావలసిన అర్హత లేనికారణముననే మరియొకరిని అట్టి నాయకత్వమునకు నియమించవలసిన అవసర మేర్పడింది. (౩) స్థిరమైన మంత్రివర్గము లేనియెడల పరిపాలన సౌమ్యము తగ్గన. తగ్గుటయేకాక అధికారము ప్రజాప్రతినిధులగు మంత్రుల చేతులలో నుండక, సివిల్ సర్వీసువారి చేతులలోకి పోవును. పదేపదే మంత్రివర్గము మారినయెడల అనుభవములేనివారు మంత్రులగుట సంభవించును. వ్యవహారములలోని మంచిచెడ్డలను గుర్తించి, క్లిష్టసమస్యలను పరిష్కరించుటకు వారికి సామర్థ్యముండదు. ఉద్యోగులు ఏ సలహాలినిచ్చెదదో ఆ సలహాల ననుసరించి వారు వ్యవహారములు నడుపువారుదురు. ఇట్టి ప్రభుత్వ విధానమునకే బూరాకళి (Bureaucracy) అని పేరు. ఇది ఉద్యోగుల ప్రభుత్వముగను కాని ప్రజాప్రభుత్వము కాజాలదు. (౪) ఏటేట కాంగ్రెసుపక్షనాయకుని ఎన్నుకొనవలె నను నూత్రమునకు అపార్థము కల్పించి నట్లు తోచుచున్నది. ఏటేట పక్షనాయకుని ఎన్నుకొనవలెనని కాంగ్రెసుపార్టీ వారి రూల్సులో ఉన్నది కాని, ఏటేట ప్రధానిని ఎన్నుకొనవలెననిలేదు. నాయకుడే ప్రధానిగ ఉండవలెననికూడ లేదు. ఈ రెండుపదవులకు ముడిపెట్టుట అనుచితము. ఆముడిని విప్పి, మంత్రివర్గమునకు స్థిరత్వము కల్పించుట అత్యవశ్యకము. లేనియెడల కాసనసభ్యుల కాలమంతయు మంత్రులను మార్చుటయందే వినియోగమగుచుండును.

ఐ క్య ప్ర ప ం చ సా ధ న కు

ఆసియా ముందడుగు

అభినవ ఆసియా నిర్మాణానికి నెహ్రూగారి నాంది

ప్రపంచ చరిత్రలో ఎన్నడును కని విని యెరుగని రీతిని అఖిల ఆసియా మహా సభ గత నెల ౨౩-వ తేదీనాడు ఢిల్లీలో 'పురాణశిల్ప' అనే చారిత్రక భవనములందు అఖండ వైభవముగా జరిగినది. శ్రీమతి సరోజినీ దేవి సభాధ్యక్షురాలు. ప్రారంభ కులు జవహర్ లాల్ నెహ్రూగారు. శాంతి అభ్యుదయములను ప్రోత్సహించి, అభినవ ఆసియాను నిర్మించి, విశ్వసౌహార్ద సహకారాలతో ఏక ప్రపంచమును సాధించుటకు యత్నించుట ఈ సభోద్దేశ్యము. ఎర్రసముద్రమునుండి శాంతమహాసముద్రము వరకు గల విశాల భూభాగములోని ముప్పది దేశాలనుండి రెండు వందలకు పైబడి వచ్చిన ప్రతినిధులతోను, పదివేలకు పైబడిన ప్రేక్షకజనముతోను సభ దివ్యదర్శన మిచ్చినదన్న అతిశయోక్తికాదు. అలనాడు ఉజ్జయినిలోని విక్రమాదిత్యుని రాజ సభలకు గాని, పాటలీ పుత్రములోని అశోక చంద్రగుప్తుల దర్బారులకుగాని, ఢిల్లీ లోని అక్బరు షాజహానుల కొలువుకూటములకుగాని ఇంత మంది ఆసియా ప్రతినిధులు ఎన్నడయినను వచ్చియుండిరా అన్నది అనుమానించదగిన విషయము. ప్రాచీన ఆసియా విజ్ఞానమంతయు ఆనాటి సభలో వేవెలుగులతో వెలిగినది. వింత వింతదుస్తులు - రకారకాల వ్యక్తులు-పలు తెగల భాషలు ఆ మహాసభ—చూపరకు కనులపండువును, వీనులవిందును కల్పించి, అభినవ ఆసియా కన్నులయెదుట సాక్షాత్కరించినట్లే తోపింపజేసినది. ప్రపంచ వ్యవహారముల భారతీయ సంఘ యాజమాన్యమున ఈ సభ ఏర్పాటుచేయబడినది. ఆసియాఖండ చరిత్రలో ఇట్టి సమావేశము జరుగుటకు ఇదే మొట్టమొదలు. ఈ సభాకార్యకలాపములను పరికించిన వారికి-విశ్వసౌహార్ద సహకారములద్వారా ప్రపంచ సమ్మేళనకై వెనుక నొకప్పుడు రవీంద్ర కవీంద్రుడు గాంచిన కల వృథాపోలేదనియు, అటువంటి దివ్యవైభోగమునకు ఈ మహాసభ అంకురార్పణచేసినదనియు గట్టిగా అనిపించినది. సభాఅత్యములను విశదీకరించుచు పండిత నెహ్రూగారు గావించిన ప్రసంగ మిదిగో చిత్రగింపుడు :

మన మిప్పుడు ఒక శతాంతంలో, ఒక కొత్త చరిత్ర యుగం నుమ్మమిద కాలుపెట్టుకొని ఉన్నాము. మానవచరిత్రలో ఇలాంటి సంధియుగాన ఉన్న మనం అటు గడిచిపోయిన సుదీర్ఘ భూతకాలాన్నీ, ఇటు ఇప్పుడు మన కండ్లముందు రూపొందుతూ ఉన్న భవ్యత్తును గూడ చూడ శక్తులమై ఉన్నాము. విండెతిరబడిగా ఆలనా పాలనా లేక మాటునుగిలి వుండిన ఆసియా ఉన్నదున్నట్టు ప్రపంచవ్యవహారాలలో తిరిగి ప్రప్రముఖస్థానానికి వచ్చి కూర్చున్నది. మేలరుసంస్కారాల చరిత్రను గనుక తిగిగవేసి చూస్తే, సాంస్కృతిక సాహచర్యంలో ఈజిప్టుతో సంబంధ బాంధవ్యాలు నెరపుకొనివున్న ఈ ఆసియాఖండం మానవజాతి పక్షాదు విప్లవంలో ఒక మహాస్ఫూర్తి మైన భూమికి పరిచిన సంగతి కేటవడగలదు. నాగరకత తొలి చిగుళ్లు తొడిగింది, మానవుడు తన అసంతృప్త చింతయూత్రకు నాంది పాడింది ఈ ఆసియాలోనే. మానవుని మనస్సు ఎడతెరిపికోకుండా సత్యాక్షేపణ చేసింది. ఇక్కడనే ఈ వికాలవిశ్వాసంతిన్న దివ్య తేజంతో ముంచెత్తిన మానవుని ఆత్మజ్యోతి ఇదం ప్రథమంగా వెల్లువీరింది ఈపరిశ్రమమిలానే.

ఒకప్పుడు దిక్కుదిక్కులా విజ్ఞానవాహినీలను విస్తరిల్లజేసిన ఈ ప్రపంచ ఆసియా ప్రపంచముగా నిష్క్రియ నిర్వికార అచణ్ణికి వచ్చింది. ఇతర దేశాల ప్రజలూ, ఇతరఖండాలూ ముందుకువచ్చి, తమ కొత్త బలవేగాలతో ఇంతటి అంతవిగా విజృంభించి, ప్రపంచంలోని ప్రకృష్ట గౌరాలను ఇట్టిటై ఆక్రమించుకొన్నవి. బలవృద్ధిమై వెలసిన ఈ ఖండము ఉన్నట్టుండి యూరోపులోని ప్రతిస్పర్ధి సామ్రాజ్యాలకు వికోర తేత్రముగా పరిణమించినది; ఆ యూరోపు మానవవ్యవహారాలలో చరిత్రకూ, ప్రగతికీ ఇట్టే ఒక ప్రబల కేంద్రమై పోయింది.

కాని, చేపునిదయగల్గి, తిరిగి ఏవోమార్పు గోచరమవుతున్నది. ఆసియా తిరిగి తన వెనుకటి స్థానాన్ని అందుకొనే ఊపులో నున్నది. శేడోకపో తిరిగి తక్కిన ఖండాలతోపాటు తనకు కనుమైన స్థానానికి రావై యున్నది. ఇటువంటి ఉపయోగంలో మనమందరూ ఇక్కడచేరి, వర్తమానభవిష్యత్తులను విశదంగా పరిశీలించుకొని, మన అభ్యుదయానికి, మన యోగతేజులకు, మన చెలిమికి గట్టిపునాదులు వేసుకోబూనుట సర్వథా సంభావ్యమై యున్నది.

ఆసియా ఎంతెంతో ఋణపడిఉన్న, ఎన్నెన్నో ఆకాంక్షలను తీర్చు వలసియున్న చీనామహా దేశము నుండీ, భారతదేశముమీద అఖండమైన ప్రభావం చూపిన మహాత్ముడు సంగ్రహితుల ఈజిప్టు ఆరబ్బ దేశాలనుండీ, చరిత్ర తొలిరోజులనుంచీ చూడ భారతదేశంతో సంబంధంకల ఇరానునుండీ, భారత సంస్కృతితో పెనవేసుకొని పోయిన చరిత్రగలటిన్నీ, ఇప్పటికిప్పుడు గూడా ఎన్నడూ ఎరగని స్వాతంత్ర్యసమరం ఆమోఘంగా కొనసాగింది స్వాతంత్ర్యమునే గెలిచి సాధించుకోవలసిందే కాని దయాధర్మంగా ఒకరిమూలన కానుకగా వచ్చినదేమికాదని మనకుజ్ఞాపకపరచినట్టి ఇండోనేషియా ఇండోచైనాలనుండీ, ఒకొక్కోక మహానాయకుని ప్రతిభా బలంచేత ఆరిపోని ఉసురుపోసుకున్న టర్కీనుండీ, మన తరముంటే మనతరంలో నేఎంగోపురోభివృద్ధి గాంచి మన కెన్నో పాతాళాన్నేజాలియున్న ఆసియా సోషలిజ్ట్ రిపబ్లిక్లనుండీ, ఇరుగుపొరుగుననే ఉండి సమాకార సౌజన్యాల కోసమై మే మెంతో ఆశలు పెట్టుకొని యుండు ఆఫ్ఘనిస్తాన్, టిబెట్టు, నేపాల్, భూటాన్, బామ్రా, సిరియా లనుండీ, ఇంకా అనేక దేశాలనుండీ దూరాభారమునక దయచేసే మీ అందరికీ సుస్వాగతం. ఏదైనా ఒకటి గండు దేశాలు ఇందులో పాల్గొనక పోయివున్నప్పటికీ, దానికి కారణంఏవో అనివార్యమైన ఆటంకాలే అయివుంటుంది కాని, రాగూడదనీ కాదు; అభిమానం లేకనూకాదు.

ఇంతమందిని ఇక్కడ సమావేశమయ్యేటప్పటికీ ఆసియా యొక్క తాతలనాటి స్వరూపమంతా మన ముందర సాక్షాత్కరిస్తున్నది. ఇటీవలి కష్ట నిర్దురాలు మరుగునపడి పోతున్నవి. ఎన్నెన్నో జ్ఞాపకాలు స్ఫురణమవుతున్నవి. అయితే నేనిప్పుడు ఆ పాతకాలాల వైభోగాలనుగాని, ఆనాటి మన గెలుపొటములనుగాని ప్రస్తావించ దలచుకోలేదు అలాగే, మనలను అధోగతికి అణగారినట్లు చేసిన, చేస్తూవున్న ఇటీవలి గాఢలను గూడ తడవదలచుకోలేదు. గడిచిన రెండుశతాబ్దాలలోనూ మనం ప్రాచ్యసామ్రాజ్యాల ప్రగతిని, ఆసియాలోని పెద్ద పెద్ద భాగాలు వలసదేశాలస్థితికి దిగివారిపోవడమును చూచాము. ఈరోజుల్లో ఎన్నెన్నో నివరాలు జరిగినవి. ఆసియాపై యూరపు పెత్తందారి మూలంగా ఆసియాలోని ఒక దేశానికికా దేశం విడిపోయి, దూరమై పోయి ఏకాకిత్వం వహించడం వాటిలోకల్లా ముఖ్యమైంది. భారతదేశం సదానర్వకాలములందున్న వాయవ్య, ఈశాన్య, ప్రాచ్య, ఆగ్నేయాలలోని తన

పొరుగు దేశాలతో సంబంధబాంధవ్యాలు నెరపు కుంటూనే వచ్చింది. కాని, దేశంలో బ్రిటిషుపాలన ఎప్పుడైతే ప్రారంభమయిందో నాటితో ఈ బంధాలు తునాతునకలు చేయబడి, దేశం తక్కిన అసియా ప్రపంచం నుండి పూర్తిగా విడివడి పోయింది. ప్రాచీనమైన భూమార్గాలు బందైపోయినవి. బ్రిటి ప్రపంచాన్ని మనకు చూపే కిటికీలు ఒక్క ఇంగ్లండువెళ్ళే ఒక సముద్ర మార్గాన్నే చూపించినవి. ఇలాటి సంగతి అసియాలోని తక్కిన దేశాల విషయంలో కూడా జరిగింది. వాటి ఆర్థిక ప్రతిపత్తి ఏదో ఒక యూరోపియను సామ్రాజ్యంతోనో, మరొకదానితోనో కట్టుబడి పోయింది. వైజ్ఞానికంగాకూడా అవి యూరోపువైపు చూపులు మళ్లించవలసి వచ్చింది కాని తమ ఇరుగు పొరుగు మిత్రులవైపు కాదు.

రాజకీయంగానూ, ఇతరభావాలూ ఎన్నో కారణాలవల్ల ఇప్పుడీ నిర్లిప్తత, ఈ ఒంటరి తనమూ అంతరించిపోతున్నాయి. పాతసామ్రాజ్యాలు అదృశ్యమై పోతు ఉన్నాయి. భూమార్గాలు మళ్ళీ తెరువబడినాయి. విమానాలు ఉన్న గున్నట్లు మనలను ఒకరి కొకరిని అతిసన్నిహితానికి తెచ్చున్నవి. ఇక, ఇలానే, యూరోపు పెత్తందారితనంపోయిందా అంటే మన చుట్టూ ఉన్నవైపుగా పెరిగియున్న ఆగోషలు కుమ్మకూలిపోయి, మనను ఒకరినొకరం ఆప్యాయంగా చూచుకోగలం; చిరకాలం కిందట విడిపోయిన మిత్రులలాగా ఒకరినొకరం మళ్ళీ కలుసుకోగలం.

ఈ మహాసభయందుగాని, ఈ కార్యకలాపాలూగాని నాయకులూలేరు, అనుచరులూలేరు. ఏకత్వస్థానభవ అన్ని దేశములూ సమానస్థాయిలో కలిసి పనిచేయవలసి ఉన్నది. అసియా అభ్యుదయానికి సంబంధించిన ఈ కొత్త దశలో భారతదేశం తన పాత్రను తాను నిర్వహించుట ఉచితమైయున్నది. భారతదేశం సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యాన్ని పొందనుండటమేకాక నేడనియాలో పనిచేస్తూఉన్న అనేక శక్తులకు ఇది సహజకేంద్రంగానూ, లగ్నంబిందువుగానూ ఉంటున్నది. భౌగోళికంగా కూడా ఈ దేశానికి గల స్థానము మునుపటిది.

ప్రాచ్య, పాశ్చాత్యదేశాలనుండి ఎంతెంతో విజ్ఞానం వాహినాలువాహినాలువచ్చి, మమైకంగా ఇక్కడి విజ్ఞానంతో కలిసిపోయి, నేటి భారతీయ సంపన్నవిజ్ఞానానికి దోహదం కల్పించింది. ఇలాగే

ఇక్కడినుంచీకూడా ఎంతెంతో విజ్ఞానం ఎన్నెన్నో దూరదేశాలకు ప్రాకింది. ఆఫ్రికానో వెళ్ళండి, పశ్చిమ అసియా వెళ్ళండి, జపాను వెళ్ళండి, చీనా వెళ్ళండి ఎక్కడికైనా వెళ్ళండి, మీకు భారతీయ విజ్ఞానవైభవం యొక్క నిదర్శనాలు ప్రత్యక్షమవుతాయి. ఈ విజ్ఞాన సమన్వయంవల్ల మనమంతా ఎంతో సన్నిహితానికి వచ్చినాము. భారతీయునిమట్లాకు భారతీయుడు అసియాలో ఏదేం వెళ్లి నాసరే ఆ దేశానికి, ఆ ప్రజలకూ తాను ఎంతో సన్నిహితుడుగా, ఆత్మీయుడుగా భావించుకోగలుగునన్నాడంటే ఈ విజ్ఞానసమన్వయమే దానికి కారణం.

ఇదంతా పాతగాథ. దాన్ని తవవుతూ కూర్చోవడానికికాదు మనమిక్కడ సమావేశమైంది. భవిష్యత్కర్తవ్యాన్ని మనం సమాలోచించుకొందాం. ఎత్తులతోఎవరిమీదా కక్షతో ఏర్పాటయిందికాదు ఈ సభ. మాకు ఎవరిమీదా, ఏదేశంపైనా కక్షలూలేవు, ఆపేక్షలూలేవు. ప్రపంచమంతటా శాంతి అభ్యుదయాలకు దోహదంచేయమే మా ముహూర్తాయం. ఎన్నో ఏండ్లు మేము పడుమటిసిను కొద్దుకచ్చేరిలలో అర్జి దారులుగా నిలిచాము. ఆ కథ నేటితో తాతలనాటి కథ అయిపోవాలి. ఇకపైన మా కాళ్ళపైన మేము నిలవదలచినాము. మాతో సహకరించడానికి సిద్ధంగా నున్నవారితో మేము సహకరించితిరుతాము. ఇతరుల చేతి అటవస్తువులుగా ఉండడం మాత్రము మేము ఇక పనేమిరా జల్లము.

ప్రపంచ చరిత్రలోని ఈ అణిక్కిల్ల విషమదశలో కినియా మిక్కిలి ప్రధానమైన భూమికను నిర్వహించ నున్నది. ఇంగ్లండుట ఇతరులు ఈ అసియాదేశాలను అటవస్తువులుగా వినియోగించుకోగలనేమాట కల్ల. ప్రపంచవ్యవహారాలలో అసియాదేశాలు విధిగాస్వతంత్రమైన విధానాలనేఅనుసరించితిరువలసిఉన్నది మానవాభ్యుదయానికి యూరపు అమెరికాలు అపారమైన సేవ చేసినవి. అంగుకు మనం ఆ దేశాలకు కృతజ్ఞత చెల్లించకతప్పదు. వారినుండి మనం నేర్చుకోవలసిన విషయాలకూడా చాలా ఉన్నాయి. అట్టి విషయాలు తప్పకుండా గ్రహిద్దాము. కాని, పడుమటిసిను మనలను అనేక సంఘర్షణలలోకి, అనేక సంగ్రామాలలోకి ఈడ్చిన సంగతికూడా మనం మరచకం. నిన్నుగాక మొన్ననేకదా చండప్రచండమైన యుద్ధం జరిగి ముగి

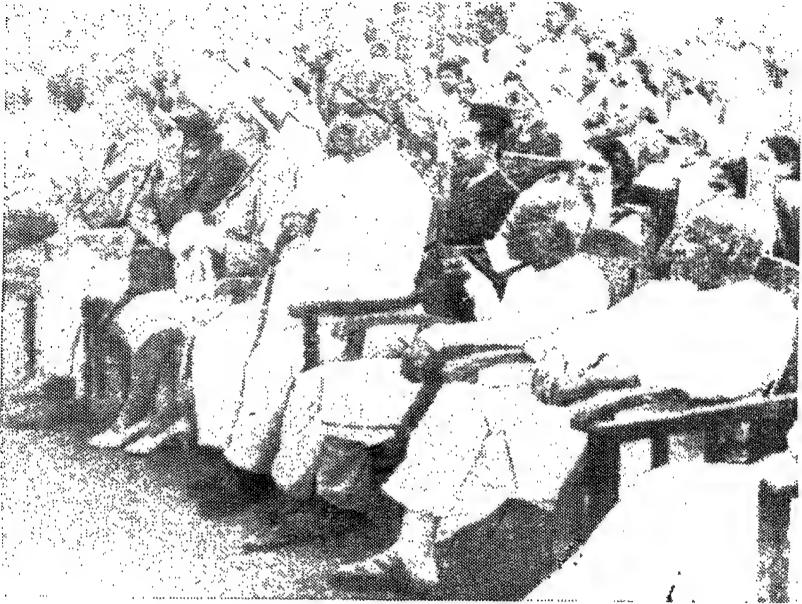
ఆఖిల ఆసియా మహాసభ చిత్రాలు

ప్రారంభోపన్యాసం చేస్తున్న నెహ్రూ పండితుడు.

నేపాలు దేశం నుండి వచ్చిన ప్రతినిధులు.

నభకు హాజరైన కొంతమంది పెద్దలు
జనరల్ ఆచిన్లేక్ దంపతులు, రాజాజీ, పటేలు స్రభ్యతులు.

ఆ రానునుండి వచ్చిన కొంతమంది ప్రతినిధులు

సింది. ఇంతలోనే మళ్ళీ ఈ సమాఖ్యయుగంలో ఇంకా యుద్ధస్పృహ తరచు వివరంగానే ఉన్నది. ఈ పరమాణుయుగంలో శాంతి రక్షణార్థమై ఆసియా మిక్లిలి గట్టిగా పాటుపడవలసిఉంటుంది. ఆసియా తన పాత్ర తాను నిర్వహించనిదే శాంతి యేర్పడనేరదనేది నిజం. ఇప్పుడు అనేకదేశాల్లో ఘర్షణ యేర్పడి యున్నది. ఆసియాలోని మనకు కూడా-మన కష్టాలు మనకెన్నో ఉన్నాయి. అయినా కూడా ఆసియా తత్వమూ, దృష్టమూ శాంతిబద్ధమైనది. ఆసియా గనక ప్రపంచ ఘోషాల్లో తన స్థానాన్ని తాను సంపాదించుకోగలిగిన ప్రపంచ శాంతి స్థాపకు, రక్షణకు అది ఎంతో బలమైన సహాయకారిగా ఉండవలగు.

అన్ని దేశాలూ స్వాతంత్ర్యం గాఢం చేశే, అంతటా ప్రజల దిక్కి స్వాతంత్ర్యమూ, భద్రతా, అపకౌశాలూ ఉంటేనే శాంతి స్థాపన కాగలదు. కాబట్టి ఈ శాంతి స్వాతంత్ర్యాలను వాటి రాజకీయ ఆర్థికాంశాలనుబట్టి సమాఖ్యచింతనలోనికి ఉంటుంది. ఆసియాదేశాలం ఎంతో వెనుకబడి ఉన్నాయి. ప్రజల జీవితప్రమాణం చాలా తక్కువగా ఉన్నది. ఈ ఆర్థికసమస్యలు అతి జరూరుగా పరిష్కారం కావలెను. లేకుంటే స్వ నాశమూ, ప్రళయవిధ్వంసమూ వస్తువు. కాబట్టి మనం సామాన్యజనపుని శ్రేయస్సుకోరి, అతన్ని ఇంతవరకూ నలిసిక రవేసిన 2 రుప్రలన్నీ తొలగి, సంపూర్ణాభివృద్ధికి అతనికి అవకాశమిచ్చేటట్లు అతనికి ఆర్థిక, రాజకీయ, సాంఘిక స్వాతంత్ర్యం లభించునట్లుగా మన ఆర్థిక, రాజకీయ, సాంఘికస్థలను మనమిప్పుడు భద్రంగా నిర్మించుకోవలసివున్నది.

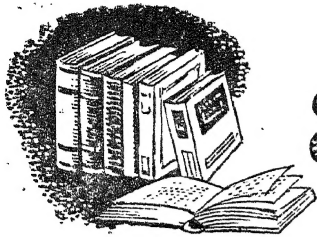
‘ఏకప్రపంచ’ లక్ష్యము, ఒకవిధమైన ప్రపంచ సమాఖ్య అవసరమైన స్థితికి మనమిప్పుడు వచ్చి యున్నాము. ఆ లక్ష్యసాధనకూ, అట్టి ప్రపంచ సమాఖ్యస్థాపనకూ కొన్ని అవరోధాలు లేకపోలేదు. అయినప్పటికీ అట్టి లక్ష్యార్థికి మనం సర్వధా పాటు పడవలసివున్నది. చిన్నచిన్నవర్గాల నేర్పాటు చేసు కొనటకు మన మెన్నటికిని ప్రయత్నించరాదు. కనుకనే మేము వికల్పరాజ్యసమితిని బలపరుస్తున్నాము.

కా, ఈ ఏకప్రపంచ లక్ష్యసాధనార్థం, ఆసియాలోని వివిధదేశాలూ ఒకదానితో ఒకటి ఆ విభాదరహితై సహకరించేటట్లు కూడా మనం చూడవలసిఉన్నది. అటువంటి సహకారం సంపాదనకే ఈ మహాసభ ఉద్దేశంపబడింది.

సంకుచిత జాతీయతత్వాన్ని మేము ఎంత మాత్రమూ ఆకాంక్షించము. ప్రతీదేశంలోనూ జాతీయ తమ స్థానమున్నది. ఆ జాతీయతను సాధగరలసిందే; పోషింపవలసిందే. కాని అంతగాతీయాభివృద్ధికి ఆటంకాలు కల్పించే వీరజాతీయతగా మాత్రము దాన్ని పరిగణింపవల్యము.

ఒక్క యూరోపు అమెరికాలకే కాక ఆఫ్రికాలో నానాకష్టాలూపడుతున్న మన సోదరులకుకూడా ఆసియా తన స్నేహాన్ని చాడున్నది. ఆసియా వాసులమైన ముసైవ ఆఫ్రికావాసుల విమరుమై ప్రశ్నో బాధ్యత ఉన్నది. మానవతలుంబంబో వారికి గొన్నిబద్ధమైన స్థానం లభించేటట్లు మనం మన శాయశక్తులా తీర్పుపడవలసియున్నది. మనం సాధింప తలపెట్టుకున్న స్వాతంత్ర్యమనేది అదే అదే అది ఒక్క జాతికిగాని, ఒక తెగప్రజనగాని కాక అఖిల మానవ జాతికిన్ని అనువర్తించేదండాలి.

ఆసియా అంతా ఇప్పుడు విమరుచీతులకు పాత్రమైయున్నది. భౌతికదేశంలోకూడా ఎన్నో చిక్కిలూ, ఘర్షణలూ ఉంటున్నాయి. ఇంతమాత్రం చేతి మనం గుండెబిచ్చగం కోల్పోగూడు. సంధ్యాయుగా నికే ఇటువంటివి తప్పవు. ప్రస్తుతం ఆసియాప్రజల్లో నవనవమైన జవజీవాలు కనిపిస్తున్నవి. ప్రజా సామాన్యం బాగా మెల్లొన్నది. మా ఆసువంశ హక్కులు మాకు రావాలని ఓక్షగా కోరుతున్నది. ఆసియాఅంతటా పెనుగాడ్పులు వీస్తున్నవి. వాటికి మనం జిసిసిపోరాడు. వై పెచ్చు వాటికి మనం స్వాగత మివ్వాలి. ఏమంటే, వాటిసాయంతోనే మనం కలకాలంగా కలలుకుంటున్న అభినవ ఆసియాను నిర్మింప గలుగుతాము. ఈ మహాత్తమ అభినవ శక్తులపట్లా, ఇప్పుడిప్పుడే రూపొందుతువున్న కలలపట్లా మనం గాఢమైన నమ్మకం పెట్టుకొని యుండవలగాక.

విమర్శనము

వ్యాస సంపుటి

రచయిత : శ్రీ 'పుట్టపర్తి'. వెల ౧౪ ఆణాలు.

ఇది భవభూతి : నాటకకర్త ; ప్రాకృతకవిత ; గద్యపద్యములు : వాని భిన్నత ; శ్రీనాథుడు : అతని మనస్తత్వము ; తిక్కన : సుధేష్ణ—అనే అయిదు వ్యాసాల సంపుటి. రచయితకు సంస్కృతప్రాకృత భాషలందూ, ఆంధ్రమహాసమానమైన పరిచయం కలదని యీ గ్రంథం నండి ఇట్లే గ్రహించవచ్చు. గ్రంథకర్త 'ఆయా గ్రంథములను ఎట్టిదృష్టితో చదివి'నాతో ఆనే విషయాన్ని మాత్రమే మనకి తెలియజేయటానికి యీ గ్రంథం వ్రాయబడ్డది. ఇతని దృష్టిలో భవభూతి కవి కాని నాటకకర్త కాదు ; ప్రాకృతకవిత కున్నంత సురక్షిత, మంజులత్వమూ సంస్కృతానికి లేదు ; అట్టి ప్రాకృతాన్ని సాహిత్యలోకం విస్తరించటం ప్రాకృత పక్షపాతి అనిపించుకుంటున్న యీకవికి బాధాకరంగా వున్నది ; గద్యానికి పద్యానికి వున్న తేడాను విమర్శించే పట్టణ్ణి అందరూ అన్నమాటే యీతడు అంటున్నాడేకాని, కొత్తవిషయా లేమీ కనబడవు. ఇక శ్రీనాథుని మనస్తత్వాన్నీ, మంచి కవిత్వాన్నీ ఏనాడో యెందరో విమర్శించారు ; యిందులోనూ అలాంటివే కొన్ని విషయాలు వివరించబడ్డాయి ; పాత్రపోషణలోని తిక్కన సునిశితత్వం ఒక్క ప్రధాన పాత్రలోనే కాకుండా అతడు సృష్టించిన ప్రతి చిన్న పాత్రలోనూ దోర్మతమవుతుందన్న విషయాన్ని సుధేష్ణుడు మచ్చుకు తీసుకుని, చక్కగా చెప్పినాడు రచయిత.

'వచనరచనాకారుని కావేశ మండరాదు. ఉండినచో నాతని రచన రక్తికట్టుదు' అని తెలిసీ, యీ రచయిత ఆ దోషంలోనే పడుతున్నాడు. ప్రయత్నించి, అసంగతాలైన తన అభిమానవిషయాలు ప్రతి

వ్యాసంలోనూ గుప్పెతున్నాడు. రచయిత రసికుడనీ, కవిహృదయాన్ని ఆర్థంచేసుకుని ఆనందించగల శక్తినంతుడనీ మాత్రము యీ రచనల్లో స్ఫుటంగా కనబడుతోంది. సాహిత్యప్రపంచంతో అంతగా పోకడం లేని విద్యార్థులు కావ్యపరనానికి అభిరుచిని తెచ్చుకోవటానికి గ్రంథం చదవవచ్చు.

అగ్నివీణ

ఖండకావ్య సంపుటి : శ్రీ పుట్టపర్తి దంపతులది.

వెల ౮ ఆణాలు.

"అగ్నివీణలోని ఖండికలు, నా ౧౬, ౧౭ వయస్సుల మగ్గరచించినవి—" ఇది కవి 'వివృతి'. అందుకనే కవి కావాలన్న ప్రయత్నం కావ్యంలో అతి విస్తరంగా కనబడుతోంది. 'నేటి కవిదృష్టికి సరిపోనిది ఎన్నో ఇందులో చేర్చబడివుండటంచేత కృతికి పరిపక్వత కవే యిచ్చుకోలేదు. లెక్కకు చాలా ఖండికలున్నా, వాటిలోని భావమంతా ఒక్కటే నశిస్తోంది. కవికి కొన్ని పదాలు ప్రయోగించటంలో వున్న పక్షపాతం రచనల్లో అక్కడక్కడా కనిపిస్తుంది. రసావేశం సహజమనిపించుకు. కృష్ణపక్షాన్ని అనుకరించే వైరికి, భావోద్రేకానికి కవి ప్రయత్నించినట్టు తోస్తుంది.

కవిధర్మతత్త్వి శ్రీమతి కనకమ్మగారి ఖండికలు ఆమె వలదన్నా, ప్రకటనాద్వారే ; అవి సహజంగా, కొన్నిపట్టుల్లో మనోరంజకంగాకూడా వున్నై.

వైకంటికి ప్రాప్తిపానము పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులుగారు, ప్రొద్దుటూరు, కడపజిల్లా.

'సుం'

గ్రంథ స్వీకారము

౧. అరవిందోపన్యాసము

౨. అరవిందలేఖలు

ఆంధ్ర ప్రతాపరద్రయశోభామణము

గ్రంథకర్త : చలమచర్ల రంగాచార్యులుగారు.

ప్రకాశకులు : విజ్ఞానవర్ధినీపరిషత్తు, హైదరాబాదు. వెల ౫ రూ.

ప్రకాశకులు : చతుర్వేదుల వెంకటకృష్ణయ్యగారు, అరవిందాశ్రమము, పునుచ్చేరి. వెల ఒక్కొక్కటి ఆరేసి అణాలు.

మించుపల్లె - తెలుగుపాలుపు

పద్యకృతి. రచయిత : నిడునవోలు వెంకట రావుగారు, యం.పి., ఆంధ్రోపన్యాసకులు, మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయము. వెల ౧ రూ.

నా జీవితము

గాంధీగారి ఆత్మకథకు మహాదేవ దేశాయి కృష్టిరణము. అనువాదకులు : పోలవరపు శ్రీరాములుగారు. ప్రకాశకులు : సంస్కృతిగ్రంథమండలి, పెరంబూరు, మద్రాసు. వెల రూ. ౧-౮-౦.

నవీ అనసూయ

ఆరంకముల నాటకము. రచయిత : కొన్నిపాటి శేషగిరిరావుగారు. ప్రకాశకులు : వెంకటరావు అండు కో., బెజవాడ. వెల రూ. ౧-౮-౦.

భారతదేశము : ఆధికవ్యవహారాలు

గ్రంథకర్త : కాశీనాథుని పూర్ణమల్లికార్జునుడు గారు. ప్రకాశకులు : కళాపీఠము, బెజవాడ. వెల రూ. ౧-౮-౦.

గాలియాత గ్రంథకర్తగారి

ది వ్యచారాలు

మొండి వ్యాధులను ఖండించును.

శ్రీ జవహర్లాల్ నెహ్రూ, హాలానా అబుల్ కలాంఅజాద్, ప్రభృతుల యొడుగు రాంఘరు కాంగ్రెసులో నీటిలో యాచి నట్టు గాలిలోకూడా యాదవచ్చునని రుజువు చేసినట్టియు, సర్. రాధాకృష్ణ మొదలగు వారిచే కొనియాడబడిన “గాలి యాత” గ్రంథమును రచించిన యోగిగారిచే యోగ శాస్త్ర రీత్యా తయారుచేయబడినవి.

ప్రాచీన యోగీశ్వరులు వ్యాధి నివారణ మునకు, నిత్య యశావసమునకు, పూర్ణ యుర్రాయమునకు వాడుచూ వచ్చినట్టివియు, మానవ దేహమునకు అత్యవసరమైనట్టివియు, సులభముగా జీర్ణమగునట్టివియునైన, అత్యధిక పోషక పదార్థములతో నిండియున్న భౌమగ రాజములు.

యోగి, యన్. వి. ఆచార్య,

శింగరాయకొండ (నెల్లూరు జిల్లా).

M. S. M. Ry.

ద ర్శ న డు:

కవి.

టి. హనుమంతరావు

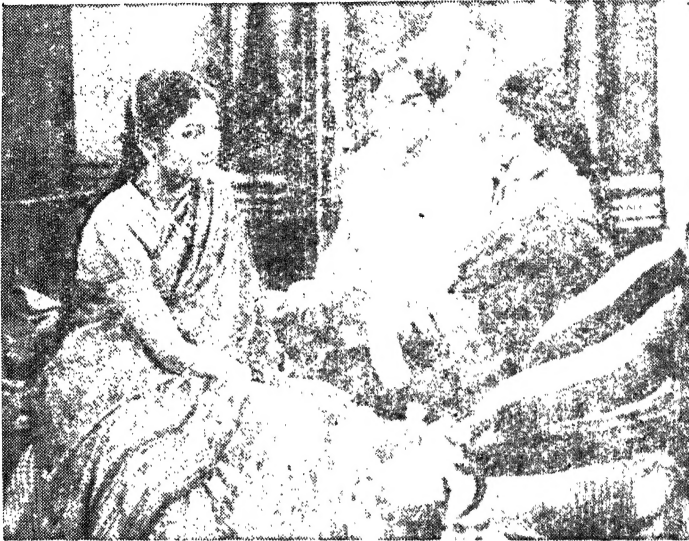
వి. సత్యనారాయణరావు

అపూర్వమైన సాంఘిక సంఘటన

తెలుగునాడు

ఇదివరలో

చూడనిది.

ప్రతి రోజున

విడుదల

శ్రీ శ్యామలా విలిమ్స్ వారి
'గీతాంజలి' లో

శ్రీరంజని,

గౌరీనాథశాస్త్రి,

పూర్ణిమ

స్తూడియో:- చిత్రకళ.

కేమేరా :-ప్రభాకర్, సౌండ్ :-ఏబుల్ జీవా, ఆర్ట్స్ :-గోడ్ గాంకర్